

Айзък Азимов
Фондация и Земя

В памет на
Джуди-Линдел Рей (1943–1986),
гигант по ум и по дух

ЗАД КУЛИСИТЕ НА ФОНДАЦИЯТА

На 1 август 1941 г., като двадесет и една годишен младеж, бях абсолвент по химия в университета „Кълъмбия“ и от три години пишех професионално научна фантастика. Бързах да се видя с Джон Кембъл, редактора на „Ъстаундинг“¹, комуто дотогава бях продал пет разказа. Нямах търпение да му разкажа една своя нова идея за научнофантастична повест.

Идеята бе да напиша историческа творба за бъдещето – да разкажа историята на падането на Галактическата империя. Ентузиазмът ми ще да е бил заразителен, защото Кембъл се възпламени също като мен. Той обаче не бе съгласен всичко да е побрано в една-единствена книга. Искаше поредица, описваща пълната история на десетте века бъркотия между падането на Първата галактическа империя и възхода на Втората. Събитията трябваше да бъдат представени в светлината на „психоисторическата“ наука, която с моя събеседник набързо избистрихме.

Първата повест се появи в „Ъстаундинг“ през май 1942 г., а втората – в юнския брой от същата година. Те веднага си спечелиха известност и Кембъл се постара преди края на десетилетието да напиша още шест. Повестите ставаха все по-дълги. Първата съдържаха само дванадесет хиляди думи, а две от последните три бяха по петдесет хиляди думи всяка.

Междувременно десетилетието приключи, аз се уморих от поредичата, заряхах я и се заех с други неща. Тъкмо тогава обаче различни издателства бяха започнали да издават научнофантастични книги с твърди корици.

Едно от тях беше малката фирма „Ноум прес“. Тя публикува моята поредица за фондацията в три тома: „Фондация“ (1951); „Фондация и Империя“ (1952); и „Втора Фондация“ (1953). Станаха известни като трилогия „Фондацията“.

Книгите не вървяха особено добре, тъй като „Ноум прес“ не разполагаше с капитали, с които да ги рекламира и промоцира. От тях не получих нито хонорар, нито процент от прихода.

В началото на 1961 г. моят тогавашен редактор в „Дабълдей“ Тимъти Селдс ми каза, че е получил искане от един чужд издател да

---

1. Става дума за „Astounding Stories“ – едно от най-известните американски списания за научна фантастика. – Б.пр.

препечата поредицата за фондацията. Тъй като това не бяха книги на „Дабълдей“, той просто ми предаваше молбата му. Аз свих рамене. „Не ме интересува, Тим. Не получавам проценти от тези книги.“ Селдс се ужаси и незабавно се зае да откупи правата от „Ноум прес“ (които по него време бяха вече на последни издихания) и през август същата година книгите (заедно с „Аз, роботът“) станаха собственост на „Дабълдей“. От този момент серията за фондацията пое нагоре и взе да ми носи все по-нарастващи приходи. „Дабълдей“ публикува трилогията в един том и я разпространи чрез Клуба на научнофантастичната книга.

През 1966 г. на Световния конгрес по научна фантастика в Кливлънд любителите бяха помолени да гласуват и за раздела „Най-добра поредица за всички времена“. Тогава този раздел бе включен за пръв път (и до момента за последен) в номинациите за наградите „Хюго“. Трилогията за Фондацията спечели наградата.

Феновете все повече настояваха да продължа поредицата. Бях учтив с тях, но им отказвах. Въпреки това се удивлявах, че хора, които още не са били родени, когато трилогията е започнала, бяха успели да се увлекат от нея. В „Дабълдей“ обаче приемаха този интерес далеч по-сериозно от мен. Те ме коткаха в продължение на двадесет години, и тъй като исканията за продължение ставаха все по-настойчиви и многобройни, накрая изгубиха търпение. През 1981 г. ми казаха, че аз просто съм длъжен да напиша още един роман за фондацията и, за да подсладят ултиматума си, ми предложиха договор, десеторно по-висок от обичайния ми аванс.

Изнервен, аз се съгласих. Бяха минали тридесет и две години, от както мислех, че съм приключил с тази тема, а сега ми предлагаша да напиша роман от 140 000 думи – два пъти по-голям от който и да е от пораншните томове и почти три пъти по-дълъг от която и да е от предишните отделни повести. Препрочетох трилогията и се гмурнах в задачата си. „Острието на фондацията“ бе публикуван през октомври 1982 г., а след туй се случи нещо много странно. Той незабавно се появи в списъка на бестселърите на „Ню Йорк таймс“. За крайно мое изумление романът стоя в този списък двадесет и пет седмици.

„Дабълдей“ веднага ме убеди да подпиша договор за нови романи и аз написах два, които бяха част от друга моя поредица – нека я наречем роботската. А след това дойде време да се върна към фондацията.

Така създадох „Фондация и Земя“, започващ от мига, в който свършва „Острието на фондацията“. Може да ви е от полза, ако прехвърлите „Острието“ – просто за да освежите паметта си, въпреки че това не се

налага. „Фондация и Земя“ си е самостоятелна книга. Надявам се, че ще ви хареса.

Ню Йорк, 1986
Айзък АЗИМОВ

ЧАСТ ПЪРВА ГЕЯ

I. ТЪРСЕНЕТО ЗАПОЧВА

1

– Защо го направих? – попита Голан Тривайз.

Въпросът не беше нов. Откакто бе пристигнал на Гея, той често си го задаваше. Събуждаше се от дълбок сън сред приятната нощна прохлада и го откриваше да звучи в ума му като леко барабанене: „Защо го сторих? Защо го сторих?“

Сега обаче за пръв път бе съумял да го зададе на Дом, древния жител на Гея.

Дом ясно съзнаваше напрегнатостта на Тривайз, тъй като можеше да почувства тъканта на ума му, но не реагира. По никакъв начин Гея не биваше никога да докосва неговия ум, а за Дом най-сигурният способ да остане неподатлив на изкушението бе педантично да игнорира онова, което усещаше.

– Какво си сторил, Трив? – попита той. Беше му трудно да използва повече от една сричка, когато се обръщаше към някого, пък и това вече нямаше особено значение. Тривайз започваше да свиква с обръщението.

– Решението, което взех – каза той. – Да избира Гея като бъдеще.

– Прав беше – рече седящият и старите му, дълбоко поставени очи се възряха е цялата си искреност в човека от Фондацията, който продължаваше да стои наред стаята.

– Ти казваш, че съм прав – нетърпеливо отвърна Тривайз.

– Аз/ние/Гея знаем, че си прав. В това се състои твоята ценност за нас. Имаш способността да взимаш правилни решения при непълни данни и вече го стори. Избра Гея! Отхвърли анархията на една галактическа империя, основана върху техниката на Първата фондация, а също и анархията на друга галактическа империя, изградена върху менталиката на Втората фондация. Ти реши, че нито едната, нито другата ще бъдат стабилни достатъчно дълго време. Затова избра Гея.

– Да. Точно така! Избрах суперорганизъм; цяла планета, надарена с общ ум и обща индивидуалност, така че човек действително трябва да

произнесе „Аз/ние/Гей“, за да изрази неизразимото – Тривайз не преставаше да крачи напред-назад. – И тя най-подир ще се превърне в Галаксея – супер-суперорганизъм, който ще обхваща целия рояк на Млечния път.

Спря, обърна се почти яростно към Дом и продължи:

– Аз също като теб чувствам, че съм прав, но ти искаш Галаксея да се състои и затуй се задоволяваш с решението ми. В мен обаче има нещо, което не го желае и поради това аз не мога толкова лесно да приема правотата му. Искам да узная защо взех такова решение. Искам да претегля и преценя стойността му и да остана доволен от нея. Не ми стига само да чувствам, че съм прав. Откъде да знам, че наистина е така? Какво е, което ме прави прав?

– Аз/ние/Гей също не знаем как си стигнал до правилното решение. Толкова ли е важно да изследваме процеса, след като имаме крайния резултат?

– Говориш от името на цялата планета, нали? От общото съзнание на всяка капчица роса, всяко камъче и дори от името на течното централно ядро на Гей?

– Да, както може да го стори всяка част от нея, в която интензивността на общото съзнание е достатъчно голяма.

– И цялото това общо съзнание се задоволява да ме използва като черна кутия? Щом черната кутия работи, не е ли все едно какво има вътре? Това не ме устройва. Не ми е приятно да бъда черна кутия. Искам да зная какво има вътре. Искам да зная как и защо избрах Гей и Галаксея като бъдеще, така че най-сетне да мога да се успокоя.

– Но защо толкова не харесваш или пък не вярваш на собственото си решение?

Тривайз пое дълбоко дъх и бавно изрече с нисък, ала твърд глас:

– Защото не искам да бъда част от някакъв си суперорганизъм. Не искам да бъда нещо, което може да се унищожи, щом суперорганизмът прецени, че унищожението му ще е от полза за цялото.

Дом умислено погледна събеседника си.

– Тогава искаш ли да промениш решението си, Трив? Знаеш, че можеш да го направиш.

– Искане ми се да променя решението си, но не мога да го направя само защото не го харесвам. За да сторя нещо, трябва да зная дали решението е правилно или погрешно. Не е достатъчно просто да чувствам, че то е вярното.

– Ако чувстваш, че си прав, значи си прав – все същият бавен,

кротък глас, който някак си караше Тривайз да се усеща още по-неспокоен поради контраста с неговата собствена душевна бъркотия.

Полушепнешком, като превъзможна почти нерешимото колебание между предчувствието и знаенето, той каза:

– Трябва да намеря Земята.

– Понеже това има нещо общо с тази твоя страстна нужда да разбереш?

– Понеже това е друг проблем, който ме измъчва непоносимо, и понеже долавям, че между двете загадки има някаква връзка. Не съм ли черна кутия? Аз чувствам, че има връзка. Не ти ли е достатъчно, за да го приемеш?

– Може би – рече невъзмутимо Дом.

– Като отчитаме, че са минали само хиляди години – навярно около двадесет хиляди – откакто хората в Галактиката са се занимавали със Земята, как е възможно всички ние да сме забравили планетата, от която сме произлезли?

– Двадесет хиляди години са повече време, отколкото смяташ. За много неща от ранната империя знаем съвсем бегло; има доста легенди, които почти сигурно са измислени, ала ние не преставаме да ги повтаряме и дори да вярваме в тях поради липсата на друго, с което да ги заместим. А Земята е по-древна от Империята.

– Положително съществуват някакви записи. Моят добър приятел Пелорат събира митове и легенди за ранната Земя; всичко, което може да изрови от всеки източник. Това му е професията и, нещо по-важно, хобито. Тези митове и легенди са единственото, което е останало. Няма никакви истински записи, никакви документи.

– Документи на двадесет хиляди години? Та те просто се разлагат, изчезват, биват унищожавани поради нетрайност на материала или война.

– Само че би трябвало да има записи на записите; копия, копия на копията и копия на копията на копията; изобщо артефакти, които са далеч по-скорошни от тия двадесет хилядолетия. В Галактическата библиотека на Трантор сигурно са съществували документи, свързани със Земята. В известните ни исторически архиви се срещат отпратки към тези документи, обаче в библиотеката тях самите вече ги няма.

– Спомни си, че преди няколко века Трантор е бил разграбен.

– Галактическата библиотека е останала недокосната. Тя е била зашищавана от персонала на Втората фондация. И точно този персонал е открил, че материалите, свързани със Земята, вече не съществуват. Били

са преднамерено отстранени в съвсем близко минало. Защо? – Тривайз престана да крачи и се вторачи в Дом. – Ако намеря Земята, ще разбере какво се крие...

– Да се крие?

– ...или какво е скрито. Имам чувството, че щом го разбере, ще узная защо избрах Гея и Галаксея вместо нашата собствена индивидуалност. После, предполагам, ще зная, а няма да чувствам, че съм прав, и ако наистина трябва да е така – той безпомощно вдигна рамене, – така да бъде.

– Ако го чувстваш тъй – рече Дом, – и ако мислиш, че трябва да издириш Земята, тогава, разбира се, ние ще ти помогнем, с каквото можем, да го сториш. Тази помощ обаче е ограничена. Например аз/ние/Гея не знаем дори къде сред огромното множество светове, които съставляват Галактиката, би могла да се намира планетата Земя.

– И така да е – каза Тривайз, – аз трябва да я търся. Даже ако безрайният галактичен прахоляк от звезди прави това търсене да изглежда безнадеждно и даже ако се наложи да свърша всичко сам.

2

Тривайз бе заобиколен от опитомеността на Гея. Температурата беше както винаги умерена, въздухът – приятно свеж, но не студен. По небето се носеха облаци, които полузатъмняваха слънчевата светлина и несъмнено ако средното ниво на водните изпарения на метър открита земна повърхност тук или там паднеше под определената граница, щеше да завали дъжд, за да го възстанови.

Дърветата растяха равномерно разпределени като в градина. Земята и морето бяха наситени с растителни и животински форми в подходящо количество и с подходящи разновидности, които да осигурят необходимия екологичен баланс, като числеността на всички тях, без съмнение, се увеличаваше и намаляваше с плавно люлеене около установения оптимум. Същото се отнасяше и за броя на хората.

От всички предмети в полезрението на Тривайз единственият, който не пасваше на останалите, бе неговият кораб – „Далечната звезда“.

Корабът бе почистен и излъскан до блясък благодарение на значителен брой от човешките компоненти на Гея. Беше презареден с храна и напитки, оборудването му бе подновено или направо сменено, механичните му системи – препроверени. Сам Тривайз внимателно бе проверил

корабния компютър. Звездолетът не се нуждаеше от зареждане с гориво, тъй като бе един от малкото гравитационни кораби на Фондацията, които използваша енергията на общото гравитационно поле на Галактиката, а то бе достатъчно да захрани всички възможни човешки флотилии за всички епохи от тяхното съществуване, без интензивността му забележимо да се намали.

Преди три месеца Тривайз беше съветник на Терминус. С други думи, беше член на законодателния орган на Фондацията и, *ex officio*², важна клечка в Галактиката. Нима това наистина бе само преди три месеца? Струваше му се, че са минали половината от неговите тридесет и две години, откакто бе съветник и откакто единствената му грижа беше дали великият план на Селдън действа; сиреч дали плавният възход на Фондацията от планетарно селце до галактическо величие е бил предварително планиран или не.

И все пак в някои аспекти промяна нямаше. Той все още беше съветник. Неговото положение и привилегиите му си оставаха непроменени, като се изключи, че не очакваше някога да се върне на Терминус, за да изяви претенции за това свое положение и привилегии. Нямаше да пасне в огромния хаос на Фондацията по-добре, отколкото в малката подреденост на Гея. Никъде не си беше у дома, навсякъде оставаше сирак.

Тривайз стисна челюсти и гневно прекара пръсти през черната си коса. Преди да започне да си губи времето в оплакване от съдбата си, трябваше да открие Земята. Ако преживееше търсенето, щеше да има достатъчно часове за седене и хленч. И дори може би още по-големи основания за тях.

С решително упорство той си припомни... Преди три месеца двамата с Янов Пелорат, способен и доста наивен учен, бяха напуснали Терминус. Пелорат бе обладан от своя антикварски ентузиазъм да открие местоположението на отдавна загубената Земя и Тривайз беше потеглил с него, използвайки целта му като прикритие за онова, което той смяташе за своя истинска задача. Не намериха Земята, но откриха Гея и тогава съветникът установи, че са го насилили да направи съдбоносния си избор.

Сега не друг, а той, Тривайз, се бе извъртял на сто и осемдесет градуса и търсеше Земята.

Що се отнася до Пелорат, ученият също бе намерил нещо, което

---

2. *Ex officio* (лат.) – поради естеството на поста си. – Б.пр.

едва ли беше очаквал. Беше намерил чернокосата и тъмноока Блис, младата жена, която бе Гея в същата степен, в която бе Гея и Дом; или най-близкото зрънце пясък например. Със странния плам на отминаващата средна възраст Янов се бе влюбил в една жена наполовина на неговите години, а пък на самата нея, колкото и да е странно, като че ли нищо друго не ѝ трябваше.

Положението бе наистина странно, обаче Пелорат определено изглеждаше щастлив и Тривайз примирено си помисли, че всеки иска да намери щастието такова, каквото го разбира. Това беше въпрос на индивидуалност – същата, която собственият му избор щеше да унищожи (при положение, че изминеше достатъчно време) по цялата Галактика.

Болката се завърна. Решението, което бе взел и което явно бе трябвало да вземе, продължаваше да го изтезава всеки момент и...

– Голан!

Гласът сякаш нахълта в мислите му. Той вдигна очи към слънцето и замига.

– А, Янов – рече Тривайз сърдечно, дори малко пресилено сърдечно, защото не искаше Пелорат да се досети за киселите му размисли. Успя да изцеди от себе си и добродушното: – Виждам, че си успял да се отскубнеш от Блис.

Пелорат поклати глава. Лекият бриз разроши бялата му копринена коса, но продълговатото сериозно лице в пълна мяра запази изражението си.

– Всъщност, стари друже, точно тя предложи да те видя... по повод... по повод това, което искам да обсъдим. Не че не бих пожелал и сам, разбира се, но тя като че ли мисли по-бързо от мен.

Тривайз се усмихна.

– Няма нищо, Янов. Доколкото разбирам, дошъл си да ми кажеш сбогом.

– Ами... не, не точно за това. Всъщност по-скоро за обратното. Голан, когато двамата с теб напуснахме Терминус, аз възнамерявах да открия Земята. На практика съм прекарал целия си съзнателен живот с тази задача.

– Аз ще продължа, Янов. Сега задачата е моя.

– Да, обаче тя е и моя; все още е и моя.

– Но... – Тривайз вдигна ръка с неопределен жест, обхващащ всичко наоколо.

С внезапно трескаво изхриптяване Пелорат заяви:

– Искам да тръгна с теб.

Тривайз бе поразен.

– Не можеш да искаш това, Янов. Сега имаш Гея.

– Някой ден ще се върна на Гея, но няма да те оставя да потеглиш сам.

– Защо? Мога да се грижа за себе си.

– Без да се обиждаш, Голан, но ти не знаеш достатъчно. Аз съм човекът, който познава митовите и легендите. Трябва да те насочвам.

– И ще оставиш Блис? Хайде де!

Бузите на Пелорат леко порозовяха.

– Не ми се ще да правя точно туй, стари друже, но тя каза...

Тривайз се намръщи.

– Да не би да иска да се откачи от теб, Янов? Блис ми обеща...

– Не, май не ме разбра правилно. Моля те, Голан, изслушай ме. Ти имаш този неприятен експлозивен маниер да правиш прибързани заключения. Знам, че това ти е специалитет, а изглежда на мен пък ми е малко трудно да се изразявам стегнато, обаче...

– Добре – меко го прекъсна Тривайз, – да речем, че ще ми обясниш какво точно има на ум Блис така, както на теб ти харесва, а аз от своя страна обещавам да бъда много търпелив.

– Благодаря ти и тъй като смяташ да бъдеш търпелив, мисля, че ще мога да ти го кажа веднага. Видиш ли, Блис също иска да дойде.

– Блис иска да дойде? – възкликна Тривайз. – Не, пак избухнах. Няма да избухвам. Каж ми, Янов, защо Блис ще иска да дойде? Съвсем кротко те питам.

– Не ми обясни. Каза, че би желала да говори с теб.

– Тогава защо не е тук, а?

– Мисля – подхвана неуверено Пелорат, – казах мисля, че Блис май е на мнение, че ти, Голан, я недолюбваш и затова се колебае да се обърне към теб. Аз, старче, направих, каквото можах, да я уверя, че нямаш нищо против нея. Не мога да повярвам, че някой може да рече за Блис нещо друго освен най-доброто. Все пак тя поиска да зачекна, така да се каже, въпроса пред теб. Мога ли да ѝ предам, че ще се радваш да я видиш, Голан?

– Разбира се, и то веднага.

– И ще бъдеш разумен? Виж, старче, тя много настояваше. Каза, че въпросът е жизнено важен и че трябва да тръгне с теб.

– Но не ти каза защо, нали?

– Не, ама ако Блис мисли, че трябва да тръгне, тъй трябва да мисли и Гея.

- Което означава, че не бива да отказвам. Така ли, Янов?
- Да, смятам, че не бива, Голан.

3

За пръв път по време на краткия си престой на Гея Тривайз влезе в дома на Блис, който сега даваше подслон и на Пелорат.

По навик огледа набързо обстановката. На Гея къщите клоняха към практичната простота. При едва ли не пълната липса на бурно време, при температури, които на тази географска ширина бяха умерени през цялата година, при положение, че дори тектоничните плочи се приплъзваха гладко, когато им се наложеше да се приплъзнат, нямаше никакъв смисъл да се строят сгради, пригодени за цялостна защита, или пък да се поддържа комфортна микросреда в заобикалящ я некомфортен свят. Цялата планета представляваше, така да се каже, една-единствена къща, проектирана да даде подслон на своите обитатели.

Вътре в тази планетарна къща домът на Блис бе малък, на прозорците имаше не стъкла, а шори, и мебелите бяха оскъдни и изящно практични. На стените висяха холографски изображения; едно от тях бе на доста учудения и смутен Пелорат. Устните на Тривайз се посвиха, ала той се опита да не прояви веселостта си и се зае педантично да си намества пояса.

Блис го наблюдаваше без обичайната си усмивка. Напротив, изглеждаше по-скоро сериозна, нежните ѝ тъмни очи бяха широко отворени, а косата ѝ се спускаше на раменете като гладка черна вълна. Единствено пълните, леко начервени устни придаваха малко цвят на лицето ѝ.

- Благодаря, че дойде да ме видиш, Трив.
- Молбата на Янов беше много настоятелна, Блисенобиарела.

Тя се поусмихна.

– Добре ми го върна. Ако ме наричаш Блис – прилична едносричкова дума, – аз пък ще се опитам да произнасям цялото ти име, Тривайз – тя почти незабележимо заекна на втората сричка.

Съветникът вдигна десницата си.

– Тази уговорка няма да е лоша. Известен ми е геянският навик при съвместната обмяна на мисли да се използват едносричкови части от имената, така че ако от време на време ти се случи да ме наречеш Трив, няма да се обидя. Все пак ще ми е по-приятно, ако се опиташ да казваш

Тривайз колкото се може по-често, а аз ще те наричам Блис.

Той внимателно я изучаваше, както впрочем правеше винаги, щом случаят ги срещнеш. Като самостоеен индивид тя бе млада жена в началото на двадесетте си години. Като част от Гея обаче възрастта ѝ се измерваше с хилядолетия. Това не се проявяваше в нейния облик, ала понякога проличаваше в начина ѝ на говорене и в атмосферата, която я обграждаше. Дали би желал така да е с всичко живо? Не! Определено не и все пак...

– Ще стигна и до същината на въпроса – заяви Блис. – Ти подчертаваш желанието си да намериш Земята...

– Аз разговарях с Дом – напомни Тривайз, решен да не отстъпва пред Гея, без непрекъснато да настоява на собствената си гледна точка.

– Да, но когато говориш с Дом, ти говориш с Гея и с всяка нейна част, така че си говорил и с мен.

– Ти чу ли ме, когато говорех?

– Не, защото не слушах, но ако по-късно бях обърнала внимание, щях да си спомня какво си казал. Моля те да го приемеш като факт, за да можем да продължим. Ти подчерта желанието си да намериш Земята и наблегна на важността му. Аз не виждам защо то е толкова важно, но понеже ти вече си свикнал да бъдеш прав, аз/ние/Гея трябва да приемем онова, което казваш. Ако мисията ти е от съдбоносно значение за твоето решение относно Гея, тя значи е жизнено важна и за самата Гея. Ето защо Гея трябва да дойде с теб – дори и само за да те пази.

– Когато казваш, че Гея трябва да дойде с мен, имаш предвид, че ти трябва да дойдеш с мен. Прав ли съм?

– Аз съм Гея – просто рече Блис.

– Но така е и с всеки друг на и вътре в тази планета. Тогава защо точно ти? Защо не друга част от Гея?

– Защото Пел иска да тръгне с теб, а ако го стори, няма да бъде щастлив с никоя друга част от Гея освен с мен.

Пелорат, който седеше дискретно на един стол в далечния ъгъл на стаята (с гръб към собственото си изображение, отбеляза Тривайз), меко каза:

– Това е вярно, Голан. Блис е моята част от Гея.

Младата жена веднага се усмихна:

– Доста е вълнуващо да мислят за теб по този начин. Разбира се, и много странно.

– Добре, да поразсъждаваме – Тривайз сплете пръсти зад главата си и понечи да се залюлее назад със стола. Тънките му крачета обаче

предупредително изпукаха, така че той бързо промени решението си и го остави да се върне пак в устойчиво положение. – Ако напуснеш Гея, ще продължиш ли все още да си част от нея?

– Няма защо да не съм. Мога да се изолирам, ако например има опасност да бъде сериозно увредена, така че последствията да не засегнат планетата... или ако се появи някаква друга изключителна причина. Това обаче е въпрос само на аварийни ситуации. По принцип аз ще си остана част от Гея.

– Дори и ако направим скок през хиперпространството?

– Дори тогава, макар това малко да поусложнява нещата.

– Някак си не ми се струва утешително.

– Защо?

Тривайз сбърчи нос в обичайната метафорична реакция на лоша миризма.

– Това означава, че всичко, което бъде казано и направено на моя кораб и което ти чуеш и видиш, ще бъде чуто и видяно от цялата Гея.

– Аз съм Гея, така че това, което аз видя, чуя и усетя, тя също ще види, чуе и усети.

– Именно. Дори и тази стена тук ще види, чуе и усети.

Блис погледна към мястото, което той посочи, и сви рамене.

– Да, и тази стена. Тя обаче притежава безкрайно малко съзнание, така че ще почувства и разбере само безкрайно малко. Но аз предполагам, че стената и в момента изпитва някои субатомни измествания като реакция на това, което говорим, давайки ѝ възможност да се напасне към Гея с единственото намерение да допринесе за доброто на цялото.

– Ами ако ми се ще да остана насаме? Аз може и да не желая стената да разбира какво говоря или върша.

Блис като че започваше да се ядосва и Пелорат внезапно се намеси.

– Виж какво, Голан, не исках да ви прекъсвам, тъй като очевидно не знам много неща за Гея. Само че все пак съм бил с Блис и съм подразбрал туй-онуй от онова, за което става дума. Ако вървиш сред една тълпа на Терминус, ти виждаш и чуваш страшно много неща и можеш да си припомниш някои от тях. При подходящо стимулиране на главния мозък дори ще си в състояние да си спомниш всичко, но повечето работи просто не те интересуват. Оставяш ги да си отидат от само себе си. Даже ако наблюдаваш някоя емоционална сцена между непознати хора и си заинтригуван – все пак не те е грижа особено, отминаваш ги и забравяш. На Гея също ще да е така. Дори и цялата планета да узнае най-интимните ти дела, това не означава, че тя непременно се

интересува. Така ли е, скъпа Блис?

– Никога не съм мислила по този въпрос по такъв начин, Пел, но в това, което говориш, има нещо вярно. Все пак усамотеността, за която говори Трив – искам да кажа, Тривайз – не е нещо, дето ние ценим. Същност аз/ние/Гея дори я намираме за неразбираема. Да искаш да не си част... да не ти чуват гласа... да не забелязват какво вършиш... да не долавят мислите ти... – Блис енергично тръсна глава. – Казах, че при извънредни случаи можем да се изключим, но кой би искал да живее така, та макар и само за един час?

– Аз – каза Тривайз. – Ето защо трябва да намеря Земята, да открия първостепенната причина, ако има такава, която ме е накарала да избира подобна ужасяваща съдба за човечеството.

– Това съвсем не е ужасяваща съдба, но хайде да не спорим по въпроса. Ще бъда с теб не като шпионин, а като приятел и помощник. Гея ще бъде с теб не като шпионин, а като приятел и помощник.

– Гея ще ми помогне най-добре – заяви намръщено Тривайз, – като ме упъти към Земята.

Блис бавно поклати глава.

– Гея не знае местоположението на Земята. Дом вече ти го каза.

– Не го вярвам напълно. В края на краищата, вие трябва да имате архиви. Защо по време на престоя ми тук така и не можах да ги видя? Даже ако Гея действително не знае къде се намира Земята, аз бих могъл да науча нещо от тях. Познавам Галактиката с големи подробности, несъмнено по-добре, отколкото я познава Гея. Може би ще съумея да разбера и да последвам някои намеци във вашите архиви, които Гея не е в състояние да схване напълно.

– Но за какви архиви говориш, Тривайз?

– Каквито и да са. Книги, филми, записи, холографии, предмети... Откакто съм тук, не съм видял нищо, което по някакъв начин да мога да приема за архивен материал. Ти да си виждал нещо такова, Янов?

– Не – колебливо отвърна Пелорат, – но аз същност не съм се и оглеждал за подобни неща.

– Обаче аз се оглеждах и нищо не видях. Нищо! Предполагам, че са ги скрили от мен. Чудя се защо. Би ли ми казала, Блис?

Гладкото чело на младата жена се сбръчка в озадачена гримаса.

– Как не ме попита за това по-рано? Аз/ние/Гея не крием нищо и не говорим лъжи. Само един изолат – изолиран индивид – може да лъже. Той е ограничен и се бои, защото е ограничен. Гея обаче е планетарен организъм с огромни умствени способности и не се бои от нищо. Да

говори лъжи, да създава описания, които се различават от действителността, за нея е напълно ненужно.

Тривайз изсумтя.

– Тогава защо всички толкова внимателно ми пречеа да видя каквито и да било архиви? Изтъкни ми поне една причина.

– Разбира се – Блис протегна напред двете си ръце с дланите нагоре. – Ние нямаме никакви архиви.

4

Пръв се съвзе Пелорат, който изглеждаше по-малко удивен от двамата.

– Скъпа моя – кротко каза той, – това е съвършено невъзможно. Няма разумна цивилизация без архиви.

Блис вдигна вежди.

– Ясно ми е. Просто имам предвид, че ние нямаме архиви от типа, за който Трив... Тривайз говори и се надява да намери. Аз/ние/Гея не притежаваме никакви ръкописи, разпечатки, филми, компютърни бази данни... Ако е там въпросът, нямаме и нищо, изсечено на скала. Друго не съм казала. Естествено, щом нямаме подобни неща, Тривайз не би могъл да ги намери.

– Тогава какво имате – попита съветникът – като заместител на онова, което аз наричам архиви?

Внимателно, като че ли говореше на дете, Блис произнесе:

– Аз/ние/Гея имаме памет. Аз помня.

– Какво помниш?

– Всичко.

– Помниш всички справочни данни?

– Разбира се.

– Откога? За колко години назад?

– За неопределено дълго време.

– Би могла да ми цитираш исторически данни, биографични, географски, научни факти? Дори и местните клюки?

– Всичко.

– В тази главичка? – Той язвително посочи дясното ѝ слепоочие.

– Не – рече тя. – Спомените на Гея не са ограничени до съдържанието на моя собствен череп. Вижте (за момент Блис сякаш стана по-официална и дори малко неприветлива, тъй като престана да бъде просто

индивид и се превърна в амалгама от множество единици), трябва да е имало известен период преди началото на историята, когато човешките същества са били толкова примитивни, че макар да са помнели събитията, не са могли да говорят. Речта се е появила, за да изразява спомените и да ги предава от човек на човек. По-късно е била измислена писмеността, за да може спомените да се записват и предават от поколение на поколение. Оттогава насам целият технически прогрес е служил да освободи повече място за тях и да улесни припомнянето на желаните събития. Но след като накрая индивидите се обединили, за да образуват Гея, всичко туй безнадеждно остаряло. Ние можем да се върнем към паметта, към основната система за съхраняване на архивите, върху която е изградено всичко останало. Разбирате ли?

– Да не би да твърдиш – рече Тривайз, – че съвкупността от мозъци на Гея е в състояние да си спомни далеч повече данни, отколкото един-единствен мозък?

– Разбира се.

– Но ако нейните спомени са разхвърляни в планетарната памет, какво печелиш ти от това?

– Всичко, което би могъл да пожелаеш. Каквото и да поискам да узная, то се намира някъде в нечий индивидуален ум или пък в много умове. Ако е нещо фундаментално, като например значението на думата „стол“, естествено, че се съдържа във всеки ум. Но даже и да е съвсем езотерично, в нищожно малка част от паметта на Гея, ако имам нужда, пак мога да го извикам, макар че подобно припомняне вероятно ще отнеме малко повече време. Виж какво, Тривайз, когато ти поискаш да узнаеш нещо, което го няма в твоя ум, преглеждаш някоя подходяща книга-филм или използваш компютърни бази данни, нали? Аз пък сканирам сумарния ум на Гея.

– Как предотвратяваш опасността цялата тази информация да се излее в ума ти и да ти пръсне черепа? – попита съветникът.

– Май си позволи сарказъм, Тривайз?

– Хайде, Голан – обади се Пелорат, – не ставай груб.

Тривайз ги изгледа един по един и с видимо усилие си наложи да превъзмогне напрегнатостта си.

– Съжалявам. Притиснат съм от отговорност, която не желая, а не знам как да се отърва от нея. Може би поради това се държа отблъскващо. Но, Блис, аз наистина искам да разбера. Как изваждаш нещо от съдържанието на чуждите мозъци, без да го натрупаш в собствения си и бързо да надхвърлиш капацитета му?

– Не зная, Тривайз – отвърна младата жена. – Ясно ми е не повече, отколкото на теб са ти известни подробностите в работата на твоя мозък. Предполагам, че помниш колко е разстоянието от вашето слънце до някоя съседна звезда, но невинаги го съзнаваш. Складирали си го някъде и ако те попитат, откриваш числото. Ако никой не те пита, с времето можеш и да го забравиш, но тогава пък винаги си в състояние да го извлечеш от някоя база данни. Ако разглеждаш мозъка на Гея като огромна база данни, то значи аз се обръщам към нея, макар да не ми е нужно да си припомням съзнателно всяка конкретна стъпка, която използвам. След като си свърша работата с някой факт, мога да си позволя да го забравя. Ако пък реша, преднамерено ще го върна, така да се каже, обратно на мястото, откъдето съм го извлякла.

– Колко души има на Гея, Блис? Колко човеци?

– Около един милиард. Искаш ли точното число към този момент?

Тривайз унило се усмихна.

– Виждам, че няма проблем да получи точното число, ако ти го поискаш, но ще се задоволя с приблизителната бройка.

– Всъщност – каза Блис – населението е стабилно и се колебае около едно определено число, което е малко повече от милиард. Мога да ти кажа с колко бройката в момента превишава или не достига до средната величина, като разширя съзнанието си и... почувствам границите. Разбираш ли, няма как да го обясня по-добре на човек, който никога не е изпитвал подобно нещо.

– На мен обаче ми се струва, че един милиард човешки умове – от които много са на деца – съвсем не са достатъчни, за да държат в паметта си всички данни, необходими за такова сложно общество.

– Да, но хората не са единствените живи същества на Гея, Тривайз.

– Да не искаш да кажеш, че и животните помнят?

– Нечовешките мозъци не могат да съхраняват спомените със същата плътност, на която са способни нашите, а и доста от обема във всички умове – и човешки, и не – трябва да се отдели за личните преживявания, които рядко биват полезни, освен на онова конкретно ниво от планетарната съзнание, което ги приютява. Но така или иначе големи количества от данни могат да се съхраняват в животинските мозъци, а също и в растителната тъкан, както и в минералната структура на планетата.

– В минералната структура? Имаш предвид скалите и планинските вериги?

– А за някои видове информация – океана и атмосферата. Всичко това също е Гея.

– Че какво могат да съхраняват неживите системи?

– Много неща. Интензивността е ниска, но пък обемът е толкова огромен, че по-голямата част от общата памет на Гея се намира в скалите. Действително нужно е повече време, за да се извличат и разменят техните спомени, ето защо скалите са предпочитано място за съхраняване на мъртви данни, тъй да се каже – на такива, които при нормален развой на събитията по-рядко ще бъдат търсени.

– А какво се случва, когато умре някой, чийто мозък съхранява ценна информация?

– Тя в никакъв случай не е загубена. Бавно и внимателно се извлича, докато мозъкът се дезорганизира след смъртта, но има достатъчно време да се разпредели из другите части на Гея. А и когато се появяват нови мозъци у бебетата и с израстването им стават все по-организирани, те не само развиват собствени спомени и мисли, но и се захранват с подходящи знания от други източници. Онова, което ти би могъл да наречеш обучение, при аз/ние/Гея се извършва напълно автоматично.

– Честно казано, Голан – обади се Пелорат, – струва ми се, че отнормо този жив свят има още много неща да се обяснят.

Тривайз му хвърли бърз и остър поглед.

– Сигурен съм, че е така, Янов, но не съм особено впечатлен. Планетата, колкото и да е голяма и разнообразна, все пак представлява един-единствен мозък. Единствен! Всеки нов, който се появява, се разтваря в общото. Къде е възможността за противопоставяне, за несъгласие? Когато човек мисли за нашата история, той си представя и онзи самотник, чиито възгледи могат да бъдат осъдени от обществото, но който в края на краищата побеждава и променя света. Какъв шанс има тук, на Гея, за великите бунтари в историята?

– Съществуват вътрешни конфликти – каза Блис. – Не всеки елемент от Гея непременно приема общия възглед.

– Това ще да е в известни граници. В един организъм не може да има прекалено голяма бъркотия, защото той просто няма да работи, както трябва. Ако прогресът и развитието не са съвсем спрели, то положително са забавени. Можем ли да допуснем възможността да навлечем същото на цялата Галактика? И на цялото човечество?

– Да не поставяш под въпрос собственото си решение? – спокойно попита геянката. – Да не си си променил мнението и сега да смяташ, че Гея не е желано бъдеще за човечеството?

Тривайз сви устни и се подвоуми. Сетне бавно изрече:

– Бих искал, наистина, но засега още не мисля така. Взех

решението си на известна основа – във всеки случай несъзнателна – и докато не открия каква е била тя, не мога истински да реша дали трябва да го поддържам или променям. Така че нека се върнем към въпроса за Земята.

– Чувстваш, че там ще узнаеш естеството на основата, на която си взел решението си. Така ли е, Тривайз?

– Точно това усещане имам. Но Дом казва, че Гея не знае местонахождението на Земята. Предполагам, че си съгласна с него.

– Разбира се, че съм съгласна. Аз съм не по-малко Гея от Дом.

– Криеш ли някаква информация от мен? Имам предвид съзнателно?

– Разбира се, че не. Дори за Гея да бе възможно да лъже, тя не би лъгала теб. Ние зависим от твоите заключения и за нас е необходимо те да са правилни, а това изисква да се основават на действителността.

– В такъв случай – рече Тривайз – да използваме твоя свят-памет. Опитай да се върнеш назад и ми кажи до колко отдавна можеш да си спомняш.

Последва кратко колебание. Блис гледаше Тривайз като че не го забелязва, сякаш за момент бе изпаднала в транс. После рече:

– Петнадесет хиляди години.

– Защо се поколеба?

– Трябваше ми време. Старите спомени – наистина старите – са почти изцяло в корените на планините, откъдето е нужно време, за да ги изровиш.

– Значи отпреди петнадесет хиляди години? Тогава ли е била основана Гея?

– Не, доколкото ни е известно, това е станало около три хиляди години по-рано.

– Защо не си сигурна? Не си ли спомняш – ти или Гея?

– Това е било преди планетата да се развие до нивото, когато паметта е станала всеобщ феномен.

– Блис, но все пак преди да започне да се уповава на вашата колективна памет, Гея трябва да е съхранявала някакви архивни материали. Архиви в обикновения смисъл на думата – записи, писмена, филми и така нататък.

– Предполагам, но те едва ли са могли да оцелеят през всичкото това време.

– Биха могли да бъдат копирани или, което е още по-добре, прехвърлени в глобалната памет, след като тя се е развила.

Младата жена се начумери. Последва нов период на неувереност, този път по-дълъг.

– Не откривам никаква следа от по-ранни архиви.

– Защо?

– Не зная, Тривайз. Допускам, че не са били особено важни. Може би по времето, когато се е разбрало, че ранните непаметови спомени се разпадат, е било взето решение, че те са станали прекалено архаични и от тях няма нужда.

– Това обаче ти не го знаеш. Допускаш и предполагаш, но не знаеш. И Гея не го знае.

Блис сведе очи.

– Трябва да е било така.

– Трябва ли? Аз не съм част от Гея и затова не ми е нужно да предполагам онова, което предполага тя. Като изолат аз предполагам нещо друго.

– Какво именно?

– Първо, правя допускание, в което съм сигурен. Не изглежда вероятно една цивилизация да унищожи ранните си архиви. Вместо да ги преценят като стари и ненужни, нейните учени вероятно биха се отнасяли към тях с повишена почит и щяха да ги запазят. Ако предпаметните архиви на Гея са били унищожени, Блис, това едва ли е станало умишлено.

– Тогава как си го обясняваш?

– Всички референции за Земята в библиотеката на Трантор са били отстранени от някакъв човек или някоя сила, но не и от самите транторианци във Втората фондация. Тогава не е ли възможно референциите за Земята на Гея също да са отстранени от нещо друго, а не от нея самата?

– Откъде знаеш, че ранните архиви са включвали Земята?

– Според теб Гея е била основана поне преди осемнадесет хиляди години. Това ни връща към периода преди установяването на галактическата Империя, когато Галактиката е била заселвана и основният източник на заселници е била Земята. Пелорат ще го потвърди.

Пелорат, малко изненадан от внезапното споменаване на неговото име, се прокашля.

– Така разправят легендите, скъпа. Аз ги приемам насериозно и мисля, както и Голан, че човешката раса произхожда от една-единствена планета и че тази планета е Земята. Най-ранните заселници са дошли оттам.

– Следователно – продължи Тривайз, – ако Гея е била основана в началото на хиперпространствените пътувания, много вероятно е тя да е била колонизирана от земяните. Поради тази причина записите за заселването ѝ и за следващите няколко хилядолетия очевидно би трябвало да включват Земята и земяните, а именно тези материали са изчезнали. Нещо изглежда се стреми Земята да не бъде споменавана никъде в архивите на Галактиката. А щом е тъй, за това трябва да има сериозни основания.

– Това е само догадка, Тривайз – възмутено се обади Блис. – Нямах никакви доказателства.

– Но нали не друг, а Гея настояваше, че особеният ми талант се състои в това да стигам до правилни решения въз основа на недостатъчни доказателства. Следователно, ако съм достигнал до някакво твърдо заключение, не опонирай, че ми липсват факти.

Блис премълча.

– Ето още една причина да намерим Земята. – заключи Тривайз. – Смятам да замина веднага, щом „Далечната звезда“ бъде готова. Вие двамата все още ли искате да дойдете?

– Да – рече веднага Блис.

– Да – потвърди и Пелорат.

II. КЪМ КОМПОРЕЛОН

5

Ръмеше. Тривайз вдигна очи към небето, сивкаво бяло до непроницаемост.

Носеше шапка против дъжд, която отблъскваше капките и ги разпръскваше далеч от тялото му във всички посоки. Пелорат, стоящ извън обхвата на разлитащите се пръски, нямаше такава защита.

– Янов, не виждам смисъл да се оставиш да те намокри – каза Тривайз.

– Скъпи ми приятелю, мокротата не ме безпокои – отвърна Пелорат с вечното си сериозно изражение. – Дъждът е слаб и топъл, няма вятър, а и освен това ще ти цитирам старата поговорка: „Щом си на Анакреон, прави като анакреонците“ – той посочи неколцината геяни, които стояха близо до „Далечната звезда“ и мълчаливо гледаха. Бяха доста разпръснати – съвсем като дървета в някоя тукашна горичка – и никой от тях не

носеше дъждовна шапка.

– Предполагам – заяви Тривайз, – че те нямат нищо против да се понамокрят, тъй като и останалата Гея сега го прави. Дърветата, тревата, почвата – всички те се мокрят и са равностойна част от планетата ведно с геяните.

– Струва ми се, че в думите ти има смисъл – каза Пелорат. – Слънцето ще изгрее достатъчно скоро и всичко ще изсъхне бързо. Дрехите няма да се намачкат или да се свият, няма да има ефект на охлаждане и тъй като не съществуват никакви ненужни патогенни микроорганизми, никой няма да хване настинка, грип или пневмония. Тогава защо да се безпокоят заради малко влага?

За Тривайз не бе трудно да открие логиката в думите му, но не му се искаше да престане с натякванията.

– Все пак няма никаква нужда да вали, когато потегляме. Дъждът, в края на краищата, е предумишлен. Ако Гея не искаше, нямаше да вали. Излиза като че изразява презрението си към нас.

– Може би – Пелорат леко сви устни – Гея плаче от мъка преди раздялата.

– Възможно е, но пък аз не плача.

– Всъщност – продължи историкът – предполагам, че почвата в този район просто трябва да се поовлажни и че необходимостта от това е по-важна от твоето желание да грейне слънце.

Тривайз се усмихна.

– Подозирам, че тази планета наистина ти харесва. Имам предвид дори ако оставим настрана Блис.

– Да, харесва ми – с леко натъртване отвърна Пелорат. – Винаги съм водил тих и подреден живот и си мисля как бих могъл да се устроя тук – с цял свят, който се труди да поддържа битието именно тихо и подредено. В края на краищата, Голан, когато строим къща – или пък космически кораб, – ние се опитваме да създадем идеалното убежище. Оборудваме ги с онова, което ни е нужно; проектираме ги тъй, че да контролираме температурата, качеството на въздуха, осветлението и всичко останало, което ни се струва важно, и се стремим те да ни устройват максимално. Гея представлява развитие на желанието ни за удобство и сигурност, разпрострени върху цяла една планета. Какво лошо има?

– Лошото е – каза Тривайз, – че моят дом или моят кораб е проектиран така, че да устройва мен. Не аз съм проектиран да устройвам него. Ако бях част от Гея, без значение колко идеално е измислена планетата,

та да ме устройва, щях здравата да се безпокоя да не би и аз също да съм измислен така, че да устройвам нея.

Пелорат сви устни.

– Може да се каже, че всяко общество моделира своите членове да му пасват. Развиват се такива обичаи, които имат смисъл за него самото, а това обвързва здраво индивида към нуждите му.

– В обществата, които аз познавам, човек може да встане. Има ексцентрици и дори престъпници.

– Ти искаш ли да има ексцентрици и престъпници?

– Защо не? Двамата с теб сме ексцентрици. Ние определено не сме типични примери за хората, които живеят на Терминус. Що се отнася до престъпниците, това е въпрос на дефиниция. И ако престъпниците са цената, която трябва да плащаме за встаниците, еретиците и гениите, аз с удоволствие ще я плащам. Дори ще настоявам цената да бъде плащана.

– Нима престъпниците са единствената възможна цена? Не може ли да има гении без престъпници?

– Не можеш да имаш гении и светци без хора, които силно се отклоняват от нормата, а не виждам как отклоненията биха могли да са само в едната посока. По-скоро би трябвало да съществува известна симетрия. Както и да е, нужно ми е по-добро основание за моето решение да избера Гея за модел на бъдещето на човечеството, не и ако тя е просто един планетарен вариант на комфортна къща.

– О, скъпи ми приятелю. Аз не съм се опитвал да те убедя, че трябва да се удовлетвориш с решението си. Просто отбелязвах едно наблюдение...

Той млъкна. Към тях крачеше Блис. Тъмната ѝ коса бе мокра, а робата ѝ прилепваше към тялото и подчертаваше доста щедрата ширина на хълбоците. Когато наближи, тя отривисто кимна.

– Съжалявам, че ви забавих – рече леко задъхана. – Отне ми повече време, отколкото очаквах, за да сверя мнението си с това на Дом.

– Защо? – иронично запита Тривайз. – Нали знаеш всичко, което знае и той,

– Понякога има разлика в тълкуванията. В края на краищата ние не сме идентични, така че спорим. Слушай – малко остро продължи геянката, – ти имаш две ръце. И двете са част от теб и изглеждат еднакви, като се изключи фактът, че едната е огледален образ на другата. Обаче не ги използваш по един и същ начин, нали? Някои неща предпочиташ да правиш с дясната ръка, други – с лявата. Така да се каже, разлики в тълкуванията.

– Хвана те! – обади се Пелорат с явно задоволство.

Тривайз кимна.

– Ефектна аналогия, само че съвсем не съм сигурен дали е и подходяща. Във всеки случай означава ли всичко това, че можем да се качим на борда още сега? Макар и да вали?

– Да, да. Нашите хора са навън и корабът е в идеална форма – тя погледна към Тривайз с внезапно любопитство. – Но ти стоиш сух! Дъждовните капки не те достигат.

– Аха – кимна Тривайз. – Избягвам влагата.

– Не е ли хубаво от време на време да се понамокриш?

– Естествено. Само че когато реша аз, а не дъждът.

Блис сви рамене.

– Както искаш. Целият ни багаж е натоварен, така че можем да се качваме на борда.

Тримата тръгнаха към „Далечната звезда“. Дъждът намаляваше, ала тревата бе съвсем мокра. Тривайз се усети, че върви внимателно, докато Блис бе изритала чехлите си, които сега носеше в ръка, и шляпаше боса.

– Прекрасно усещане – каза тя в отговор на погледа, който съветникът ѝ хвърли.

– Добре – разсеяно се съгласи той. Сетне с леко раздражение попита:

– Между другото, защо тези геяни стоят наоколо?

– Запомнят събитието, което според планетата е от голямо значение. Разбираш ли, Тривайз, ти си много важен. Само помисли, че ако в резултат на това пътуване промениш решението си в неблагоприятна за нас насока, ние никога няма да прераснем в Галаксея или дори да се запазим като Гея.

– Значи аз представлявам живота и смъртта за Гея, а и за целия свят?

– Така мислим.

Тривайз внезапно спря и свали дъждовната си шапка. На небето се бяха появили сини късчета.

– Но вие имате моя глас във ваша полза сега – каза той. – Ако ме убие, аз никога няма да мога да го променя.

– Голан – измърмори шокираният Пелорат, – говориш ужасни неща.

– Типично за изолат – спокойно рече Блис. – Трябва да проумееш, Тривайз, че ние се интересуваме не от теб като личност, не дори от твоя глас, а от истината, от материалните факти. Ти си важен единствено

като път към истината, а гласът ти – като белег за нея. Това е, което искаме, и ако те убием, за да избегнем промяна на твоя вот, просто ще скрием истината от самите себе си.

– Ами ако ви кажа, че истината е отрицание на Гея, няма всички охотно ще се съгласите да умрете?

– Може би не съвсем охотно, но в крайна сметка ще се стигне дотам.

Тривайз поклати глава.

– Подобно изказване действително е в състояние да ме убеди, че Гея е нещо ужасно, което би трябвало да загине – и добави, като пак насочи погледа си към внимателно наблюдаващите (а вероятно и слушащи всичко) геяни:

– Защо са се пръснали така? И защо са толкова много? Ако един от тях наблюдава събитието и го запази в паметта си, то няма ли да е достъпно за цялата останала планета? Стига да пожелаете, не може ли да бъде съхранено на милион различни места?

– Всеки от тях го наблюдава от свой ъгъл и го запаметява в малко по-различен мозък – поясни Блис. – Когато се проучат отделните наблюдения, ще се види, че това, дето е станало, може да се проумее по-добре от всички взети заедно, отколкото от което и да е от тях само за себе си.

– С други думи, цялото е по-голямо от сбора на частите.

– Точно така. Схванал си основното оправдание за съществуването на Гея. Като човешки индивид ти си съставен от може би 50 трилиона клетки, но си далеч по-важен от тези 50 трилиона, взети като сума от техните индивидуални значимости. С това сигурно ще се съгласиш.

– Да – кимна Тривайз, – съгласен съм.

Той пристъпи в кораба и се обърна за още един поглед към Гея. Краткотрайният дъжд бе придал на атмосферата нова свежест. Видя зелен, тучен, тих, мирен свят; градина на спокойствието, разположена сред бурите на изморената Галактика. И искрено си пожела никога повече да не го види отново.

6

Когато въздушната камера се затвори зад тях, Тривайз се почувства като че се бе отървал ако не точно от кошмар, то поне от нещо дотолкова аномално, та чак да му попречи да диша свободно.

Напълно съзнаваше, че един елемент от тази аномалност в лицето на Блис все още остава с него. Докато тя бе наблизо, и Гея бе наблизо – и все пак бе убеден, че присъствието ѝ е от съществено значение. Черната кутия отново беше заработила, а той искрено се надяваше никога да не започне да вярва прекалено много в тази черна кутия.

Зашари с очи из кораба и го намери за прекрасен. Бе негов едва откакто кмет Харла Бранно от Фондацията го беше вкарала насила вътре и запратила между звездите – жив гръмоотвод, предназначен да привлече удара на онези, които тя смяташе за свои врагове. Тази задача беше изпълнена, корабът продължаваше да е негов и поне засега той нямаше никакво намерение да го връща.

Макар и да го обитаваше само от няколко месеца, приемаше го като роден дом и с лека тъга си спомняше за своята някогашна къща на Терминус.

Терминус! Измественият встрани от центъра пъп на Фондацията, определен според Плана на Селдън в течение на следващите пет столетия да създаде нова, по-велика империя. Само дето той, Тривайз, сега бе причинил дерайлирането на този план. По свое собствено желание превръщаше Фондацията в нищо неозначаващ фактор и вместо нея правеше възможен един нов път, нова схема за живот, плашеща революция, която щеше да надмине всичко от възникването на многоклетъчния живот насам.

И ето го въввлечен в пътуване, предназначено да докаже или опровергае пред самия него убеждението, че това, което бе извършил, е правилно.

Внезапно откри, че дотолкова е потънал в мисли и така се е вцепенил, та чак се разтреесе от яд към самия себе си. Забърза към пилотското помещение, нетърпелив да седне пред компютъра.

Той блестеше, блестеше и всичко наоколо. Явно бе имало най-щателно почистване. Ключетата, които затвори почти напосоки, работеха отлично и сякаш по-леко от всеки друг път. Вентилационната система бе тъй безшумна, че му се наложи да сложи длан върху вентилаторите, за да се увери в наличието на въздушно течение.

Осветеното кръгче на компютъра подканящо примигваше. Тривайз го докосна и светлината обхвана цялата повърхност на пулта, а в средата му се появиха очертанията на две длани – лява и дясна. Той дълбоко пое дъх и разбра, че за известно време беше престанал да диша. Геяните не познаваха техниката на Фондацията и лесно биха могли да повредят компютъра, без да имат никакви лоши помисли. Поне дотук не бяха

повредили нищо – очертанятията все още си стояха на мястото.

Критичното изпитание обаче идваше с полагането на собствените му длани върху тях и за момент той се поколеба. Щеше да узнае почти незабавно, ако нещо не бе наред, но ако наистина имаше някаква повреда, какво би могъл да стори? За да ремонтира умната машина, трябваше да се върне на Терминус, а съветникът бе напълно сигурен, че стори ли го, кмет Бранно нямаше да го пусне отново. И ако той не заминеше...

Чувстваше бумтенето на сърцето си; очевидно нямаше никакъв смисъл нарочно да удължава напрежението.

Протегна напред ръце и ги постави върху очертанятията на пулта. Мигом изпита илюзията, че друг чифт длани са докоснали неговите. Сетивата му увеличиха обхвата си и той вече можеше да види планетата във всички посоки, зелена и влажна, заедно с внимателно наблюдаващите геяни. Когато след миг погледна нагоре, откри почти изцяло запълнено с облаци небе. По негово желание обаче облаците изчезнаха и той се взря в напълно чистата синева, сред която се бе разположила сферата на геянското слънце.

Ново желание и синьото се отдръпна, а той видя звездите.

Изтри ги от погледа си, пожела – и видя Галактиката, прилична на изрисувано в ракурс въртящо се огнено колело. Изпробва компютризирания образ, коригира ориентацията му, промени действителното протичане на времето, като го накара да се завърти отначало в едната, а после и в другата посока. Откри местоположението на слънцето на Сейшел, най-близката до Гея голяма звезда; сетне на слънцето на Терминус; сетне на Трантор – едно след друго...

Запътува от звезда на звезда по галактическата карта, обитаваща вътрешността на компютъра.

После дръпна ръцете си и остави действителния свят отново да го заобиколи – осъзнавайки, че през цялото време е стоял полуприведен над пулта, за да осъществява контакт чрез дланите. Усети се вдървен и преди да седне, поразкърши гръбните си мускули.

Загледа се в компютъра с топло чувство на облекчение. Работеше прекрасно. Ако изобщо имаше някаква промяна, тя бе, че е станал още по-отзивчив, а това, което Тривайз пък изпитваше към него, можеше да се опише единствено като любов. В края на краищата, докато държеше дланите му (решително отказваше да си признае, че мисли за тях като за нейните длани), бяха част един от друг, а неговата воля направляваше, контролираше, усещаше и въобще съставляваше елемент от едно по-голямо цяло. Двамата с компютъра сигурно изпитваха, макар и по на

дребно (помисли си с внезапно смущение Тривайз), онова, което Гея правеше в несравнимо огромни мащаби.

Недоволно тръсна глава. Не! В техния случай именно той, човекът притежаваше пълния контрол. Компютърът бе нещо, което напълно му се подчиняваше.

Стана и отиде в компактното помещение, съчетаващо кухня и трапезария. Имаше множество най-разнообразни храни в хладилниците и устройства за бързо загряване. Вече бе забелязал, че книгофилмите в стаята му се намират в необходимия ред и бе почти сигурен – не, напълно сигурен – че личната библиотека на Пелорат също е съхранена. Иначе положително щеше да чуе гласа му досега.

Пелорат! Внезапно му хрумна нещо. Надникна в стаята на своя колега.

– Янов, тук има ли място за Блис?

– О, да, достатъчно.

– Мога да пригодя дневната за нейна спалня.

Геянката го изгледа с широко отворени очи.

– Не изпитвам никакво желание за отделна спалня. Съвсем ми е добре да стоя тук с Пел. Предполагам обаче, че мога да използвам другите помещения, когато имам нужда. Например гимнастическата секция.

– Разбира се. Всяко помещение без моята стая.

– Добре. Същото бих предложила, ако аз нагласявах нещата. Естествено, ти пък ще стоиш извън нашата.

– Естествено – съгласи се Тривайз, поглеждайки надолу и забелязвайки, че обувките му пресичат прага. Направи половин стъпка назад и мрачно додаде:

– Това не е апартамент за младоженци, Блис.

– Като имам предвид колко е компактно всичко, бих казала, че е точно такъв, макар Гея да се напъва да го направи поне малко по-широк.

Тривайз се опита да сдържи усмивката си.

– Ще трябва да сте много благоразположени един към друг.

– Благоразположени сме – заяви Пелорат, комуто явно не се нравеше особено предметът на разговора, – но, стари друже, ти наистина би могъл да ни оставиш да се оправяме, както ние си искаме.

– Честно казано, съмнявам се – бавно поклати глава Тривайз. – Съжалявам за натякването, но това наистина не е квартира за младоженци. Нямам никакви възражения да правите каквото и да било по взаимно съгласие, но е добре да осъзнаете, че едва ли ще можете съвсем да се

усамотите. Надявам се, че го разбираш, Блис.

– Има врата – отвърна геянката, – и аз смятам, че няма да ни безпокоиш, когато е заключена – освен ако случаят наистина е спешен.

– Разбира се, че няма. Само че липсва звукоизолация.

– Тривайз – проточи Блис, – това, което се опитваш да кажеш, предполагам е, че ще чуваш съвсем ясно всеки разговор, който водим, както и всички звуци, които издаваме по време на секс?

– Да, точно туй се опитвам да кажа. И очаквам да разберете, че тук ще трябва да се поограничавате в действията си. Може да не ви устройва, съжляявам, но положението е такова.

Пелорат се прокашля и кротко заговори:

– Голан, всъщност вече ми се наложи да се сблъскам с този проблем. Нали разбираш, че всяко усещане, което изпитва Блис, когато е с мен, се изпитва и от цялата Гея.

– Помислих си за това, Янов – кимна Тривайз с изражение като че едва се сдържа да не му намигне. – Не възнамерявах да го споменавам... освен за в случай, че тая идея не ти е дошла.

– Да, ама ми дойде – отвърна Пелорат.

– Не го прави на въпрос, Тривайз – намеси се Блис. – Във всеки момент на Гея има хиляди човешки същества, които са заети със секс; милиони, които ядат, пият или се занимават с нещо друго, дето доставя наслада. Това повишава общата аура на удоволствието, което планетата и всяка нейна част изпитва. Нисшите животни, растенията, минералите имат свои собствени по-умерени удоволствия, но и те също допринасят за обобщената радост. Повярвай, такова нещо няма да видиш на никой друг свят.

– Ние също си имаме различни наслаждения – възрази Тривайз, – които можем да споделим под някаква форма, ако пожелаем; или пък да запазим само за себе си.

– Стига да можеше да изпиташ нашите, щеше да разбереш колко бедни сте вие, изолатите, в това отношение.

– Откъде би могла да знаеш какво изпитваме?

– И без да го зная, логично е да се предположи, че цял един свят на общи удоволствия ще бъде с по-голяма интензивност, отколкото достъпните за отделен индивид.

– Може би, но дори и моите радости да са бедняшки, аз бих предпочел да ги запазя заедно със собствената си същност, отколкото да стана брат на най-близката скала.

– Не се подигравай – усмихна се Блис. – Ти също цениш всяко

неорганично кристалче в костите и зъбите си и не би искал което и да е от тях да се повреди, макар те да не притежават повече съзнание от късчето скала със същия размер, нали?

– Вярно е – неохотно се съгласи Тривайз, – но ние май се изхитрихме съвсем да се отклоним от въпроса. Хич не ме интересува дали цялата Гея споделя твоето удоволствие, Блис, обаче не желая аз да го споделям. Тук живеем доста натясно и определено не искам да бъда насилван да участвам дори косвено във вашите дейности.

– Скъпи ми друже – рече Пелорат, – спориш за празни работи. Аз не по-малко от теб съм загрижен усамотението ти да не се нарушава. Нито пък собственото ми, ако е там въпросът. Блис и моя милост ще бъдем дискретни, нали, Блис?

– Както желаяш, Пея.

– В края на краищата – продължи историкът, – ние вероятно ще се намираме на разни планети далеч по-дълго време, отколкото в космоса, а на планетите възможностите за истинско усамотение...

– Не ме интересува какво ще правите на планетите – прекъсна го Тривайз, – обаче на този кораб господарят съм аз.

– Точно така – съгласи се Пелорат.

– Тогава, след като въпросът е решен, е време да излитаме.

– Почакай – ученият се пресегна и дръпна Тривайз за ръкава. – За къде излитаме? Ти не знаеш къде е Земята, нито пък аз или Блис го знаем. Както и твоят компютър, защото много отдавна ти ми спомена, че му липсва каквато и да е информация по въпроса. Тогава какво смяташ да предприемеш? Скъпи ми приятелю, не можеш просто да се носиш напосоки из космоса.

Тривайз едва не се разсмя на опасенията му. За пръв път, откакто бе попаднал в прегръдката на Гея, се чувстваше господар на собствената си съдба.

– Уверявам те, Янов – каза той, – че нямам намерение да скитам напосоки. Зная точно къде отивам.

7

След като дълго бе чакал, без да получи отговор на плахото си почукване на вратата, Пелорат тихо влезе в пилотската стая. Намери Тривайз дълбоко погълнат от гледката на звездното небе.

– Голан... – обади се той и зачака.

Тривайз вдигна очи.

– А, Янов! Седни... Къде е Блис?

– Спи. Доколкото виждам, вече сме в космоса.

– Правилно – съветникът не бе изненадан от леката му недоверчивост. В новите гравитационни кораби просто нямаше начин да разбереш, че излиташ. Никакви инерционни ефекти, никакъв ускорителен тласък, никакъв шум, никакви вибрации.

Тъй като притежаваше способността да се самоизолира от външните гравитационни полета в произволна степен, стигаща дори до абсолют, „Далечната звезда“ се издигаше от повърхността на дадена планета сякаш плаваше в огромно космическо море. И докато го правеше, колкото и да е парадоксално, гравитационният ефект вътре в кораба оставаше непроменен.

Когато звездолетът се намираще в слоевете на атмосферата, разбира се, нямаше никаква нужда да бъде ускоряван, така че отсъстваха писъкът и вибрациите от бързо отминаващия въздух. Щом обаче тя останеше назад, можеше да започне бързото ускоряване, което също не влияеше по никакъв начин на пътниците.

Това бе върхът на комфорта и Тривайз не си представяше как той може да бъде надминат, докато не настъпи времето, когато хората ще открият начин да се носят из хиперпространството без кораби и без да се безпокоят, че близките гравитационни полета могат да се окажат прекалено силни. В момента „Далечната звезда“ трябваше да набира скорост в продължение на няколко дни, за да се отдалечи от Гея достатъчно и интензитетът на гравитационното ѝ поле да намалее дотолкова, та да позволи извършването на хиперпространствен скок.

– Голан, скъпи приятелю – рече Пелорат, – мога ли да поговоря минута две с теб? Да не си прекалено зает?

– Изобщо не съм зает. Щом го инструктирам както трябва, компютърът се справя с всичко. А понякога дори като че ли предугажда какви инструкции ще му дам и ги изпълнява едва ли не преди да съм ги произнесъл. – Тривайз нежно погали повърхността на пулта.

– Голан, за краткото време, откакто се познаваме, станахме много близки – продължи Пелорат – макар, да си призная, на мен времето въобще не ми се вижда кратко. Толкова много неща се случиха. Наистина е странно, като се замисля, че половината от всички събития в моя умерено дълъг живот са се изплъскали в последните няколко месеца. Или поне така изглежда. Направо...

Тривайз вдигна ръка.

– Янов, сигурен съм, че се отдалечаваш от първоначалната си идея. Започна, като каза, че сме станали много близки за кратко време. Да, станахме и още сме такива. Ако е там въпросът, ти познаваш Блис дори по-отскоро, но сте вече много по-близки, нали?

– Това, разбира се, е нещо различно – прокашля се смутено Пелорат.

– Разбира се – потвърди Тривайз, – но какво следва от нашето кратко, ала издръжливо приятелство?

– Ако, скъпи ми друже, ние все още сме приятели, както ти току-що каза, трябва да прехвърля разговора към Блис, която, както ти също току-що спомена, ми е особено скъпа.

– Разбирам. И какво?

– Зная, Голан, че не я харесваш, но ми се иска заради мен...

Тривайз отново вдигна ръка.

– Един момент, Янов. Вярно е, че не съм шашардисан от Блис, но пък и съвсем не я мразя. Всъщност изобщо не изпитвам неприязън към нея. Тя е привлекателно момиче, а дори и да не беше, то заради теб сякаш да я смятам за привлекателна. Това, което не харесвам, е Гея.

– Но Блис е Гея.

– Знам, Янов. Точно туй усложнява нещата. Докато си мисля за Блис като за личност, няма никакъв проблем. Помисля ли за нея като за Гея, проблемът се появява.

– Но ти самият не си дал никакъв шанс на Гея, Голан. Слушай, стари друже, ще ти призная нещо. Когато ние с Блис сме интимни, тя понякога ми дава да споделя ума и за минута-две. Не повече, понеже казва, че съм твърде стар, за да се приспособя към това. О, не се хили, Голан, и ти също би бил твърде стар! Ако изолат като теб или мен бъде част от Гея за повече от минута-две, може да получи мозъчни увреждания, а ако изкара пет-десет минути, уврежданията сто на сто ще са необратими... Само да можеше да го изпиташ, Голан!

– Кое? Необратимото мозъчно увреждане? Не, благодаря.

– Виж, ти нарочно не искаш да ме разбереш. Имам предвид този кратък миг на единение. Просто не знаеш какво изпускаш. Неопишуемо е! Блис казва, че това е чувство на радост. Все едно да речеш, че изпитваш чувство на радост, когато най-подир пиеш вода, след като едва не си умрял от жажда. Не съм в състояние дори да започна да ти обяснявам на какво прилича. Споделяш всички удоволствия, които изпитват поотделно един милион души. То не е равномерно чувство; ако беше така, човек бързо щеше да престане да го забелязва. Усещането вибрира...

примигва... има някакъв странен пулсиращ ритъм, който не те оставя на мира. Това е далеч по-голяма радост – не, не по-голяма – далеч по-добра радост, отколкото някога би могъл да изпиташ ти самият. Когато Блис трябва да ми затвори вратата, готов съм да заплача...

Тривайз поклати глава.

– Драги ми приятелю, ти си удивително сладкодумен, но приказваш досущ като че ли описваш псевдоендорфинова пристрастност или зависимост към някой друг наркотик, който за късо време ти доставя наслада, докато в крайна сметка те остави за постоянно в ужаса. Не на мен тия! Не съм склонен да продам индивидуалността си за някакво двуминутно чувство на радост.

– Аз все пак притежавам своята индивидуалност, Голан.

– Само че колко още време ще я притежаваш, ако продължаваш така? Ще молиш за нови и нови дози от своя наркотик, докато накрая мозъкът ти не бъде увреден. Янов, не трябва да позволяваш на Блис да те докара дотам. Може би ще е добре да поговоря с нея.

– Не! Недей! Ти не си самата тактичност, знаеш го, а аз не искам да я обидиш. Уверявам те, че в това отношение тя е по-внимателна, отколкото можеш да си представиш. Тревожи се дори повече от мен за възможността от мозъчно увреждане. Бъди сигурен.

– Добре, тогава ще говоря с теб. Янов, повече не го прави. Живял си петдесет и две години със собствените си радости и удоволствия и мозъкът ти се е пригодил да ги понася. Не се отплесвай по някакъв нов и необичаен порок. Ще си платиш за него – ако не незабавно, то след време.

– Да, Голан – тихо продума Пелорат, гледайки върховете на обувките си. След секунда добави:

– Да речем, че го разглеждаш по този начин. Ако беше едноклетъчно създание...

– Знам, какво ще кажеш, Янов. Забрави го. С Блис вече обсъждахме тази аналогия.

– Не, само помисли за миг. Нека си представим едноклетъчни организми с човешко равнище на съзнанието, надарени със силата на мисълта и изправени пред възможността да станат многоклетъчен организъм. Няма ли същинските едноклетъчни да оплакват загубата на своята индивидуалност и ядно да отхвърлят задаващия се принудителен строг надзор над личността им от страна на общия организъм? И нима ще са прави? В състояние ли е отделната клетка дори само да подозира мощта на човешкия мозък?

Тривайз яростно тръсна глава.

– Не, Янов, аналогията е лъжлива. Едноклетъчните организми нямат съзнание, нито каквато и да е сила на мисълта – а ако ги притежават, те са толкова безкрайно малки, че спокойно могат да се смятат за нулеви. За тях да се комбинират и да загубят индивидуалността си означава да загубят нещо, което в действителност никога не са имали. Едно човешко същество обаче има съзнание и притежава сила на мисълта. То може да загуби истинско съзнание и истинска интелигентност, така че аналогията ти пропада.

За известно време между двамата се настани мълчание, почти потискаща тишина; най-сетне Пелорат, опитвайки се да прехвърли разговора в нова посока, попита:

– Защо гледаш през предния илюминатор?

– Навик – криво се усмихна Тривайз. – Компютърът ми докладва, че нито ме следват геянски кораби, нито пък се задава сейшелска флотилия, за да ме посрещне. И въпреки това се вглеждам, успокоявам се от собствените си сетива, които не виждат такива кораби, макар сензорите на компютъра да са стотици пъти по-зорки и по-проницателни от моите очи. Нещо повече, той може много деликатно да долови характеристики на пространството, които човешките рецептори при никакви обстоятелства няма да отчетат. И макар че знам всичко това, пак се вирам.

– Голан, ако наистина сме приятели... – започна Пелорат.

– Обещавам ти да не правя нищо, което ще огорчи Блис; или поне нищо такова, което съм в състояние да избегна.

– Не, става дума за друго. Ти криеш целта на пътуването ни, като че ли не ми се доверяваш. Къде отиваме? Да не би да смяташ, че знаеш къде е Земята?

Тривайз го погледна и вдигна вежди.

– Съжалявам. Пазех тайната само за себе си.

– Да, но защо?

– Защо наистина – отвърна като ехо съветникът. – Чудя се, приятелю, дали не е заради Блис.

– Блис? Не искаш тя да узнае? Стари дружe, на нея може напълно да ѝ се вярва.

– Не е там работата. Каква полза има да не ѝ вярвам? Подозирам, че ако пожелае, тя може да измъкне от ума ми всяка моя тайна. Но, струва ми се, причината е много по-простичка. Имам усещането, че ти вече обръщаш внимание само на нея и аз на практика не съществувам за теб.

Пелорат придоби ужасен вид.

– Това не е вярно, Голан.

– Знам, но се опитвам да анализирам чувствата си. Преди малко дойде уплашен за нашето приятелство и като поразмислих над това, стори ми се, че съм имал същите страхове. Не съм си го признавал открито, но мисля, че съм се усещал откъснат заради Блис. Може би се опитвам да си върна, като сприхаво крия нещата от теб. Хлапашка работа.

– Голан!

– Аз казах, че е хлапашка работа, нали тъй? Само че кой от време на време не прави хлапашини? Както и да е, ние сме приятели. Вече се разбрахме по въпроса, така че няма да играя повече детински игрички. Отиваме на Компорелон.

– Компорелон? – Пелорат явно не можеше да се сети откъде името му е познато.

– Сигурно помниш моя колега, предателя Мун Ли Компор. Срещнахме го на Сейшел.

На лицето на историка се появи израз на просветление.

– Разбира се, че си спомням. Компорелон беше светът на неговите предци.

– Ако наистина е така. Не вярвам безусловно на всичко, което Компор казва. Само че Компорелон наистина е доста известен свят и Мун твърдеше, че неговите обитатели знаели за Земята. Е, ще идем там и ще попроучим. Може да не ни доведе до нищо, но това в момента е единствената ни отправна точка.

Пелорат се прокашля и придоби съмняващо се изражение.

– О, скъпи ми друже, сигурен ли си?

– Няма нищо, за което да бъда сигурен или несигурен. Съществува просто някаква отправна точка и колкото и несигурна да е, нямаме друг избор, освен да тръгнем по следата.

– Да, само че ако го направим въз основа на онова, което ни каза Компор, може би трябва да обмислим всичко, което той съобщи. Аз вече си спомням, че съветникът съвсем категорично твърдеше, че Земята не съществувала като жива планета – повърхността ѝ била радиоактивна и абсолютно безжизнена. А ако е тъй, тогава отиваме на Компорелон просто за нищо.

Тримата обядваха в столовата, като на практика изпълваха цялото ѝ пространство.

– Много е вкусно – заяви Пелорат с явно задоволство.

– Да не е част от запасите ни от Терминус?

– Нищо подобно – отвърна Тривайз. – Те отдавна свършиха. Това е храна, която купихме на Сейшел, преди да се насочим към Гея. Необичайно, нали? Някаква морска храна, но доста хрупкава. А туй пък – когато го купувах, ми се струваше, че е зеле, обаче вкусът му е съвсем различен.

Блис слушаше, без да каже нито дума. Само някак претенциозно ровичкаше из чинията си.

Пелорат кротко ѝ напомни: – Трябва да похапнеш, скъпа.

– Зная, Пел, ям.

Тривайз се обади с нотка на нетърпение, която не успя да скрие напълно.

– Имаме и геянска храна, Блис.

– Зная, но бих предпочела да я запазя. Не е ясно колко време ще бъдем в космоса, така че все пак ще трябва да се науча да ям изолатски гозби.

– Толкова ли е лошо? Или Гея трябва да яде само Гея? Блис въздъхна.

– Ние наистина имаме поговорка, която гласи: „Когато Гея яде Гея, няма нито загуба, нито печалба.“ Не става нищо друго освен пренасяне на съзнание нагоре или надолу по скалата. Това, което ям на Гея, е Гея и когато то е минало през моя метаболизъм и е станало част от мен, пак продължава да е Гея. Всъщност поради факта, че аз ям, някакъв процент от онова, което изяждам, има шанса да премине в по-висока интензивност на съзнанието, докато, разбира се, други части от него се обръщат в отпадъци и потъват надолу по скалата.

Тя отгриза голяма хапка от храната си, енергично задъвка, после преглътна и продължи:

– Това е огромен кръговрат. Растенията растат и биват изядани от животните. Животните ядат и също биват изядани. Умиращият от естествена смърт организъм се вражда в клетките на плесените и разложителните бактерии и така нататък – всичко туй е Гея. В този огромен кръговрат участва дори неорганичната материя и всеки елемент в него

има своя шанс периодично да присъства в области с висока интензивност на съзнанието.

– Това – заяви Тривайз, – може да се каже за който и да е свят. Отделният атом в мен също има дълга история, по време на която може да е бил част от много живи същества, включително и хора, както и да е прекарал дълги периоди на дъното на морето или в буца въглища, или в някоя скала, или като част от вятъра...

– На Гея обаче – прекъсна го Блис – всички атоми са и част от повисшето планетарно съзнание, за което ти не знаеш нищо.

– Добре де – настоя Тривайз, – какво става тогава с тези зеленчуци от Сейшел, които сега ядеш. Те превръщат ли се в част от Гея?

– Да, макар и доста бавно. А отпадъците, които изхвърлям, също така бавно престават да бъдат част от нея. В края на краищата, това което излиза от мен, вече напълно губи връзка с планетата. Липсва му дори и не тъй прекият хиперпространствен контакт, който аз мога да поддържам, благодарение на високото си ниво на съзнателна интензивност. Точно този хиперпространствен контакт бавно превръща негеянската храна в част от Гея.

– Ами твоята храна от запасите ни? Тя ще става ли бавно негеянска? Ако е тъй, по-добре да я ядеш, докато...

– Няма нужда да се безпокоиш за това – махна с ръка Блис. – Нашият запаси са обработени така, че дълго време ще бъдат част от Гея.

– Но какво става – внезапно се обади Пелорат, – когато ние ядем геянска храна? Нали го правехме, докато бяхме на планетата. Да не би бавно да сме се превръщали в Гея?

Блис поклати глава и по лицето ѝ премина леко объркано изражение.

– Не, това, което ядохте, бе загубено за нас. Или поне онези негови части, които се метаболизираха във вашите тъкани. Другото, което изхвърляхте, оставаше или много бавно се превръщаше отново в Гея, така че в крайна сметка балансът що-годе се поддържаше, ала в резултат на вашето посещение множество атоми от Гея станаха негеянски.

– Защо? – полюбопитства Тривайз.

– Защото не бихте могли да издържите приспособяването, дори ако то беше съвсем частично. Но вие бяхте гости, доведени, така да се каже, насила на нашия свят и ние трябваше да ви пазим от опасности дори с цената на загуба на малки късчета от планетата. Платихме тази цена с готовност, макар и не с удоволствие.

– Можем само да съжаляваме за това – кимна Тривайз. – Впрочем,

сигурна ли си, че негеянската храна на свой ред не би навредила на теб?

– Не – отвърна Блис. – Това, което вие можете да ядете, би трябвало да мога да ям и аз. Просто имам допълнителен проблем за метаболизирането на такива храни в Гея, а също и в моите тъкани. Представлява по-скоро психическа бариера, която почти ми разваля удоволствието от храненето и ме кара да ям бавно, но с времето сигурно ще го надмогна.

– Ами инфекциите? – внезапно, с писклив от уплаха глас, се намеси Пелорат. – Не мога да разбера как не съм се сетил по-рано. Блис! Всеки свят, на който кацнеш, ще притежава микроорганизми, срещу които нямаш никаква защита, и ще умреш от някоя елементарна заразна болест. Трябва да се върнем обратно, Тривайз!

– Пел, скъпи, не се паникьосвай – усмихна се Блис. – Микроорганизмите също се асимилират в Гея, когато представляват част от храната ми или влязат в моето тяло по някакъв друг начин. Ако има изгледи да ми причинят вреда, те ще се асимилират по-бързо, а щом веднъж станат Гея, не могат да ми сторят нищо лошо.

Обядът отиваше към края си и Пелорат отпи от своята затоплена и пълна с подправки смес на плодови сокове.

– Ама съм и аз – рече той, като облизваше устни, – мисля, че е време пак да сменя темата. Напоследък май това е единственото ми занимание на борда на този кораб. Защо ли се получава тъй?

– Защото Блис и аз се вкочваме до дупка във всеки въпрос, който обсъждаме – сериозно каза Тривайз. – От теб, Янов, зависи да си запазим разсъдъка. На каква тема желаш да преинемем, стари приятелю?

– Прегледах от начало до край справочния материал за Компорелон и открих, че целият сектор, от който той е част, е много богат на легенди. Тук са се заселили твърде отдавна, още през първото хилядолетие на хиперпространствените пътувания. На Компорелон даже се твори за някакъв легендарен основател на име Бенбали, макар да не се казва откъде е дошъл. Твърди се, че първоначално името на тяхната планета било „Светът на Бенбали“.

– Според теб, Янов, какво вярно има във всичко това?

– Може би има някакво зрънце, но кой може да познае точно кое е то?

– Никога не съм чувал за основател на име Бенбали в космическата история. А ти?

– Аз също, само че нали знаеш, че в късноимперската епоха е имало съзнателно потискане на предимперската история. През бурните последни векове на империята властниците се стремели да намалят местния

патриотизъм, тъй като доста правилно са смятали, че той има дезинтегриращо влияние. Поради това в почти всеки сектор на Галактиката истинската история – с пълните архиви и точната хронология – започва едва от дните, когато влиянието на Трантор вече е било очевидно и въпросният сектор или се е съюзявал с империята, или е бил анексиран от нея.

– Не бих и помислил, че историята може да се изкорени толкова лесно – заяви Тривайз.

– Не е никак лесно – съгласи се Пелорат, – но едно решително и мощно правителство може до голяма степен да я отслаби. А когато бъде достатъчно отслабена, тя започва да зависи от разпиления материал и проявява склонност да се изражда в народни предания. Подобни предания неизбежно изобилстват с преувеличения и се стремят да покажат, че секторът е бил по-древен и по-могъщ, отколкото е това в действителност. Без значение колко е глупава дадена легенда или дори колко логически невъзможна може да изглежда, за местните жители вече е въпрос на патриотизъм да вярват в нея. Мога да ви покажа предания от всеки ъгъл на Галактиката, които твърдят, че първоначалната колонизация на въпросния свят е станала непосредствено от самата Земя, макар невинги да назовават планетата-майка с това име.

– А как другояче я наричат?

– Най-различно. Понякога ѝ казват Единствената, понякога Най-старата. Или пък Подлунен свят например, което според някои авторитети наемква за гигантския ѝ спътник. Други твърдят, че това означава „изгубен свят“ и че „подлунен“ е вариант на „прокуден“ – предгалактическа дума, означаваща „изгубен“ или „зарязан“.

– Янов, спри! – кротко рече Тривайз. – Можеш цяла вечност да се сражаваш със своите авторитети и контра-авторитети. Казваш, че такива легенди има навсякъде?

– О, да, драги ми приятелю. Навсякъде. Трябва само да ги прехвърлиш, и ще добиеш усещане за този човешки навик да се започва с някакво зрънце истина, върху което слой след слой се нанасят приятни измислици – също като стридите от Рампора, дето образуват бисер около пещчинката. Веднъж попаднах точно на тази метафора, когато...

– Янов! Хайде да оставим на мира метафорите! Каж ми, има ли в компорелонските легенди нещо, което ги отличава от останалите?

– О! – за момент Пелорат се взря в Тривайз с невиждащ поглед. – Да ги отличава? Ами те претендират, че Земята е относително близо и това е най-необичайното. На повечето светове, когато говорят за Земята,

независимо какво име са й избрали, има тенденция нейното местонахождение да бъде неясно – те я ситуират или неопределено далеч, или дори в някакво царство на мечтите.

– Да – кимна Тривайз, – също както някои на Сейшел ни разправяха, че Гея се намира в хиперпространството.

Блис се разсмя. Съветникът бързо я погледна.

– Наистина. Така ни казваха.

– Не че се съмнявам – рече геянката. – Просто е забавно. Това, разбира се, е същото, в което искахме да вярвате. Точно сега ни е необходимо да бъдем оставени насаме, а бихме ли могли да се намираме на безопасно и по-сигурно място от хиперпространството? Ако хората вярват, че нашето местонахождение е такова, все едно действително сме там.

– Да – сухо каза Тривайз, – може би по същата тази логика има нещо, което кара хората да мислят, че Земята не съществува, че е далече или пък е покрита с радиоактивна кора.

– Като се изключи обстоятелството – обади се Пелорат, – че компорелонците претендират, че тя е относително близо до тях.

– Но въпреки това са я снабдили с радиоактивна кора. Всички, които имат легенди за Земята, смятат, че по една или друга причина човек не може да я доближи.

– Така е – отсече Пелорат.

Тривайз продължи:

– На Сейшел мнозина твърдяха, че Гея е наблизко; някои дори посочваха правилно нейното слънце и въпреки това смятаха, че до нея не може да се стигне. Може би има и компорелонци, които настояват, че Земята е радиоактивна и мъртва, но могат да идентифицират звездата ѝ. В такъв случай ще я доближим, колкото и да твърдят, че е невъзможно. С Гея направихме точно това.

– Гея искаше да те приеме, Тривайз – рече Блис. – Ти беше безпощен в ръцете ни, но ние нямахме намерение да ти причиняваме вреда. Ами ако Земята е могъща, без да е добронамерена? Тогава какво?

– При всички случаи трябва да се опитам да стигна до нея и да приема последствията. Това обаче е моя грижа. Щом установя местоположението ѝ и се отправя натам, за вас няма да е късно да напуснете. Ще ви оставя на най-близкия свят от Фондацията или, ако настоявате, ще ви върна на Гея и после ще тръгна сам.

– Скъпи ми друже – каза Пелорат, очевидно наскърбен, – не говори такива неща. Не бих и помислил да те изоставя.

– Нито пък аз да изоставя Пел – рече Блис и протегна ръка, за да докосне бузата на Пелорат.

– Чудесно тогава. Не след дълго ще сме готови да направим скока към Компорелон, а сетне, нека се надяваме – и към Земята.

ЧАСТ ВТОРА КОМПОРЕЛОН

III. НА ВХОДНАТА СТАНЦИЯ

9

Блис влезе в стаята при Янов и попита:

– Тривайз каза ли ти, че всеки момент ще извършим скока през хиперпространството?

Пелорат вдигна очи от четеца, над който беше приведен, и каза:

– Да, всъщност той току-що надникна и ми рече „в близкия половин час“.

– Самата мисъл ми е неприятна, Пел. Скокът никога не ми е харесвал. Някак си всичко в мен се преобръща.

Пелорат я погледна с лека изненада.

– Не съм мислил за теб като за космически пътешественик, скъпа Блис.

– Не съм голям пътешественик, това е вярно. Самата Гея няма поводи за редовни космически полети. По природа аз/ние/Гея не участваме в космически изследвания, търговия или веселби. И все пак, необходимо е някой да стои на входните станции...

– Където имахме щастието да те срещнем?

– Да, Пел – тя му се усмихна с очевидна обич. – Необходимо е по различни причини да посещаваме Сейшел или други звездни райони – обикновено нелегално. Но тайно или не, това винаги означава скок и, разбира се, щом която и да е част от Гея прави скок, цялата планета го чувства.

– Много неприятно – рече Пел.

– Можеше да е и по-лошо. Огромната маса на Гея не извършва скока, така че ефектът е доста размит. Но ми се струва, че аз го усещам по-силно от останалата част от планетата. Както отдавна се опитвам да обясня на Тривайз, въпреки че цялата Гея си е Гея, отделните компоненти не са идентични. Всички имаме своите особености, а моята природа, не зная защо, е особено чувствителна към прехода.

– Почакай! – каза Пелорат, явно спомнил си нещо. – Тривайз

веднъж ми го е обяснявал. В обикновените кораби това усещане е най-силно. Там човек напуска галактическото гравитационно поле с навливането в хиперпространството и се връща в него с повторната си поява в обикновеното пространство. Именно напускането и връщането предизвикват подобно усещане. Но „Далечната звезда“ е гравитационен кораб. Той не се влияе от такова поле и в действителност нито го напуска, нито се връща в него. Затова не усещаме нищо. Уверявам те, скъпа, известно ми е от собствен опит.

– Това е прекрасно. Ако се бях сетила да споделя проблема по-рано, щях да си спестя много притеснения.

– Има и друго преимущество – продължи Пелорат, въодушевен от необичайната си роля на капацитет по астронавтските въпроси. – За да направи скок, обикновеният кораб трябва да се отдалечи на значително разстояние от големи маси като звездите, например. Понеже колкото е по-близо до някоя звезда, толкова по-силно е гравитационното поле и усещането за скок – по-ясно изразено. Освен това колкото полето е мощно, толкова по-сложни уравнения трябва да се решат, за да се проведе скокът безопасно и в желаната точка от обикновеното пространство. В гравитационен кораб обаче не може и дума да става за някакво усещане по време на скока. Още повече, този кораб има компютър, който е много по-съвършен от обикновените и може да обработва сложни уравнения с необикновена сръчност и бързина. В резултат на това, вместо да се отдалечава две-три седмици от някоя звезда, само за да достигне безопасна и удобна за прехода точка, на „Далечната звезда“ ѝ е достатъчно да пътува два-три дни. А и след като не сме обект на гравитационни полета, следователно и на инерционни ефекти – признавам, че не го разбирам, но Тривайз твърди така, – можем да се ускоряваме много по-бързо, отколкото с обикновен кораб.

– Това е хубаво – каза Блис – и прави чест на Трив, че умее да се справя с този необикновен звездолет.

Пелорат леко се намръщи.

– Моля те, Блис, наричай го Тривайз.

– Да, да. Но в негово отсъствие малко се отпускам.

– Недей. Не бива въобще да подхранваш навика. Той е толкова чувствителен на тая тема.

– Не на тая тема, а към мен. Той не ме харесва, Пел.

– Не е така! – горещо възрази Пелорат. – Аз говорих с него по въпроса. Е, не се мръщи, де. Бях изключително тактичен, мило мое дете. Голан ме увери, че няма нищо такова. Изпитва подозрения към Гея и е

недоволен, че му се е наложило да се набърква в бъдещето на човечеството. Трябва да проявим разбиране. Ще му мине, когато постепенно оцени преимуществата на вашата жива планета.

– Надявам се, но не е само Гея. Пел, каквото и да ти говори той, а знай, че много те обича и не иска да те засегне, Тривайз изпитва лична неприязън към мен.

– Не, Блис. Не е възможно.

– Защо? Не всеки е длъжен да ме обича, понеже ти ме обичаш, Пел. Нека ти обясня. Трив – добре, де, Тривайз – смята, че аз съм робот.

Удивление заля обикновено спокойното лице на Пелорат.

– Положително не мисли, че си изкуствено човешко същество!

– Защо се изненадваш толкова? Гея е била заселена с помощта на работи. Това е всеизвестен факт.

– Роботите могат да помагат, както и машините, но хората са тези, които са заселили Гея. Хора от Земята.

– Същото мисли и Тривайз. Знам го.

– В паметта на планетата няма нищо за Земята, както вече ви казах. Но са съхранени ранни спомени, приблизително отпреди три хиляди години, за някакви работи, заети със задачата да преобразуват Гея в обитаем свят. Същевременно ние пък сме го оформяли като планетарно създание, което отнело много време, мили Пел, и това е още една причина ранните ни спомени да са мъгляви. Може би не ги е премахнала Земята, както смята Тривайз...

– Да, Блис – кимна Пелорат загрижено, – но какво е станало с роботите?

– С формирането на Гея те са си отишли. Ние не сме искали да останат, защото винаги сме били убедени, че в далечна перспектива ще са вредни за човешкото общество – било то изолатно или планетарно. Не зная как сме стигнали до това заключение, но е възможно да се основава на събития, датиращи от най-древните времена на галактическата история, така че паметта на Гея да не се простира до тях.

– Ами нали роботите са си отишли...

– Да, но ако все пак някои са останали? И ако аз съм един от тях – на петнадесет хиляди години, да речем? Тривайз има точно такова подозрение.

Пелорат бавно поклати глава.

– Не си.

– Сигурен ли си, че мислиш така?

– Разбира се. Ти не си робот.

– Откъде знаеш?

– Блис, просто знам. В теб няма нищо изкуствено. Аз най-добре чувствам това.

– Не е ли възможно да съм толкова изкусно изкуствена, че във всяко отношение, от най-големите до най-малките подробности, да съм неотличима от естественото. Ако предположим, че е така, как би могъл да направиш разлика между мен и истинското човешко същество?

– Не мисля, че е възможно да си толкова изкусно изкуствена – отвърна Пелорат.

– Ами ако независимо от твоето мнение е възможно?

– Просто не го вярвам.

– Тогава нека си представим такъв хипотетичен случай. Ако бях неотличим робот, ти как би се почувствал?

– Ами, аз...

– За да съм по-конкретна, как би се чувствал, ако разбереш, че правиш любов с робот?

Пелорат внезапно шракна с палеца и средния пръст на дясната си ръка.

– Знаеш ли; има легенди за жени, които се влюбват в изкуствени мъже, както и обратното. Винаги съм им придавал алегоричен смисъл и не съм си представял, че могат да отразяват буквалната истина. Разбира се, аз и Голан дори не бяхме чували думата „робот“, преди да кацнем на Сейшел, но сега, като се замисля, тези изкуствени мъже и жени трябва да са били роботи. Изглежда такива роботи наистина са съществували в ранните исторически времена. Това значи, че легендите трябва да се преосмислят...

Той изведнъж замълча, а Блис, след като изчака малко, плесна шумно с ръце. Пелорат подскочи.

– Мили Пел – каза геянката, – ти май използва митографията, за да избегнеш въпроса. А въпросът беше: как би се чувствал, ако правиш любов с робот?

Историкът я изгледа неловко.

– Съвсем неразличим? Досущ като човешко същество?

– Да.

– Тогава, струва ми се, че робот, който по никакъв начин не може да бъде различен от човешко същество, е човешко същество. Ако ти беше такава, за мен щеше да си просто човешко същество.

– Това исках да чуя от теб, Пел.

– Е, сега, след като го чу, мила, няма ли да ми кажеш, че е излишно

да се боря с хипотетични ситуации?

– Не. Няма да направя такова нещо. Ти току-що дефинира естественото човешко същество като обект, който притежава всички качества на естествено човешко същество. Щом си убеден, че притеждавам тези качества, това слага край на дискусията. Имаме работна дефиниция и не ни е необходима друга. В края на краищата, откъде мога да съм сигурна, че ти не си робот, който не се различава от човешко същество?

– Понеже ти казвам, че не съм.

– Да, но ако си робот, неотличим от човешко същество, може да си проектиран така, че да твърдиш, че си естествено човешко същество и даже да си програмиран сам да го вярваш. Работната дефиниция е всичко, което имаме, и всичко, което можем да имаме.

Тя обви ръце около врата му и го целуна. Целувката взе да става страстна и продължителна, докато накрая Пелорат успя да промълви малко приглушено:

– Обещахме на Тривайз да не го поставяме в неловко положение, като превръщаме пътуването в меден месец.

Блис го стрелна изкусително:

– Нека се отдадем на чувствата и не си оставяме време да мислим за обещания.

Пелорат малко притеснено възрази:

– Аз не мога така, мила. Знам, че сигурно това те дразни, но непрекъснато мисля и по природа не съм склонен да се отдавам на емоции. Явно то ми е привичка за цял живот, много досадна за другите. Никога не съм живял с жена, която да не започне рано или късно да негодува заради нея. Първата ми съпруга... впрочем предполагам, че е неуместно да говорим за това...

– Доста неуместно, да, но не и фатално. И ти не си първият ми любовник.

– О! – възкликна Пелорат доста объркан, а после, долавяйки усмивчицата на Блис, добави:

– Искам да кажа, разбира се, че не съм. Не бих и очаквал да бъда... Както и да е, на първата ми жена не й харесваше.

– Но на мен ми харесва. Намирам безкрайния ти стремеж към размисъл за привлекателен.

– Май не мога да го повярвам напълно, понеже съществува и още нещо. Робот или човек, няма значение. Тук сме единомдушни. Обаче аз съм изолат и ти го знаеш. Аз не съм част от твоята планета и когато сме интимни, ти споделяш емоции извън Гея, дори щом за кратко време ми

позволяваш да надникна в нея, но интензитетът на твоите чувства може би не е същият, както ако Гея обича Гея.

– Да те обичам, Пел, си има своя чар – отвърна Блис. – Друго не ме интересува.

– Въпросът не е само в това, че ме обичаш. Ти не си просто ти. Ами ако Гея го смята за перверзия?

– Ако смяташе така, щях да го зная, тъй като съм Гея. И щом аз се радвам, когато съм с теб, и Гея се радва. Когато правим любов, цялата планета споделя преживяването в една или друга степен. Като казвам, че те обичам, това означава, че Гея те обича, макар непосредствената роля да е възложена само на частицата, каквато представлявам аз... Изглеждаш объркан?

– Бидейки изолат, Блис, ми е трудно да го схвана.

– Винаги може да се направи аналогия с организма на изолата. Когато си подсвиркваш някаква мелодия, цялото ти тяло – ти самият като организъм – желае да свири мелодията, но непосредствената задача е възложена на устните, езика и дробовете. Палецът на десния ти крак например не прави нищо.

– Може да почуква в такт с мелодията.

– Може, макар това да не е необходимо за акта на подсвиркване. Почукването на палеца на крака не е самото действие, а реакция на действието, и със сигурност всички части на Гея по някакъв начин реагират на моите емоции, както аз реагирам на техните.

– Предполагам, че няма смисъл да се чувстваме неудобно.

– Никакъв смисъл няма.

– Но аз изпитвам едно особено усещане. Когато искам да те направя щастлива, мисля, че трябва да направя щастливи всички организми на Гея, до последния атом.

– До последния атом... – повтори одобрително Блис. – Ти наистина ги правиш щастливи, Пел. Прибавяш нещичко към чувството на всеобща радост, която за кратко време ти позволявам да споделиш. Предполагам, че приносят ти е твърде малък, за да бъде лесно измерим, но все пак го има и осъзнаването на този факт трябва да те прави още доволен.

– Ще ми се да бях сигурен, че Голан е достатъчно зает с маневрите през хиперпространството, та да се задържи в пилотската стая по-дълго – каза Пелорат.

– Искаш да обявим меден месец?

– Да.

– Тогава вземи лист хартия, напиши „Гнездо на младоженците“, закачи го от външната страна на вратата и ако някой желае да влезе, то ще си е негов проблем.

Пелорат така и стори и по време на приятните последващи събития „Далечната звезда“ направи скока. Нито той, нито Блис забелязаха този факт, въпреки че и иначе едва ли щяха да го забележат.

10

Бяха изминали само няколко месеца, откакто Пелорат се бе запознал с Тривайз и за първи път бе отпътувал от Терминус. Дотогава, за повече от половинвековния си живот (по стандартно галактическо време), той не беше напуснал планетата.

В собствените си очи за тези месеци бе станал стар космически вълк. Беше видял от космоса три планети: самия Терминус, Сейшел и Гея. А сега на екрана виждаше четвърта, макар и чрез управляваното от компютъра телескопично устройство. Четвъртата планета беше Компорелон.

И отново, за четвърти път, изпита смъртно разочарование. Някак си продължаваше да смята, че да гледаш обитаем свят от космоса означава да видиш очертанията на континентите му на фона на обкръжаващите ги океани; или пък, ако светът е сух, очертанията на езерата му на фона на заобикалящата ги суша.

Никога не ставаше така.

Ако един свят е обитаем, той има както атмосфера, така и хидросфера. След като притежава въздух и вода, той има и облаци; а щом има облаци, значи се превръща в нещо като скрита картинка. За пореден път Пелорат наблюдаваше бели валма с тук-там прозиращо бледосиньо или ръждивокафяво.

Той унило се питаше дали някой може да разпознае един нов свят по неговия изглед – от, да речем, 300 000 километра, – проектиран на екрана. По какво биха се различавали валмата облаци?

Блис загрижено го погледна.

– Какво има, Пел? Изглеждаш нещастен.

– Установявам, че от космоса всички планети изглеждат еднакво.

– И какво от това, Янов? – обади се Тривайз. – Така изглеждат и очертанията на Терминус, когато са на хоризонта, освен ако знаеш какво точно търсиш – определен планински връх или пък някакво

крайбрежно островче с характерна форма.

– Сигурно си прав – отвърна Пелорат явно недоволен, – но каква характерна форма можеш да искаш от маса движещи се облаци? Пък даже и да се опиташ, преди да я разбереш, ще си преминал в тъмната част.

– Погледни малко по-внимателно, Янов. Ако проследиш формата на облациите, ще видиш, че те образуват специфична структура, която кръжи около планетата и същевременно обикаля около даден център. Този център е приблизително над един от полюсите.

– Кой именно полюс? – попита Блис заинтригувана.

– Тъй като спрямо нас Компорелон се върти по посока на часовниковата стрелка, би трябвало да е южният. Понеже центърът е на около петнайсет градуса от терминатора – линията, която отделя светлата от тъмната част на планетата – и оста ѝ е наклонена на двайсет и един градуса спрямо перпендикуляра към равнината на въртене, сега е или средата на пролетта или средата на лятото, в зависимост от това дали полюсът се отдалечава или приближава към терминатора. Компютърът може веднага да изчисли траекторията му и, ако поискам, да ме информира. Столицата е на север от екватора, следователно там е или средата на есента или средата на зимата.

Пелорат се намръщи.

– И всичко туй ти е ясно? – той погледна облачния слой, сякаш очакваше от него да проговори, но това, разбира се, не стана.

– И дори нещо повече – кимна Тривайз. – Ако погледнете полярните области, ще видите, че там няма пролуки в облачния слой както е подалеч от полюсите. Всъщност пролуки има, но през тях се вижда лед, така че се получава бяло на бял фон.

– А! – откликна Пелорат. – Предполагам, че за полюсите това е естествено.

– При обитаемите планети – да. Планетите без живот обаче може да нямат въздух и вода, или пък да притежават белези, показващи, че облациите и ледът са с друг произход. Тази планета няма такива белези, затова приемаме, че наблюдаваме водни облаци и воден лед. Следващото нещо, което забелязваме – продължи Тривайз, – е размерът на непрекъснатата бяла площ от светлата страна на терминатора. Опитното око веднага би открило, че е по-голяма от нормалното. Освен това можете да отчетете, че отразената светлина има съвсем слаб оранжев оттенък, а това означава, че слънцето на Компорелон е доста по-студено от слънцето на Терминус. Въпреки че Компорелон е по-близо до своето слънце, отколкото Терминус до неговото, той все пак не е достатъчно близо, за да

компенсира относително ниската температура на тази звезда. Следователно, по нормите на обитаемите светове, Компорелон е студена планета.

– Четеш го като на филм, приятелю – възхити се Пелорат.

– Не се впечатлявай толкова – отвърна Тривайз със сърдечна усмивка. – Компютърът ми даде статистическите данни на планетата, включително по-ниската ѝ средна температура. Лесно е да направиш извод за нещо, което вече познаваш. Всъщност Компорелон е в преддверието на ледников период и ако конфигурацията на континентите му беше подходяща за такова състояние, щеше вече да е навлязъл в него.

Блис прехапа долната си устна.

– Не обичам студените светове.

– Имаме достатъчно топли дрехи – отвърна Тривайз.

– Това няма особено значение. Човешките същества не са пригодени за студено време. Не притежаваме дебела козина или покривка от пера, нито подкожен слой мас. Фактът, че даден свят е със студен климат, говори за известно безразличие към добруването на неговите съставни елементи.

– Нима по цялата Гея климатът е мек? – попита съветникът.

– Почти. Има някои по-студени райони за приспособените към това растения и животни, както и горещи области за съответните видове флора и фауна, но в преобладаващата част климатът е неизменно мек. Никога не става нито непоносимо горещо, нито прекалено студено за тези по средата, включително за човешките същества, разбира се.

– Човешките същества... Всички части на Гея са живи и равни, но някои, като човешките същества, очевидно са по-равни от другите.

– Не бъди глупаво саркастичен – контрира Блис с язвителна нотка в гласа си. – Важни са нивото и интензивността на съзнанието. Човекът е много по-ползена част на Гея, отколкото една скала със същото тегло, и качествата и функциите на планетата като цяло естествено са ориентирани към хората – но не чак толкова, колкото на вашите изолатски светове. Още повече, че понякога, когато това е необходимо, същите тези функции могат да се ориентират и в друга посока. Може например, макар и много рядко, да се насочат дори към скалните недра. И те се нуждаят от внимание, в противен случай не е изключено всички части на Гея да пострадат. Не искаме ненужно изригване на вулкани, нали?

– Не – кимна Тривайз. – Не и ненужно.

– Изглежда не си особено впечатлен, а?

– Виж, Блис – подхвана Тривайз. – Има светове и по-студени, и по-

топли от средното ниво; светове, които са покрити с тропически гори, и светове – огромни савани. Не съществуват обаче два напълно еднакви свята и всички са дом за тези, които са свикнали с тях. Аз съм свикнал с относително мекия климат на Терминус – ние всъщност почти сме го изравнили с умерения климат на Гея – но на мен ми харесва да отида, поне временно, някъде другаде. Онова, което имаме, Блис, а на Гея ѝ липсва, е разнообразието. Когато Гея се разшири в Галаксея, на всички ли светове в Галактиката ще бъде наложен мек климат? Подобна еднаквост би била непоносима.

– Ако това, което казваш, е вярно и ако разнообразието изглежда желателно, ще се поддържа разнообразие – отвърна геянката.

– Като подарък от централния комитет, така да се каже? – сухо отбеляза Тривайз. – Мъничкото, което ще им се откъсне от сърцето? Покоро бих оставил проблема на природата.

– Но вие не сте го оставили на природата. Всички обитаеми светове в Галактиката са модифицирани. Всички до един са били намерени в неудобно за човечеството състояние и са били изменени, докато станат възможно най-умерени. Ако този свят тук е студен, сигурна съм, че то се дължи на факта, че жителите не могат да го затоплят повече, без да влязат в прекомерни разходи. Дори при това положение обаче трябва да сме повече от убедени, че областите, които населяват, са изкуствено отоплени. Така че не бъди толкова възвишено целомъдрен, що се отнася до прехвърлянето на проблема на природата.

– Предполагам, че говориш от името на Гея – рече Тривайз.

– Винаги говоря от нейно име. Аз съм Гея.

– Ако Гея е толкова сигурна в своето превъзходство, тогава защо ви беше необходимо моето решение? Защо просто не продължихте без мен?

Блис замълча, сякаш за да събере мислите си. После каза:

– Защото не е разумно да се доверяваш на себе си. Ние естествено виждаме достойнствата си по-ясно, отколкото недостатъците. Искаме да постъпим правилно; не непременно както на нас ни изглежда правилно, а както е обективно правилно, ако изобщо съществува такова нещо. Ти си най-близката връзка, която можем да намерим, с обективно правилното, затова се допитахме до теб.

– Толкова обективно прав съм – подметна тъжно Тривайз, – че дори не разбирам основанията за собственото си решение и му търся оправдание.

– Ще го намериш – отвърна Блис.

– Надявам се – каза Тривайз.

– Всъщност, стари друже – обади се Пелорат, – на мен ми се струва, че Блис доста убедително печели в този спор. Защо не признаеш факта, че нейните аргументи подкрепят твоето решение, според което Гея олицетворява бъдещето на човечеството?

– Защото – остро отвърна Тривайз, – когато взех решението, не знаех за тези аргументи. Не знаех никакви подробности за Гея. Нещо друго ми повлия, най-вече подсъзнателно, нещо, което не зависи от подробностите за една, пък било и жива, планета, а е доста по-фундаментално. Това е, което трябва да откроя.

Пелорат помирително вдигна ръка.

– Не се ядосвай, Голан.

– Не се ядосвам. Просто съм под непоносимо напрежение. Не искам да съм центърът на Галактиката.

– Не те вина за това, Тривайз – каза Блис, – и наистина съжалявам, че собствената ти натура те е въвлякла в подобна роля. Та кога кацаме на Компорелон?

– След три дни – отвърна съветникът – ще спрем на някоя от входните станции в орбита около нея.

– Това не би трябвало да е проблем, нали? – запита Пелорат.

Тривайз сви рамене.

– Зависи от броя на корабите, които пристигат, от броя на входните станции и най-вече от конкретните правила за даване или отказване на достъп. Тези правила от време на време се менят.

– Какво искаш да речеш с отказване на достъп? – почти се засегна Пелорат. – Компорелон не е ли част от владенията на Фондацията? Как могат да откажат достъп на нейни граждани?

– Съществува един деликатен правен момент, свързан с този въпрос, и не съм сигурен в тълкуванието му от местните власти. Предполагам, че има вероятност да ни откажат, но не мисля тя да е особено голяма.

– И ако ни откажат, какво ще правим?

– Не знам точно – сви рамене Тривайз. – Но нека вместо да се терзаем със съставянето на резервни планове, изчакаме и видим какво ще стане.

Вече бяха достатъчно близо до Компорелон, за да го съзерцават като голямо кълбо и без телескопично увеличение. Когато обаче се прибавеше и то, можеха да се забележат самите входни станции. Бяха по-далеч от планетата в сравнение с повечето летателни конструкции, които обикаляха в орбита около нея и – нещо интересно – бяха добре осветени.

„Далечната звезда“ приближаваше Компорелон по посока на южния му полюс и едната полусфера оставаше огряна от слънцето. Входните станции откъм нощната страна естествено се виждаха по-ясно, подобни на искри светлина – равномерно разположени в дъга около планетата. Бяха шест на брой (несъмнено имаше поне още шест и от дневната страна) и се въртяха с постоянна скорост.

Пелорат се обади с известно страхопочитание:

– Има други светлинки по-близо до повърхността. Те какви са?

– Не познавам планетата в подробности, така че не мога да ти кажа – отвърна Тривайз. – Може би са орбитални заводи, лаборатории или обсерватории, та дори и градове. Някои светове предпочитат всичките им орбитални обекти с изключение на входните станции да са затъмнени. Така е например с Терминус. Компорелон очевидно се ръководи от по-либерални принципи.

– На коя входна станция ще отидем, Голан?

– От тях зависи. Изпратих искане за кацане на Компорелон и след известно време ще получим инструкции на коя входна станция да се явим и кога. Много зависи от това колко кораба пристигат в момента. Ако на всяка станция чака опашка от около дузина, ще трябва да се въоръжим с търпение.

– Само два пъти досега съм била на хиперпространствени разстояния от Гея – обади се Блис, – и то на Сейшел или близо до него. Никога не съм отивала толкова далеч.

Тривайз я изгледа остро.

– Има ли някакво значение? Нали си оставаш Гея?

За момент Блис като че ли се подразни, но после малко неловко захихика.

– Трябва да призная, че този път ме хвана натясно, Тривайз. Думата „Гея“ има двойно значение. Може да се използва за самата планета като твърдо сферично тяло в пространството. Може да означава също и

живия обект, който включва в себе си тази сфера. Строго погледнато, за тези две различни понятия би трябвало да използваме две отделни думи, но геянци винаги разбират от контекста за какво точно се отнася. Допускам обаче, че за един изолат ще е обърквашо.

– Добре де – нетърпеливо рече Тривайз, – след като си на много хиляди парсеци от Гея като сфера, още ли си част от Гея като организъм?

– Що се отнася до организма, аз си оставам Гея.

– Ефектът не отслабва ли?

– По същество, не. Вече ви говорих за допълнителните сложности да бъдеш Гея през хиперпространството, но аз все пак си оставам Гея.

– Хрумвало ли ти е – каза Тривайз, – че на Гея може да се гледа като на галактически кракен – легендарното морско чудовище с пипала, които достигат навсякъде? Достатъчно е да сложите по няколко геянци във всеки от обитаемите светове – и ето ви Галаксея. Всъщност вие може би точно това сте и направили. Къде са разположени вашите геянци? Предполагам, един или повече са на Терминус, а също толкова и на Трантор. И докъде така?

Блис очевидно се почувства неловко.

– Казах, че няма да те лъжа, Тривайз, но това не означава, че се чувствам задължена да ти докладвам цялата истина. Има някои неща, които не е нужно да знаеш, и местонахождението и самоличността на отделни частици от Гея е едно от тях.

– Нужно ли ми е да знам причината за съществуването на тези пипала, Блис, дори и да не знам къде точно са те?

– Мнението на Гея е, че не е необходимо.

– Предполагам обаче, мога да правя догадки. Вие се смятате за пазители на Галактиката, нали?

– Ние силно желаем стабилна и сигурна Галактика, а също така – мирна и процъфтяваща. Планът на Селдън, поне както първоначална е бил разработен от самия Хари Селдън, цели да се създаде Втора галактическа империя, по-стабилна и жизнеспособна от Първата. Планът, който непрекъснато се изменя и усъвършенства от Втората фондация, досега изглежда работи добре.

– Но Гея не иска Втора галактическа империя в класическия ѝ смисъл, нали? Вие искате Галаксея – жива Галактика.

– Тъй като ти разреши, ние се надяваме след време да имаме Галаксея. Ако не беше го сторил, щяхме да се борим за Селдъновата Втора империя и да я направим колкото се може по-сигурна.

– Но какво лошо има в...

До ухото на съветника достигна тих жужащ сигнал.

– Компютърът ми сигнализира – поясни той. – Предполагам, че получава указания за входната станция. Сега се връщам.

Влезе в пилотската стая, постави длани върху очерганията на пулта и установи, че вече има указания за входната станция, към която трябваше да се насочат – координатите ѝ спрямо линията от центъра на Компорелон до северния му полюс.

Тривайз съобщи, че ги е получил, и се облегна назад.

Планът на Селдън! Отдавна не бе мислил за него. Първата галактическа империя се бе разпаднала и Фондацията се беше развивала цели петстотин години, отначало състезавайки се с Империята, а после върху развалините ѝ – все съгласно Плана.

Той бе прекъснат от Мулето, който за известно време заплашваше да го разбие на пух и прах, но Фондацията се бе изправила отново на крака – може би с помощта на вечно скритата Втора фондация или пък със съдействието на още по-добре прикритата Гея.

Сега Планът бе пред много по-сериозна заплаха, отколкото някога. Той щеше да бъде отклонен от възобновяването на Империята към нещо напълно различно от известното в космическата история – Галаксея. И самият той, Голан Тривайз, се бе съгласил на това.

Но защо? Имаше ли някакъв пропуск в Плана? Фундаментален пропуск?

За един миг на Тривайз му се стори, че този пропуск наистина съществува и дори че самият той знае в какво се състои, че го е знаел, когато е взел решението – но това прозрение... ако то беше наистина прозрение... изчезна с бързината, с която се бе появило, и остави след себе си пустота.

Може би беше просто илюзия – и когато взимаше решението, и сега. В края на краищата, не знаеше нищо повече за Плана освен основните допускания, върху които се градеше психоисторията. Вън от тях не му беше известна нито една подробност и със сигурност – нито една буква от математическата обосновка.

Затвори очи и се съсредоточи...

Нищо не се появи пред вътрешния му поглед.

Дали пък подсилващата мощ на компютъра нямаше да свърши работа? Постави длани върху пулта и усети топлия хват на отпечатъците им. Затвори очи и отново се съсредоточи...

Пак нищо.

Компорелонецът, който се качи на борда, носеше холографска лична карта. Тя изобразяваше топчестото му, леко брадысало лице със забележителна точност, а под него стоеше името му, А. Кендрей.

Беше възникък, а фигурата му – също тъй меко закръглена като лицето. Имаше свеж, добряшки вид и маниери и се оглеждаше наоколо с нескрито изумление.

– Как се спуснахте толкова бързо? – запита той. – Очаквахме ви най-рано след два часа.

– Корабът е нов модел – отвърна Тривайз с малко хладна вежливост.

Кендрей обаче явно не беше наивен младок, какъвто изглеждаше. Влезе в пилотската стая и веднага каза:

– Гравитационен?

Съветникът не видя смисъл да отрича нещо съвсем очевидно и глухо отвърна:

– Да.

– Много интересно. Говори се за тях, а няма къде да ги разгледаш. Двигателите са в корпуса, нали?

– Точно така.

Кендрей погледна към компютъра.

– Компютърните схеми също?

– Да. Поне тъй са ми казвали. Никога не съм проверявал.

– Е, добре. Трябва ми документацията на кораба: номер на двигателя, къде е произведен, идентификационен код... цялата там галиматия. Сигурен съм, че всичко е в компютъра и той може да отпечата официалната карта, която ми е нужна, за половин секунда.

Отне съвсем малко повече от половин секунда. Кендрей пак се огледа.

– Само вие тримата ли сте на борда?

– Точно така – отвърна Тривайз.

– Някакви живи животни? Растения?

– Няма.

– Здравословното ви състояние?

– Добро – отсеке Тривайз.

– Хм! – подхвърли Кендрей и си записа. – Бихте ли си сложили ръката тук? Просто рутинна проверка. Дясната, моля.

Тривайз погледна неодобрително уреда. Използваше се все по-широко и бързо се усъвършенстваше. Изостаналостта на един свят можеше да се прецени едва ли не от пръв поглед по назадничавостта на микродетекторите му. Ала твърде малко обитаеми планети вече бяха останали толкова назадничави, че да нямат микродетектори въобще. Този процес бе започнал с окончателното разпадане на империята, тъй като всяка част от цялото ставаше все по-загрижена за предпазването си от болестите и чуждите микроорганизми на всички останали.

– Какво е това? – тихо попита заинтригуваната Блис, източвайки шия, за да го огледа първо от едната, а после и от другата страна.

– Мисля, че го наричат микродетектор – отвърна Пелорат.

– Не е нищо мистериозно – допълни Тривайз. – Уред, който автоматично проверява част от тялото ти – отвътре и отвън – за микроорганизми, които могат да пренесат зараза.

– Освен това този класифицира микроорганизмите – каза Кендрей с нескрита гордост. – Разработен е тук, на Компорелон. Ако обичате, все пак, трябва ми дясната ви ръка.

Тривайз постави ръката си в уреда и проследи танца на няколко върволици червени точки по редицата хоризонтални линии. Кендрей докосна един сензорен бутон и отвътре изскочи цветно факсимиле.

– Бихте ли подписали, господине?

Тривайз се подписа.

– Много ли съм зле? – иронично попита той. – Не ме грози нещо страшно, нали?

– Не съм лекар – отвърна Кендрей, – така че не мога да кажа с подробности, но няма индикации, които налагат да бъдете върнат или сложен под карантина. Това е, което ме интересува.

– Голям късмет извадих – сухо констатира Тривайз, тръсвайки ръка, за да преодолее лекото изтръпване, което усещаше.

– Вие, господине – продължи невъзмутимо Кендрей.

Пелорат постави ръката си с известно колебание, после подписа факсимилето.

– А вие, госпоице?

След малко служителят гледеше смаяно резултата.

– Никога не съм виждал подобно нещо – той вдигна очи към Блис и на лицето му се изписа страхопочитание. – Отрицателни. Всичките.

Гейнката се усмихна очарователно.

– Колко хубаво.

– Да, госпоице. Завиждам ви. – Той се върна към първото

факсимиле и каза: – Документите за самоличност, господин Тривайз.

Тривайз ги представи. Кендрей ги разгледа и отново вдигна очи с изненада.

– Съветник в законодателното тяло на Терминус?

– Точно така.

– Висш служител на Фондацията?

– Съвсем вярно – кимна хладно Тривайз. – Така че, нека свършваме по-бързо.

– Вие сте капитанът на кораба?

– Да.

– Цел на посещението?

– Сигурността на Фондацията. Това е всичко, което ще ви кажа.

Разбирате ли ме?

– Да, сър. Колко време възнамерявате да останете?

– Не знам. Може би седмица.

– Много добре, сър. А другият господин?

– Той е доктор Янов Пелорат – обясни Тривайз. – Имате подписа му и аз гарантирам за него. Учен от Терминус и мой помощник в работата ми при това посещение.

– Разбирам, господине, но трябва да видя документите му за самоличност. Правилата са си правила, извинявам се. Мисля, че и вие разбирате, господине.

Пелорат представи документите си.

Кендрей кимна.

– А вие, госпожице?

Тривайз тихо каза:

– Няма нужда да безпокоите дамата. Аз гарантирам и за нея.

– Да, сър. Но ми трябва документите ѝ за самоличност.

– Опасявам се, че нямам никакви документи, господине – рече Блис.

– Моля? – понамръщи се Кендрей.

– Младата дама не ги е взела със себе си – вметна Тривайз. – Обикновена небрежност. Няма значение. Аз поемам цялата отговорност.

– Ще ми се да можех да ви позволя да го направите, сър – каза Кендрей, – но не е разрешено. Отговорността е моя. При настоящите обстоятелства няма никаква особена трудност. Просто трябва да се извадят дубликати. Предполагам, че младата дама също е от Терминус.

– Не, не е.

– Тогава някъде от територията на Фондацията?

– Де факто не.

Кендрей остро изглежда Блис, после Тривайз.

– Това е усложнение, господин съветник. Може да отнеме доста време, докато се получи дубликат от нефондационен свят. След като не сте гражданка на Фондацията, госпожице Блис, трябва да ми кажете името на рождената ви планета и на света, на който сте гражданка. После ще изчакате пристигането на дубликатите.

– Вижте какво, мистър Кендрей – каза Тривайз. – Не виждам никаква причина да ни задържате. Аз съм висш правителствен служител на Фондацията и съм тук с мисия от огромна важност. Не бива да се бавя заради някаква тривиална проверка на документи.

– Аз не мога да решавам, сър. Ако зависеше от мен, щях веднага да ви пусна на Компорелон, но има един дебел правилник, който ръководи всяко мое действие. Трябва да го спазвам, иначе лошо ми се пише. Разбира се, предполагам, че някой служител от правителството на Компорелон ви очаква. Ако ми кажете кой е той, ще се свържа с него и стига да ми нареди да ви пусна, веднага ще го направя.

Тривайз се поколеба за момент.

– Това няма да е политически оправдано, господин Кендрей. Мога ли да говоря с непосредствения ви началник?

– Естествено, но не можете да го видите просто ей така...

– Сигурен съм, че ще дойде веднага, като разбере, че съм висш служител на Фондацията...

– Всъщност – рече Кендрей, – между нас казано, това може би би влошило нещата. Ние не сме част от фондационната територия. Ние сме в графата асоциирани сили и взимаме този факт на сериозно. Хората се стремят да не изглеждат като марионетки – просто използвам популярния израз, нали разбирате – и си придават важност, за да демонстрират независимост. Моят началник ще набере точки, ако откаже да направи специална услуга на висш служител на Фондацията.

Лицето на Тривайз помрачня.

– И вие ли?

Кендрей поклати глава.

– Политиката е много високо над мен, сър. Никой не ми дава точки за нея. Щастлив съм, ако ми платят заплатата. И макар че не получавам поощрения, мога много лесно да си изкарам наказание. Ще ми се да не беше така, но...

– Предвид моето положение бих могъл да се погрижа за вас.

– Не, господине. Съжалявам, ако звучи нахално, но не мисля, че

можете. И, господине, неудобно е да го кажа, но, моля ви, не ми предлагайте нищо. Служителите, които се поддават на такива работи, ги наказват за назидание на другите, а в наши дни са станали много вещи в откриването им.

– Не мислех да ви подкупвам. Само се питах какво би могла да ви стори кметът на Терминус, ако попречите на мисията ми.

– Господин съветник, аз ще бъда в пълна безопасност, докато се придържам към правилника. Ако на членовете на компорелонския президиум се наложат някакви фондационни наказания, това е тяхна грижа, не моя. Но стига да ви е от полза, сър, бих могъл да пусна вас и д-р Пелорат с кораба. Ако оставите госпожица Блис във входната станция, ще я задържим известно време и ще я изпратим на повърхността веднага, щом се получи дубликатът на документите ѝ. Ако пък по някаква причина те не могат да се открият, ще я изпратим на нейния свят с търговски транспорт. Опасявам се обаче, че в такъв случай някой ще трябва да ѝ плати пътя.

Тривайз, забелязвайки изражението на Пелорат в този момент, каза:

– Господин Кендрей, мога ли да говоря с вас насаме в пилотската стая?

– Добре, но не трябва да оставам още дълго на борда, иначе ще ме разпитват.

– Няма да ни отнеме много време – кимна Тривайз. В пилотската стая той демонстративно затвори плътно вратата и после поде с тих глас:

– Бил съм на много места, господин Кендрей, и никъде не съм срещал такова строго придържане към буквата на правилника, особено за хора и служители от Фондацията.

– Но младата жена не е от Фондацията.

– Дори и така да е.

– Тези работи са циклични. Станаха няколко скандала и точно сега е строго. Ако дойдете следващата година, може да нямате никакви проблеми, но в момента не мога да направя нищо.

– Опитайте, господни Кендрей – настоя Тривайз и сетне гласът му внезапно стана мек. – Ще се оставя на вашата милост и ще апелирам към вас като към мъж. С Пелорат сме на тази мисия от доста време. Аз и той. Само двамата. Вярно, добри приятели сме, но има нещо самотно в пътуването ни, ако разбирате какво искам да кажа. Преди известно време той откри тая млада дама. Няма нужда да ви казвам какво се случи, но решихме да я вземем с нас. Поддържа се в добро здраве, като я

използваме от време на време. Работата е, че Пелорат има връзка на Терминус – продължаваше поверително Тривайз. – Аз съм свободен, разбирате ли, но той е вече на години и във възрастта, когато мъжете стават малко... отчаяни. Искат да си върнат младостта нещо такова. Още не може да се раздели с нея. От друга страна, самото официално споменаване на случая ще донесе на горкия ми колега безкрайни неприятности на Терминус, когато се прибере. Разбирате ли, няма нищо лошо. За госпожица Блис, както тя се нарича – добро име³ като се има предвид професията ѝ – не може да се каже, че е много умна; но тя не ни трябва за това. Нужно ли е изобщо да я споменавате? Не можете ли да отбележите само мен и Пелорат на кораба? Първоначално, когато напускахме Терминус, бяхме записани ние двамата, тъй че въобще не е необходимо жената да бъде официално регистрирана. В края на краищата, видяхте, че тя не е носител на никакви болести. Вие сам го проверихте.

Кендрей направи гримаса.

– Не искам да ви създавам неудобства. Разбирам положението и, повярвайте ми, искрено ви съчувствам. Слушайте, ако мислите, че даването на дежурства на тази станция месеци подред е много весело, лъжете се. И тук сме само мъже – той поклати глава. – Пък и аз имам жена, така че наистина ви разбирам. Но вижте, дори да ви пусна, щом узнаят, че... ъ... дамата е без документи, тя ще отиде в затвора, а вие с господин Пелорат ще имате неприятности, които сто на сто ще стигнат и до Терминус. Е, аз, разбира се, положително ще си изгубя работата.

– Господин Кендрей – заяви Тривайз, – имайте ми доверие. Пристигна ли на Компорелон, ще бъде в безопасност. Мога да поговоря за мисията си с нужните хора и след като това бъде сторено, няма да съществуват повече проблеми. Ще поема цялата отговорност за случилото се тук, ако въобще този въпрос възникне, в което се съмнявам. Нещо повече, ще препоръчам да ви повишат и вие ще получите повишението, защото ще се погрижи Терминус да понатисне, където трябва. А на Пелорат ще подарим една малка ваканция.

Кендрей се поколеба, после каза:

– Добре. Ще ви пусна, но ви предупреждавам – от този момент нататък започвам да мисля как да си спася кожата, ако стане нужда. Не възнамерявам с нищо да ви помагам в спасяването на вашите. Освен това аз знам как стават тези неща на Компорелон, а вие не знаете. Нашият

---

3. На галактически език (както и на английски) Bliss означава блаженство, екстаз, пълно щастие. – Б.пр.

свят не е от онези, дето на отклоняващите се от правия път им е лесно.

– Благодаря, господин Кендрей – искрено изрече Тривайз. – Няма да има неприятности. Уверявам ви.

IV. НА КОМПОРЕЛОН

13

Бяха минали проверката. Зад тях входната станция се бе смалила до бързо избледняваща звезда и след два-три часа те щяха да пресекат облъчания слой.

За гравитационните кораби не беше необходимо да забавят хода си чрез дълго обикаляне по постепенно свиваща се спирална траектория, но не можеха и да се втурнат безразсъдно да пикират. Това, че гравитацията не им действаше, не означаваше, че и със съпротивлението на въздуха е същото. Звездолетът би могъл да се спусне по права линия, ала все пак не прекалено бързо.

– Къде ще кацнем? – попита Пелорат с объркан вид. – През облаци те не мога да различа нищо, драги приятелю.

– Нито пък аз – отвърна Тривайз, – но имаме официална холографска карта на Компорелон, която показва формата на земната маса, релефа на възвишенията и дълбините на океана... както и политическите подразделения. Картата е в компютъра и той ще свърши работата. Ще съпостави изобразеното с действителността, като по този начин ориентира кораба правилно, а после ще ни отведе в самата столица.

– Отидем ли там – каза Пелорат, – веднага ще се гмурнем в политическия водовъртеж. Ако този свят действително е антифондационен, както намекна чиновникът от входната станция, сами ще си навлечем белята.

– От друга страна, столицата е интелектуалният център на планетата и щом искаме да получим някаква информация, щем не щем трябва да я посетим. Колкото до възможността да са противници на Фондацията, не вярвам, че ще го покажат твърде открито. Госпожа кметът може да не ме харесва, но едва ли ще допусне да се отнесат зле с един съветник. Не би искала такъв прецедент.

Блис се появи от тоалетната с още мокри от миенето ръце. Пооправи бельото си без следа от смущение и каза:

– Между другото, надявам се, че екскретите се рециклират

напълно.

– Няма друг начин – отвърна Тривайз. – Колко дълго би изкарал водният ни запас без рециклиране на екскретите? С какво мислиш се правят превъзходните ароматни кейкове, които ядем, за да разнообразим замразената храна? Надявам се обаче, че това няма да ти развали апетита, моя любознателна Блис.

– Защо да ми го разваля? Не е ли същото с храната и водата на Гея или на тази планета, или на Терминус?

– На Гея – възрази Тривайз – екскретите, разбира се, са живи като вас.

– Не живи, а съзнателни. Има разлика. Нивото на тяхната съзнателност естествено е много ниско.

Съветникът изсумтя презрително, но се въздържа от отговор. После все пак каза:

– Отивам в пилотската стая да правя компания на компютъра. Не че съм му особено необходим, но все пак...

– Може ли да ти помагаме да му правиш компания? – попита Пелорат. – Не успявам още да свикна с факта, че ще ни приземи съвсем сам, съобразявайки се с другите кораби, бурите и какво ли не!

Тривайз се усмихна широко.

– Свиквай, моля те. Корабът е в много по-голяма безопасност под управлението на компютъра, отколкото би могъл да бъде под мое командване. Но елате, разбира се. Ще ви е полезно да видите как става.

Сега бяха над осветената от слънцето страна на планетата, защото, както обясни Тривайз, картата в компютъра можеше по-лесно да се съпостави с реалността на слънчева светлина, отколкото на тъмно.

– Това е очевадно – кимна Пелорат.

– Съвсем не е толкова очевадно. Със същата бързина този приятел се ориентира по инфрачервената светлина, която повърхността излъчва дори в тъмното. Обаче по-дългите й вълни не му дават толкова голяма разделителна способност, колкото видимата. Тоест компютърът тогава не „вижда“ така прецизно и отчетливо и щом не сме притиснати от обстоятелствата, не искам да го затруднявам излишно.

– Ами ако столицата е от тъмната страна?

– Шансът е петдесет на петдесет – каза Тривайз, – но дори да е така, след като картата бъде съпоставена на светло, ще можем безпогрешно да се спуснем до столицата независимо от местоположението ѝ. И много преди да се приближим до нея, ще засечем микровълнови лъчи и ще получим съобщения, които да ни насочат към най-удобния

космодрум. Няма за какво да се безпокоим.

– Сигурен ли си? – попита Блис. – Вие ме водите без документи и даже без принадлежност към свят, който тукашните хора биха признали – а аз съм длъжна в никакъв случай да не споменавам Гея. Какво ще правим, ако поискат да се легитимирам, щом слезем на повърхността?

– Малко е вероятно – отвърна Тривайз. – Всички ще смятат, че за това са се погрижили още на входната станция.

– Но ако все пак поискат?

– Когато поискат, тогава ще му мислим. Нека не си създаваме излишни проблеми.

– Дойде ли време да мислим за проблемите, след като възникнат, може да е станало късно да ги решаваме.

– Ще разчитам на изобретателността си, за да предотвратя подобна ситуация.

– Впрочем, като спомена за изобретателност, как ни прекара през входната станция?

Тривайз погледна към геянката и устните му бавно се разтеглиха в усмивка, придала му вид на палав тийнейджър.

– С малко въображение.

– Какво направи, приятелю? – попита и Пелорат.

– Важното беше да помоля по подходящ начин. Бях вече опитал със заплахи и фини подкупи. Бях апелирал към логика и лоялност спрямо Фондацията. Нямах ефект, така че прибягнах към последното средство. Казах на чиновника, че ти изневеряваш на съпругата си, Пелорат.

– Съпругата ми? Но, скъпи приятелю, в момента аз нямам съпруга.

– Знам, но той не знаеше.

– Под „съпруга“ – каза Блис, – предполагам, разбирате жена, която е постоянна компаньонка на даден мъж?

– Малко повече от това, Блис – отвърна Тривайз. – Законна компаньонка, със законни права, произтичащи от положението ѝ.

– Блис – стеснително поде Пелорат, – аз нямам съпруга. По-рано съм имал от време на време, но отдавна вече нямам. Ако искаш да ми-нем през законния ритуал...

– О, Пел – възкликна Блис с широк жест на дясната си ръка, – защо ще искам такова нещо? Аз имам безброй компаньони, които са ми толкова близки, колкото двете ти ръце. Само изолатите се чувстват така отчуждени, че трябва да използват изкуствени договори, за да наложат някакъв блед заместител на истинското другарство.

– Но аз съм изолат, мила Блис.

– След време ще си по-малко изолат, Пел. Може би никога няма да станеш Гея, но ще бъдеш все по-малко изолат и ще имаш рояк компаньонки.

– Аз искам само теб, Блис – каза Пелорат.

– Това е защото нищо не разбираш. Ще се научиш обаче, сигурна съм.

Докато двамата си разменяха тези реплики, Тривайз се беше съсредоточил върху екрана с изражение на насилена търпимост. Облачната покривка се бе приближила и за миг всичко потъна в сива мъгла.

Микровълнов обзор, помисли той и компютърът веднага превключи на засичане на радарни отражения. Облаците изчезнаха и се появи повърхността на Компорелон, макар и в неестествени цветове, като границите между секторите с различен състав бяха леко размазани и трептящи.

– Така ли ще изглежда отсега нататък? – попита Блис с известна изненада.

– Само докато слезем под облаците. Тогава пак ще има слънце.

Още докато изричаше тези думи, светлината и нормалната видимост се върнаха.

– Разбирам – каза геянката. После отново се обърна към него:

– Това, което не схващам обаче, е какво го интересува онзи служител на входната станция дали Пелорат изневерява на жена си, или не.

– Ако Кендрей те бе задържал, новината, казах му аз, ще стигне до Терминус и следователно до жената на Пелорат. И моят приятел ще си има неприятности. Не уточних какви неприятности, но с тона си се опитах да му внуша, че ще са големи. Между мъжете изглежда съществува някаква духовна връзка – Тривайз се ухили – и един истински мъж няма да издаде събрата си. Той даже ще се опита да му помогне, ако го помолиш. Причината сигурно е в това, че следващия път може да се наложи на него да му помагат. Предполагам – добави той вече малко по-сериозно, – че и между жените съществува подобна солидарност, но тъй като не съм от този пол, нямал съм възможност да я наблюдавам отблизо.

Лицето на Блис наподобяваше красив буреносен облак.

– Това шега ли е? – попита тя.

– Не, говоря напълно сериозно – отвърна Тривайз. – Не казвам, че този тип Кендрей ни пусна само за да помогне на Янов да не ядоса жена си. Мъжката солидарност може би просто наклони везните след всичките ми други аргументи.

– Но това е ужасно. Обществото се крепи на правилата си и те го

свързват в едно цяло. Толкова ли е лесно да се пренебрегнат тези правила заради някакви тривиални причини?

– Ами – каза Тривайз, останал за миг беззащитен, – доста от правилата сами по себе си също са тривиални. Малко светове са тъй придирчиви към преминаването през тяхното пространство в мирно време и при разцвет на търговията, постигнат благодарение на Фондацията. По някаква причина Компорелон не е в крак – вероятно заради неизвестни ни вътрешнополитически съображения. Защо да се затормозяваме с това?

– Проблемът е друг. Ако спазваме само правилата, които определяме като разумни, то никое от тях няма да издържи, защото просто няма такова правило, което някои да не сметнат за неоправдано и неразумно. Искаме ли да гоним личната си изгода, както ние самите я схващаме, винаги ще набедим някое спъващо я правило за неоправдано и неразумно. Тръгнем ли от ловката измама, стигаме до анархия и катастрофа дори за най-сръчния измамник, тъй като и той няма да оцелее след разпадането на обществото.

– То няма да се разпадне толкова лесно – поклати глава Тривайз. – Говориш като Гея, а Гея вероятно не е способна да разбере обществото от свободни индивиди. Дори основателно и справедливо установените правила могат лесно да надживеят полезността си, когато се променят условията, а самите те останат валидни по силата на инерцията. Тогава е не само необходимо, но и полезно тези правила да се нарушават, като по такъв начин фактът, че са станали безполезни, ако не и направо вредни, става публично достояние.

– Значи всеки крадец и убиец може да твърди, че служи на човечеството?

– Пресилваш нещата. В суперорганизма на Гея има вроден консенсус по въпроса за правилата и никому дори не хрумва да ги нарушава. Може обаче да се предположи, че така Гея ще вегетира и закостенява. В свободното общество безспорно съществува елемент на безпорядък, но това е цената, която човек плаща за възможността да въвежда новости и предизвиква промени. Общо взето, разумна цена.

– Много грешиш, ако смяташ, че Гея вегетира и закостенява – повиши глас Блис. – Нашите дела, нашите обичаи, нашите възгледи са подложени на постоянен самоанализ. Те не се запазват просто по инерция и напук на здравия разум. Гея се учи от своя опит и затова, когато е необходимо, се променя.

– Дори и да е така, както казваш, самоанализът и учението сигурно

са доста бавни, защото на Гея не съществува нищо друго освен Гея. А в свободните светове, дори когато почти всички са на едно мнение, все ще се намерят хора, които е нещо не са съгласни. В някои случаи малцината може да са прави и ако са достатъчно умни, достатъчно ентузиазирани, достатъчно прави, накрая те печелят и стават герои на бъдещите епохи – като Хари Селдън, който усъвършенствал психоисторията, противопоставил своите виждания срещу цялата Галактическа империя и удържал победа.

– Той е спечелил само досега, Тривайз. Втората империя, която е планирал, никога няма да дойде. Вместо нея ще има Галаксея.

– Така ли? – откликна Голан мрачно.

– Решението беше твое и колкото и да спориш в полза на изолатите и тяхната свобода да бъдат глупави и престъпни, някъде дълбоко в съзнанието ти се крие нещо, което те накара да предпочетеш мен/нас/Гея, когато направи своя избор.

– Точно него, скритото дълбоко в съзнанието ми – каза Тривайз още по-мрачно, – искам да открия. Като за начало ще почна оттам – той посочи екрана, на който се виждаше някакъв голям град, прострял се до хоризонта.

Сред многото ниски сгради се издигаха и по-високи, а по периферията имаше кафяви поля, едва-едва покрити със слана.

Пелорат поклати глава.

– Много жалко. Исках да наблюдавам приближаването, но се заслушах в спора ви.

– Няма значение, Янов – успокои го Тривайз. – Можеш да гледаш, като си тръгваме. Обещавам ти тогава да си държа устата затворена, ако успееш да убедиш Блис в същото.

След минути „Далечната звезда“ се спусна, водена от микровълнов лъч, за да кацне на космодрума.

14

Кендрей се върна на входната станция, умислен и загледан в преминаващия кораб. Дори към края на смяната си той все още беше потиснат.

Тъкмо сядаше да вечеря, когато един от колегите му – дългурест тип с раздалечени очи, тънка светла коса и толкова руси вежди, че все едно ги нямаше – се настани до него.

– Какво има, Кен? – попита той.

Устните на Кендрей се изкривиха.

– Корабът, който току-що мина, беше гравитационен, Гатис.

– Онзи странният, с нулевата радиоактивност?

– Затуй не беше радиоактивен. Нямаше гориво. Гравитационен.

Гатис кимна.

– За какъвто ни казаха да внимаваме, а?

– Да.

– И се падна на теб? Май ти е писано да си късметлия.

– Не чак такъв. На него имаше жена без документи и аз не докладвах.

– Какво? Виж, братко, не ми казвай! Не искам да знам. Нито дума повече. Може да си ми приятел, но съучастник и при туй постфактум няма да ти стана.

– Не това ме тревожи. Поне не най-много. Налагаше се да ги пропусна. Нали не знаем кой точно гравитационен кораб им трябва.

– Разбира се, но поне си могъл да докладваш за жената.

– Не ми се щеше. Тя не е омъжена. Бяха я взели за... за използване.

– Колко мъже имаше на борда?

– Двама.

– И са я взели само за това? Тогава са от Терминус.

– Точно така.

– На Терминус не им пука какво правят.

– Аха.

– Отвратително. И минават безнаказано!

– Единият беше женен и не искаше жена му да научи. Ако бях докладвал, тя щеше да разбере.

– Жена му не е ли на Терминус?

– Естествено, но въпреки това би научила.

– Хак му е да разбере.

– Съгласен съм, но не желая аз да съм виновен за това.

– Ще те коват здраво, задето не си докладвал. Не е извинение, че си искал да спестиш семейни проблеми на човека.

– Ти би ли докладвал?

– Предполагам, че щеше да ми се наложи.

– Не, не би го направил. Правителството се нуждае от този кораб. Ако бях настоял да впиша жената, те положително щяха да се откажат от кацането и да отлетят към някоя друга планета. На властите това едва ли щеше да им хареса.

– Но дали ще ти повярват?

– Мисля, че да. Много е сладка женичката, братко. Представи си само – такава госпожица да склони да тръгне с двама мъже, и то женени, които явно възнамеряват да я използват. Съблазнително е, да ти кажа.

– Струва ми се, не би искал и твоята съпруга да узнае, че си говорил подобно нещо – и дори че въобще си го помислил.

Кендрей предизвикателно подхвърли:

– Кой ще ѝ каже? Ти ли?

– Хайде сега, познаваме се – недоволната гримаса на Гатис бързо се стопи и той подметна:

– На тези обаче няма да им помогне, че си ги пуснал, нали разбираш?

– Разбирам.

– Долу на повърхността ще ги открият много скоро и ако ти все пак можеш да се отървеш, те няма да успеят.

– Зная – кимна Кендрей, – и малко ми е жал за тях. Неприятностите, които жената би им причинила, са нищо в сравнение с тези, които ще им причини корабът. Капитанът подхвърли някои неща...

Той замълча и Гатис любопитно попита:

– Какво например?

– Няма значение – отвърна Кендрей. – Ако се разчуе, ще му мисля.

– Аз съм гроб.

– И аз. Но ми е жал за тия двамата от Терминус.

15

За всеки, който е бил в космоса и е изпитал неговата монотонност, истинското вълнение от космическия полет настъпва при кацането на нова планета. Под теб земята бяга бързо назад, а пред очите ти се мяркат суша и вода, геометрически площи и линии, които биха могли да представляват поля или пътища. Долавяш зеленината на растенията, сивотата на бетона, кафявата гола земя, белия сняг. Най-вълнуващи са населените конгломерати; градовете, които във всеки свят имат своя характерна геометрия и архитектурни варианти.

В обикновен кораб изпитваш емоцията от приземяването и пробегата по пистата. При „Далечната звезда“ беше различно. Той сякаш заплава през въздуха, забави ход чрез умело балансиране на въздушното съпротивление и най-накрая спря над космодрума. Духаше поривист вятър,

който допълнително усложняваше кацането. Когато беше настроен на ниска чувствителност към гравитационното притегляне, не само теглото, но и масата на звездолета необичайно намаляваше. Ако тя се приближеше твърде близо до нулата, вятърът веднага щеше да го отвее. Следователно чувствителността към гравитацията трябваше да се повиши и деликатно да се използват реактивни тласъци не само срещу притеглянето на планетата, а и срещу натиска на вятъра, следейки поривите му. Без подходящ компютър това не би било възможно.

Корабът се спускаше все по-надолу с неизбежните леки измествания в една или друга посока, докато най-сетне попадна в очертаня район, отбелязващ вече определеното му място на космодрума.

Когато кацна, небето беше бледосиньо, примесено с матово бяло. Вятърът бе поривист дори на повърхността и въпреки че не представляваше навигационна опасност, навяваше студ, от който Тривайз потрепера. Той мигом бе разбрал, че облеклото им е съвсем неподходящо за времето на Компорелон.

Пелорат, от своя страна, хвърли преценяващ поглед наоколо и с наслада вдъхна въздух през носа – щипещият студ му харесваше, поне засега. Историкът дори нарочно разкопча дрехата си, за да усети по-добре вятъра. Знаеше, че след малко ще се закопчае и ще се увие с шала си, но в момента искаше да почувства съществуването на атмосферата. Човек не можеше да я усети на борда на космически кораб.

Блис се загърна плътно в своята връхна дреха и нахлупи шапката на ушите си със скрити в ръкавиците ръце. Лицето ѝ се бе стърчило страдалчески, като че всеки момент щеше да се разплаче.

– Този свят е зъл – промърмори геянката. – Той ни мрази и малтретира.

– Съвсем не, мила Блис – възрази Пелорат искрено. – Сигурен съм, че жителите му си го харесват и той... ъ... също ги харесва, ако може да се каже така. Скоро, мисля, ще бъдем на закрито и топло.

Ученият отметна единия пеш на дрехата си, загърна нежно геянката, а тя се сгуши на гърдите му.

Тривайз правеше всичко възможно да не забелязва температурата. Властите на космодрума му връчиха магнитна карта и той провери на джобния си компютър дали тя съдържа необходимите подробности – номера на халето, името на кораба, индикацията на двигателя и прочие.

Увери се още веднъж, че Звездолетът е здраво закрепен, и внесе максималната възможна застраховка срещу злополука (което всъщност беше излишно, тъй като „Далечната звезда“ би трябвало да е неуязвима

за компорелонското техническо равнище, а в противен случай не можеше да бъде възстановена на никаква цена).

После откри таксиметровата пиаца точно там, където очакваше. (Редица обекти на космодрумите бяха стандартизирани по разположение, изглед и начин на използване. Така и трябваше да е, като се има предвид многопланетната клиентела.)

Сигнализира за такси и набра в раздела на перфокартата, указващ целта на пътуването, само една дума – града.

Веднага едно превозно средство се плъзна плавно към тях на диамагнитни ски, като леко се накланяше под напора на вятъра и трепереше от вибрациите на не съвсем безшумния си мотор. Беше тъмносиво, с бели надписи на задните врати. Водачът му бе облечен в тъмно палто и бяла кожена шапка.

Пелорат го вгледа и тихо каза:

- Декорът на планетата изглежда черно-бял.
- В града може да е по-цветно – отвърна Тривайз.

Шофьорът заговори по някакъв малък микрофон, вероятно за да не отваря прозореца:

- За града ли сте?

Галактическият му диалект бе украсен от доста привлекателна напевност и не беше труден за разбиране – нещо твърде приятно на един непознат свят.

– Точно тъй – отвърна Тривайз и задната врата се отвори с плъзгане.

Блис влезе първа, следвана от Пелорат и Тривайз. Вратата се затвори и отнякъде сякаш бликна топъл въздух. Геянката потри ръце и въздъхна с облекчение.

Таксито бавно потегли, а шофьорът попита:

- Корабът, с който дойдохте, е гравитационен, нали?
- Като гледаше как се спуска, съмняваш ли се? – сухо отвърна Тривайз.

- Тогава значи сте от Терминус?
- Познаваш ли друг свят, който може да строи такива кораби?

Шофьорът като че ли асимилираше казаното, докато таксито набираше скорост. После рече:

- Винаги ли отговаряш на въпросите с въпроси?

Тривайз не можа да устои на изкушението:

- Защо не?
- В такъв случай, как ще ми отговориш, ако те попитам дали

случайно не се казваш Голан Тривайз?

– Ще ти отговоря: „Защо питаш?“

Таксито спря в края на космодрума и шофьорът каза:

– От любопитство! Питам те още веднъж: ти Голан Тривайз ли си?

Тонът на съветника стана хладен и враждебен:

– Какво ти влиза в работата?

– Драги приятелю – рече шофьорът, – няма да мръднем оттук, докато не ми отговориш. И ако не го направиш ясно с „да“ или „не“ до около две секунди, ще спра отоплението в пътническата кабина и ще чакам. Ти Голан Тривайз ли си? Ако отговорът е отрицателен, ще трябва да ми покажеш документите си за самоличност.

– Да, аз съм Голан Тривайз и като съветник на Фондацията държа да се отнасят към мен с цялата вежливост, подобаваща на ранга ми. Твоята грубиянщина ще те вкара в неприятности, човече. А сега какво?

– Сега можем да продължим малко по-безгрижно – таксито отново потегли. – Аз внимателно подбирам пътниците си и очаквах да взема само двама мъже. Жената беше изненада, така че можеше и да съм сбъркал. Но при положение, че ти си тук, оставям на теб да обясниш всичко за нея, когато стигнеш целта на пътуването си.

– Не знаеш целта на моето пътуване.

– Случайно знам. Отиваш в Министерството на транспорта.

– Не съм тръгнал за там.

– Това няма ни най-малко значение, съветнико. Ако бях таксиметров шофьор, щях да те закарам където пожелаеш. Тъй като не съм, ще те закарам където аз желая да отидеш.

– Извинявай – намеси се Пелорат, приверждайки се напред, – ти определено приличаш на таксиметров шофьор. Караш такси.

– Всеки може да кара такси. Но не всеки има разрешително. И не всяка кола, която прилича на такси, е такси.

– Нека спрем със словесните горички – каза Тривайз. – Кой си ти и какво правиш? Помни, че ще трябва да даваш обяснения за това пред Фондацията.

– Не и аз – отвърна шофьорът. – Може би началниците ми. Аз съм агент от Силите за сигурност на Компорелон. Имам заповед да се отнасям към вас с вежливост, подобаваща на ранга ви, но трябва да дойдете там, където ще ви отведе. Внимавайте как реагирате, защото колата е въоръжена и ми е заповядано да се защитавам при нападение.

Достигнало крейсерската си скорост, „таксито“ се движеше гладко и абсолютно безшумно. Тривайз седеше мълчаливо, сякаш бе замръзнал. Без да се обръща, усещаше как Пелорат го поглежда от време на време с неуверено изражение, сякаш искаше да попита: „Какво ще правим сега? Моля те, кажи ми.“

Блис, както съветникът се увери с един бърз поглед, седеше спокойно и без видима загриженост. Естествено – тя самата беше цял свят. Цялата Гея, макар и на галактическо разстояние, бе побрана в кожата ѝ. Навярно притежаваше ресурси, към които можеше да прибегне в критичен момент.

Но какво всъщност беше станало?

Очевидно чиновникът от входната станция, следвайки установения ред, бе предал доклада си, изпускайки геянката, и по такъв начин бе привлякъл вниманието на тайните служби, и – как да го очакваш! – на Министерството на транспорта. Защо?

Беше мирно време, не съществуваша, доколкото му бе известно, никакви конкретни търкания между Компорелон и Фондацията. Той самият бе неин важен служител и...

Почакай, та нали каза на дежурния от входната станция, че идва по важна работа с компорелонското правителство? Беше го подчертал в стремежа си да минат по-набързо проверката. Кендрей сигурно го е доклавдал, а това вече би предизвикало сериозен интерес.

Не бе очаквал подобно развитие, а трябваше да го предвиди.

Къде остана талантът му да знае кое е правилно? Дали не започваше действително да явря, че е черната кутия, за каквата Гея го смяташе, или поне твърдеше, че го смята? Не затъваше ли в тресавище поради прекомерно самочувствие, изградено върху едно суеверие?

Как е могъл дори за миг да се хване в капана на такова безумие? Никога ли не бе бъркал през живота си? Знаеше ли например какво ще е времето утре? Печелил ли беше големи суми на хазартни игри? Отговорът бе ясен – не, не и не.

Е, тогава единствено в големите, все още неформени неща ли бе винаги прав? Как можеше да го разбере?

Я стига толкова! В края на краищата, самият факт, че бе заявил, че идва по важна държавна работа – не, беше казал дословно „сигурността на Фондацията“...

Добре тогава, самият факт, че бе дошъл по въпрос, касаещ сигурността на Фондацията – тайно и без предизвестие – положително е привлякъл вниманието им. Да, но преди да разберат за какво става дума, щяха да действат много предпазливо. Щяха да се придържат към етикета и да го третираат като висш сановник. Не биха го отвличали и заплашвали.

А тъкмо това сториха. Защо?

Какво ги е накарало да се почувстват толкова силни и властни, та да се отнесат по такъв начин със съветник от Терминус?

Възможно ли е причината да бе Земята? Дали същият източник, който така успешно криеше първичния свят дори от големите менталици на Втората фондация, сега не действаше, за да го отклони от търсенето ѝ още в самото начало. Земята всезнаеща ли беше? Всеомогъща?

Тривайз разтърси глава. Подобен ход на мисли водеше към параноя. Нима щеше да хвърли вината за всичко върху Земята? Нима всеки поврат в поведението на някого, всеки инцидент по пътя, всяко променяне на обстоятелствата можеше да се определя като резултат от нейни тайни машинации? Тръгнеш ли по тази, логика, неминуемо щеше да претърпи поражение.

В същия миг усети как автомобилът намалява скоростта и с един замах се върна в реалния свят.

Хрумна му, че дори не беше погледнал към града, през който минаваха. Сега се огледа, макар и напосоки. Сградите бяха ниски, но тъй като планетата беше студена, повечето постройки сигурно се намираха под земята.

Не се виждаше и следа от каквито и да е багри, което изглеждаше направо противоестествено.

Тук-там преминаваше по някой човек, опакован в дебели дрехи. Но и хората, както сградите, сигурно бяха под земята.

Таксито бе спряло пред широка и ниска постройка, разположена в падина, чието дъно не можеше да се обхване с поглед. Измина известно време, без колата да мръдне от мястото си; шофьорът също седеше неподвижен. Високата му бяла шапка почти опираше тавана на купето.

За миг Тривайз се зачуди как той се качва и слиза, без да му пада шапката. После каза с овладения гняв, който би се очаквал от високомерен служител, с когото са се отнесли зле:

– Е, шофьор, сега какво?

Компорелонският вариант на лъщящата преграда, отделяща водача от пътниците, съвсем не беше примитивен. Тя пропускаше звуковете

вълни – макар съветникът да бе сигурен, че материални предмети със съответната енергия не могат да преминат през нея.

Шофьорът каза:

– Някой ще дойде да ви вземе. Стойте спокойно.

Още докато изричаше тия думи се появиха три глави, бавно възлизащи от падината, в която бе вдълбана сградата. След това се показаха и останалите части от телата на тримата. Явно приближаващите се изкачваха с нещо като ескалатор, но от мястото си Тривайз не можеше да види добре съоръжението.

Когато тримата приближиха достатъчно, пътническата врата на таксито се отвори и вътре нахлу поток студен въздух.

Съветникът слезе, закопчавайки палтото си догоре. Другите двама го последваха – Блис с голяма неохота.

Тримата компорелонци бяха доста безформени поради издутите като балони дрехи, вероятно с електрическо отопление. Тривайз изпита чувство, твърде много приличащо на презрение. На Терминус нямаше голяма полза от подобни атрибути. Единствения път, когато беше заел отопляемо палто през зимата – на близката планета Анакреон – бе открил, че то се загрява бавно и докато наистина му стана топло, вече се бе изпотил.

Когато компорелонците дойдоха съвсем близо, той с възмущение забеляза, че са въоръжени и изобщо не се опитват да го скрият. Напротив. Носеха бластери в кобури, окачени към връхната им дреха.

Един от тях пристъпи към Тривайз.

– Извинете, съветник – каза дрезгаво мъжът и разтвори палтото му с грубо движение. Пъхна опипващи ръце, които бързо зашариха нагоре-надолу по страните, гърба, гърдите и бедрата на Тривайз. Палтото също бе изтръскано и опипан. Самият той бе толкова шокиран от изненада, че си даде сметка че го претърсват, едва когато всичко свърши.

Пелорат, с увиснала брадичка и устни, свити в гримаса, бе подложен на същото унижение от другия компорелонец.

Третият се насочи към Блис, но тя не позволи да я докоснат. Някак си бе предугадила какво я очаква, защото отметна палтото си и за момент остана само по ефирните си дрехи въпреки свирещия вятър.

– Виждаш, че не съм въоръжена – каза геянката с леден тон, съответстващ на околната температура.

И наистина всички го виждаха. Компорелонецът разтърси връхната ѝ дреха, все едно по теглото можеше да познае дали вътре е скрито оръжие, и се отдалечи

Блис отново облече палтото си, сгушвайки се в него, и за момент Тривайз се възхити от нейното държание. Той добре знаеше непоносимостта ѝ към студа, но младата жена не бе допуснала и най-малко трепване, което можеше да я издаде, докато стоеше изправена по тънка блузка и панталони. (По-късно се запита дали в критичния момент не бе почерпила топлина от Гея.)

Единият компорелонец даде знак и тримата чуждоземци го последваха. Другите двама местни жители тръгнаха след тях. Малцината минувачи тю улицата дори не си направиха труд да погледнат какво става. Или бяха навикнали към подобни гледки, или, по-вероятно, умовете им бяха заети единствено от мисълта да се сврат някъде на топло.

Тривайз видя, че това, по което компорелонците се бяха изкачили, всъщност представляваше подвижна наклонена стълба. Сега шестимата се спуснаха заедно и влязоха през някакъв сложен почти като на космически кораб шлюз, очевидно предназначен да задържа топлината, а не въздуха.

И изведнъж се озоваха в просторна сграда.

V. БОРБА ЗА КОРАБА

17

Първото впечатление на Тривайз беше, че се намира сред декор за хипердрама – или, по-точно, за исторически роман от времето на империята. Декорът бе точно определен, с незначителни вариации (може би съществуваше само един и се използваше от всички продуценти на хипердрами), и представляваше огромния, опасващ цял свят град-планета Трантор в разцвета му.

Безкрайните пространства, трескавата суетня на пешеходците, малките коли, забързани по специално предназначени за тях алеи...

Светникът вдигна поглед, едва ли не очаквайки да види и въздушни таксите сред тъмните сводести висини, но поне това беше спестено. Всъщност когато първоначалното му удивление премина, стана ясно, че сградата е много по-малка, отколкото човек би очаквал на Трантор. Това беше просто сграда, а не част от единен комплекс, простиращ се на хиляди мили във всички посоки.

Цветовете също бяха различни. В хипердрамите Трантор винаги се изобразяваше в невъзможно ярки тонове, а облеклото, ако човек го

приемеше на доверие, изглеждаше свършено непрактично и негодно. Всички тези цветове и труфила имаха за цел символично да покажат упадъка (задължителен възглед по това време) на империята и на Грантор в частност.

Стените бяха в отсенки на сивото, таваните – бели, дрехите – в черно, сиво и бяло. Доколкото Тривайз можеше да заключи, рядко се срещаше чисто черен костюм, още по-рядко чисто сив, и никога чисто бял. Шарките им обаче бяха различни, сякаш хората, лишени от цветове, все пак успяваха да намерят начин за изява на индивидуалността си.

Повечето лица бяха безизразни, другите – мрачни. Жените носеха къси коси; мъжете по-дълги, но опънати назад в опашки. Никой не поглеждаше другите, когато се разминаваха. Компорелонците излъчваха целеустременост, сякаш целият им ум бе зает с определена задача и за нищо друго нямаха време. Мъжете и жените бяха облечени по един и същ начин и само дължината на косата, изпъкналите гърди и широкият ханш издаваха разликата.

Тримата ги съпроводи в един асансьор, който се спусна пет етажа надолу. Там слязоха и се озоваха пред някаква врата, на която имаше дискретен надпис с дребни бели букви на сив фон: „Мица Лизалор, минтранс“.

Компорелонецът, който ги водеше, докосна надписа и той просветна в отговор. Вратата се отвори и те влязоха.

Стаята беше голяма и полупразна. Голотата ѝ вероятно бе предназначена да създаде впечатление за простор, който пък да демонстрира властта на обитателя.

Двама стражи стояха пред отсрещната стена с безизразни лица и очи, втренчени във влизащите. По средата на стаята имаше огромно бюро, поставено малко по-назад от центъра. Зад бюрото седеше, както би трябвало да се предположи, Мица Лизалор – едра, с гладко лице и тъмни очи. Две здрави и ловки ръце с дълги тъповърхи пръсти лежах на плота.

Широките ревери на минтранса (министъра на транспорта, предположи Тривайз) ослепително се белееха на тъмносивия фон на костюма. Диагонално под реверите, на бюста ѝ, се кръстосваха две също тъй бели ленти. Тривайз мислено отбеляза, че макар дрехата да бе скроена така, че да прикрива изпъкналостта на гърдите, белият хикс от своя страна привличаше вниманието към тях.

Министърът несъмнено беше от женски пол. Даже да се пренебрегна гърдите, издаваше я късата коса, както и чертите на лицето, макар

да не носеше грим.

Гласът ѝ също бе безспорно женски, плътен контраалт.

– Добър ден – каза тя. – Рядко имаме честта да бъдем домакини на мъже от Терминус. Както и на нерегистрирана жена – тя изгледа всички поред и накрая очите ѝ спряха на Тривайз който стоеше изопнат и намръщен. – При това единият от мъжете е член на Съвета.

– Съветник на Фондацията – каза Тривайз, стремейки се гласът му да кънти. – Съветник Голан Тривайз с мисия от Фондацията.

– С мисия? – министърът вдигна вежди.

– С мисия – повтори Тривайз. – Защо сме третираны като углавни престъпници? Защо бяхме задържани от въоръжени стражи и доведени тук като затворници? Съветът на Фондацията, надявам се, разбирате, няма да се зарадва, когато научи за това.

– И освен всичко останало – гласът на Блис изглеждаше малко писклив в сравнение с този на по-възрастната жена, – докога ще ни държите прави?

Министърът се вторачи невъзмутимо в Блис, после вдигна ръка и нареди:

– Три стола! Веднага!

Една странична врата се отвори и няколко мъже, облечени в обичайния мрачен компорелонски стил, с лек тръс изпълниха заповедта. Тримата пред бюрото седнаха.

– Ето – каза министърът със смразяваща усмивка, – сега по-удобно ли ви е?

Според Тривайз не им беше кой знае колко удобно. Столовете бяха без тапицерия, студени, с плоско седалище и облегалка, която изобщо не зачиташе формите на тялото.

– Защо сме тук? – попита той.

Министърът погледна към някакви документи, които лежах на бюрото.

– Ще обясня веднага, щом се уверя във фактите. Вашият кораб е „Далечната звезда“ от Терминус. Така ли е, съветник?

– Да.

Министърът вдигна поглед.

– Аз използвах вашата титла, съветник. Бихте ли могли, като акт на вежливост, да използвате моята?

– „Госпожо министър“ ще бъде ли достатъчно? Или има още някаква титла?

– Няма, господине, и дори не е нужно да дублирате думите.

„Министър“ е напълно достатъчно, а когато ви омръзне да го повтаряте, можете да го замените с „госпожо“.

– Тогава моят отговор на въпроса ви е: Да, министър.

– Капитан на кораба е Голан Тривайз, гражданин на Фондацията и член на Съвета на Терминус – всъщност, първа година съветник. Вие сте Тривайз. Вярно ли е всичко това, съветник?

– Да, министър. И тъй като съм гражданин на Фондацията...

– Не съм свършила още, съветник. Запазете възраженията си. Придружава ви Янов Пелорат, учен, историк и гражданин на Фондацията. Това сте вие, нали, д-р Пелорат?

Пелорат неволно се сепна, когато тя обърна пронизващия си поглед към него.

– Да, ми... – млъкна и започна отначало: – Да, министър.

Мица Лизалор решително склочи ръце.

– В доклада, който ми изпратиха, не се споменава за жена. Тази жена член ли е на корабния екипаж?

– Да, министър – отвърна Тривайз.

– Тогава се обръщам към нея. Вашето име?

– Наричат ме Блис – каза геянката със спокоен и ясен глас, – макар че цялото ми име е по-дълго, госпожо. Искате ли да го чуете?

– Засега ще се задоволя с Блис. Вие гражданка ли сте на Фондацията, Блис?

– Не съм, госпожо.

– На кой свят сте гражданка, Блис?

– Нямам документи, удостоверяващи гражданството ми на който и да било свят, госпожо.

– Нямате документи? – министърът си записа нещо на листата пред себе си. – Този факт е отбелязан. Какво правите на кораба?

– Пътник съм, госпожо.

– Съветник Тривайз или д-р Пелорат поискаха ли да видят документите ви, преди да се качите, Блис?

– Не, госпожо.

– Вие информирахте ли ги, че сте без документи?

– Не, госпожо.

– Каква функция изпълнявате на борда на кораба, Блис? Името ви отговаря ли на тая ваша функция?

Блис отвърна гордо:

– Аз съм пътник и нямам други функции.

– Защо притеснявате тази жена, министър? – намеси се Тривайз. –

Какъв закон е нарушила?

Погледът на Лизалор се премести от Блис на Тривайз.

– Вие сте чуждоземци, съветник – каза тя, – и не познавате нашите закони. Независимо от това, след като сте решили да посетите света ни, сте им подвластни. Вашите закони тук не важат, това е общ принцип на галактическото право, струва ми се.

– Съгласен съм, министър, но все пак не разбирам кой от вашите закони тя е нарушила?

– Общо правило в Галактиката е, съветник, че посетител от свят извън доминацията на този, който посещава, трябва да носи със себе си документи за самоличност. Много светове са небрежни в това отношение, защото повече ценят туризма или пък са безразлични към спазването на реда. Ние на Компорелон не сме. Ние сме хора на закона и го прилагаме строго. Тази жена е човек без свят и като такава нарушава нашия закон.

– Тя нямаше избор – каза Тривайз. – Аз пилотирах кораба и го приземих на Компорелон. Беше принудена да дойде с нас, министър. Нима твърдите, че е трябвало да помоли да бъде изхвърлена в космоса?

– Това просто означава, че и вие сте нарушили нашия закон, съветник.

– Не е така, министър. Аз не съм чуждоземец. Аз съм гражданин на Фондацията, а Компорелон и подчинените му светове са асоциирана сила в нея. Като гражданин на Фондацията мога да пътувам свободно тук.

– Разбира се, съветник, стига да имате документи, с които да докажете, че наистина сте гражданин на Фондацията.

– Каквито имам, министър.

– Но дори в качеството си на гражданин на Фондацията нямате право да нарушавате нашите закони, като водите със себе си личност без свят.

Тривайз се поколеба. Ясно бе, че граничният служител Кендрей не бе удържал на думата си, така че нямаше смисъл да го прикрива. Той каза:

– На имиграционната станция не ни спряха и аз приех това за косвено разрешение да доведе тази жена със себе си, министър.

– Вярно е, че не са ви спрели, съветник. Вярно е, че имиграционните власти не са съобщили за жената и са я пуснали да мине. Аз подозирам обаче, че служителите на входната станция са решили – съвсем правилно, – че е по-важно вашият кораб да слезе на повърхността, отколкото да се тревожат за някаква личност без свят. Това, което са сторили, е,

строго погледнато, нарушение на правилата и с този въпрос ще се занимаем както следва, но, лично аз не се съмнявам какво ще бъде решението. Извършеното нарушение е било оправдано. Ние сме свят на закона, съветник, но не сме чак толкова сурови, та да излизаме извън това, което повелява разумът.

– Тогава апелирам към вашия разум – бързо вметна Тривайз – да смекчите строгостта си, министър. Ако наистина не сте получили информация от имиграционната станция, че на борда на кораба има личност без свят, то когато кацнахме, още не сте знаели, че нарушаваме закона. Въпреки това вие съвсем очевидно сте били готови да ни арестувате със самото ни пристигане, както всъщност и направихте. Защо постъпихте така, щом не сте имали причина да смятате, че някакъв закон е нарушен?

Министърът се усмихна.

– Разбирам объркването ви, съветник. Моля, нека ви уверя, че каквато и информация да сме получили – или пък да не сме получили – за статута на вашия пътник, тя няма нищо общо с вашето арестуване. Ние действаме от името на Фондацията, в която сме, както изтъкнахте, асоциирана сила.

Тривайз почти зяпна от учудване.

– Но това е невъзможно, министър. Дори по-лошо. Това е смехотворно.

Кискането на Мица Лизалор потече като гъст мед. След няколко секунди тя каза:

– Харесва ми, че смятате смехотворното за по-лошо от невъзможното, съветник. Тук съм напълно съгласна. За ваша беда обаче не е нито едното, нито другото. И защо да бъде?

– Защото аз съм служител на правителството на Фондацията, изпълнявам нейна мисия и е абсолютно немислимо тя да пожелае да ме арестувате. Пък и няма властта да го направи, тъй като се ползвам с имунитет като законодател.

– А, пропускате титлата ми, но сте дълбоко развълнуван и това е простимо. Все пак не са ме молили директно да ви арестувам. Аз го направих само за да мога да изпълня онова, за което са ме помолили, съветник.

– Което е какво... министър? – този път Тривайз се постара да контролира емоциите си пред тази ужасна жена.

– Което е да конфискувам кораба ви, съветник, и да го върна на Фондацията.

– Какво?

– Отново пропускате титлата ми, съветник. Много е небрежно от ваша страна и не е начинът да отстоявате своето. Корабът, предполагам, не е лично ваш. Да не би да сте го проектирали, построили или, може би, платили за него?

– Разбира се, че не, министър. Той ми беше поверен от правителството на Фондацията.

– Тогава то е в правото си да го поиска обратно. Това е ценен кораб, струва ми се.

Тривайз не отговори.

– Гравитационен кораб, съветник – продължи министърът. – Не вярвам да има много такива. Дори самата Фондация вероятно притежава само няколко. Сигурно съжаляват, че са поверили един от тези няколко на вас. Може би ще успеете да ги убедите да ви дадат друг, по-малко ценен кораб, на достатъчно добро ниво за мисията ви. Но ние трябва да вземем този, с който пристигнахте.

– Не, министър, не мога да предам кораба. Аз не вярвам, че Фондацията е поискала това от вас.

Министърът се усмихна.

– Не само от мен, съветник. И не специално от Компорелон. Имаме причини да смятаме, че молбата е изпратена до всеки от многобройните светове и региони под юрисдикцията на Фондацията и асоциираните с нея. От това аз правя извода, че Фондацията не знае вашия маршрут и ви издирва с някаква гневна енергичност. От което пък заключавам, че вие нямате мисия от нейно име, свързана с Компорелон, понеже в такъв случай биха знаели къде се намирате и биха се обърнали конкретно към нас. Накратко, съветник, вие ме излъгахте.

Тривайз произнесе с известно затруднение:

– Бих искал да видя копие от молбата, която сте получили от правителството на Фондацията, министър. Мисля, че имам това право.

– Разбира се, ако се стигне до съд. Ние се отнасяме много сериозно към правните форми, съветник, и интересите ви ще бъдат напълно защитени, уверявам ви. Би било по-добре и по-лесно обаче ако се споразумеем тук, като избегнем публичността и губенето на време със съдебни процедури. Ние предпочитаме спогодбата, както, сигурна съм, предпочита и Фондацията, защото едва ли иска цялата Галактика да научи за бягството на един неин законодател. То би я поставило в смешна светлина, а вие и аз вече констатирахме, че това е по-лошо дори от невъзможното.

Тривайз отново премълча.

Министърът изчака малко и после продължи все така невъзмутимо:

– Хайде, съветник, така или иначе, с неформално споразумение или със съдебно дело, ние смятаме да вземем кораба. Наказанието ви, че сте довели пътничка без свят, ще зависи от пътя, по който ще поемем. Поискате ли съд, жената ще представлява допълнителен аргумент срещу вас и всички вие ще понесете пълното наказание за престъплението, а то, уверявам ви, няма да е леко. Съгласите ли се на споразумение, вашата спътничка ще бъде изпратена с търговски рейс до всяка точка, която самата тя посочи, и вие двамата ще можете да я придружите, ако искате. Или, ако Фондацията е склонна, можем да ви предоставим един от нашите кораби, съвсем добър, при условие, разбира се, че Фондацията ни възмезди с еквивалентен от нейните. Или пък, ако по някаква причина не желаете да се връщате на контролирана от Фондацията територия, възможно е да ви предложим убежище и впоследствие дори компорелонско гражданство. Виждате, че съществуват много изгодни варианти, ако се споразумеем приятелски, и никакви, ако настоявате на законните си права.

– Министър – каза Тривайз, – вие сте прекалено щедра. Обещавате неща, които не можете да направите. Невъзможно е да ми предложите убежище при наличието на молба от Фондацията да ѝ бъде предаден.

– Съветник – сухо отвърна Мица Лизалор, – аз никога не обещавам неща, които не мога да направя. Молбата на Фондацията касае само кораба. Тя не включва вас лично или някой друг на борда му. Единствената им претенция е към „Далечната звезда“.

Тривайз хвърли бърз поглед на Блис и запита:

– Мога ли да получа вашето разрешение, министър, да се консултирам с д-р Пелорат и госпожица Блис за малко?

– Разбира се, съветник. Давам ви петнайсет минути.

– Насаме, министър?

– Ще ви заведат в една стая и след петнайсет минути ще ви доведат обратно, съветник. През това време няма да бъдете обезпокоявани, нито ще се опитваме да подслушваме разговора ви. Имате думата ми, а аз държа на нея. Но ви предупреждавам, че ще бъдете добре охранявани, така че не правете глупостта да мислите за бягство.

– Естествено, министър.

– А когато се върнете, ще очакваме вашето доброволно съгласие да предадете кораба. В противен случай съдебната машина ще се задвижи и ще стане по-лошо за всички вас, съветник. Разбрано ли е?

– Разбрано, министър – отвърна Тривайз, сдържайки гнева си, тъй като демонстрирането му не би помогнало с нищо.

18

Стаята беше малка, но добре осветена. Имаше диван и два стола, чуваше се тихото жужене на вентилатор. Общо взето, обстановката изглеждаше значително по-уютна от големия стерилен кабинет на министъра.

Там ги бе завел един от стражите, сериозен и висок, чиято ръка машинално шареше около приклада на бластера. Когато влязоха, той остана пред вратата и каза с плътния си глас:

– Имате петнайсет минути.

Веднага щом изрече това, вратата се плъзна и затвори с тъп звук.

– Мога само да се надявам, че не ни чуват – рече Тривайз.

– Но, Голан, тя ни даде думата си – възрази Пелорат.

– Съдиш за другите по себе си, Янов. Нейната „дума“ не е достатъчна. Ще я престъпи без колебание, стига да поиска.

– Няма значение – каза Блис. – Аз мога да екранирам стаята.

– Имаш екраниращо устройство? – попита историкът.

Блис се усмихна и белите й зъби светнаха.

– Умът на Гея е екраниращо устройство, Пея. Това е огромен ум.

– Ние сме тук – гневно заяви Тривайз – заради ограниченията на този огромен ум.

– Какво искаш да кажеш? – не разбра Блис.

– Когато съдбоносната среща приключи, вие ме оттеглихте от съзнанието както на госпожа кмета, така и на онзи Гендибал от Втората фондация. Двамата не биваше да мислят за мен другояче освен дистанцирано и с безразличие. Аз трябваше да бъда оставен на мира.

– Налагаше се да постъпим така – каза Блис. – Ти си нашето най-важно средство.

– Да, Голан Тривайз – вечно правият. Но не сте оттеглили кораба от съзнанието им, нали? Кмет Бранно не е поискала мен – тя не се интересува от мен – поискала е кораба. Не е забравила за него.

Блис се намръщи.

– Помисли – каза Тривайз. – Гея небрежно е приела, че аз и корабът сме едно и също нещо, че сме едно цяло. След като Бранно не мисли за мен, тя няма да мисли и за кораба. Бедата е, че Гея не разбира

индивидуалността. Тя е взела звездолета и самия мен за един общ организъм и е сбъркала.

– Възможно е – тихо каза Блис.

– Тогава на теб се пада да оправяш тази грешка – отсече Тривайз. – Трябва ми този гравитационен кораб и компютърът му. Нищо друго не ми върши работа. Затуй, Блис, погрижи се да остане мой. Ти можеш да контролираш умовете.

– Да, Тривайз, но ние не упражняваме този контрол лекомислено. Вярно, използвахме го при тройната среща, но знаеш ли колко дълго бе планирана тя? Колко дълго бе пресмятана, претегляна? Отне буквално години. Не мога просто така да отида при една жена и да настроя ума ѝ за нечие удобство.

– Но сега не е ли...

– Ако поемем по такъв път – продължи убедително Блис, – къде ще спрем? Можех да повлияя на ума на служителя от входната станция и щяхме да минем незабавно. Можех да повлияя на ума на агента в колата и той щеше да ни пусне да си вървим.

– Ами, като можеше, защо не го направи?

– Защото не знаем до какво ще доведе. Не познаваме страничните ефекти, а никак не е изключено да се окаже, че те влошават положението. Ако сега настроя ума на министъра, това ще промени нейните взаимоотношения с хората, с които влиза в контакт, и тъй като тя е висш правителствен служител, може да се отрази и върху междупланетните отношения. Докато този проблем не бъде разрешен, ние не смеем да пипаме ума ѝ.

– Тогава защо си с нас?

– Защото може да дойде момент животът ти да е в опасност. Аз трябва да го защитавам на всяка цена, дори с цената на моя обичан Пел и на себе си. Животът ти не беше застрашен на входната станция. Не е застрашен и сега. Необходимо е ти сам да се справиш с положението и да продължиш поне докато Гея успее да прецени последствията от някакво въздействие и го предприеме.

Тривайз потъна в размисъл. После каза:

– В такъв случай ще опитам нещо. Но не е изключено и да не стане.

Вратата се отвори и се прибра в нишата си с познатия тъп звук.

– Трябва да излизате – каза стражът.

На прага Пелорат прошепна:

– Какво ще правиш, Голан?

Тривайз поклати глава и също шепнешком отвърна:

– Не съм съвсем сигурен. Ще импровизирам.

19

Когато се завърнаха в кабинета ѝ, министър Лизалор все още седеше зад бюрото си. При влизането им лицето ѝ се разтегли в ледена усмивка.

– Вярвам, съветник Тривайз – каза тя, – че идвате да ми съобщите решението си да предадете своя кораб на Фондацията.

– Идвам, министър – спокойно отговори Тривайз, – да обсъдим условията.

– Няма условия за обсъждане, съветник. Процесът, ако настоявате за такъв, може да се уреди много бързо и да се проведе още по-бързо. Гарантирам ви осъждането дори в един напълно справедлив процес, тъй като вината ви, че сте довели личност без документи и от неизвестен свят, е очевидна и безспорна. След това ще имаме законно основание да конфискуваме кораба, а вие тримата ще понесете тежки наказания. Не е разумно да си ги навличате, в желанието си да ни забавите с ден-два.

– Въпреки всичко трябва да обсъдим някои условия, министър, защото колкото и бързо да ни осъдите, не можете да присвоите кораба без моето съгласие. Всякакъв опит да проникнете насилствено в него би го унищожил заедно с космодрума и хората наоколо. Тогава Фондацията положително ще се вбеси, а вие едва ли искате да предизвикате гнева ѝ. Да ме заплашвате или малтретирате, за да ме принудите да отворя кораба, несъмнено противоречи на законите ви, а ако в отчаянието си нарушите своите собствени закони и ни подложите на мъчения или дори на жесток и необичаен затвор, Фондацията ще се вбеси още повече. Колкото и да настоява да си вземе кораба, тя не може да допусне прецедент, при който нейни граждани са малтретирани. Е, ще преговаряме ли за условията?

– Това са глупости – каза министърът намръщено. – Ако е необходимо, ще извикаме представители на Фондацията. Дори да не знаят как да отворят собствения си кораб, те самите ще ви накарат да го сторите.

– Не използвате титлата ми, министър – напомни Тривайз, – но вие сте развълнувана, така че е простимо. Сама знаете, че последното нещо, което бихте направили, е да извикате хора от Фондацията, тъй като нямате никакво намерение да им предавате този кораб.

Усмивката изчезна от лицето на Лизалор.

– Що за глупости са пък това, съветник?

– От ония, министър, които другите е по-добре да не слушат. Нека моят приятел и младата жена отидат в някоя удобна хотелска стая да си починат, защото имат огромна нужда, а и охраната да напусне. Могат да останат пред вратата и вие да вземете един от техните бластери. Не сте слаба жена и с бластер няма от какво да се страхувате от мен. Аз не съм въоръжен.

Министърът се наведе към него през бюрото.

– И така няма защо да се страхувам от вас.

Без да поглежда назад, тя повика с жест един от стражите, който тук-таки приближи и спря край нея, изтраквайки с токове.

– Заведи този и тази в апартамент пет. Да останат там, да им се създадат удобства и да са добре охранявани. Ще бъдеш държан отговорен за евентуално лошо отношение към тях, както и за пробив в сигурността.

Лизалор се изправи и при цялата си решимост да запази пълно присъствие на духа Тривайз леко потрепери. Беше висока поне метър и осемдесет и пет – колкото него самия, ако не и със сантиметър-два повече. Имаше тясна талия; след като кръстосваха гърдите, двете бели ленти опасваха кръста ѝ и го правеха да изглежда още по-тънък. В нея се долавяше някаква масивна грация и той тъжно си помисли, че може би е имала право, когато бе казала, че няма защо да се страхува от него. При едно сборичкване, рече си, нищо чудно да ме тушира.

– Елате с мен, съветник – каза министърът. – Ако ще говорите глупости, то във ваш собствен интерес е да ви чуят колкото се може по-малко хора.

Тя тръгна с отривиста крачка и Тривайз я последва, чувствайки се смален от внушителната ѝ сянка – чувство, каквото никога не бе изпитвал към жена.

Влязоха в един асансьор и когато вратата след тях се затвори, Лизалор заяви:

– Сега сме сами и ако си въобразявате, съветник, че можете да употребите сила срещу мен, за да постигнете някаква цел, моля ви, откажете се – напевността в гласа ѝ стана по-подчертана, когато добави явно развеселена:

– Имате вид на доста силен човек, но ви уверявам, че няма да ми е трудно да ви счупя ръката или, ако се наложи, гръбнака. Аз наистина съм въоръжена, но едва ли ще е необходимо да прибягвам до оръжие.

Тривайз се почеса по бузата, докато погледът му се плъзна надолу-

нагоре по тялото ѝ.

– Министър, аз не отстъпвам, в борба с мъж от моята категория, но не бих мерил сили с вас. Мога да различа превъзходящия ме противник.

– Добре – кимна Лизалор с доволен вид.

– Къде отиваме, министър?

– Надолу! Много надолу. Не се разстройвайте обаче. Предполагам, че в хипердрамите това би било прелюдия към отвеждането ви в дранголника, но на Компорелон ние нямаме дранголници – само сносни затвори. Отиваме в частния ми апартамент. Не е толкова романтичен, колкото дранголникът от лошите стари времена на империята, но е много по-комфортен.

Когато вратата на асансьора се плъзна встрани и те слязоха, Тривайз предположи, че са поне 50 метра под повърхността на планетата.

20

Той огледа апартамента с нескрита почуда.

– Не одобрявате жилището ми, съветник? – попита министърът кокетно.

– Не, нямам причина да не го одобрявам, госпожо. Просто съм изненадан. Впечатлението ми за вашия свят от малкото, което видях и чух, откакто съм тук, беше, че той е... скромнен, въздържащ се от излишен лукс.

– Такъв е, съветник. Нашите ресурси са ограничени и животът ни трябва да бъде суров като климата на планетата.

– Но това, министър – Тривайз разпери ръце, сякаш искаше да обхване стаята, в която за първи път на Компорелон виждаше цвят, където диваните бяха дебело тапицирани, светлината от илюминираните стени – мека, а подът – покрит със силов килим, така че стъпките ставаха пружиниращи и безшумни, – това положително е лукс.

– Ние се въздържаеме, както казахте, съветник, от излишен лукс, показан лукс, прахоснически разточителен лукс. Това обаче е частен лукс, който има своята полза. Аз работя усилено и нося големи отговорности. Необходима ми е квартира, в която да забравям за малко тегобите на поста си.

– Всички ли компорелонци живеят по този начин, когато са скрити от чуждите погледи, министър?

– Зависи от степента на отговорност и естеството на работата. Малцина могат да си го позволят или да го заслужат, или – благодарение на нашия етичен кодекс – да го поискат.

– Но вие, министър, можете да си го позволите, заслужавате го и го искате?

– Рангът има своите привилегии, както и своите задължения – каза Лизалор. – Сега седнете, съветник, и ми разкажете малко повече за вашата лудост – тя приседна на дивана, който бавно поддаде под солидната ѝ тежест, и му посочи един мек фотьойл на не много голямо разстояние от самата нея.

Тривайз седна.

– Лудост, министър?

Властната жена видимо се отпусна, облягайки десния си лакът на една възглавница.

– В частен разговор няма нужда да съблюдаваме твърде педантично правилата на официалните отношения. Можеш да ме наричаш Лизалор. Аз ще те наричам Тривайз. Кажи ми какво имаш предвид и нека го обсъдим.

Съветникът прехвърли крак върз крак и се облегна назад във фотьойла.

– Вижте, Лизалор, вие ми предоставихте избор между възможността да се съглася да предам кораба доброволно или да бъде подложен на формален процес. И в двата случая корабът в крайна сметка ще бъде ваш. При все това дадохте си доста труд да ме убедите да приема първата алтернатива. Склонна сте дори да ми предложите друг кораб в замяна на моя, за да можем аз и приятелите ми да отидем, където пожелаем. А също, ако искаме, да останем на Компорелон и да добием право на гражданство. Припомняйки си дреболиите, дадохте ми петнайсет минути да се консултирам с приятелите си. Дори ме доведохте тук, в частния си апартамент, докато те, надявам се, са в удобна квартира. С две думи, вие ме подкупвате, Лизалор, при това доста отчаяно, да ви дам кораба, без да се стигне до съд.

– Хайде, Тривайз, не си ли в състояние да допуснеш, че имам хуманни подбуди?

– Ни най-малко.

– Или мисълта, че доброволното предаване би било по-бързо и удобно от един процес?

– Не! Аз поддържам друга версия.

– Каква?

– Съдебният процес има един огромен недостатък – той е публичен. Няколко пъти споменахте строгата правна система и за мен стана ясно, че ще е трудно да се организира такъв процес, без да бъде изцяло записан. Ако това е така, Фондацията ще узнае за него и когато процесът свърши, вие ще трябва да ѝ предадете кораба.

– Разбира се – каза Лизалор с безизразно лице. – „Далечната звезда“ е собственост на Фондацията.

– Но – продължи Тривайз – частното споразумение с мен не е необходимо да бъде формално регистрирано. Вие ще можете да сложите ръка на кораба и тъй като никой от Фондацията няма да узнае за това – те дори не знаят, че сме на Компорелон – ще успеете да го задържите. Сигурен съм, че точно това възнамерявате да направите.

– Защо да го правим? – Лицето ѝ бе все така безизразно. – Нали сме част от Фондационната конфедерация?

– Не съвсем. Статутът ви е на асоциирана сила. На всяка галактическа карта световите – членове на Конфедерацията – са обозначени с червено, а Компорелон и подвластните му планети се отбелязват като бледорозово петно.

– Дори и като асоциирана сила ние положително бихме сътрудничили на Фондацията.

– Така ли? Не е ли възможно да мечтаете за пълна независимост, та дори и за лидерство? Вие сте стар свят. Почти всички светове претендират да са по-стари, отколкото са всъщност, но Компорелон действително е стар свят.

По лицето на министър Лизалор пробяга студена усмивка.

– Най-старият, ако се вярва на някои наши ентузиасты.

– Не е ли възможно да е имало време, когато Компорелон наистина е бил водещият свят в някаква относително малка група? Не е ли възможно все още да мечтаете да си възвърнете тази изгубена власт?

– Да мечтаем за такава утопична работа? Казах „лудост“, преди да узная мислите ти, а сега, след като вече го сторих, се уверявам, че наистина е така.

– Може да се мечтае и за невъзможното. Терминус, който е разположен на самия край на Галактиката и има петвековна история, по-кратка от тази на почти всеки друг свят, на практика господства над Галактиката. А защо – лукаво се усмихна Тривайз – да не е Компорелон?

Лизалор остана сериозна.

– Терминус е достигнал до това положение, както разбираме, под влиянието на Плана на Хари Селдън.

– Това е психологическата подплънка на превъзходството му и тя вероятно ще действа само докато хората вярват в този План. Възможно е правителството на Компорелон да не вярва в него. Дори да е така, Терминус има и техническа опора. Хегемонията му над Галактиката несъмнено почива върху напредналата му техника, пример за която е гравитационният кораб, който толкова много ви се иска да имате. Никой друг свят не разполага с гравитационни кораби. Ако Компорелон успее да се сдобие с такъв и разучи подробно действието му, за него това би било огромна технологична стъпка напред. Аз не мисля, че ще е достатъчна, за да преодолеете господството на Терминус, но вашето правителство може би смята така.

– Положително не говориш сериозно – каза Лизалор. – Всяко правителство, което задържи кораба въпреки желанието на Фондацията да си го върне, ще си навлече гнева ѝ, а историята показва, че този гняв може да бъде много силен.

– Гневът на Фондацията – отвърна Тривайз – ще се излее, ако тя знае, че има нещо, за което си струва да се гневи.

– Нека в такъв случай допуснем, че твоят анализ на положението не е налудничав. Няма ли само да спечелиш, ако ни дадеш кораба и сключиш изгодна сделка? По собствената ти логика ние бихме платили добре, за да го получим без излишен шум.

– Дали обаче ще можете да разчитате, че няма да докладвам на Фондацията?

– Разбира се. Тъй като ще трябва да докладваш и за своето съучастие.

– Бих могъл да кажа, че съм действал под натиск.

– Да. Освен ако разумът не ти прошепне, че кмет Харла Бранно никога не би ти повярвала. Хайде, нека се споразумеем.

Тривайз поклати глава.

– Не става, госпожо Лизалор. Корабът е мой и трябва да си остане такъв. Както ви казах, ако се опитате да влезете с взлом, той ще се взриви с необикновена сила. Уверявам ви, това е истина. Не разчитайте, че блъфирам.

– Ти можеш да го отвориш и да дадеш нови инструкции на компютъра.

– Безспорно, но няма да го направя.

Лизалор въздъхна тежко.

– Знаеш, че сме в състояние да те склоним – ако не с нещо, което можем да сторим на теб лично, то с неща, които можем да сторим с твоя

приятел д-р Пелорат или с младата жена.

– Изтезания, министър? Това ли е законността ви?

– Не, съветник. Няма да се наложи да постъпваме толкова грубо.

Но винаги можем да прибегнем до психопробата.

За пръв път, откакто бе влязъл в апартамента на Лизалор, Тривайз почувства вътрешен мраз.

– И това не можете да направите. Използването на психопробата за немедицински цели е забранено в цялата Галактика.

– Но ако сме доведени до отчаяние...

– Готов съм да поема риска – прекъсна я Тривайз, – тъй като с нищо няма да ви помогна. Решимостта ми да запазя кораба е толкова силна, че психопробата ще унищожи ума ми, преди да го е изкривила така, че да отстъпя. – Това вече е блъф, помисли си той, и буцата лед в него се увеличи. – А дори да сте ужасно ловки и успеете да ме убедите, без да разрушите ума ми, и аз отворя кораба, обезвредя го и ви го предам, той пак няма да ви свърши работа. Корабният компютър е още по-модерен от самия звездолет и е проектиран някак си – не знам точно как – да работи с пълен капацитет само с мен. Едноличен компютър, ако мога да го нарека така.

– Да допуснем тогава, че задържиш кораба и останеш негов пилот. Би ли работил за нас като почетен гражданин на Компорелон? Голяма заплата. Значителен лукс. За приятелите ти също.

– Не.

– Какво предлагаш? Просто да те оставим с твоите другарчета да се качите на кораба и да отлетите нанякъде в Галактиката? Предупреждавам те, че вместо да позволим това, можем да информираме Фондацията, че сте тук с „Далечната звезда“. И да прехвърлим всичко в нейни ръце.

– Като изгървете кораба?

– Ако ще го губим, по-добре да го изгубим от Фондацията, отколкото от един нахален чуждопланетец.

– Тогава нека ви предложи един свой вариант за компромис.

– Компромис? Е, слушам. Хайде.

– Аз съм тук с важна мисия – внимателно започна Тривайз. – В началото тя имаше подкрепата на Фондацията. Изглежда обаче тази подкрепа е била оттеглена, въпреки че мисията ми си остава важна. Осигурете сътрудничеството на Компорелон и ако делото се увенчае с успех, вие също ще спечелите.

Изражението на Лизалор беше колебливо.

- И няма да върнеш кораба на Фондацията?
- Никога не съм имал намерение да го връщам. Фондацията нямаше да го търси толкова отчаяно, ако мислеше, че съществува някакъв шанс да им го върна просто така.
- Това не означава, че ще ни дадеш кораба.
- Когато приключи мисията ми, възможно е да нямам повече нужда от него. В такъв случай не бих възразил Компорелон да го вземе.
- Известно време двамата се гледаха мълчаливо.
- Използваш условно наклонение – каза най-сетне Лизалор. – Възможно било корабът да не ти е нужен повече... Това не ми върши работа.
- Бих могъл и да ви свалям звезди, но каква реална работа ще ви свършат? Фактът, че моите обещания са предпазливи и ограничени, би трябвало да ви подсказва, че са поне искрени.
- Умно – кимна Лизалор. – Харесва ми. Та каква е твоята мисия и как би могла тя да облагодетелства Компорелон?
- Не, не, ваш ред е – настоя Тривайз. – Ще ме подкрепите ли, ако ви докажа, че мисията е от значение за Компорелон?
- Министър Лизалор стана от дивана – висока, съкрушителна фигура.
- Гладна съм, съветник, и не смятам да продължавам на празен стомах. Ще ти предложи нещичко за ядене и пиене. После ще довършим разговора.
- На Тривайз му се стори, че в този момент видът ѝ издава хищно очакване и стисна устни с неясна тревога.

21

Яденето може да беше хранително, но в никакъв случай не и вкусно. Основното ястие се състоеше от варено говеждо в сос с горчица върху канапе от непознат за Тривайз листат зеленчук, който не му хареса, защото имаше горчииво-солен вкус. По-късно научи, че това е някакво водорасло.

Последва парче плод, наподобяващо ябълка с примес на праскова (не лош всъщност) и топло, тъмно на цвят питие, което беше толкова горчииво, че съветникът остави половината и помоли за чаша студена вода. Порциите наистина бяха малки, но предвид обстоятелствата на него му бе все едно.

Вечеряха насаме, без никакви прислужници. Министърът

собственоръчно затопли и сервира храната, а после разтреби масата.

– Надявам се, че ти хареса – каза Лизалор, когато излизаха от столовата.

– Да, много – отвърна Тривайз без ентузиазъм.

Тя отново зае своето място на дивана.

– Да се върнем тогава към нашия разговор. Ти спомена, че Компорелон може би негодува срещу водещото място на Фондацията в технологично отношение и нейното господство над Галактиката. В известен смисъл това е вярно, но вълнува само хората, които се интересуват от междузвездна политика, а те са сравнително малко. Онова, което ни засяга повече, е, че средният компорелонец е ужасен от безнравствеността на Фондацията. Безнравственост има в повечето светове, но на Терминус като че ли тя е най-явна. Бих казала, че доколкото на нашия свят съществува някакво настроение срещу Терминус, то се корени тъкмо в това, а не в никакви по-абстрактни неща.

– Безнравственост? – Тривайз бе силно озадачен. – Каквито и недостатъци да има Фондацията, трябва да признаете, че управлява подвластната ѝ част от Галактиката с голяма доза ефективност и фискална справедливост. Гражданските права, общо взето, се спазват и...

– Съветник Тривайз, аз говоря за сексуална безнравственост.

– В такъв случай определено не ви разбирам. В сексуално отношение ние сме напълно морално общество. Жените са добре представени във всички сфери на социалния живот. Кметът ни е жена и почти половината Съвет се състои от...

По лицето на министъра пробягна гневна гримаса.

– Съветник, подиграваш ли се с мен? Не може да не знаеш какво означава сексуална безнравственост. На Терминус женитбата тайнство ли е или не?

– Какво искате да кажете?

– Има ли тържествена сватбена церемония, когато двама души се свързват?

– Разбира се, ако те желаят. Тази церемония опростява данъчните проблеми и наследствата.

– Но разводът е възможен.

– Естествено. Би било наистина сексуална безнравственост да се държат хората обвързани, когато...

– Няма ли религиозни ограничения?

– Религиозни? Отделни групи приемат за своя философия древни култове, но какво общо има това с брака?

– Светник, тук на Компорелон всички аспекти на секса са под строг контрол. Секс не може да се упражнява извън брака. Дори там проявата му е ограничена. Ние сме печално възмутени от такива светове, подобни на Терминус, където половият живот изглежда се смята чисто и просто за дребно социално удоволствие, в което човек може да се впусне когато, както и с когото пожелае, без да се съобразява с ценностите на религията.

Тривайз сви рамене.

– Съжалявам, но не мога да променя Галактиката, нито дори Терминус, а и какво общо има това с въпроса за моя кораб?

– Става дума за общественото мнение по повод този кораб и как то ограничава възможностите ми за компромиси. Хората на Компорелон биха се ужасили, ако научат, че сте взели на борда една млада привлекателна жена, за да обслужва сладните ви пориви – твоите и на твоя приятел. В интерес на безопасността на трима ви аз ви увещавах да се предадете доброволно, вместо да се стига до публичен процес.

– Виждам, че сте използвали вечерята – каза Тривайз, – за да измислите нов път на убеждение чрез заплахи. Трябва ли вече да се страхувам, че тълпата ще ни линчува?

– Просто изтъквам опасностите. Нима можеш да отречеш, че жената, която сте качили с вас на кораба, е нещо друго освен сексуален инструмент?

– Разбира се, че отричам. Блис е компаньонка на моя приятел, д-р Пелорат. Той няма съпруга. Юридически положението им не може да се определи като брак, но съм сигурен, че в представите на Пелорат, а и на Блис те са си женени.

– Искаш да кажеш, че ти не участваш в това?

– Разбира се, че не – каза Тривайз. – За какъв ме вземате?

– Не мога да преценя. Не знам какви са разбиранията ти за морал.

– Тогава нека поясня, че тези разбираня ми повеляват да не закачам нищо, което принадлежи на моя приятел, включително компаньонките му.

– Дори не се изкушаваш?

– Не съм господар на изкушението, но няма никакъв шанс да му се поддам.

– Никакъв шанс? Може би не се интересуваш от жени?

– Не се заблуждавайте. Интересувам се.

– Откога не си имал секс с жена?

– От месеци. Съвсем нищо, откакто напуснах Терминус.

– Сигурно не ти е приятно.

– Определено не ми е приятно – рече кисело Тривайз, – но положението е такова, че нямам избор.

– Твоят приятел, Пелорат, като забелязва страданията ти, не би ли се съгласил да сподели жената с теб?

– Аз с нищо не съм му показвал, че страдам, но даже и да бях, той не би делил Блис. Нито пък, струва ми се, тя би се съгласила. Аз не я привличам.

– Това от опит ли го знаеш?

– Не. Стигам до подобно умозаключение, без да чувствам нужда да го проверявам. Във всеки случай тя не ми харесва особено.

– Удивително! Повечето мъже биха казали, че е привлекателна.

– Физически наистина е привлекателна. Въпреки туй на мен не ми харесва. Първо е твърде млада, в много отношения още почти дете.

– Значи предпочиташ зрели жени, така ли?

Тривайз замълча. Някакъв капан ли беше? После измърмори предпазливо:

– Достатъчно съм живял, за да познавам няколко зрели жени. Но това пък какво общо има с моя кораб?

– Забрави за момент своя кораб – отвърна Лизалор. – Аз съм на четиридесет и шест години и не съм омъжена. Някак си бях твърде заета, за да го направя.

– В такъв случай, според правилата на вашето общество, трябва досега да сте останала целомъдрена. Затова ли попитахте откога не съм имал секс? Искате да ви дам съвет? Ако е тъй, бих казал, че то не е като храната и водата. Не е приятно да си лишен от секс, но не е и невъзможно да се живее без него.

Министърът се усмихна и хищните искрици отново се появиха в очите й.

– Не ме разбирай грешно, Тривайз. Рангът има своите привилегии и една от тях е дискретността. Не съм пълна въздържателка. При все това компорелонските мъже са незадоволителни. Приемам факта, че моралът е безспорно благо, но той обременява нашия свят с такова чувство за вина, че мъжете стават неавантюристични, непредприемчиви, бавно започват, бързо свършват и въобще са непохватни.

Тривайз още по-предпазливо каза:

– С нищо не мога да променя положението.

– Да не намекваш, че вината е у мен? Че не съм възбуждаща?

Съветникът вдигна ръка.

– Изобщо не намеквам това.

– Тогава как би реагирал ти, ако ти се отдаде възможност? Мъж от един аморален свят, за когото се предполага, че е имал най-различни сексуални преживявания от всякакъв род, пришпорен от неколкмесечно принудително въздържание, макар през цялото време да е бил близо до очарователна млада дама. Как би реагирал ти в присъствието на личност като мен, зряла жена, каквито твърдиш, че харесваш?

– Бих се държал с уважението и благоприличието, подобаващи на вашия ранг и влияние – отвърна Тривайз.

– Не бъди глупак! – изсумтя министърът.

Ръката ѝ се плъзна отдясно на талията. Бялата лента, която я опасваше, се разхлаби и размота от гърдите и шията.

Горната част на черната рокля сега падаше много по-свободно.

Тривайз седеше вкаменен. Откога ли се въртеше в главата ѝ тази идея? Или всичко бе своеобразен подкуп, за да постигне онова, което не бе успяла със заплахи?

Горната част на роклята се свлече заедно с банелите. Министърът седеше с гордо презрение, изписано на лицето ѝ, гола до кръста. Гърдите ѝ бяха умалено издание на самата нея – масивни, твърди и съкрушаващо внушителни.

– Е? – каза тя.

Тривайз съвсем откровено възкликна:

– Великолепно!

– И какво ще направиш?

– Какво диктува моралът на Компорелон, госпожо Лизалор?

– Нима го засяга това мъжът от Терминус? Сега е важен вашият морал. Не чакай повече. Гърдите ми са студени и жадуват за топлина.

Тривайз се изправи и започна да се съблича.

VI. ЕСТЕСТВОТО НА ЗЕМЯТА

22

Чувстваше се като упоен и се питаше колко ли време е минало.

До него бе Мица Лизалор, министърът на транспорта. Лежеше по корем, с глава, извърната на една страна, с отворена уста и хъркаща здраво. Тривайз изпита облекчение, че тя все пак спи. Надяваше се, когато се събуди, да си даде ясна сметка, че е била заспала.

Той също копнееше за сън, но му се струваше жизнено важно да не си го позволи. Не трябваше да го види заспал. Хубаво би било да разбере, че докато тя е потъвала в безсъзнателното, той е издържал. Сигурно би очаквала подобна издръжливост от един аморален тип, отрасъл във Фондацията, и на този етап бе по-добре да не се разочарова.

Всъщност той се беше представил отлично. Правилно бе предположил, че при нейните габарити и физическа сила, при политическата ѝ власт и презрението към компорелонските мъже, с които бе имала връзка, при смесицата от ужас и очарование, внушени ѝ от разказите (какво ли беше чувала, питаше се Тривайз) за сексуалните подвизи на декадентите от Терминус, Лизалор ще иска да бъде подчинена. Може би дори очакваше да се озове в положение, в което ще ѝ бъде отнето правото на собствени желания.

Реши да действа според тази своя догадка и за късмет бе открил, че е напълно прав. (Тривайз, вечно правият, иронично си напомни той.) Не само достави удоволствие на жената, но и го направи така, че тя да се умори, докато неговите сили останаха сравнително запазени.

Не беше лесно. Тя имаше великолепно тяло (бе казала, че е на четиридесет и шест години, но и двайсет и пет годишна атлетка не би се срамувала от подобна физика) и огромна енергия, превъзхождана само от лекомислената жар, с която я разпиля.

Действително, ако можеше да бъде обуздана и приучена към умереност; ако практиката (но той самият би ли оцелял след такава практика?) ѝ разкриеше нейните собствени възможности и, най-важното, активизираше неговите, щеше да е приятно да...

Хъркането внезапно спря и жената се размърда. Той сложи ръка на рамото ѝ и леко го погали – тя отвори очи. Опрян на лакът, Тривайз се стараше да изглежда неизтощим и изпълнен с живот.

– Радвам се, че поспа, мила – рече той. – Имаше нужда от почивка.

Тя му се усмихна сънено и за миг на него му се стори, че може да ѝ се прииска да възобновят действията, но Лизалор просто се протегна и се обърна по гръб.

– Правилно прецених от самото начало – каза тя с тих и доволен глас. – Ти си цар на сексуалността.

Тривайз си придаде подчертано скромнен вид.

– Трябваше да съм по-умерен.

– Глупости. Беше много точен. Страхувах се, че онази млада жена те е изцедила, но ти ме увери в обратното. Не си ме излъгал, нали?

– Нима се държах като заситен човек?

– Не, съвсем не! – Тя избухна в смях.

– Още ли мислиш за психопроби?

Лизалор отново се изсмя.

– Да не си луд? Ще искам ли да те изгубят сега?

– Все пак ще е по-добре да ме изгубиш за малко...

– Какво? – намръщи се тя.

– Ако остана тук твърде дълго, моя... моя мила, скоро ще започнат да шушукат. Мога обаче да изпълнявам мисията си и периодически да ти докладвам. Тогава ще бъде съвсем естествено да оставаме насаме за известно време, а мисията ми е наистина важна.

Тя помисли над думите му, чешейки разсеяно дясното си бедро. После каза:

– Предполагам, че си прав. Не ми е приятно, но предполагам, че си прав.

– Не бива да се опасяваш, че няма да се върна – рече Тривайз. – Не съм толкова безпамятен, за да забравя какво ме чака тук.

Тя му се усмихна, нежно докосна бузата му и го погледна в очите.

– Приятно ли ти беше, скъпи?

– Много повече от приятно, мила.

– Все пак си от Фондацията. Мъж в разцвета на младостта, от самия Терминус. Сигурно си свикнал с всякакви жени и какви ли не умения...

– Не съм срещал никоя – никоя – като теб! – каза Тривайз с убедителност, каквато леко се удава на човек, който в края на краищата говори самата истина.

Лизалор отвърна с тихо доволство:

– Е, щом така казваш. Но старите навици умират трудно и не мисля, че ще се доверя на мъжка дума без някаква гаранция. Ти и твоят приятел Пелорат ще можете евентуално да изпълнявате вашата мисия, след като чуя каква е тя и я одобря, но младата жена ще задържа тук. Ще бъде третирана добре, не се безпокой, макар да предполагам, че ще липсва на доктор Пелорат. Което пък ще ви кара да се връщате по-често на Компорелон, дори ако твоят ентузиазъм те увлече повече, отколкото самият ти искаш.

– Но, Лизалор, това е невъзможно.

– Така ли? – в очите ѝ веднага се прокрадна съмнение. – Защо невъзможно? За какво ще ви е нужна жената?

– Не за секс. Казах ти вече и не съм те излъгали. Тя е близка на Пелорат и аз не се интересувам от нея. Освен това, сигурен съм, че Блис просто би се разпаднала, ако се опита да направи това, което ти с такъв

успех стори.

Лизалор понечи да се усмихне, но се овладя и каза сурово:

– Тогава какво пречи тя да остане на Компорелон?

– Това, че Блис е от основно значение за нашата мисия. Затуй трябва да бъде с нас.

– Е, та каква казваш е вашата мисия? Време е да ми обясниш.

Тривайз за момент се поколеба. Трябваше да каже истината. Не можеше да измисли толкова убедителна лъжа.

– Слушай – каза той. – Компорелон е стар свят, един от най-старите дори, но не е най-старият. Човешкият вид не е възникнал тук. Първите човешки същества са пристигнали от някакъв друг свят, но вероятно не са възникнали и там, а са дошли от друг, още по-стар. Накрая обаче това връщане във времето все някъде ще спре и ние ще достигнем първичната планета, от която произхожда човекът. Аз търся Земята.

Промяната, която неочаквано настъпи в Мица Лизалор, го смя.

Както си лежеше в леглото, очите ѝ се разшириха, дишането ѝ изведнъж стана припряно, а мускулите ѝ до един се стегнаха. Тя вдигна рязко ръце и кръстоса показалеца и средния пръст и на двете.

– Ти го каза – прошепна дрезгаво Лизалор.

23

Не продума нищо повече, не го и погледна. Бавно свали едрите си ръце, прехвърли крака през ръба на леглото и седна с гръб към него. Тривайз остана да лежи неподвижно.

След малко си спомни думите на Мун Ли Компор, когато се срещнаха в безлюдния туристически център на Сейшел. Спомни си как говореше за планетата на своите прадеди – същата, на която Тривайз се намираще в момента: „Те са суеверни. Винаги когато споменат името ѝ, вдигат двете си ръце с кръстосани пръсти, за да се предпазят от нещастие.“

Колко излишно бе да си го припомня сега, след дъжд качулка.

– Какво толкова казах, Мица? – измънка той.

Тя поклати леко глава, стана, отправи се към една врата и потъна в нея. Вратата се затвори зад гърба ѝ и след малко се чу шум от течаща вода.

Тривайз нямаше друг избор освен да чака – гол, развенчан, чудейки се дали да се присъедини към нея под душа. Реши, че все пак е по-добре

да не го прави. Ала тъй като в известен смисъл душът му бе отказан, ментално изпита нарастваща нужда да се изкъпе.

Най-сетне тя се появи и мълчаливо започна да си подбира дрехи.

– Имаш ли нещо против да... – подхвана той.

Лизалор не отговори и Тривайз прие мълчанието ѝ за съгласие. Опита се да закрачи към банята с твърда мъжка стъпка, но се чувстваше странно – също както на времето, когато майка му, обидена от някаква негова пакост, вместо да го накаже, мълкваше и той чак се сгърчваше от неудобство.

Огледа гладкостенната кабинка, която беше гола – съвсем гола. Вгледа се още по-внимателно. Няваше нищо.

Отвори вратата, подаде глава навън и попита:

– Слушай, как се пуска душът?

Тя остави дезодоранта (Тривайз реши, че флаконът, който държеше е с такава функция), дойде до душ-кабината и, без да го поглежда, посочи с пръст. Той проследи посоката и забеляза на стената кръгла издатина в бледорозово, едва различима, сякаш дизайнерът не бе искал да нарушава съвършената белота заради такова маловажно нещо.

Сви леко рамене, приведе се към стената и докосна издатинката. Изглежда тъкмо това трябваше да направи, защото в миг върху него от всички посоки се изсипа порой от водни струи. Поемайки дълбоко въздух, той отново докосна същото място и водата спря.

Отвори вратата, съзнавайки, че изглежда още по-унизително, разтреперан тъй силно, че му бе трудно да говори.

– Как се пуска топлата вода?

Лизалор най-после го удостои с поглед и видът му явно надви яда ѝ, страха или каквато и да беше емоцията, която я мъчеше, защото се закикоти, а сетне изведнъж избухна в гръмогласен смях.

– Каква топла вода? – рече тя. – Да не мислиш, че ще прахосваме енергия да затопляме вода за миене? Това е чудесна хладка вода. Какво повече искаш? Мекушави терминусци! Влизай вътре и се къпи!

Тривайз се поколеба, но не за дълго, тъй като бе ясно, че няма избор.

С огромна неохота отново натисна розовата издатина и стегна мускули, за да посрещне ледения душ. Хладка вода? По тялото му внезапно се появи пяна и той се затърка припряно – тук, там, навсякъде – преценявайки, че цикълът за измиване няма да трае дълго.

Последва цикъл на изплакване. А, топъл! Е, може би не чак топъл, но не и толкова студен и Тривайз определено го усещаше като приятен

за замръзналото си тяло. После, тъкмо когато си мислеше дали да натисне издатината, за да спре струите, и се питаше как Лизалор излезе съвсем суха, след като нямаше и подобие на хавлия, водата изчезна. На нейно място нахлу въздушното течение, което с положителност би го повалило, ако не идваше с еднаква сила от различни посоки.

Беше горещо, почти нетърпимо горещо. Да, естествено, за затопляне на въздуха бе необходима много по-малко енергия, отколкото за затопляне на водата. Капчиците по тялото му се изпариха и след няколко минути Тривайз излезе толкова сух, все едно не бе виждал душ през живота си.

Лизалор се бе съвзела напълно.

– Добре ли се чувстваш?

– Доста добре – отвърна той. Наистина се чувстваше удивително комфортно. – Трябваше само да се подготвя за началото. Ти не ми каза...

– Мекушавец – прекъсна го Лизалор с леко презрение.

Той си послужи с дезодоранта ѝ и започна да се облича, съзнавайки, че за разлика от него тя има чисто бельо за смяна.

– Как трябваше да нарека... този свят?

– Ние го наричаме Най-стария – каза министърът.

– Откъде да зная, че името, което употребих, е забранено? Ти предупреди ли ме?

– А ти попита ли?

– Не знаех, че трябва да попитам.

– Сега вече знаеш.

– Сигурно ще забравя.

– Недей.

– Какво значение има? – Тривайз усети внезапен прилив на гняв. – Това е просто дума, звук.

– Има думи, които не се произнасят – отвърна мрачно Лизалор. – Употребяваш ли всички думи, които знаеш, при всякакви обстоятелства?

– Някои са вулгарни, други неприлични, трети може да са оскърбителни... Каква е думата, която използвах?

– Това е тъжна дума – каза Лизалор. – Тежка дума. Тя обозначава свят, който е родоначалник на всички ни и който вече не съществува. Трагично е и ние го чувстваме, защото е бил близо до нас. Предпочитаме да не говорим за него или, ако все пак се налага, да не споменаваме името му.

– А кръстосаните пръсти? Облекчават ли болката и тъгата?

Лицето на Лизалор пламна.

– Това беше автоматична реакция и не бих могла да ти благодаря, задето ми я натрапи. Някои хора вярват, че тази дума и дори самата мисъл за нея носи нещастие и така ще го предотвратят.

– И ти ли вярваш, че кръстосването на пръстите предпазва от нещастие?

– Не. Всъщност, в известен смисъл, да. Чувствам се неловко, ако не го направя – Лизалор избягваше погледа му. После, нетърпелива да смени темата, бързо каза:

– И как тъй вашата чернокоса жена има основна роля в мисията ви да достигнете... света, който спомена?

– Кажй „Най-стария“. Или предпочиташ да не произнасяш и това?

– Предпочитам въобще да не го обсъждам, но в случая е необходимо.

– Струва ми се, че нейният народ е пристигнал на сегашната си планета от Най-стария.

– Като нас – каза гордо Лизалор.

– Народът ѝ има някакви предания, които, твърди тя, са ключ към разбирането на Най-стария, но само при условие, че отидем на нейния свят и проучим летописите му.

– Лъже.

– Възможно е, но трябва да проверим.

– Щом вярвате на тая жена със съмнителната ѝ информация и искате да отидете на Най-стария с нея, защо дойдохте на Компорелон?

– За да открием местонахождението на Най-стария. Имах един приятел от Фондацията, чиито предтечи са били компорелонци. Та той ме увери, че голяма част от историята на Най-стария е добре известна тук.

– Наистина ли? А той самият разправи ли ти нещо от тази история?

– Да – кимна Тривайз, доверявайки се отново на истината. – Каза, че Най-старият е мъртъв, изцяло радиоактивен свят. Не знаеше защо, но допускаше, че се дължи на ядрени експлозии. Вероятно при война.

– Не! – избухна Лизалор.

– Какво? Не е имало война или Най-старият не е радиоактивен?

– Радиоактивен е, но не е имало война.

– Тогава как е станал такъв? Не е възможно да е бил радиоактивен от самото начало, защото човешкият род се е зародил именно на него.

Лизалор се поколеба. После се изправи, като дишаше тежко, сякаш щеше да се задуши.

– Това е било наказание. Този свят е използвал работи. Знаеш ли какво е робот?

– Да.

– Имали са работи и затова са били наказани. Всички светове, които са имали работи, са наказани и вече не съществуват.

– Кой ги е наказал, Лизалор?

– Великият Наказател. Силите на историята. Не зная – тя неловко отвърна поглед от него и добави с приглушен глас:

– Питай някой друг.

– Бих искал, но кого? Има ли тук хора, които са учили първобитна история?

– Има. Не са популярни сред нас, средните компорелонци, но Фондацията, твоята Фондация настоява за интелектуална свобода, както те самите я наричат.

– Според мен това не е лошо – каза Тривайз.

– Всичко, наложено отвън, е лошо – отвърна Лизалор.

Съветникът сви рамене. Нямаше смисъл да спорят по въпроса.

– Моят приятел доктор Пелорат – рече той – също е специалист по първобитна история. Сигурен съм, че би искал да се срещне със своите компорелонски колеги. Можеш ли да уредиш това, Лизалор?

Тя кимна.

– Има един историк, Васил Дениадор, който работи в университета в града. Не преподава, но вероятно ще може да ви каже нещо от онова, което искате да научите.

– Защо не преподава?

– Не че му е забранено. Просто студентите не избират неговия предмет.

– Предполагам – вметна Тривайз, опитвайки се да не прозвучи язвително, – че студентите са насърчавани да не го избират.

– За какво им е? Той е скептик. Имаме ги и такива. Винаги ще се намерят индивиди, които противопоставят разбиранията си на общоприетия начин на мислене и твърде арогантно смятат, че единствено те са прави, а мнозинството бърка.

– Не е ли възможно в някои случаи да е наистина така?

– Никога! – отсече Лизалор толкова твърдо, че веднага стана ясна цялата безпредметност на по-нататъшното обсъждане на въпроса. – Но въпреки скептицизма си той ще бъде принуден да ви каже същото, което всеки компорелонец би ви казал.

– А то е?

– Че ако търсите Най-стария, няма да го намерите.

24

В самостоятелния апартамент, който им бе предоставен, Пелорат замислено изслуша Тривайз. Продълговатото му сериозно лице дълго време оставаше безизразно, а после той смутолеви:

– Васил Дениадор? Не си спомням да съм чувал това име, но е възможно да намеря негови статии в библиотеката си на кораба.

– Сигурен ли си, че не си го чувал? Помисли! – настоя Тривайз.

– В момента не мога да си спомня – предпазливо отвърна Пелорат, – но в края на краищата, драги приятелю, навярно има стотици изтъкнати учени, за които не съм чувал или пък съм забравил.

– Все пак едва ли е много известен, иначе щеше да го знаеш.

– Изучаването на Земята...

– Свикни да казваш „Най-стария“, Янов. В противен случай ще си имаме усложнения.

– Изучаването на Най-стария – покорно повтори Пелорат – не е благодатна ниша в коридорите на науката, така че дори първокласни учени в областта на първобитната история по правило не надничат там. Или, ако погледнем от обратната страна, тези, които се занимават с това, не си създават достатъчно голямо име, за да ги смятат за първокласни учени, дори и да са такива. Сигурен съм, че аз, например, не съм първокласен в очите на никого.

– В моите очи си първокласен, Пел – нежно каза Блис.

– Да, в твоите очи, разбира се, мила моя – отвърна Пелорат с лека усмивка, – но ти не ме преценяваш като учен.

Според часовника вече се свечеряваше и Тривайз почувства леко раздражение – както винаги, когато Блис и Пелорат си разменяха галловни думи.

– Ще се опитам да уредя среща с този Дениадор утре – рече той, – но ако знае по въпроса колкото министъра, няма да напреднем много.

– Може пък да ни насочи към някой по-сведущ – предположи Пелорат.

– Съмнявам се. Отношението на Компорелон към Земята... най-добре е и аз да свиквам да не я наричам с името ѝ! Та отношението на този свят към Най-стария е глупаво и суеверно – той се огледа. – Денят беше тежък и би трябвало да помислим за вечеря, ако разбира се успеем

да преглътнем бездарната им кухня, и после за малко сън. Вие двамата научихте ли се как да използвате душа?

– Драги ми приятелю – отвърна Пелорат, – към нас се отнасят много мило. Дадоха ни всякакви наставления, повечето от които въобще не ни бяха нужни.

– Слушай, Тривайз – каза Блис. – Ами корабът?

– Какво корабът?

– Компорелонското правителство ще го конфискува ли?

– Не. Мисля, че няма да го конфискува.

– А, много хубаво. Защо няма да го задигнат?

– Защото убедих министъра да се откаже.

– Удивително – рече Пелорат. – Тази жена не ми се стори особено податлива на убеждаване.

– Не съвсем – възрази Блис. – Устройството на ума ѝ подсказваше, че е привлечена от Тривайз.

Съветникът я стрелна с внезапен гняв в погледа си.

– Правила ли си нещо, Блис?

– Какво искаш да кажеш, Тривайз?

– Искам да кажа, бърника ли...

– Не съм бърникала. Но като забелязах, че я привличаш, не можах да се въздържа да не прекъсна някоя и друга задръжка. Съвсем дребна работа. Тези задръжки можеха и сами да се скъсат, а ми се стори важно да сме сигурни, че тя е изпълнена с благоволение към теб.

– Благоволение? Беше повече от благоволение! Тя се размекна, да, но след съвкуплението.

– Да не искаш да кажеш, старче...

– Защо не? – отвърна Тривайз сопнато. – Може да не е в първа младост, но добре познава това изкуство. Съвсем не е начинаеща, уверявам те. Едва ли мислиш, че ще се правя на джентълмен и ще те лъжа заради нея. Идеята беше на Лизалор – благодарение на манипулациите на Блис със задръжките ѝ – и няхах възможност да откажа, дори да ми бе хрумнала подобна мисъл, обаче случаят не се оказа такъв. Хайде, Янов, не ме гледай с таткова пуритански поглед. От месеци не ми се е откривала възможност. Ти... – той направи неопределен жест към Блис.

– Повярвай ми, Голан – промърмори Пелорат сконфузено, – ако тълкуваш изражението ми като пуританско, грешиш. Нямам нищо против.

– Но тя е пуритан – обади се геянката. – Имах намерение само да я благодарнопожа към теб, не съм разчитала на сексуални пристъпи.

– Точно това предизвика, моя малка вмешателко. На министъра явно й се налага да си придава пуритански вид пред обществото, ала той само разпалва огъня.

– Значи, ако я почешеш, където я сърби, ще пренебрегне Фондацията...

– Във всеки един случай щеше да го направи – кимна Тривайз. – Тя иска кораба... – изведнъж спря и попита шепнешком:

– Подслушват ли ни?

– Не! – каза Блис.

– Сигурна ли си?

– Напълно. Невъзможно е да се въздейства на ума на Гея по непозволен начин, без Гея да го усети.

– Компорелон иска кораба за себе си като ценна придобивка за флотата му.

– Фондацията не би го допуснала.

– Няма намерение да уведомява Фондацията.

Блис въздъхна.

– Ето, това са изолатите! Министърът възнамерява да предаде Фондацията заради Компорелон, а заради секс е готова тутакси да предаде и Компорелон. Колкото до Тривайз, той с радост предоставя услугите си, за да я подтикне към подобно предателство. Каква анархия цари във вашата Галактика. Какъв хаос.

– Грешиш, момиче... – студено заяви съветникът.

– Това, което току-що казах, не го изрече момичето Блис, а Гея. аз съм цялата Гея.

– Тогава грешиш, Гея. Не съм продал услугите си. Дадох ги с радост. Беше ми приятно и на никого не съм навредил. Колкото до последствията, те се стекоха добре от наша гледна точка, това приемам. Ако Компорелон иска кораба за свои цели, кой може да каже дали е прав или не? Това е фондационен кораб, но ми беше даден, за да търся Земята. Значи е мой, докато завърша търсенето, и смятам, че другата страна няма право да отстъпва от уговорката ни. Колкото до Компорелон, явно не му харесва господството на Фондацията и мечтае за независимост. В собствените му очи това е правилно, също както и стремежът да ни измами, защото тая измама за него не е предателство, а патриотичен акт. Кой знае?

– Точно така. Кой знае? В една анархична Галактика не е възможно разумните постъпки да се отделят от неразумните. Как да направиш разлика между правилно и неправилно, добро и зло, справедливост и

престъпност, полезно и безполезно? И как да обясниш предателството на министъра към собственото ѝ правителство чрез решението да ти остави кораба? Да не би да копнее за лична независимост от един потиснически свят? Тя предател ли е или патриот на самата себе си?

– В интерес на истината – каза Тривайз, – не съм сигурен дали решението да ми остави кораба само защото ми бе благодарна за удоволствието, което ѝ дарих. Струва ми се, че избра такъв ход едва когато обясних, че търся Най-стария. За нея тази планета вещае зло и след като я търсим, ние и корабът, с който пътуваме, също ставаме злокобни. Имам чувството, че Лизалор вярва, че е навлякла зла поличба на себе си и на своя свят, като се е опитала да плени кораба, от който сигурно вече изпитва ужас. Вероятно мисли, че като ни остави да си вървим по пътя, предпазва Компорелон от нещастие и по този начин извършва патриотичен акт.

– Ако това е така, в което се съмнявам, Тривайз – възрази Блис, – действията ѝ са мотивирани от суеверие. Възхищаваш ли му се?

– Нито се възхищавам, нито я осъждам. Суеверието винаги ръководи постъпките там, където липсва знание. Фондацията вярва в Плана на Селдън, макар че никой в пределите ѝ не може да го разбере, да изтълкува детайлите му, нито да го използва за предвиждане на бъдещето. Ние го следваме сякаш от незнание. Това не е ли суеверие?

– Да, възможно е.

– Гея също. Вие вярвате, че съм ви дал правилното решение, като отсъдих, че трябва да погълнете Галактиката в един огромен организъм, но нито знаете на какво основание съм прав, нито дали за вас ще бъде безопасно да приемете такова решение. Вие сте склонни да го следвате само от незнание и дори се дразните от мен, защото искам да стигна до доказателства, които да разпръснат невежеството и направят вярата излишна. Това не е ли суеверие?

– Мисля, че те хвана на тясно, Блис – обади се Пелорат.

– Не е. В своето търсене той или няма да намери нищо, или ще открие онова, което потвърждава решението му.

– И в подкрепа – заключи Тривайз – разполагаш само с невежеството и вярата. С други думи, чисто суеверие!

25

Васил Дениадор беше нисък човек с дребни черти, който явно

имаше навик да вдига поглед, без да прави същото с главата си. Това, съчетано с внезапните усмивки, които периодично озаряваха неговото лице, създаваше впечатлението, че се надсмива над целия свят.

Кабинетът му беше дълъг и тесен, засипан с ленти в привиден безпорядък, не защото бяха разхвърляни, а понеже не бяха равномерно разположени в нишите си и това придаваше неугледен вид на рафтовете. Трите стола, които той посочи на своите посетители, също не бяха еднакви и по тях личаха следи от неотдавнашно бърсане на прах.

– Янов Пелорат, Голан Тривайз и Блис – каза той. – Не зная второто ви име, госпожо.

– Обикновено ме наричат просто Блис – рече тя и седна.

– Това всъщност е достатъчно – стрелна я с очи Дениадор. – Вие сте толкова очарователна, че може да ви се прости дори ако нямате никакво име.

След като всички вече бяха седнали, ученият подхвана:

– Чувал съм за вас, доктор Пелорат, макар да не сме си кореспондирали. Вие сте от Фондацията, нали? От Терминус?

– Да, доктор Дениадор.

– А вие, съветник Тривайз? Струва ми се, научих, че неотдавна са ви изключили от Съвета и изпратили в изгнание. Но така и не разбрах защо.

– Не съм изключен, господине. Все още съм член на Съвета, въпреки че не знам кога ще поема отново задълженията си. И не съм изпратен в изгнание. Възложена ми е задача, относно която искаме да се консултираме с вас.

– Ще се радвам да ви бъда полезен – кимна Дениадор. – А госпожа Блаженство? И тя ли е от Терминус?

– Тя е от другаде, докторе – бързо вметна Тривайз.

– А, странен свят, този Другаде. Много необикновен вид човешки същества живеят там. Но след като сте от столицата на Фондацията, Терминус, плюс една привлекателна жена, а министър Мица Лизалор не е известна със симпатиите си и към двете категории, как така тя ви препоръча толкова горещо на моите скромни грижи?

– Мисля – отговори Тривайз, – че за да се отърве от нас. Видите ли, колкото по-бързо ни помогнете, толкова по-скоро ще напуснем Компорелон.

Дениадор погледна заинтригувано към Тривайз (отново проблясна усмивка) и рече:

– Разбира се, млад енергичен мъж като вас би й харесал откъдето и

да идва. Тя играе ролята на студена весталка доста добре, но не и съвършено.

– Нямам представа за това – отвърна съветникът сухо.

– По-добре да нямате. Публично поне. Но тъй като съм скептик, аз съм професионално настроен да не вярвам на привидностите. Е, кажете каква е вашата мисия. Нека да видим дали ще мога да ви помогна.

– По този въпрос има думата доктор Пелорат – поясни Тривайз.

– Не възразявам – отвърна Дениадор. – Доктор Пелорат?

– Най-просто казано, драги докторе – започна историкът, – целият ми съзнателен живот е посветен на задачата да проникна в сърцевината на знанието за света, от който произхожда човешкият род. Бях изпратен с моя добър приятел, Голан Тривайз – макар дотогава да не го познавах – да намерим, ако можем... ъ-ъ... Най-стария. Струва ми се, че така го наричат.

– Най-стария? – учудено рече Дениадор. – Предполагам, че имате предвид Земята?

Пелорат чак зяпна и леко се запъна:

– Бях с впечатление... тоест, дадох ми да разбера... че не бива...

Той погледна безпомощно към Тривайз.

– Министър Лизалор ме предупреди, че тази дума не се използва на Компорелон.

– Искате да кажете, че направи така? – Дениадор изви надолу устни, сбърчи нос и простря ръце напред, кръстосвайки показалеца и средния пръст.

– Да – кимна Тривайз. – Това имам предвид.

Компорелонецът се отпусна назад в стола си и се размя.

– Глупости, господа. Ние го правим по силата на навика. В затынтените гори може и да го приемат на сериозно, но, общо взето, това нищо не означава. Не познавам тукашен, който да не каже „Земя“, когато е ядосан или уплашен. При нас си е най-обикновена вулгарност.

– Вулгарност? – промълви Пелорат.

– Или ругатня, ако предпочитате.

– Въпреки всичко – натърти Тривайз, – стори ми се, че министърът доста се разстрои, когато употребих тази дума.

– Е, тя е планинска жена.

– Какво ще рече пък това, докторе?

– Ще рече... планинска жена. Мица Лизалор е от Централната планинска верига. Там възпитават децата си в добрата стара традиция, което означава, че колкото и образовани да станат, никога не можеш да им

избиеш от ума кръстосаните пръсти.

– Значи думата Земя не ви притеснява никак, така ли, господине? – запита Блис.

– Ни най-малко, мила госпожо. Аз съм скептик.

– Зная какво означава думата скептик на галактически език – възползва се от случая Тривайз, – но вие в какъв смисъл я употребявате?

– Точно в същия, съветник. Аз приемам само това, което достоверните факти ме принуждават да приема, и запазвам мнението си открито до получаване на допълнителни такива. Затуй не сме особено популярни.

– Защо? – не разбра Тривайз.

– Никъде не бихме били популярни. Съществува ли свят, на който хората да не предпочитат удобното, уютно и изтъркано убеждение, колкото и нелогично да е то, пред мразовития вятър на неизвестността? Помислете си как вие вярвате в Плана на Селдън без никакви доказателства.

– Да – бавно каза Тривайз, загледан във върховете на пръстите си. – И аз изтъкнах този пример вчера.

– Нека да се върнем на темата, приятелю – обади се Пелорат. – Какво е известното за Земята, което един скептик може да приеме?

– Твърде малко – отвърна Дениадор. – Ние допускаме, че има някаква планета, на която се е развил човешкият род, тъй като е крайно невероятно един и същи вид – толкова подобен, че да може да се кръстосва – да се е появил независимо на няколко планети, та дори и само на две. Можем условно да наричаме този първоначален свят Земя. Всеобщото мнение е, че Земята се намира в нашия край на Галактиката, тъй като тукашните светове са извънредно стари, а е логично първите заселени да са по-близо до първоначалния.

– Земята има ли някакви специфични особености, освен че е първоначалната планета? – попита Пелорат разпалено.

– Нещо конкретно ли имате предвид? – вметна Дениадор с мимолетната си усмивка.

– Имам предвид спътника ѝ, който някои наричат Луна. Той е необичаен, нали?

– Това е подвеждащ въпрос, доктор Пелорат. Насочвате ме към определени мисли.

– Не казвам какво е необичайното в Луната.

– Размерите ѝ, разбира се. Прав ли съм? Да, виждам, че съм прав. Във всички легенди за Земята се говори за внушителното ѝ количество

биологически видове и за огромния ѝ спътник – около 3000–3500 километра в диаметър. Лесно е да се приеме разнообразието от видове, тъй като то идва естествено с биологическата еволюция, ако изобщо познанията ни за този процес са верни. По-трудно е да се повярва в гигантския спътник. Никой друг обитаем свят в Галактиката не притежава подобен. Големите спътници предпочитат газовите гиганти, на които няма живот. Затова аз като скептик не приемам съществуването на Луната.

– Ако Земята е уникална със своите милиони видове – каза Пелорат, – не е ли допустимо да има и уникален спътник? Двете особености може да са свързани.

Дениадор се усмихна.

– Не виждам как наличието на милиони видове на Земята може да създаде гигантски спътник от нищото.

– А обратното? Може би гигантският спътник е спомогнал за създаването на милионите видове.

– Не, не разбирам как е възможно да стане.

– А историята за радиоактивността на Земята? – запита Тривайз.

– Това е всеобщото мнение или, ако предпочитате, всеобщото вярване.

– Но – възрази съветникът – Земята не е могла да бъде толкова радиоактивна, че да направи живота невъзможен в течение на милиардите години, през които го е поддържала. Как е станала радиоактивна? Ядрена война?

– Такова е преобладаващото мнение, съветник Тривайз.

– От начина, по който го казвате, разбирам, че вие не го споделяте.

– Липсват сведения да е имало такава война. Разпространеното вярване, дори да е всеобщо, не е доказателство само по себе си.

– Какво друго може да се е случило?

– Няма данни да се е случило нещо. Възможно е радиоактивността да е една напълно измислена легенда, както и огромният спътник.

– Каква е общоприетата тук версия за историята на Земята? – поинтересува се Пелорат. – През професионалната си кариера съм събрал голяма колекция от легенди за произхода, много от които са свързани със свят, наречен Земя или някакво подобно име. От Компорелон нямам нито една, нищо освен беглото споменаване на Бенбали, за когото никъде в легендите ви не се казва откъде е дошъл.

– Не ме изненадва. Ние по правило не експортираме нашите легенди и съм удивен, че изобщо сте открили нещо за Бенбали. Отново суеверие.

– Но вие не сте суеверен и не бихте се поколебали да говорите за това, нали?

– Така е – кимна дребният историк, вдигайки очи към Пелорат. – Подобна тема положително би утежила моята непопулярност много, дори опасно много, но вие тримата си заминавате от Компорелон скоро и предполагам, че няма да ме цитирате като свой източник.

– Имате честната ни дума – бързо рече Тривайз.

– Тогава ето в резюме какво се предполага, че се е случило, изчистено от свръхестествени и морализаторски елементи. Земята е съществувала като единствен свят, обитаван от хора, за неизмерим период от време и после, преди около 20–25 хиляди години, човешкият род разработил междузвездните пътувания чрез хиперпространствения скок и колонизирал група планети. Заселниците на тези планети използвали роботи, първоначално изобретени на Земята още преди времето на хиперпространствените пътешествия и... впрочем, знаете ли какво представляват роботите?

– Да – каза нетърпеливо Тривайз. – Неведнъж ни задаваха този въпрос. Знаем какво са роботите.

– Заселниците, благодарение на напълно роботизирано общество, развили високи технологии, постигнали забележително дълголетие и пренебрегнали нишката към своите прадеди. Според по-драматичните версии на тази история те дори станали господари и потисници на прародителския си свят. Накрая Земята изпратила нова група емигранти, сред които роботите били забранени. От колонизираните светове Компорелон бил един от първите. Нашите патриоти настояват, че е първият, но и за това няма данни, които един скептик може да приеме. По-ранните заселници измрели и...

– Защо са измрели, доктор Дениадор?

– Защо ли? Романтиците си представят, че са били наказани за престъпленията си от Великия Наказател, макар че никой не си прави труда да каже защо Той е чакал толкова дълго. Но няма нужда да прибъгваме до вълшебни приказки. Лесно може да се допусне, че общество, което е изцяло обслужвано от роботи, става изнежено и упадъчно, стопява се и отмира от чиста скука или, по-изискано казано, защото изгубва желание за живот. Втората вълна – заселниците без роботи, оцелява и завзема цялата Галактика, но родната им планета вече е радиоактивна и постепенно бива забравена. Причината, която обикновено се посочва за това, е, че роботи е имало и на Земята, тъй като заселниците от първата вълна са поощрявали производството им.

Намеси се Блис, която бе изслушала разказа с видимо раздражение:

– Добре, доктор Дениадор, радиоактивна или не, и независимо колко вълни от заселници е имало, ключовият въпрос си остава. Къде точно се намира Земята? Какви са координатите ѝ?

– Отговорът на този въпрос е, че не зная – смирено отвърна Дениадор. – Но хайде, време е за обяд. Ще поръчам да ни сервира тук и тогава ще можем да говорим за Земята, колкото искате.

– Не знаете! – възкликна Тривайз, може би малко по-силно, отколкото предполагаше добрият тон.

– Всъщност, не ми е известно някой да знае.

– Но това е невероятно!

– Съветник – рече Дениадор с лека въздишка, – ако желаете да наречете истината невероятно, това си е ваше право, ала то с нищо няма да ви помогне.

VII. ОТПЪТУВАНЕ ОТ КОМПОРЕЛОН

26

Обядът се състоеше от купчина меки, разноцветни кюфтета, покрити с коричка и съдържащи различен пълнеж.

Дениадор взе някакъв малък предмет, който, като се разгъна, се оказа чифт тънки, прозрачни ръкавици, и си ги сложи. Гостите последваха примера му.

Блис попита:

– Какво има в тези неща, моля?

– Розовите са пълни с пикантна кълцана риба – отвърна домакинът, – голям компорелонски деликатес. Жълтите са с пълнеж от сирене с изключително мек вкус. Зелените съдържат зеленчукова смес. Яжте, докато са топли. После ще ни донесат бадемов пай и обичайните напитки. Мога да ви препоръчам горещия сайдер. При нашия климат имаме склонност да подгряваме храната, дори десертите.

– Добре си угаждате – обади се Пелорат.

– Не – отвърна Дениадор, – просто ви оказвам гостоприемство. Аз самият минавам със съвсем малко. Както сигурно сте забелязали, телесната маса, която поддържам, не е голяма.

Тривайз отхапа от едно розово топче и откри, че е наистина вкусно,

с цял пласт пикантни подправки, но миризмата им, както и на самата риба – помисли той – щеше да го съпътства през остатъка от деня, ако не и по-дълго.

Когато отдалечи нахапаното топче от устата си, забеляза, че коричката се беше затворила плътно. Нито капка от съдържанието не бе изтекла и той за миг се запита за предназначението на ръкавиците. Нямаше опасност пръстите му да се намокрят или да станат лепкави и затова реши, че всичко е въпрос на хигиена. Ръкавиците сигурно заместваха измиването на ръцете, ако за него не съществуваха удобства, но изглежда обичаят сега диктуваше да се използват дори с измити ръце. (Лизалор не си бе сложила ръкавици, когато се храниха заедно предишната вечер. Може би защото беше... планинска жена.)

– Неучтиво ли ще е да говорим за работа по време на обяда? – попита той.

– Според компорелонските норми, да, съветник, обаче вие сте мои гости и ще се ръководим от вашите норми. Ако желаете да разговаряме сериозно и не смятате, че това ще ви развали удоволствието от храната, моля. Аз ще се присъединя.

– Благодаря. Министър Лизалор загатна – не, направо го каза, че скептиците не са популярни на този свят. Така ли е?

Доброто настроение на Дениадор видимо се повиши.

– Естествено. Иначе щяхме да се чувстваме много обидени. Разбирате ли, Компорелон е разочарован свят. Без да са известни подробности, съществува едно митично вярване, че някога, преди много хилядолетия, когато населената Галактика била още малка, нашата планета е имала водеща роля. Ние не забравяме това и фактът, че в известната история не сме първи, ни гложди, изпълва ни... населението като цяло, искам да кажа... с чувство за несправедливост. Но какво можем да направим? Правителството е било принудено навремето да стане лоялен васал на императора, а сега светът ни е лоялна асоциирана сила във Фондацията. И колкото по-осезателно ни се напомня подчиненото ни положение, толкова по-гореща става вярата във великото мистериозно минало. Какво да сторят бедните компорелонци? По-рано не са могли да се опълчат срещу империята, сега пак не могат открито да се противопоставят на Фондацията. Затова се утешават, като ни нападат и мразят, понеже не вярваме в легендите и се надсмиваме над суеверията. При все това – продължаваше кротко Дениадор, – ние сме защитени срещу по-бруталните форми на преследване. Ние контролираме техниката и заради нас се пълнят университетите. Вярно, някои скептици, които са твърде

прями, имат проблеми с воденето на курсове. Аз например имам такъв проблем, макар че се събираме без много шум със студентите ми извън университета. Въпреки всичко, ако наистина ни пропъдят от обществения живот, техниката ще излезе от строя, а цялата Галактика ще престане да признава университетите ни. Като се вземе предвид човешкото безразсъдство, перспективата за интелектуално самоубийство съвсем не може да бъде изключена, но Фондацията ни подкрепя. Затова нас постоянно ни гълчат, подиграват ни се и ни отричат, но не ни закачат.

Тривайз попита:

– Обществената опозиция ли ви спира да ни кажете къде се намира Земята? Страхувате се, че въпреки всичко антискептичните настроения могат да станат застрашителни, ако отидете твърде далеч?

Дениадор поклати глава.

– Не. Местоположението на Земята е неизвестно. Аз не крия нищо от вас от страх или по някаква друга причина.

– Но, вижте – продължи Тривайз настойчиво, – в този сектор на Галактиката има краен брой планети, притежаващи физически характеристики, съвместими с обитаемостта. Почти всички сред тях ще са не само обитаеми, но и населени и, следователно, добре известни вам. Толкова ли е трудно да се претърси секторът за планета, която също щеше да е обитаема, ако не беше радиоактивна? При това, придружена от огромен спътник. С радиоактивността и спътника си Земята няма как да бъде сбъркана с никоя друга, нито пропусната дори при бегъл оглед. Може просто да отнеме време и това е единственото затруднение.

– Възгледът на скептиците – каза Дениадор, – разбира се, е, че радиоактивността и огромният спътник на Земята са просто легенди. Да ги търсим е все едно да чакаме мляко от врабец или пера от заек.

– Възможно е, но не пречи поне да се опита. Ако откриете радиоактивен свят с нужната големина и с огромен спътник... колко много би допринесло то за престижа на компорелонските легенди като цяло!

Дениадор се засмя.

– Може би тъкмо затова Компорелон не я търси. Ако се провалим или ако намерим Земя, напълно различна от описаната в легендите, ще има обратен ефект. Компорелонските предания ще бъдат оплутни и ще станат за подигравка. Тук не биха поели такъв риск.

Тривайз замълча, но после продължи разпалено:

– Още повече, дори да оставим тези две уникалности – ако има такава дума в галактическият език – радиоактивността и големият спътник, съществува трета, която можем да приемем по дефиниция, без да се

позоваваме на никакви легенди. На Земята би трябвало да има цветущ живот с невероятно разнообразие, останки от такъв живот или най-малкото вкаменелости от него.

– Съветник – отвърна Дениадор, – въпреки че Компорелон не е изпращал специални отряди да търсят Земята, ние доста пътуваме из космоса и понякога получаваме сведения от кораби, които по някаква причина са се отклонили от пътя си. Скоковете, както сигурно знаете, не винаги са идеални. При все това няма никакви съобщения за планети с качества, подобни на тези на легендарната Земя, нито за свят, преливащ от живот. Е, не че е много вероятно някой кораб да кацне на необитаема на вид планета само за да тръгне екипажът му да търси фосили⁴... И тъй, след като от хиляди години нямаме сведения за нищо подобно, аз съм склонен да вярвам, че Земята не може да бъде локализирана, просто защото я няма.

– Трябва да я има! – възрази Тривайз почти отчаяно. – Някъде трябва да има планета, на която се е зародило човечеството и всички познати форми на живот, свързани с хората. Ако Земята не е в тази част на Галактиката, значи е другаде.

– Възможно е – равнодушно сви рамене Дениадор, – но за толкова време не се е появила никъде.

– Хората не са я търсили.

– По всичко личи, че вие го правите. Желая ви късмет, но не бих заложил на вашия успех.

– Има ли опити – попита Тривайз – да се определи предполагаемото ѝ местоположение по косвен път, а не чрез пряко търсене?

– Да – казаха два гласа едновременно. Дениадор, притежателят на единия, се обърна към Пелорат:

– За проекта на Яриф ли мислите?

Историкът кимна.

– Бихте ли го обяснили на съветник Тривайз? Струва ми се, че на вас ще повярва по-лесно, отколкото на мен.

Пелорат започна:

– Видиш ли, Голан, в залеза на империята е съществувал период, в който търсенето на произхода, както го наричали тогава, било популярно развлечение. Вероятно, за да се откъснат хората от неприятната заобикаляща ги реалност – империята се разпадала. На един ливиянски историк, Хумбал Яриф, му хрумнало, че която и да е първоначалната

4. Изкопаема вкаменелост от древно животно или растение. – Б.ред.

планета, тя ще се е разселила най-напред в близките светове и после в по-отдалечените. Изобщо, колкото по-далече е един свят от точката на общия произход, толкова по-късно е заселен. Да предположим тогава, че се датира заселването на всички обитаеми планети в Галактиката и се свържат в мрежи онези от тях, които са на определен брой хилядолетия. Една мрежа може да се прекара през всички светове на дванайсет хиляди години, например, друга през тези на петнадесет хиляди и така нататък. Теоретически всички мрежи ще бъдат приблизително сферични, както и приблизително концентрични. По-старите ще образуват сфери с по-малък радиус от по-младите и ако се изчислят центровете на сферите, те трябва да попаднат в един сравнително малък обем от пространството, който да включва първоначалната планета – Земята.

Лицето на Пелорат беше много сериозно, а ръцете му сякаш рисуваха сфери във въздуха.

– Разбираш ли идеята, Голан?

Тривайз кимна.

– Да. Но разбирам и че нищо не е излязло от нея.

– Теоретически, приятелю, би трябвало тя да има успех. Бедата е, че данните за възникване на световете били съвсем неточни. Всеки свят преувеличавал възрастта си в една или друга степен, а няма лесен начин за определяне на възрастта, който да е независим от легендите.

– Разпадането на въглерод-14 в древните дървета – подхвърли Блис.

– Разбира се, мила – отвърна Пелорат, – но за това е необходимо съдействието на въпросните светове, а те не го оказвали. Никой не искал да бъде опровергана преувеличената възраст, която сам си приписвал, пък и империята не била в състояние да отдели прекалено голямо внимание за такова незначително нещо. Тя имала други грижи.

– Единственото, което Яриф успял да направи – продължи Пелорат, – било да използва само светове на не повече от две хиляди години, чието основаване било акуратно документирано при напълно надеждни обстоятелства. Такива имало малко и макар наистина да се оказали разположени приблизително в сферична симетрия, центърът им се намирал близо до Трантор, имперската столица, защото колонизаторските експедиции за тия относително малобройни светове тръгвали именно оттам. Това, разбира се, е допълнителен проблем. Земята не е единствената изходна точка за заселване на световете. С течение на времето по-старите изпращали свои заселнически експедиции и в разцвета на империята Трантор станал доста голям източник на такива пътешествия. Яриф съвсем несправедливо бил осмян и подигран, а професионалната му

репутация – унищожена.

– Разбирам каква е историята, Янов – обади се Тривайз. – Доктор Дениадор, не можете ли да кажете нещо, което да запали дори слаба искрица надежда? Няма ли друг свят, където евентуално би съществувала информация за Земята?

За известно време Дениадор потъна в дълбок размисъл.

– Ами-и – реши се той накрая, разтегляйки думата неуверено, – като скептик трябва да ви кажа, че не съм сигурен, че самата Земя съществува, нито че изобщо някога е съществувала. Обаче... – и пак замълча.

Блис малко нетърпеливо подметна:

– Мисля, че сте се сетили нещо, което може да се окаже важно, докторе.

– Важно? Съмнявам се – промърмори Дениадор, – но може би забавно. Земята не е единствената планета, чието местоположение е мистерия. Същото се отнася за световите на първата група заселници, космонитите, както са известни в нашите легенди. Някои наричат планетите, които те обитавали, просто „космонитски“, други пък – „Забранените светове“. Сега по-често се използва второто.

След малка пауза той продължи:

– В разцвета им, разказва легендата, техните обитатели живеели по няколко века и отказвали да приемат нашите недълголетни прадеди на своята планета. След като сме ги победили, положението се променило напълно. Ние сме ги презрели и оставили да правят каквото щат, като сме забранили на нашите кораби и търговци да имат всякакво вземане-даване с тях. Така тези планети станали „Забранените светове“. Били сме сигурни, твърди легендата, че Великият Наказател ще ги унищожи и без нашата намеса и, изглежда, точно така е станало. Във всеки случай от много хилядолетия насам не ни е известно в Галактиката да се е появявал космонит.

– Смятате ли, че те ще знаят за Земята? – попита Тривайз.

– Вероятно, тъй като техните светове са по-стари от нашите. Искам да кажа, ако изобщо съществуват някакви космонити, което е крайно съмнително.

– Дори те да не съществуват, световите им ги има и на тях може да са останали летописи.

– Ако, разбира се, откриете тези светове.

Тривайз почти се вбеси.

– Да не искате да кажете, че ключът към Земята, чието местоположение е неизвестно, може да се намери на космонитските светове, чието

местоположение също е неизвестно?

Дениадор сви рамене.

– Не сме имали контакти с тях от двайсет хиляди години. Не сме се и сещали дори. И те, като Земята, са потънали в мъгла.

– На колко свята са живели космонитите?

– Легендите говорят за петдесет – подозрително кръгла цифра. Вероятно са били доста по-малко.

– И вие не знаете местоположението на нито един от петдесетте?

– Ами, чудя се...

– Какво се чудите?

– Тъй като първобитната история ми е хоби – неохотно поде Дениадор, – както впрочем и на доктор Пелорат, понякога съм изследвал стари документи с надеждата да открия нещо за ранните времена, искам да кажа нещо повече от легенди. Миналата година се натъкнах на записките на един древен кораб, почти невъзможни за разчитане. Те датираха от много далечна епоха, когато нашият свят още не се е наричал Компорелон. Използваше се името „Балисвят“, което, струва ми се, е ранен вариант на „Света на Бенбали“...

– Публикувахте ли ги? – попита развълнувано Пелорат.

– Не – отвърна Дениадор. – Не искам да скачам, преди да съм сигурен, че в басейна има вода, както гласи старата поговорка. Видите ли, в записките се казваше, че капитанът на кораба е посетил някакъв космонитски свят и е отвел със себе си една космонитка.

– Нали споменахте, че космонитите не приемали посетители – обади се Блис.

– Именно, и точно по тази причина не публикувам материала. Звучи невероятно. Съществуват мъгляви разкази, които биха могли да се тълкуват като легенди за космонитите и за техния конфликт със заселниците – нашите прадеди. Такива легенди има не само на Компорелон, но в най-различни варианти и на много други светове, обаче в едно отношение всичките съвпадат. Космонитите и заселниците не са общували. Не е имало социални контакти, да не говорим за сексуални, и въпреки туй изглежда капитана-заселник и космонитската жена ги е свързвала любов. Това е толкова невероятно, че не виждам шанс подобна история да бъде приета за нещо друго освен, в най-добрия случай, за романтична приказка.

Тривайз изглеждаше разочарован.

– Това ли е всичко?

– Не, съветник, има още нещичко. Открих някакви цифри в

останките от бордовия дневник, които е възможно да представляват космически координати. Ако са такива – а честта ми на скептик ме заставя да подчертая, че спокойно може и да не са – интуицията пък ми подсказва, че са именно координатите на три от космонитските светове. Един от тях може би е този, на който капитанът е кацнал и откъдето е отвел своята любима.

– Не е изключено, дори историята да е измислена, координатите да са истински – каза Тривайз.

– Напротив, възможно е – отвърна Дениадор. – Ще ви дам числата. Обаче току-що ми хрумна нещо много забавно – бързата му усмивка проблесна.

– Какво? – попита съветникът.

– Ами ако сред тези числа са координатите на самата Земя?

27

Яркооранжевото компорелонско слънце изглеждаше по-голямо от слънцето на Терминус, но бе разположено ниско над хоризонта и излъчваше слаба топлина. Вятърът, за щастие лек, докосваше с ледени пръсти страните на Тривайз.

Той трепереше в електрифицираното палто, подарено му от Мица Лизалор, която сега стоеше до него.

– Сигурно понякога времето става по-топло, Мица – подхвърли съветникът.

Тя гледаше към слънцето, продължавайки да стои на празния космодрум без никакви признаци за дискомфорт – висока, едра, облечена в палто, по-тънко от това на Тривайз, и сякаш неуязвима за студа.

– Имаме прекрасно лято – отвърна на полувъпроса му Лизалор. – Не е дълго, но нашите посеви за храна са приспособени към него. Сортовете са специално подбрани да израстват бързо на слънцето и да не измръзват лесно. Домашните ни животни са с гъста козина и компорелонската вълна, по общо признание, е най-добрата в Галактиката. Освен това в орбита около Компорелон имаме ферми за тропически плодове. Дори експортираме консервирани ананаси с превъзходен аромат. Повечето хора, които ни познават като студен свят, не знаят това.

– Благодаря ти, че дойде да ни изпратиш, Мица – каза Тривайз, – както и че се съгласи да ни съдействаш в нашата мисия. За свое собствено спокойствие обаче трябва да те попитам дали смяташ, че ще имаш

сериозни неприятности.

– Не! – тя гордо поклати глава. – Никакви неприятности. Първо, няма да ме разпитват. Аз ръководя транспорта, което означава, че определям правилата за космодрумите, входните станции и корабите, които пристигат и заминават. Министър-председателят разчита на мен за всичко това и май няма нищо против да не знае подробностите. Пък дори и да ме разпитват, достатъчно е да кажа истината. Правителството ще ме аплодира, задето не съм предала кораба на Фондацията. Народът също, ако решим, че е безопасно да му го съобщим. А самата Фондация няма да узнае.

– Правителството може да е склонно да не връща кораба, но дали ще одобри факта, че си ни оставила да заминем с него?

Лизалор се усмихна.

– Ти си благороден човек, Тривайз. След като така упорито се бори да запазиш кораба си, сега, когато го имаш, си се загрижил за нас – тя посегна към него, сякаш изкушена да изрази нежност с някакъв жест, и с видимо усилие овладя порива си.

После продължи делово:

– Дори да подложат на съмнение моето решение, достатъчно е да им изтъкна, че вие сте търсили и още търсите Най-стария, за да кажат, че съм постъпила добре, като съм се отървала бързо от подобни демони заедно с кораба им. И ще изпълнят ритуала за изкупление поради това, че въобще сме ви пуснали да качнете тук, макар да не е имало откъде да знаем какво възнамерявате да правите.

– Наистина ли те е страх, че нещастие ще сполети теб и твоя свят заради моето присъствие?

– Да – твърдо отвърна Лизалор.

После добави, малко по-приглушено:

– Ти вече ми донесе нещастие, защото след като познавам теб, компорелонските мъже ще ми се струват още по-скучни. Ще остана с моя неутолим копнеж. Великият Наказател се е погрижил.

Тривайз се поколеба, преди да отговори:

– Не искам да си променяш мнението по този въпрос, както не искам и да страдаш от излишни страхове. Трябва да знаеш, че това, дето съм ти донесъл нещастие, е чисто суеверие.

– Предполагам, скептикът ти го е казал.

– Знам го, без никой да ми го казва.

Лизалор прокара ръка през лицето си, тъй като изпъкналите ѝ вежди се бяха заскрежили, и прибави:

– Скептиците действително го смятат за суеверие. Но че Най-старият носи нещастие, е факт. Проявявал се е многократно и никакви хитроумни аргументи не могат да скрият истината.

Тя внезапно протегна ръка.

– Сбогом, Голан. Качвай се на кораба при приятелите си, преди нежното ти терминуско тяло да е замръзнало на нашия студен, макар и хубав вятър.

– Сбогом, Мица. Надявам се да те видя, като се върна.

– Да, обеща да се върнеш и аз се опитах да ти повярвам. Дори си казах, че ще изляза да те посрещна на кораба ти в космоса, та нещастие-то да сполети само мен, а не и моя свят. Само че ти няма да се върнеш.

– Напротив! Ще се върна! Нима ще те изоставя толкоз лесно, след като преживях такова удоволствие? – В този момент Тривайз бе дълбоко убеден, че е искрен.

– Не се съмнявам в романтичните ти пориви, сладки ми терминуски младежо, но тези, които тръгват да търсят Най-стария, не се връщат... никога. Зная го до дъното на душата си.

Тривайз се опитваше да спре тракането на собствените си зъби. Тракаха от студ и не искаше Мица да си помисли, че е от страх.

– И това е суеверие – каза той.

– Въпреки всичко – отвърна тя – е вярно.

28

Приятно беше да е отново в пилотското помещение на „Далечната звезда“. Може да беше тясно, подобно на мехурче-затвор в безкрайното пространство, но все пак бе познато, приветливо и топло.

Блис каза:

– Радвам се, че най-сетне се качи на борда. Чудех се колко дълго ще стоиш долу с министъра.

– Не особено много – отвърна Тривайз. – Студено е.

– Стори ми се – рече геянката, – че ти мина през ума да останеш с нея и да отложиш търсенето на Земята. Не искам да надничам в мислите ти, но бях загрижена за теб и изкушението, с което се бореше, сякаш ми се предаде.

– Напълно си права – отвърна Тривайз. – Макар и за миг, бях раздвоен. Министърът е забележителна жена и никога не съм срещал друга като нея. Ти подсили ли съпротивата ми, Блис?

– Много пъти съм ти казвала, че не бива и няма да се месея в ума ти по никакъв начин, – напомни му тя. – Предполагам, че си победил изкушението със силното си чувство за дълг.

– Не, не мисля – той кисело се усмихна. – Нямахше нищо толкова драматично и благородно. От една страна, съпротивата ми се засили от големия студ, а от друга, от тъжната мисъл, че само няколко сеанса с нея биха ме убили. Нямахше да издържа дълго на такова темпо.

– Е, както и да е, вече си на борда – намеси се Пелорат. – Какво ще правим сега?

– В непосредствено близко бъдеще бързо ще се придвижим през планетната система, докато се отдалечим достатъчно от компорелонското слънце, за да скочим.

– Мислиш ли, че ще ни спрат или проследят?

– Не. Вярвам, че Мица Лизалор действително иска да се махнем колкото е възможно по-скоро и да стоим далеч, за да не бъде сполетяна планетата от отмъщението на Великия Наказател. Впрочем...

– Да?

– Тя смята, че отмъщението със сигурност ще ни настигне. Твърдо е убедена, че никога няма да се върнем. Това, бързам да добавя, не е свързано с евентуалната трайност на моите чувства, които едва ли е имала възможност да прецени. Просто е напълно сигурна, че Земята е такъв страшен носител на нещастие, че всеки, който я търси, трябва да умре.

– Колцина са тръгвали от Компорелон да търсят Земята, за да твърди такова нещо? – запита Блис.

– Съмнявам се, че някой компорелонец изобщо го е правил. Казах й, че тия нейни страхове са си чисто суеверие.

– Сигурен ли си, че ти самият го вярваш, или си се оставил да те разколебае?

– Знам, че във формата, в която ги изразява, опасенията й наистина са чисто суеверие, но въпреки всичко може да са основателни.

– Искаш да кажеш, че ако опитаме да се приземим, радиоактивността ще ни убие?

– Не вярвам, че Земята е радиоактивна. Мисля обаче, че тя се пази. Спомнете си, в библиотеката на Трантор всички справки за нея бяха заличени. Дори прекрасната памет на Гея, в която участва цялата планета – чак до скалните пластовете на повърхността и разтопения метал в ядрото й – не се простираше достатъчно назад във времето, та да ни каже нещо. Съвсем ясно е – продължи Тривайз, – че ако има властта да направи

това, първичната планета ще може да настройва и умовете, за да ги накара да вярват в нейната радиоактивност. Така никой няма да я търси. Може би тъкмо защото Компорелон е толкова близо, че представлява особена заплаха, Земята се е подsigурирала допълнително до такава степен, та дори Дениадор, който е скептик и учен, е напълно убеден в безполезността на издирването ѝ. Казва, че не може да бъде намерена и толкова. Затова и суеверието на министъра изглежда основателно. Ако планетата така грижливо се укрива, няма ли да ни убие или пренастрои, за да не ни позволи да я намерим?

Блис се намръщи.

– Гея...

– Не казвай, че Гея ще ни защити – прекъсна я Тривайз. – След като Земята е успяла да заличи най-ранните спомени на вашия свят, ясно е кой ще победи в един конфликт между нея и него.

Блис хладно попита:

– Откъде знаеш, че спомените са заличени? Възможно е на Гея просто да ѝ е трябвало известно време да развие планетарна памет и сега ние да се връщаме само до момента, когато процесът е завършил. А дори и тези спомени наистина да са изтрити, как можеш да си сигурен, че Земята го е направила?

– Не знам – поклати глава Тривайз. – Просто споделям с вас догадките си.

Пелорат вметна някак плахо:

– Ако тя е толкова мощна и толкова загрижена да не бъде, как да го кажа, обезпокоявана, каква полза да я търсим? Ти май също смяташ, че няма да го допусне и ако трябва, ще ни убие, за да ни спре. В такъв случай защо не зарежем цялата работа?

– Признавам, може всичко да е именно, както го представяш, Янов, но аз имам силно вътрешно убеждение, че Земята съществува и че трябва да я намеря. И ще я намеря! Пък и Гея твърди, че когато почувствам такава силна вътрешна увереност, съм прав.

– Но как можем да останем живи, след като я намерим, драги приятелю?

– Не е изключено – каза Тривайз, стараяйки се да изглежда безгрижен – първичната планета също да оцени моята способност да бъда прав и да ме остави на мира. Но – и това е, което всъщност искам да ви кажа – не съм сигурен, че вие ще останете живи, и то ме тревожи. Тревожеше ме през цялото време, но сега още повече и ми се струва, че трябва да ви върна на Гея и да продължа сам. По начало именно аз реших да търся

Земята, а не вие; за мен е важно, а не за вас; аз изпитвам непреодолимото желание... Нека тогава и риска да поема аз. Оставете ме да продължа сам. Янов?

Продълговатото лице на Пелорат се издължи още повече, когато той наведе глава.

– Не отричам, че съм притеснен, Голан, но бих се срамувал да те изоставя. Ще изменя на самия себе си, ако постъпя така.

– Блис?

– Гея няма да те изостави, Тривайз, каквото и да предприемеш. Ако Земята се окаже опасна, Гея ще те закриля, доколкото може. И, във всеки случай, в ролята си на Блис аз няма да изоставя Пел. Така че ако той остава с теб, аз пък оставам с него.

– Добре тогава – мрачно кимна Тривайз. – Дадох ви възможност. Продължаваме заедно.

– Заедно – потвърди геянката.

Пелорат леко се усмихна и стисна рамото му.

– Винаги заедно.

29

– Пел, погледни – каза Блис.

Беше насочила бордовия телескоп на ръка, почти безцелно – просто за да се разнообрази от проучването на легенди за Земята.

Пелорат приближи, обгърна с ръка раменете ѝ и погледна екрана. Виждаше се един от газовите гиганти на компорелонската планетна система, увеличен така, че даваше доста ясна представа за естествените си размери.

На цвят беше меко оранжев, опасан от по-бледи ивици. Гледан от планетната равнина и бидейки по-отдалечен от слънцето, отколкото корабът, гигантът изглеждаше почти като плътен кръг светлина.

– Колко е красиво – не се сдържа Пелорат.

– Централната ивица излиза извън планетата, Пел.

Историкът присви вежди и каза:

– Знаеш ли, Блис, струва ми се, наистина е така.

– Мислиш ли, че е оптическа измама?

– Не съм сигурен. И аз съм космически дилетант като теб. Голан!

Тривайз се отзова на повикването с едно слабо „Какво има?“ и влезе в пилотската стая с леко неугледен вид, сякаш до момента бе дрямал

на леглото си с дрехите – както си и беше.

– Моля ви, не пипайте инструментите! – тутакси раздражено каза той.

– Но това е просто телескоп – отвърна Пелорат. – Виж.

Тривайз погледна.

– Газов гигант. Според информацията, която получих, се нарича Галия.

– Как разбра от един бегъл поглед?

– Първо – поясни съветникът, – на разстоянието, на което се намираме от слънцето, и при размерите и орбиталното положение на планетите, които проучих, докато трасирах пътя ни, Галия е единствената, която може да се увеличи до такава степен по това време. Второ, по пръстена.

– Пръстен? – озадачено попита Блис.

– Сега виждате само една тънка бледа линия, защото го наблюдаваме отстрани. Можем да се издигнем над планетната равнина и да получим по-добър изглед. Искате ли?

– Не бих желал да изчисляваш отново разположението и курса, Голан.

– Е, компютърът лесно ще свърши тази работа!

Тривайз седна, постави длани върху очертанията на пулта и те ги поеа. Компютърът, фино настроен към ума му, направи останалото.

„Далечната звезда“, без проблеми с горивото и инерционните усещания, бързо набираше скорост и съветникът отново почувства онази любов към комбинацията компютър – кораб, която реагираше тъй, сякаш собствената му мисъл я задвижваше и ръководеше като мощно и послушно продължение на волята му.

Нищо чудно, че Фондацията искаше да си върне звездолета; нищо чудно, че Компорелон искаше да го задържи за себе си. Единствената изненада беше, че суеверието накара онзи студен свят да се откаже от него.

Надлежно въоръжен, той би могъл да изпревари и победи в бой всеки кораб или комбинация от кораби в Галактиката, при условие, че не се изправи срещу друг себеподобен.

Разбира се, сега не беше надлежно въоръжен. Поверявайки му кораба, кмет Бранно бе достатъчно предпазлива да го лиши от бойните му възможности.

Пелорат и Блис наблюдаваха внимателно как планетата Галия бавно-бавно се наклонява към тях. Показа се горният полюс (неизвестно

кой), заобиколен от голяма вихрова окръжност, а долният се скри зад изпъкналостта на сферата.

В горната част тъмната страна на Галия сякаш настъпваше срещу оранжевата светлина и красивият кръг ставаше все по-несиметричен. Централната бледа ивица вече не беше права, а извита, както и тези на север и на юг, но по-забележимо.

Сега тя съвсем отчетливо се простираше извън краищата на планетата в тесни дъги от двете ѝ страни. Не можеше и дума да става за илюзия; наличието ѝ бе очевидно. Това беше пръстен от материя, който опасваше газовия гигант и се скриваше зад него.

– Мисля, че е достатъчно, за да добиете представа – каза Тривайз. – Ако се издигнем над Галия, ще видите пръстена в действителната му форма, концентрично разположен около нея, без никъде да се допира. Вероятно ще забележите, че дори не е един, а са няколко.

– Не съм и предполагал, че е възможно – озадачи се Пелорат. – Какво го задържа в пространството?

– Същото, което държи всички спътници – отвърна Тривайз. – Пръстените се състоят от малки частици, всяка от които обикаля в орбита около планетата. Те са толкова близо до нея, че въздействието на приливите и отливите не им позволява да се слоят в единна маса.

Пелорат поклати глава.

– Ужасно е, като си помисля, приятелю. Как е възможно цял живот да съм бил учен, а да знам толкова малко от астрономията.

– Аз пък не зная съвършено нищо за митовете на човечеството, Янов. Никой не може да обхване цялото знание. Въпросът е, че тези пръстени не са необичайни. Почти всеки газов гигант ги има, даже да са само от тънък слой прах. По стечение на обстоятелствата в планетното си семейство слънцето на Терминус няма същински газов гигант, така че жителите му, ако не са пътували в космоса или поне учили астрономия в университета, обикновено не знаят нищо за пръстените. Необичайно обаче е, че този е толкова обширен и светъл. Красив е! Сигурно е широк няколко стотици километра.

Пелорат неочаквано щракна с пръсти.

– Значи това било.

Блис го погледна изненадано.

– Какво има, Пел?

– Веднъж се натъкнах на откъс от поема – много стара, на архаичен и трудно разбираем галактически език, но това свидетелстваше за древността ѝ. Макар че точно аз не бива да се оплаквам от архаизмите, нали,

приятели? Покрай моята работа съм станал специалист в няколко варианта на старогалактическия, което ми носи голямо удовлетворение, въпреки че не служи за нищо извън работата ми. Та за какво говорех?

– Стар откъс от поема, мили Пел.

– Благодаря, Блис – кимна той и се обърна към Тривайз. – Тя внимателно следи какво казвам, за да ме връща, когато се отклоня от курса, което се случва доста често.

– Това е част от чара ти, Пел – усмихна се Блис.

– Както и да е, този откъс имаше претенции да описва планетната система, включваща Земята. Не зная защо, тъй като цялата поема не е запазена или поне аз не успях да я открия. Оцелял е единствено откъсът, вероятно заради астрономическото си съдържание. Във всеки случай в него се говореше за светлия троен пръстен на шестата планета: „Широк, а също и голям, та гърчав бе светът под него.“ Още го помня, виждаш ли! Не разбирах какво може да означава планетен пръстен. Спомням си, че си представях редица от три окръжности от едната страна на описвания свят. Изглеждаше толкова безсмислено, че дори не си направих труда да го включа в библиотеката. Сега съжалявам, задето не съм попитал някого – той поклати глава. – Да си митолог в днешната Галактика е толкова самотно занятие, че забравяш ползата от питането.

– Може би си бил прав, като си го игнорирал, Янов – каза Тривайз утешително. – Погрешно е поетическите брътвежи да се приемат буквално.

– Но те тъкмо това са имали предвид – отвърна Пелорат, сочейки екрана. – Ето за какво е ставало дума в поемата. Три пръстена, концентрични, по-широки от самата планета.

– Никога не съм чувал подобно нещо – призна Тривайз. – Не мисля, че пръстените могат да бъдат чак толкова обширни. В сравнение с планетата, която опасват, те са винаги много по-тесни.

– Не бяхме чували и за обитаема планета с гигантски сателит, нали? Нито за обитаем свят с радиоактивна кора – напомни Пелорат. – Ето ти уникалност номер три. Ако намерим радиоактивна планета, която би била обитаема, с гигантски сателит, и друга такава в системата – с огромен пръстен, няма да има никакво съмнение, че сме открили Земята.

Тривайз се усмихна.

– Съгласен съм, Янов. Ако открием тези три неща, определено ще сме намерили Земята.

– Ако! – въздъхна Блис.

Бяха минали покрай по-големите светове и се устремиха в пространството между двата най-външни в планетната система, така че в обсега от 1,5 милиарда километра нямаше значителна маса. Пред тях лежеше само големият кометен облак, който бе гравитационно пренебрежим.

„Далечната звезда“ бе набрала скорост от 0,1 с – една десета от скоростта на светлината. Тривайз добре знаеше, че теоретически корабът може да развие скорост близка до светлинната, но знаеше също, че на практика именно 0,1 с е разумната граница.

При тази скорост можеха да се разминат с всеки обект с осезаема маса, но нямаше начин да избегнат безбройните частици прах в космоса, а още по-малко отделните атоми и молекули. При по-високи скорости дори такива дребни обекти биха причинили вреда, одрасквайки корпуса на кораба. При скорости, близки до тази на светлината, всеки атом, който се разбиеше в корабния корпус, щеше да има качествата на космически лъч. От такова проникващо лъчение никой на борда не би оцелял дълго.

На екрана не се забелязваше видимо движение на далечните звезди и макар корабът да се носеше с трийсет хиляди километра в секунда, изглеждаше, като че ли стои на едно място.

Компютърът сканираше пространството далеч напред за евентуални обекти с малки, но значими размери, движещи се по насрещен курс, и „Далечната звезда“ плавно маневрираше, за да избегне удара в редките случаи, когато се налагаха маневри. Предвид малките обеми на евентуалните насрещни обекти, скоростта, с която ги отминаваха, и липсата на инерционен ефект при смяната на курса, не можеше да се разбере дали въобще някога са се разминавали „на косъм“.

Затова Тривайз не се безпокоеше от подобни проблеми и дори не се замисляше за тях. Той бе съсредоточил цялото си внимание върху трите групи координати, които Дениадор му бе дал и по-специално върху тази, която обозначаваше най-близкия до тях самите обект.

– Числата ли не са наред? – попита Пелорат загрижено.

– Не мога още да кажа – отвърна Тривайз. – Сами по себе си координатите са безполезни, ако не знаеш нулевата точка и условностите, според които са построени – например в коя посока да отмерваш разстоянието, кой е еквивалентът на първичния меридиан и така нататък.

– Как тогава откриваш тези неща? – попита Пелорат озадачено.

– Взех координатите на Терминус и на няколко други известни спрямо Компорелон точки. Ако ги заложа в компютъра, той ще изчисли условностите, според които координатите отговарят на вярното им местонахождение. Просто се опитвам да организирам нещата в ума си, за да мога правилно да програмирам компютъра. След като се определят началните допускания, числата, които имаме за Забранените светове, могат евентуално да придобият смисъл.

– Евентуално? – запита Блис.

– Опасявам се, че евентуално – отвърна Тривайз. – Все пак са стари числа – компорелонски, предполага се, но и това не е сигурно. Ами ако се базират на други условности?

– В такъв случай?

– В такъв случай разполагаме с безсмислени цифри. Сега ще разберем.

Пръстите му пробягаха по светещите с мека светлина клавиши и подадоха нужната информация. Сетне той постави длани върху очертаванията на пулта и зачака. Компютърът изчисли условностите за известните координати, направи пауза, после пресметна тези на най-близкия Забранен свят според същите условности и накрая локализира координатите върху галактическата карта в паметта си.

На екрана се появи звездно поле във вихрово движение. Когато достигна покой, то се разшири така, че звездите сякаш потекоха във всички посоки, докато накрая не остана почти нищо. През цялото време окото не смогваше да проследи бързата промяна; виждаше се просто размазана точкова маса. После според индексите под екрана остана само пространство със страна една десета от парсека. Повече промени не настъпиха и на тъмния екран замъждукаха едва пет-шест светлинки.

– Коя е Забраненият свят? – тихо попита Пелорат.

– Никоя – отвърна Тривайз. – Четири от тях са червени джуджета, една – почти такава, а последната – бяло джудже. Никоя от тях не може да има обитаем свят в орбита около себе си.

– Как тъй от един поглед познаваш, че са червени джуджета?

– Ние не гледаме истински звезди, а част от галактическата карта, съхранена в паметта на компютъра. Всяка звезда е маркирана. Не можете да го видите, а обикновено и аз не мога, но когато ръцете ми са в контакт с него, както е сега, получавам информация за обекта, върху който съсредоточавам погледа си.

– Значи координатите за нищо не ги бива – огорчено въздъхна Пелорат.

Тривайз вдигна поглед към него.

– Не, Янов. Не съм свършил. Остава въпросът с времето. Координатите на Забранения свят са отпреди двайсет хиляди години, По това време той, както и Компорелон, е обикалял около центъра на Галактиката и е съвсем възможно да са го правили с различна скорост, в орбити с различен наклон и ексцентрицитет. Следователно с течение на времето двата свята ще се приближат или ще се отдалечат един от друг, а за двайсет хиляди години Забраненият може да се е изместил от половин до пет парсека. И положително не се включва в този квадрат от една десета.

– Какво ще предприемеш тогава?

– Ще накараме компютъра да върне Галактиката с двайсет хиляди години назад спрямо Компорелон.

– Може ли да го направи? – попита Блис, явно впечатлена.

– Е, разбира се, не самата Галактика, но може да върне картата в паметта си.

– Ще видим ли как става? – любопитства геянката.

– Гледайте – каза Тривайз.

Много бавно шестте звезди запълзяха по екрана. От левия му край изплува нова, която досега не беше се появявала, и Пелорат развълнувано я посочи:

– Ето! Ето!

– Съжалявам – отвърна Тривайз. – Още едно червено джудже. Те се срещат много често. Поне три четвърти от звездите в Галактиката са червени джуджета.

Екранът се установи и застина.

– Е, и? – обади се Блис.

– Това е всичко – отвърна Тривайз. – Видът на тази част от Галактиката както е изглеждала преди двайсет хиляди години. В самия център на екрана е точката, в която би трябвало да се намира Забраненият свят, ако е дрейфувал с някаква средна скорост.

– Би трябвало, но го няма – почти му се сопна Блис.

– Няма го – съгласи се Тривайз с удивително спокойствие.

Пелорат изпусна една дълга въздишка.

– О, жалко, Голан.

– Не се отчайвай – успокояващо рече Тривайз. – Аз и не очаквах да видя звездата тук.

– Така ли? – удиви се историкът.

– Да, естествено. Нали ви казах, че това не е истинската Галактика,

а просто компютърната ѝ карта. Ако някоя реална звезда не е включена в картата, ние не я виждаме. Щом планетата се нарича „Забранена“ и са ѝ викали така двайсет хиляди години, по всяка вероятност не биха я отбелязали на никаква карта. И наистина не са, защото не я виждаме.

– Може би не я виждаме, понеже не съществува – предположи генката. – Нищо чудно компорелонските легенди да не са верни или пък координатите да са сгрешени.

– Точно така. Сега обаче, след като е локализиран мястото, където вероятно се е намирала планетата преди двайсет хиляди години, компютърът може да изчисли приблизителните ѝ настоящи координати. Използвайки коригираните спрямо времето числа – корекция, която можех да направя само с помощта на звездната карта – вече ще се прехвърлим към реалното звездно поле на Галактиката.

– Но ти просто прие средна скорост за Забранения свят – каза Блис. – Ами ако скоростта му не е била такава? Тогава няма да си получил и точните координати.

– Вярно е, обаче с корекцията почти сигурно се доближаваме повече до реалното местоположение, отколкото ако тя не се извърши.

– Само се надяваш! – подхвърли Блис със съмнение.

– Точно това правя – кимна Тривайз. – Надявам се. А сега нека да погледнем реалната Галактика.

Двамата се взираха напрегнато, докато съветникът (вероятно за да намали собственото си напрежение и отложи решителния момент) говореше звучно, сякаш изнасяше лекция.

– Реалната Галактика е по-трудна за наблюдаване. Картата в компютъра е изкуствено творение, от което могат да се премахват ненужните елементи. Ако гледката е скрита от мъглявина, например, мога да я отстраня. Ако ъгълът на зрение е неудобен за моите цели, мога да го променя, и така нататък. Истинската Галактика обаче трябва да се приема такава, каквато я виждаш, и ако настоявам за промяна, налага се да се придвижва физически в пространството, което отнема много повече време, отколкото изисква пренагласяването на картата.

Докато говореше, на екрана се появи някакъв толкова богат на звезди облак, че приличаше на безформена маса прах.

Тривайз каза:

– Това е общ поглед към част от Млечния път, а на мен, разбира се, ми трябва преден план. Но ако увеличи предния план, другото ще избледнее. Координатната точка е доста близо до Компорелон, така че би трябвало да мога да докарам картината до положение, близко до изгледа

от картата. Нека сега задам необходимите команди, стига да съм успял да запазя ума си достатъчно бистър. Хоп!

Звездното поле се разшири взривно и хиляди слънца изскочиха във всички посоки от рамката, създавайки у наблюдателите толкова реално усещане за приближаване към екрана, че и тримата неволно се облегнаха назад, сякаш в отговор на внезапен тласък.

Старият образ се върна – не така тъмен, какъвто бе на картата, но шестте звезди бяха разположени както преди. И там, близо до центъра, имаше още една, която светеше по-ярко от останалите.

– Ето я – прошепна Пелорат със страхопочитание.

– Възможно е. Ще накарам компютъра да анализира спектъра ѝ.

Последва доста дълга пауза, преди Тривайз да започне с обясненията:

– Спектрален клас С4, което значи по-тъмна и по-малка от слънцето на Терминус, но доста по-ярка от това на Компорелон. Никоя звезда от клас С не бива да бъде пропусната в галактическата карта на компютъра. Тъй като с тази случаят е точно такъв, разполагаме със сериозна индикация, че тя може да е слънцето, около което обикаля Забраненият свят.

Блис попита:

– Има ли някаква вероятност да се окаже, че липсва обитаема планета, която да се върти около тази звезда?

– Предполагам, че вероятност има. В такъв случай ще се опитаме да открием другите два Забранени свята.

– Ами ако и те са фалшива тревога? – упорстваше геянката.

– Тогава ще опитаме нещо друго.

– Какво например?

– Де да знаех – мрачно отвърна Тривайз.

ЧАСТ ТРЕТА АВРОРА

VIII. ЗАБРАНЕНИЯТ СВЯТ

31

– Голан – обади се Пелорат. – Ще те притеснява ли, ако гледам?

– Ни най-малко, Янов – отвърна Тривайз.

– А ако задавам въпроси?

– Питай.

– Какво правиш в момента?

Тривайз отмести погледа си от екрана.

– Трябва да измеря разстоянието до всяка звезда, която тук изглежда близо до Забранения свят, за да определя колко близо е в действителност. Трябва да зная гравитационното ѝ поле, а за това ми е нужна масата и разстоянието. Без тези данни не можем да сме сигурни, че ще направим чист скок.

– Как постигаш всичко това?

– Ами, координатите на всяка една звезда, която виждам, са в информационните банки на компютъра и могат да бъдат превърнати в координати по компорелонската система. А те, от своя страна, могат леко да се коригират съобразно реалното положение на „Далечната звезда“ в пространството спрямо слънцето на Компорелон – и това ми дава отстоянието на звездата. На екрана всички тези червени джуджета изглеждат едва ли не долепени до Забранения свят, но някои може да са по-близо, други по-далече. Необходимо ни е триизмерното им положение, разбираш ли?

Пелорат кимна и каза:

– Доколкото виждам, вече имаш координатите на Забранения свят...

– Да, но това не е достатъчно. Нужни са ми отстоянията на другите звезди с отклонение не повече от един процент. Тяхната гравитационна сила в района на Забранения свят е толкова слаба, че малка грешка не е от значение. Обаче слънцето, около което той евентуално обикаля, явно притежава изключително силно гравитационно поле и отстоянието му

трябва да ми е известно с точност може би хиляда пъти по-голяма от тази при останалите звезди. Само координатите му няма да свършат работа.

– Тогава какво ще предприемеш?

– Измерваме привидното отстояние на Забранения свят – или по-скоро на неговото слънце – от три съседни звезди, които са толкова бледи, че е необходимо огромно увеличение, за да станат въобще различими. Приемаме, че тези три звезди са много отдалечени. После поставяме една от тях в центъра на екрана и скачаме в посока под прав ъгъл спрямо зрителната линия към Забранения свят на десета от парсека. Това можем спокойно да направим и без да знаем отстоянията на по-далечните слънца. Отправната звезда ще остане в центъра и след скока. Другите две, при положение, че всички са наистина много отдалечени, няма да изменят забележимо положението си. Забраненият свят обаче е достатъчно близо, за да промени видимото си положение с паралактично преместване. От размера на това преместване можем да определим отстоянието. Ако искам да се подsigуря, избирам други три звезди и повтарям процедурата.

– Колко време отнема? – попита Пелорат.

– Немного. Тежката работа я върши компютърът. Аз само му казвам какво да прави. Проверката на резултатите наистина отнема известно време, защото трябва да се уверя, че са правдоподобни и не съм сбъркал нещо в инструкциите. Ако съм от онези луди глави, дето имат пълно доверие в себе си и в техниката, може да стане за няколко минути.

– Наистина е удивително – каза Пелорат. – Представи си каква чудесна работа ни върши този компютър.

– През цялото време си го мисля.

– Какво би правил без него?

– А какво бих правил без гравитационен кораб? Какво бих правил без астронавското си образование? Какво бих правил без хилядите години хиперпространствена техника зад гърба ми? Фактът е, че аз съм, какъвто съм – тук и сега. Ако можем ние самите да си се представим след още двадесет хиляди години, на какви ли технически чудеса ще се радваме? Напълно възможно е също след двадесет хиляди години човечеството просто да не съществува.

– Едва ли – отвърна Пелорат. – Едва ли няма да съществува. Дори да не станем част от Галаксея, винаги можем да се ръководим от психоисторията.

Тривайз се завъртя в своя стол и отдръпна ръцете си от компютъра.

– Да го оставим да изчислява разстоянията – каза той – и да провери няколко пъти резултатите. Не бързае.

После насмешливо погледна Пелорат и рече:

– Психоисторията! Знаеш ли, Янов, тя бе спомената два пъти, докато бяхме на Компорелон, като и двата пъти бе наречена суеверие. Първия път го казах аз, а после и Дениадор. В края на краищата, как другояче ще определиш психоисторията освен като суеверие на Фондацията? Не е ли тя вяра без доказателства и факти? Какво мислиш, Янов? Това е повече в твоята област, отколкото в моята.

– Защо казваш, че няма доказателства, Голан? – възрази Пелорат. – Изображението на Хари Селдън се е появявало в Криптата на Времето десетина пъти, за да коментира събитията, които са се случили. Той не би знаел какви ще са тези събития, ако не е могъл да ги предвиди с помощта на психоисторията.

Тривайз кимна.

– Звучи впечатляващо. Е, излъгал се е за Мулето, но дори да оставим този факт настрана, пак е впечатляващо. Въпреки всичко, има някакъв магически оттенък, който ме смущава. Добрият фокусник може да прави невероятни номера.

– Никой фокусник не може да предвижда бъдещето с векове напред.

– Прав си. Никой фокусник не може да направи това, което те кара да вярваш, че прави.

– Стига, Голан. Не се сещам за такъв фокус, който би ми позволил да предскажа какво ще се случи след пет века.

– Нито пък се досещаш за трика, който позволява на някого да прочете бележка, скрита в псевдотесеракта на борда на спътник без екипаж. Така или иначе, аз съм виждал човек, дето го прави. Хрумвало ли ти е, че Криптата на Времето, заедно с изображението на Хари Селдън, може да са измислени от правителството?

Пелорат изглеждаше погнусен от подобна възможност.

– Не биха го направили.

Тривайз скептично изсумтя.

– Щяха да ги хванат, ако опитат подобно нещо – настоя историкът.

– Никак не съм сигурен. Работата е там, че изобщо нямаме представа как действа психоисторията.

– Аз не знам как действа и компютърът, но знам, че действа.

– Е, има други хора, които знаят как действа. Какво би станало, ако

никовой не го знаеше? Тогава, спре ли по някаква причина, ще сме безпомощни. Както и ако психоисторията неочаквано престане да...

– Хората от Втората фондация познават механизмите на психоисторията.

– Откъде знаеш това, Янов?

– Така разправят.

– Всичко могат да разправят. А, ето, получихме отстоянието на звездата спрямо Забранения свят. Надявам се, че е съвсем точно. Да видим цифрите.

Той дълго ги гледа, като от време на време помръдваше устни, сякаш извършваше изчисления на ум. Накрая попита, без да вдига очи:

– Какво прави Блис?

– Спи, приятелю – отвърна Пелорат и добави някак оправдателно: – Тя има нужда от сън, Голан. Да се поддържаш като част от Гея през хиперпространството сигурно е доста енергоемко.

– Предполагам – кимна Тривайз и се обърна към компютъра. Постава ръце върху пулта и промърмори:

– Ще го накарам да направи няколко скока и да проверява данните след всеки пореден. После отдръпна дланите си и продължи:

– Сериозно говоря, Янов. Какво всъщност знаеш за психоисторията?

Пелорат го погледна изненадано.

– Нищо. Да си историк, какъвто съм донякъде аз, е на светлинни години по-различно от това да си психоисторик. Разбира се, помня двете фундаментални аксиоми на тази наука, но тях май всеки ги знае.

– Дори аз. Първото изискване за достоверността на статистическата обработка е броят на участващите в нея да е достатъчно голям. Но какво означава „достатъчно голям“?

– Данните сочат, че населението на Галактиката – отвърна Пелорат – е около десет квадрилона, а вероятно и повече. Това положително е достатъчно голям брой участващи.

– Откъде знаеш?

– Защото психоисторията действа, Голан. Колкото и да я нищиш чрез логиката, психоисторията наистина действа.

– А второто изискване – каза Тривайз – е хората да не знаят за нея, за да не влияе тя на реакциите им. Хората обаче знаят...

– Знаят само, че съществува, приятелю. Това не се брои. Второто изискване всъщност е хората да не знаят за предвижданията на психоисторията и те действително не ги знаят – с изключение на членовете на

Втората фондация, но те са частен случай.

– И науката психоистория е изградена само върху тези два постулата? Трудно е да се повярва.

– Не само върху тези два постулата – натърти Пелорат. – Тя включва висша математика и сложни статистически методи. Работата е следната – ако те интересуват преданията – Хари Селдън е създал психоисторията, като е следвал модела на кинетичната теория на газовете. Всеки газов атом или молекула се движи произволно, така че не сме в състояние да определим положението или скоростта на който и да е от тях. Въпреки това, с помощта на статистиката, можем с голяма точност да изведем правилата, които управляват съвкупното им поведение. По същия начин Селдън е възнамерявал да открие съвкупното поведение на човешките общества, въпреки че моделът му нямало да е валиден за поведението на отделните индивиди.

– Може би, но хората не са атоми.

– Вярно е – отвърна Пелорат. – Човекът има съзнание и поведение му е достатъчно сложно, за да изглежда като плод на свободна воля. Нямам никаква представа как Селдън се е справил с този проблем и съм сигурен, че не бих го разбрал, дори ако някои се опита да ми го обясни – но факт е, че е успял.

– Всичко е разчетено за много хора – продължи Тривайз, – които са в неведение. Не ти ли се струва твърде несолидна основата, върху която строиш огромна математическа структура? Ако изискванията не са зададени правилно, кулата се срутва.

– Но тъй като Планът не се е провалил...

– Или пък ако изискванията, дори да не са грешни или недостатъчни, просто са по-малко строги, отколкото трябва, психоисторията може да действа адекватно с векове, а после, достигайки някаква криза, да се срине – както временно се е случило при Мулето. Ами ако има и трето изискване?

– Какво трето изискване? – попита Пелорат и леко се намръщи.

– Не зная – сви рамене Тривайз. – Едно разсъждение може да изглежда напълно логично и елегантно и въпреки това да съдържа неизказани допускания. Възможно е третото изискване да е нещо толкова очевидно, че на никой да не му е хрумвало да го споменава.

– Нещо, което се приема за чак толкова очевидно, обикновено е вярно, иначе нямаше да се смята за такова.

Тривайз изсумтя.

– Янов, ако познаваше историята на науката също толкова добре,

колкото традиционната, щеше да разбереш колко далеч от истината са думите ти. Но да оставим сега това. Вече сме във владенията на слънцето на Забранения свят.

И наистина, в центъра на монитора имаше една ярка точка – толкова ярка, че когато екранът автоматично филтрира светлината ѝ, другите звезди избледняха напълно.

32

Удобствата за миене и лична хигиена на борда на „Далечната звезда“ бяха ограничени и разходът на вода се поддържаше в границите на разумния минимум, за да не се претоварват рециклиращите съоръжения. Тривайз не пропускаше да напомня това както на Пелорат, така и на Блис.

Въпреки всичко геянката имаше свеж вид през цялото време, дългата ѝ черна коса беше винаги лъскава, а ноктите ѝ блестяха.

Тя влезе в пилотската стая и каза:

– А, ето ви тук!

Тривайз вдигна очи.

– Какво толкова те изненадва? Едва ли бихме напуснали кораба, а с една трийсетсекундна обиколка можеш да ни откриеш където и да сме, дори и ако не долавяш присъствието ни ментално.

– Изразът, който употребих, е просто форма на поздрав и не трябва да се приема буквално, както много добре знаеш – отговори Блис. – Къде сме? Само не казвай „в пилотската стая“.

– Скъпа Блис – рече Пелорат и протегна ръка към нея, – ние сме в периферията на планетната система на най-близкия от трите Забранени свята.

Тя се приближи до него и леко постави длан на рамото му, а неговата обгърна талията ѝ.

– Не ще да е толкова забранен – прошепна геянката. – Нищо не ни е спряло още.

Тривайз обясни:

– Той е Забранен свят само защото Компорелон и останалите планети от втората вълна на заселничество умишлено са обявили тези от първата – космонитските – за забранена територия. Щом ние не се чувстваме обвързани с това споразумение, какво друго да ни спре?

– Космонитите, ако още съществуват, също може да са обявили

световете от втората вълна за забранена територия. Фактът, че ние сме готови да ги посетим, още не означава, че те нямат нищо против.

– Вярно е – кимна Тривайз, – ако съществуват. Но засега дори не знаем дали има планета, на която живеят космонавтите. Дотук виждаме само обичайните газови гиганти. Два гиганта, и то неособено големи.

Пелорат го прекъсна:

– Но това съвсем не означава, че космонавтият свят не съществува. Обитаемите планети са много по-малки и по-близо до слънцето и от такова разстояние трудно се различават. За да ги открием, трябва да направим микроскоп навътре – явно беше много горд, че говори като стар космически пътешественик.

– В такъв случай – обади се Блис – защо не се движим към центъра?

– Още не – отвърна Тривайз. – Възложил съм на компютъра да проверява колкото се може по-отдалеч за някаква изкуствена конструкция. Ще се приближаваме към центъра на етапи – цяла дузина, ако е необходимо – и ще проверяваме на всеки един етап. Този път не искам да ни хванат в капан, както стана с Гея. Помниш ли, Янов?

– В такъв капан, скъпи ми Голан, можеш да се хващаш всеки ден. Той ми донесе Блис. – Историкът я погледна нежно.

Тривайз се ухили:

– Надяваш се на нова Блис всеки ден, така ли?

Пелорат като че се обиди, а геянката каза с нотка на раздражение:

– Драги приятелю, или както там Пел упорито те нарича, можеш спокойно да навлизаш по-бързо към центъра. Докато съм с вас, няма да ни хванат в капан.

– Силата на Гея...

– ...е способна да долавя присъствието на разум? Разбира се.

– Сигурна ли си, Блис? Разбирам, че ти е нужен повече сън, за да се възстановиш от усилията, които ти коства поддържането на контакт с основното ядро на Гея. Доколко мога да разчитам на снижените ти поради огромното разстояние възможности?

Тя се изчерви.

– Връзката е достатъчно силна.

– Не се засягай – рече Тривайз, – просто питам. Сега не ти ли се струва недостатък, че си Гея? Аз не съм Гея. Аз съм цялостен и независим индивид. Това значи, че мога да отида колкото далеч пожелаая от моя свят и да си остана Голан Тривайз. Всичките ми способности, в степента, в която ги притежавам, са непроменени, където и да съм. Ако съм

сам в космоса, на парсеци разстояние от човешки същества и, по някаква причина, без възможност да комуникирам с никого, да не виждам блясъка на нито една звезда на небето дори, аз ще си остана Голан Тривайз. Възможно е да не мога да оцелея и да умра, но ще умра като Голан Тривайз.

Блис възрази:

– Сам в космоса и далеч от всички ти няма да можеш да се възползваш от помощта на себеподобните си, от техните най-различни таланти и знания. Когато си сам, твоите възможности ще избледнеят в сравнение с това, което си като част от интегрираното общество. И ти го знаеш.

– Въпреки всичко едва ли ще избледнеят до такава степен както в твоя случай – отвърна Тривайз. – Между теб и Гея съществува много по-силна връзка, отколкото между мен и моето общество. Тази връзка се простира през хиперпространството и изисква енергия за поддържането ѝ. Ти сигурно се задъхваш от умственото усилие и се чувстваш много повече като... като смалена частица, отколкото аз.

Свежото лице на Блис доби строго изражение и след миг тя вече не изглеждаше млада, а сякаш без възраст. Приличаше повече на Гея, отколкото на Блис, сякаш за да опровергае твърдението на съветника.

– Дори всичко, което казваш, да е така, Голан Тривайз – рече тя, – тоест да е било, да е и да продължава да бъде така, нима мислиш, че за спечелените придобивки не се плаща цена? Не е ли по-добре да си топлокръвно същество, каквото си, отколкото студенокръвно създание – риба или нещо подобно?

– Костенурките също са студенокръвни – обади се Пелорат. – На Терминус няма костенурки, обаче на някои светове ги има. Те са с черупки и се движат бавно, но живеят дълго.

– Е, тогава не е ли по-добре да си човешко същество, отколкото костенурка? Не е ли по-добре да поддържаш високоенергийни дейности, бързо свиващи се мускули, бързо работещи нервни влакна, интензивна и дълготрайна мисъл – отколкото да пълзиш едва-едва, да усещаш постепенно и да имаш смътна представа за това, което непосредствено те заобикаля? Не е ли така?

– Съгласен съм – отривисто кимна Тривайз. – Така е. И какво от това?

– Е, не знаеш ли, че трябва да платиш за топлокръвие? За да поддържаш температурата си по-висока от околната, трябва да изразходваш енергия много по-разточително от костенурката. Трябва почти

непрекъснато да ядеш, за да вливаш сили в тялото си със същата скорост, с които те изтичат. Ще огладняваш много по-бързо, отколкото костенурката, и също тъй по-бързо ще умреш. Предпочиташ ли да бъдеш костенурка, за да живееш по-бавно и по-дълго? Или ще платиш цената да си бързодвижещ се, бързоусещаш и мислещ организъм?

– Сравнението равностойно ли е, Блис?

– Не, Тривайз, защото положението с Гея е по-благоприятно. Ние не изразходваме големи количества енергия, когато сме заедно. Единствено щом някаква част от планетата се намира на хиперпространствени разстояния от останалата Гея, енергийните разходи нарастват. Но, спомни си, че това, което ти избра, не е просто по-голяма Гея, не е и по-голям отделен свят. Ти избра Галаксея, огромен комплекс от светове. В която и точка на Галактиката да се намираш, ще бъдеш част от Галаксея, заобиколен от елементите на нещо, дето се простира от междузвездното атомче до централната черна дупка. Тогава малки количества енергия ще са достатъчни, за да се запазва целостта. Никоя част няма да е много далече от останалите. Ти предпочете всичко това, Тривайз. Как можеш да се съмняваш, че си направил добър избор?

Съветникът бе свел глава в размисъл. Накрая вдигна очи и каза:

– Може да съм направил добър избор, но трябва да съм убеден в него. Решението, което взех, е най-важното в историята на човечеството и не е достатъчно да е добро. Аз искам да знам, че то е такова.

– Какво повече ти трябва от това, което казах?

– Мисля, че ще го открия на Земята – в гласа му имаше някаква непоколебима убеденост.

– Голан, дискът на слънцето се показва – обади се Пелорат.

И наистина компютърът, зает със своите задачи и без да се интересува от дискусиата, която се водеше около него, се бе приближавал на етапи до звездата и беше достигнал зададеното от Тривайз разстояние.

Намираха се все още извън равнината на еклиптиката и умната машина раздели екрана, за да покаже поотделно три малки вътрешни планети.

Най-близката имаше повърхност с температура в обхвата на течната вода, както и кислородна атмосфера. Тривайз изчака да се изчисли орбитата ѝ и първото грубо приближение му се стори логично. Но не прекрати пресмятането, защото колкото по-дълго се наблюдаваше движението на планетата, с толкова по-голяма точност се определяха орбиталните ѝ елементи.

След известно време той спокойно заяви:

– Планетата, която виждаме, е обитаема. Много вероятно е и да е обитавана.

– Ах! – възкликна Пелорат по детски радостно, доколкото иначе сериозният му вид му позволяваше това.

– Опасявам се обаче – продължи Тривайз, – че няма огромен спътник. Въсъщност никакъв спътник не е засечен засега. Значи не е Земята. Поне ако се вярва на легендата.

– Не се притеснявай за това, Голан – каза Пелорат. – Аз подозирах, че тук няма да намерим Земята, още когато видях, че никой от газовите гиганти не притежава система от пръстени.

– Добре тогава – кимна Тривайз. – Следващата стъпка е да изследваме естеството на живота на планетата. От факта, че притежава кислородна атмосфера, можем да сме абсолютно сигурни, че на нея има растителен живот, но...

– И животински също – рязко каза Блис. – При това изобилен.

– Какво? – Тривайз се обърна към нея.

– Усещам го. Наистина, съвсем слабо от това разстояние, но планетата без съмнение е не само обитаема, а и обитавана.

33

„Далечната звезда“ беше в полярна орбита около Забранения свят, на достатъчно голямо разстояние, за да поддържа период на обиколка от малко повече от шест дни. Тривайз, изглежда, не бързаше да излезе от орбита.

– Тъй като планетата е обитаема – обясни той, – и тъй като според Дениадор на времето е била обитавана от хора с напреднала техника, представители на първата вълна заселници – така наречените космонити, – те може и да не хранят особено добри чувства към нас, хората от втората вълна, които сме ги изместили. Бих искал да се покажат, за да ги опознаем малко, преди да рискуваме с кацането.

– Ами ако не знаят, че сме тук? – предположи Пелорат.

– Ние на тяхно място щяхме да знаем. В такъв случай трябва да приема, че ако те наистина съществуват, най-вероятно ще се опитат да влязат в контакт. Може дори да решат да дойдат и ни пленят.

– Но ако тръгнат след нас и са технически напреднали, няма ли да се окажем безпомощни и...

– Не ми се вярва – прекъсна го Тривайз. – Техническият напредък

не е непременно универсален. Възможно е да са по-напред в някои отношения, но е ясно, че не се занимават с междузвездни пътувания, например. Ние сме тези, които са колонизирали Галактиката, а не те, и в цялата история на империята не знам факт, който да сочи, че са напусkali своите светове и са попадали в полезрението ни. Ако не пътуват в космоса, как ще очакваме да имат сериозни постижения в астронавтиката? А щом нямат, не биха могли да притежават нищо, подобно на гравитационен звездолет. Ние сме невъоръжени, но даже да се втурнат след нас с боен кораб, не биха могли да ни стигнат. Не, няма да сме безпомощни.

– Напредъкът им може да е в менталната област. Възможно е Мулето да е бил космонит...

Тривайз вдигна рамене с явно раздражение.

– Мулето не би могъл да е всичко. Геяните го описваха като аномален геянец. Смятан е също за случаен мутант.

– А има и догадки – каза Пелорат, – които не са приемани на сериозно, разбира се, че е бил механично творение. С други думи робот, макар да не го наричаха с тази дума.

– Ако има нещо, което крие ментална опасност, ще трябва да разчитаме на Блис да го неутрализира. Впрочем тя в момента спи ли?

– Спеше – отвърна Пелорат, – но като излизах, се размърда.

– Размърда се, така ли? Трябва да е напълно будна в случай, че се зададе заплахата. Ти ще се погрижиш за това, Янов.

– Да, Голан – тихо каза историкът.

Тривайз прехвърли вниманието си върху компютъра.

– Това, което ме безпокои, са входните станции. Обикновено те са сигурен отличителен знак за планета, обитавана от хора с напреднала техника. Но тези...

– Има ли нещо нередно?

– Няколко неща. Първо, много са архаични. Възможно е да са на хиляди години. Второ, няма излъчвания, а термали.

– Какво значи термали?

– Всеки предмет, по-топъл от заобикалящата го среда, се характеризира със своето топлинно излъчване или термал. То е сигнатура, типична за всичко, следващо определен модел в зависимост от температурата. Тъкмо това излъчват тия входни станции. Ако на борда им работят съоръжения, направени от човешка ръка, непременно ще има утечка на нетермални, следващи някаква логика лъчения. Тъй като тук наблюдаваме само термали, можем да приемем, че или станциите са безлюдни и са били такива навярно хиляди години, или, ако на тях има хора,

техниката им е толкова напреднала, че от нея не изтичат никакви излъчвания.

– Възможно е – обади се Пелорат – на планетата да има високо развита цивилизация, но входните станции да са празни, защото светът толкова дълго е бил изолиран от нашите заселници, че вече не мисли за посетители.

– Възможно е... Или пък е някаква уловка.

Влезе Блис и забелязвайки я с крайчеца на окото си, Тривайз кисело подхвърли:

– Да, ето ни отново тук.

– И аз това казвам – отвърна невъзмутимо геянката. – Все в същата орбита. Поне дотолкова разбирам.

Пелорат бързо се зае да разведрява обстановката:

– Голан е предпазлив, мила. Входните станции изглеждат празни и не сме сигурни какво означава това.

– Няма защо да се тревожим – заяви Блис равнодушно. – На планетата, около която кръжим, не се забелязват признаци на разумен живот.

Тривайз се обърна към нея – изненадано и гневно:

– Какво говориш? Ти твърдеше...

– Твърдях, че на планетата има животински живот и наистина е така, но кога и къде са те учили, че животински живот непременно означава човешки същества?

– Защо не го каза веднага?

– Защото от такова разстояние не можех да съм сигурна. Едва долавях вълните на животинска нервна дейност, но при тяхната интензивност нямаше начин да различа пеперудите от хората.

– А сега?

– Сега сме много по-близо и може да сте си помислили, че спя, но аз не спях, е, освен съвсем за кратко. Аз, ако мога да употребя една неособено точна дума, се вслушвах за някакъв признак на умствена дейност, достатъчно сложна, за да означава присъствие на интелигентност.

– И не я откри?

– Бих казала – отвърна Блис с явна предпазливост, че щом от това разстояние не долавям нищо, на планетата не може да има повече от няколко хиляди човешки същества. Ако се приближим, ще мога да определя с още по-голяма точност.

– Ами това променя нещата – рече Тривайз очевидно объркан.

– Предполагам! – сопна се Блис, тъй като сънливостта изглежда я правеше раздражителна. – Вече можете да оставите тази работа с

анализите на излъчването, умозаклученията и каквото там още сте вършили. Моите геянски сетива се справят със задачата много по-ефективно и по-сигурно. Сега разбираш какво имам предвид, когато казвам, че е по-добре да си геянин, отколкото изолат.

Тривайз не отговори веднага, полагайки усилия да се овладее. Накрая продума с любезен, почти официален тон:

– Много съм ти задължен за информацията. Все пак трябва да разбереш, че – ще използвам едно сравнение – мисълта за предимството да притежавам по-остро обоняние не е достатъчен мотив да се откажа от своята човешка същност и да стана хрътка.

34

Когато слязоха под облачния слой и бавно заплаваха през атмосферата, Забраненият свят вече се виждаше. Изглеждаше странно – като прояден от молци.

Полярните области бяха заледени, както можеше да се очаква, но не и обширни. Планинските райони бяха голи, тук-там с глетчери, ала също неособено просторни. Имаше разпръснати и отделни пустинни места.

Ако наблюдателят се абстрахираше от всичко това, планетата обещаваха да е красива. Континенталните ѝ области бяха доста големи, начупени, така че бреговата линия бе дълга и имаше богати крайбрежни равнини. Виждаха се пищни масиви от тропически и умерено по-ясни гори, опасани от зелени ливади – и въпреки туй всичко изглеждаше като проядено от молци.

Сред горите бяха пръснати полупустинни петна, а на места в ливадите линейно оскъдна растителност.

– Някакво заболяване по растенията? – предположи Пелорат.

– Не – бавно отвърна Блис. – Нещо по-лошо и по-трайно.

– Виждал съм много светове – рече Тривайз, – но не и като този...

– Аз пък съм виждала съвсем малко светове – натърти геянката, – обаче разсъждавам с мислите на Гея. Точно така би трябвало да изглежда един свят, от който хората са изчезнали.

– Защо? – попита Тривайз.

– Помисли! – остро настоя Блис. – В никой обитаем свят няма пълно екологично равновесие. Земята първоначално го е имала, защото ако тя е планетата, на която се е зародило човечеството, трябва да е

преживяла дълги епохи, през които не са съществували нито хората, нито някакъв вид, способен да развие напреднала технология и да изменя околната среда. В такъв случай, значи, е съществувало естествено равновесие – непрекъснато променящо се, разбира се. Докато на всички други обитаеми светове хората са тераформирали новата си среда и са въвеждали растителен и животински свят. Но екологичната система, която са създали, е неизбежно разбалансирана. Тя притежава само ограничен брой видове, и то тъкмо тези, които заселниците са предпочели или без които не са могли.

Пелорат каза:

– Знаеш ли за какво ми напомня това? Блис, извинявай, че те прекъсвам, но картината толкова добре съвпада, та не мога да се въздържа да не ви го спомена още сега, преди да съм забравил. Веднъж открих един стар мит за сътворението; в него животът се формира на една планета и включва ограничен контингент от видове, само такива, които са полезни или приятни за човечеството. И точно тогава първите човешки същества направили нещо глупаво – все едно какво, драги приятелю, защото старите митове обикновено са символични и действат обърквашо, ако ги приемаш буквално – но тъй или иначе почвата на планетата била прокълната. „Тръни и бодили ще ти ражда тя“⁴⁵, цитираше се проклятието, макар че пасажът звучи много по-добре на архаичен галактически, на който е и написан. Въпросът е, наистина ли това е било Проклятие? Неща, които хората не са харесвали или не са искали, като тръните и бодилите, може да са били необходими за баланса на екологията?

Блис се усмихна.

– Удивително е, Пел, как на теб всичко ти напомня за някоя легенда и колко яснота внасят тези легенди понякога. Когато тераформират един свят, хората не включват тръните и бодилите и после трябва да полагат усилия, за да поддържат този свят жизнен. Той не е самоподдържащ се организъм като Гея. По-скоро е разнороден сбор от изолати, но не и достатъчно разнороден, за да позволи на екологичното равновесие да трае безкрайно. Ако човечеството изчезне, ако ги няма ръководещите му ръце, моделът на живот на планетата неизбежно се разпада. Тя чисто и просто се антитераформира.

Тривайз скептично отбеляза:

– Дори това да е така, то явно не става бързо. Този свят може би е безлюден от двадесет хиляди години, но въпреки туй в по-голямата си

---

5. Битие 3:18. – Б.пр.

част изглежда в цветущо здраве.

– Разбира се – кимна Блис, – зависи колко сполучлив екологичен баланс е създаден първоначално. Ако равновесието е било добро, то може да трае дълго време даже при отсъствието на хора. В края на краищата двадесет хиляди години, макар да са дълъг период според човешкия аршин, са като ден в живота на една планета.

– Предполагам – каза Пелорат, загледан съсредоточено в пейзажа, – че щом този свят дегенерира, можем да сме сигурни, че на него няма хора.

– Все още не долавям умствена дейност на човешко ниво и съм склонна да вярвам, че планетата е безлюдна. Но съществува постоянен фон от бръмчене и жужене на по-ниски нива на съзнание, нива, достатъчно сложни, за да представляват птици и млекопитаещи. Не съм сигурна, че антитераформирането е достатъчна гаранция, че хората са си отишли. Една планета може да се изроди дори когато на нея има човеци, ако самото общество е аномално и не разбира важноста на опазването на околната среда.

– Естествено – съгласи се Пелорат, – такова общество бързо ще загине. Мисля, че е невъзможно обаче хората да не са разбирали важноста на факторите, които им осигуряват живот.

– Пел, не споделям твоята наивна вяра в човешкия разум – меко възрази Блис. – На мен лично ми се струва съвсем вероятно в планетарно общество, състоящо се единствено от изолати, местните и дори личните грижи да надделят над общопланетните.

– Аз пък съм съгласен с Пелорат, че подобно късогледство е немислимо – взе страна Тривайз. – Всъщност, Блис, след като съществуват милиони обитавани от хора светове и никой от тях не се е изродил анти-тераформационно, страхът ти от изолатите може би е пресилен.

Корабът напусна светлата полусфера и навлезе в нощната. Ефектът напомняше бързо сгъстяващ се сумрак и после пълна тъмнина отвън, с изключение на блясъка на звездите.

Компютърът поддържаше неизменен курс, като прецизно следеше атмосферното налягане и силата на гравитацията. Движеха се на достатъчно голяма височина, за да не се натъкнат на някой планински масив, още повече, че планетата беше във фаза, когато отдавна бе спряло образуването на нови планини. Все пак за всеки случай умната машина опипваше пътя с микровълновите й пръсти.

Тривайз се взря в кадифената тъмнина и каза замислено:

– Това, което изглежда като най-убедителен знак, че светът е

безлюден, е липсата на забележима светлина от тъмната му страна. Никое техническо общество не би търпяло мрака. Щом преминем отново в осветената, ще се спуснем по-ниско.

– Каква ще е ползата от това? – попита Пелорат. – Там няма нищо.

– Кой е казал, че няма нищо?

– Блис. И ти също.

– Не, Янов. Аз казах, че няма излъчване от техническо естество, а Блис – че липсват признаци за човешка умствена дейност, но това съвсем не значи нищо. Дори вече да няма хора на планетата, с положителност ще са се запазили някакви останки. Аз търся информация, Янов, и следите от техника също могат да бъдат полезни в тази насока.

– След двадесет хиляди години? – повиши тон Пелорат. – Какво мислиш, че може да се запази двадесет хиляди години? Няма да има филми, хартия, нищо печатно; металът отдавна ще е изяден от ръжда, дървото – изгнило, пластмасата ще се е разпаднала. Даже камъкът ще се е натрошил и ерозирал.

– Може да не са двадесет хиляди години – търпеливо отговори Тривайз. – Споменах го като най-дългия възможен период, в който планетата е била без хора, защото според компорелонските легенди точно преди толкова време този свят е бил процъфтяващ. Но представете си, че последните човешки същества са умрели, изчезнали или избягали само преди десет века.

Те достигнаха другия край на нощната страна, разсъмна се и зората почти моментално прерасна в ярка слънчева светлина.

„Далечната звезда“ се спусна надолу и забави ход, докато подробностите на земната повърхност станаха отчетливи. Островчетата, които осейваха крайбрежието на континента като точки, сега се виждаха ясно. Повечето бяха отрупани със зелена растителност.

Тривайз каза:

– Според мен трябва да обърнем специално внимание на повредените райони. Струва ми се, че там, където е имало най-големи концентрации от хора, екологичното равновесие ще е най-лошо. Именно тези места може да са ядрото на разпространяващата се напаст на антитераформиранието. Какво мислиш, Блис?

– Възможно е. Във всеки случай, тъй като не разполагаме с точна информация, нека погледнем там, където най-лесно се вижда. Ливадите и горите ще са погълнали повечето следи от човешко обитаване, така че търсенето им би било губене на време.

– Хрумва ми – каза Пелорат, – че един свят в крайна сметка ще

създаде равновесие с това, с което разполага. Могат да се появят нови видове и злокачествените райони да бъдат реколонизирани.

– Възможно е, Пел – рече Блис. – Зависи все пак от това, колко нарушено е било равновесието на света първоначално. А за да се излекува и постигне отново такова чрез еволюция, ще са нужни много повече от двадесет хиляди години. Някъде от порядъка на милиони...

„Далечната звезда“ вече не обикаляше около планетата, а бавно плаваше над петстотинкилометров равнинен пояс, обрасъл с пирен и прещип, и тук-там с по някоя група дървета.

– Какво ще кажете за това? – попита неочаквано Тривайз.

Корабът спря на дрейф и увисна във въздуха. Чуваше се тихото, но непрекъснато бръмчене на двигателите, включили се на високи обороти, за да неутрализират почти напълно гравитационното поле на планетата.

Там, където сочеше Тривайз, не се забелязваше нищо особено. Нащърбени насипи пръст, обрасли с рядка трева.

– Нищо не ми напомня – пръв се обади Пелорат.

– Тези насипи са подредени в прави линии. Прави и успоредни. Има и едва забележими напречни, ако се вгледаш по-внимателно. Виждаш ли? Това е невъзможно за никое естествено образуване. Явно е човешко творение, защото очертава основи и стени – така ясно, сякаш самите те стоят пред нас.

– Да речем, че си прав – каза Пелорат. – Но това са просто развалини. Ако ще правим археологически проучвания, трябва дълго да копаем. На археолозите им отнема години, за да изследват професионално...

– Да, ние нямаме толкова време. Но ако там долу са очертанятия на древен град и е останало нещо неразрушено? Нека проследим линиите и видим къде ще ни отведат.

И наистина, в единия край на района – където дърветата бяха погъсто групирани – се мернаха цели или почти цели стени.

– За начало е добре. Кацаме – обяви Тривайз.

IX. ОЧИ В ОЧИ С ГЛУТНИЦАТА

35

„Далечната звезда“ спря в подножието на малко възвишение – хълм сред равнинната местност. Без много-много да се замисля, Тривайз реши, че ще е най-добре корабът да не се вижда прекалено ясно от всички

посоки.

Той каза:

– Температурата навън е 24° С, вятърът е северен, със скорост около 11 километра в час, има разкъсана облачност. Липсват достатъчно данни за общата циркулация на въздуха, та да може да се предвиди времето. Но тъй като влажността е към 40 процента, едва ли ще вали. Общо взето, изглежда сме избрали удобна ширина или годишен сезон, а след Компорелон това ще бъде направо удоволствие.

– Предполагам – вметна Пелорат, – че с напредването на антитераформацията и промените в климата на планетата ще стават по-резки.

– Сигурна съм, че е така – рече Блис.

– Бъдете колкото си щете сигурни – иронизира Тривайз, – защото имаме хиляди години в аванс. Засега планетата е все още приятна и ще остане такава, докато сме живи, а и много време след това.

Докато говореше, той опасваше никакъв широк колан около кръста си. Блис рязко попита:

– Какво е това, Тривайз?

– Така съм обучаван във флота – отвърна съветникът. – Не слизам на непознат свят невъоръжен.

– Сериозно ли възнамеряваш да вземеш оръжие?

– Абсолютно сериозно. Тук отядясно – той потупа един кобур, в който имаше обемист предмет с широко дуло – е бластерът ми, а тук отляво – невронният камшик.

– Две разновидности на убийството – промълви Блис отвратена.

– Само една. Бластерът убива. Невронният камшик – не. Той просто въздейства на нервите и причинява такава болка, че ти се иска да не си жив. Поне така са ми разправяли. За щастие никога не съм бил от другата страна на камшика.

– Защо ги взимаш?

– Казах ти. Не е изключено това да е враждебен свят.

– Тривайз, но тук няма никой.

– Така ли? Няма технологично общество, както по всичко личи. Ами ако са останали примитиви от посттехнологичната ера? Те може да не разполагат с по-страшни неща от тояги и камъни, но и с тях се убива.

За пръв път Блис изглеждаше въбесена. Въпреки това понижи глас и се опита да се аргументира:

– Не засичам човешка невронна дейност. А липсата ѝ елиминира всякакъв вид примитиви – и посттехнологични, и други.

– Тогава няма да се налага да използвам оръжията си – кимна

Тривайз. – Но с какво ще навреди, ако ги нося? Просто увеличават леко теглото ми, ала тъй като гравитационното привличане на повърхността е около 91 процента от гравитацията на Терминус, мога да си го позволя. Вижте, самият кораб е невъоръжен, обаче има добър арсенал от ръчни оръжия. Предлагам и вие двамата...

– Не – отсече Блис. – Аз няма да направя и най-малката стъпка към убиване, нито към причиняване на болка.

– Не става въпрос ние да убиваме, а да не ни убият, ако разбираш какво имам предвид.

– Мога да се защитавам по свой начин.

– Янов?

Пелорат се поколеба.

– На Компорелон нямахме оръжие.

– Стига, приятелю. Компорелон беше известна величина, асоцииран към Фондацията свят. Освен това веднага ни арестуваха. Ако имахме оръжие, щяха да ни го вземат. Искаш ли един бластер?

Пелорат поклати глава.

– Не съм бил във флота, стари друже. Не знам как да боравя с таково нещо, а в извънредна ситуация няма и да се сетя за него. Просто ще побягна и... сигурно ще ме убият.

– Няма да те убият, Пел – намеси се Блис енергично. – Гея те е поставила под моя/своя защита, както и този, дето се прави на герой.

– Добре – каза Тривайз. – Не възразявам да бъда закрилян, нито се правя на герой. Просто се подсигуриявам двойно и ви уверявам, че ще бъда много доволен, ако въобще не се наложи да посегна към тези неща. Но все едно те трябва да са с мен.

Той нежно потупа двете оръжия и каза:

– А сега нека да слезем на този свят, който може да не е усещал върху себе си тежестта на човешки стъпки от хиляди години.

36

– Имам чувството – рече Пелорат, – че денят е напреднал, а слънцето си е толкова високо, сякаш още е обед.

– Подозирам – отвърна Тривайз, оглеждайки спокойната панорама, – че впечатлението ти е предизвикано от оранжевия цвят на слънцето, каквото обикновено е той при залез. Ако сме още тук, когато действително залязва, и облаците са подходящо разположени, би трябвало да го

видим по-тъмно червено, отколкото сме свикнали. Не зная дали ще ти се стори красиво или потискащо. В интерес на истината слънцето на Компорелон беше още по-неприятно, но почти през цялото време ние се намирахме на закрито.

Той бавно се завъртя, разглеждайки околността във всички посоки. Освен възприеманата почти подсъзнателно странност на светлината, светът имаше и характерна миризма, поне в тази си част. Напомняше на плесен, въпреки че далеч не беше така неприятна.

Близките дървета бяха средно високи и изглеждаха стари, с чвореста кора и леко наклонени стволоче, макар да не можеше да се определи дали това се дължи на постоянен вятър или на необичайна почва. Дърветата ли придаваха заплашителен вид на света или нещо друго – по-нематериално?

– Какво смяташ да правиш, Тривайз? – попита Блис. – Сигурно не сме били толкова път, за да се любиме на гледката.

– Всъщност – каза съветникът – точно такава трябва да е моята роля сега. Предлагам Янов да проучи района. Натам има развалини и той е човекът, който може да прецени стойността на евентуалните находки. За разлика от мен, разбира от надписи и филми на архаичен галактически. А ти, Блис, предполагам, ще искаш да го придружиш, за да го пазиш. Колкото до моя милост, аз ще остана тук като преден пост.

– Пост срещу кого? Примати с тояги и камъни?

– Може би.

Усмивката изчезна от лицето му и той добави:

– Колкото и да е странно, нещо в тази планета ме смущава. Не мога още да кажа точно какво.

– Хайде, Блис – обади се нетърпеливо Пелорат. – Цял живот съм бил единствено колекционер на стари истории и никога не съм се докосвал до истински древни документи. Представяш ли си, ако намерим...

Тривайз ги гледаше как се отдалечават. Гласът на Пелорат затихваше, докато той крачеше ентузиазизирано към развалините, а геянката вървеше редом.

Известно време слушаше разсеяно, после се обърна, за да продължи с изучаването на околността. Какво би могло да предизвиква безпокойството му?

Никога не бе стъпвал на ненаселена с хора планета, но бе наблюдавал много такива от космоса. Обикновено те бяха малки светове – твърде малки, за да задържат въздух или вода, и доста полезни като място за среща по време на флотските маневри (през неговия живот не бе имало

война, нито даже цял век преди раждането му, но маневрите продължаваха) или при упражненията за симулиран принудителен ремонт. Тривайз беше летял в орбита около подобни светове, беше кацал на тях, но никога не бе имал повод да слезе от кораба.

Дали се безпокоеше, защото сега действително се намираше на един безлюден свят? По същия начин ли щеше да се чувства на някоя от онези малки безвъздушни планети, които бе виждал през студентските си години – че и по-късно?

Поклати глава. Нямаше да се разтревожи толкова. Сигурен бе в това. Щеше да бъде облечен в скафандър, както безброй пъти, когато е бил извън кораба си в космоса. Това бе позната ситуация и допирът с едно обикновено парче скала едва ли щеше да промени усещането. С положителност – не!

Разбира се... но сега беше без скафандър.

Стоеше на един възможен за обитаване свят, приятен за сетивата поне колкото Терминус и много повече от Компорелон. Усещаше полъха на вятъра върху лицето си, топлината на слънцето върху гърба си, шумоленето на растителността в ушите си. Всичко бе познато, само дето нямаше хора – или вече нямаше.

Това ли беше причината? Тя ли придаваше толкова зловеща атмосфера на подробностите? Нима защото сега се намираха не просто на необитаем, а на изоставен свят?

Никога не бе попадал на изоставен свят; никога не бе чувал за изоставени светове; никога не бе допускал, че свят може да бъде изоставен. Всички планети, които познаваше, веднъж заселени с хора, оставаха обитаеми завинаги.

Той вдигна очи. Една птица пресече полезрението му; изглеждаше дори някак си по-естествена от сиво-синьото небе между оранжевите облаци. (Беше сигурен, че ако прекара два-три дни на планетата, ще свикне с непривичните цветове и небето и облаци ще започнат да му се струват нормални.)

От дърветата долитаха птичи песни и тихо жужене на насекоми. Блис бе споменала за пеперуди и те бяха тук – в удивително количество, с пъстроцветни окраски.

От време на време гъстата трева около дърветата се раздвижваше, но той все още не можеше да разбере какво причинява това движение.

Нито пък очевидното присъствие на живот наблизко предизвикваше страха му. Както беше казала Блис, на тераформираните светове от самото начало липсваха опасни животни. Вълшебните приказки от

детството и героическите фантазии на юношеството неизменно имаха за сцена легендарни планети, взети на заем най-вероятно от мъглявите митове за Земята. Холографският екран на хипердрамата гъмжеше от чудовища – лъвове, еднорози, дракони, китове, бронтозаври, мечки. Имаше ги с дузини и той дори не помнеше имената им; някои бяха определено митични, а може би и всичките. Имаше по-дребни същества, които хапят и жилият, както и страшни при допир растения – но това бяха измислици. Естествено, бе чувал, че някогашните пчели са могли да жилият, но сегашните бяха, разбира се, съвсем безобидни.

Тривайз бавно тръгна надясно и заобиколи хълма. Тревата беше висока и гъста, само че пръсната на туфи. Разходи се между дърветата, които също растяха на отделни неголеми групи.

После се прозя. Определено не се случваше нищо вълнуващо и през ума му мина да се върне на кораба и да подремне. Не, немислимо е. Трябва да стои на пост.

Какво, може би трябваше и да марширува: едно, две, едно, две, да се завърта рязко кръгом и да изпълнява сложни фигури с параден електрожезъл? (Това оръжие не се използваше от три века насам, но все още бе задължително при строевата подготовка, без някой да може да посочи точната причина.)

Усмихна се на хрумването си, после се запита дали да не се присъедини към Пелорат и Блис край развалините. Защо? С какво можеше да им помогне?

Ами ако забележи нещо, което Янов случайно е пропуснал? Е, ще разполага с достатъчно време да огледа, след като те се върнат. По-добре беше, има ли артефакти за намиране, да остави Пелорат да ги открие.

Възможно ли е двамата да са в беда? Глупости! Каква беда?

Пък ако случайно бяха в беда, щяха да извикат.

Той спря и се ослуша. Не чу нищо.

После отново го обзе непреодолимата мисъл за караула и закричи с маршова стъпка, вдигайки високо крак, а сетне удряйки го в земята, като в същото време сваляше въображаемия електрожезъл от рамото си, завърташе го, задържаше го пред себе си – строго отвесно, отново го завърташе и го поставяше на другото рамо. Рязко, с един отривист кръгом Тривайз се озова пак с лице към кораба, който бе вече доста далеч.

И тогава наистина замръзна.

Не беше сам.

До този момент не бе зърнал никакво живо същество освен растения, насекоми и няколко птици, нито беше видял или чул нещо да се

приближава. Сега обаче между него и кораба стоеше животно.

Чисто и просто куче.

Тривайз не си падаше по кучетата. Никога не бе имал куче и не изпитваше кой знае какви приятелски чувства, когато срещаше някое. Този път също не изпита. С раздражение си помисли, че няма планета, на която тези гадини да не са съпътствали човека. Съществуваха безброй разновидности и съветникът отдавна имаше досадното впечатление, че на всеки свят има поне една типична само за него порода. Така или иначе всички кучета си приличаха по едно – независимо дали ги отглеждаха за развлечения, шоу или някаква полезна работа, те биваха възпитавани в любов и доверие към хората.

Тривайз обаче не се бе прехласвал и по тези любов и доверие. На времето бе живял с една жена, която имаше куче. Това създание, което той търпеше заради нея, започна да го обожава, следваше го, облягаше се на гърдите му да си почине (с всичките си петдесет фунта), покриваше го със слюнка и косми в най-неочаквани моменти, клечеше пред вратата и скимтеше, когато той и тя се опитваха да правят секс.

От този контакт бе останал с твърдото убеждение, че по някаква причина, известна само на кучешкия разсъдък и невероятната способност да се анализират миризми, той е неизменен обект на преданост.

Затова когато първоначалната му изненада премина, Тривайз разгледа кучето без особена тревога. Беше едро животно – високо и стройно, с дълги крака. Гледаше го втренчено, без видими признаци за обожание. Устата му бе леко отворена, което можеше да се приеме като усмивка за добре дошъл, но зъбите вътре бяха толкова големи и страшни, че той сто на сто би се чувствал по-удобно, ако кучето не беше пред очите му.

Тогава му хрумна, че то никога не е виждало човек, също както и безброй поколения преди него. Вероятно бе не по-малко изненадано и озадачено от внезапната поява на пришълец, колкото Тривайз от неговата. Той поне бе разбрал веднага с кого си има работа, докато кучето нямаше дори това преимущество. Бе все още объркано и може би разтревожено.

Естествено, нямаше да бъде безопасно да остави едно животно с такива зъби в състояние на тревога. Трябваше веднага да установи приятелство.

Той се приближи съвсем бавно и без резки движения. Протегна ръка, готов да позволи да го подушат, като издаваше нежни, успокояващи възклицания от рода на „добро кученце“, което в случая му изглеждаше

крайно конфузно.

Без да сваля очи от Тривайз, кучето отстъпи една-две крачки назад, сякаш не му се доверяваше. После горната му устна се сгърчи, зъбите му се оголиха и от гърлото му се изтръгна дрезгаво ръмжене. Въпреки че съветникът никога не се бе срещал с подобно поведение, нямаше как да го изтълкува другояче освен като враждебно.

Затова той замръзна на място. С крайчеца на окоето си забеляза някакво странично движение и бавно извърна глава. Още две кучета се приближаваха към него. Видът им бе също толкова убийствен като на първото.

Убийствен? Това прилагателно му хрумна едва сега и ужасната му уместност го шокира.

Сърцето му изведнъж заби силно. Пътят към кораба бе блокиран. Не можеше да бяга напосоки, защото тези дълги и многобройни кучешки крака щяха да го стигнат след броени метри. Ако вместо да отстъпи използваше бластера, докато застреля едното, другите две сигурно щяха да се нахвърлят върху му. А в далечината зърна и още няколко. Комуникараха ли по някакъв начин? На глутници ли ловуваха?

Той бавно се отмести вляво, в посоката, в която – все още – имаше свободен изход. Бавно. Бавно.

Кучетата се придвижваха едновременно с него. Убеден беше, че единственото, което го спасява от незабавно нападение, е фактът, че те никога не са виждали или подушвали подобно същество. Нямаха установен стереотип на поведение за такъв случай.

Бягството, разбира се, би представлявало нещо познато за кучетата. Щяха да знаят какво да сторят, ако индивид с ръста на Тривайз демонстрира страх и побегне. И те ще побягнат. По-бързо.

Той продължаваше да се промъква странешком към едно дърво. Изпитваше дивото желание да се качи нависоко, където зверовете не ще могат да го последват. Те също се придвижваха с тихо ръмжене и скъсяваха разстоянието. И трите бяха вперили втренчени погледи в него. Още две приближаваха към тях, а по-надалеч се мяркаха и други. В един момент той трябваше да спринтира. Не биваше да го отлага твърде дълго, нито да побегне прекалено рано. И двете грешки можеха да се окажат фатални.

Сега!

Със сигурност постави личен рекорд за рязък старт и въпреки това беше на косъм. Усети шракване на челюсти край петата си и за момент те дори го задържаха, докато зъбите не се приплъзваха върху твърдия

керамоид.

Не беше особено ловък в катеренето по дървета. Не се бе качвал на дърво сигурно от десетгодишен, а и тогава, доколкото си спомняше, не блестеше с особени успехи. В настоящия случай обаче стволът не беше съвсем отвесен, а кората бе чвореста и той имаше къде да се хване. Още повече, че го гонеше свирепа нужда, а е удивително какво може да направи човек, притиснат от обстоятелствата.

Озова се седнал на един чатал десетина метра над земята. В момента не си даваше сметка, че си е одраскал ръката и от нея капе кръв. В основата на дървото седяха пет огромни песа, загледани нагоре с изплезени езици, и търпеливо чакаха.

А сега – какво?

37

Известно време Тривайз не беше в състояние да разсъждава логично. Мислите му сякаш проблясваха хаотично една през друга и ако можеха да бъдат подредени, щяха да изглеждат горе-долу така:

Блис твърдеше, че при тераформирането на една планета хората създават екологично неравновесие, което могат да крепят само с безкрайни усилия. Заселниците например никога не са водили със себе си по-едри хищници. Малките обаче не са могли да избегнат. Насекоми, паразити, дори птици, земеровки и така нататък.

Стряскащите животни от легендите и мъглявите литературни съчинения – тигри, мечки гризли, китове-убийци, крокодили? Кой би ги пренасял от свят на свят, дори да имаше смисъл? И къде то би имало смисъл?

Това означаваше, че хората бяха единствените по-големи хищници и на тях се падаше да пробират онези растения и животни, които, оставени сами на себе си, биха се задушили в собствените си свръхпопулации.

И ако по някакъв начин хората изчезнеха, трябваше да ги заместят други хищници. Но кои? Най-едрите и толерирани още от дълбока древност бяха кучетата и котките – опитомени и живеещи от човешкото благоволение.

Ако обаче хората ги нямаше, за да ги хранят? Тогава те трябва сами да си търсят прехраната – за оцеляването си и, в интерес на истината, за оцеляването на вида, с който засищат глада си и чиято популация

трябва да се контролира.

И така, кучетата – всичките им разновидности – ще се размножават: големите ще нападат оставените без надзор тревопасни, по-малките ще ловят птици и гризачи. Котките ще ходят на лов през нощта, както кучетата през деня; първите – поединично, вторите – на глутници.

И вероятно по пътя на еволюцията в крайна сметка ще се създадат нови видове, за да запълнят допълнителни екологични ниши. Дали някои кучета няма да развият земноводни способности, за да могат да се хранят с риба? А някои котки да започнат да се задържат за известно време във въздуха и да ловят по-тромавите птици?

Всичко това пробяга през ума му, докато очакваше логичното мислене да му подсказва какво би могъл да направи.

Броят на кучетата растеше. Изброи двадесет и три около дървото, а прииждаха още. Колко голяма беше глутницата? Всъщност какво значение имаше? И така тя беше достатъчно многобройна.

Извади бластера от кобура, но тежката дръжка в ръката му не даде онова чувство за сигурност, което би желал. Кога за последен път го бе зареждал с енергиен блок и колко заряда можеше да изстреля? Положително не двадесет и три.

Ами Пелорат и Блис? Ако се появяха, кучетата щяха ли да се навърлят върху тях? А даже да не се появяха тъкмо сега, щяха ли да са в безопасност? Ако хищниците усетеха присъствието на две човешки същества в развалините, какво би им попретило да ги нападнат там? Едва ли имаше врати или прегради, които да ги задържат.

Блис би ли могла да ги спре и прогони? Щеше ли да успее да концентрира достатъчно ментална сила през хиперпространството? И колко време би могла да поддържа такова ниво?

Тогава – да извика за помощ? Дали щяха да дотичат, ако се провикне, а кучетата да си плюят на петите под страховития поглед на геянката? (Страховит поглед ли беше нужен или просто ментално действие, неуловимо за наблюдателите, които не притежават тази способност?) Или пък, ако се появят, нямаше ли да бъдат разкъсани на парчета пред очите му, а той да е принуден да наблюдава безпомощно от относително безопасната си позиция на дървото?

Не, ще трябва да използва бластера. Ако успее да убие едно от кучетата, а другите побягнат от уплаха, би могъл да слезе, да извика Пелорат и Блис, да убие още няколко, проявили прекалено нахалство, а после тримата да се доберат до кораба.

Той нагласи силата на микровълновия лъч на три четвърти от

максимума. Щеше да е достатъчна, за да ликвидира някое от кучетата с голям шум. Гърмежът можеше да прогони другите без излишен разход на енергия.

Тривайз внимателно се прицели в едно животно сред глутницата, което изглеждаше (поне във въображението му) по-злобно от останалите – може би само защото седеше по-спокойно и следователно по-хладнокръвно очакваше плякката си. Кучето гледаше право в оръжието, сякаш презираше онова, което човекът можеше да направи с него.

На Тривайз му хрумна, че той самият никога не бе стрелял с бластер срещу живо същество, нито бе виждал друг да го прави. При тренировките стреляха в чучела от кожа и пластмаса, пълни с вода; течността почти мигновено се загряваше до точката на кипене и експлодираше, разкъсвайки опаковката на парчета.

Но кой, след като нямаше война, ще стреля в човек? И кой би се противопоставил срещу бластер, за да предизвика използването му? Само тук, на един свят, станал патологичен поради изчезването на хората...

Отчитайки странната способност на мозъка да регистрира несъществуващи подробности, Тривайз забеляза, че един облак бе скрил слънцето – и стреля.

Странен блясък премина през въздуха по права линия между дулото на бластера и кучето; трептяща светлина, която можеше и да не се забележи, ако слънцето грееше с пълна сила.

Животното сигурно усети приближаващата гореща вълна и леко помръдна, като че искаше да отскочи. После експлодира и част от кръвта и клетъчното му съдържание се изпариха.

Експлозията вдигна разочароващо малък шум, защото кучешката кожа просто не беше толкова здрава, колкото на чучелата за тренировка. Плът, кожа, кръв и кости се разпиляха наоколо и Тривайз усети, че му се повдига.

Кучетата се дръпнаха, някои от тях засегнати от неприятно горещите парчета. Но това бе само моментно стъписване. Сетне те отново се струпаха плътно, за да изядат това, което им се предлагаше. На Тривайз съвсем му прилоша. Не само че не ги плашеше, а ги и хранеше! При това положение никога нямаше да си отидат. Напротив – миризмата на прясна кръв и топло месо щеше да привлече още такива хищници, а може би и други, по-малки месоядни твари.

Някой извика:

– Тривайз! Какво...

Той погледна натам. Блис и Пелорат бяха излезли от развалините. Геянката бе спряла и разперила ръце, за да задържи историка, който гледаше към глутницата. Положението бе ясно и очевидно. Нямаше нужда от въпроси.

– Опитих се да ги пропъдя – извика Тривайз, – без да ви въвличам в това с Янов. Можеш ли да ги държиш на разстояние?

– Едва ли – отвърна Блис спокойно, така че Тривайз я чу с мъка, макар ръмженето да бе стихнало, сякаш кучетата внезапно бяха покрити с някакво успокояващо и звукопоглъщащо одеяло.

– Много са и не ми е позната невронната им дейност – добави тя. – На Гея нямаме такива екземпляри.

– Нито пък на Терминус. Или на който и да било цивилизован свят – извика Тривайз. – Ще застрелям колкото мога, а ти се погрижи за останалите. С по-малко няма да ти е чак толкова трудно.

– Не, Тривайз. С бластера само ще привлечеш още. Стой зад мен, Пел, защото няма как да ме защитиш. Голан, къде е другото ти оръжие?

– Невронният камшик?

– Да. Който предизвиква болка. Ниска мощност. Ниска мощност!

– Страхуваш се да не ги заболи ли? – ядосано се провикна съветникът. – Сега ли е най-подходящият момент да си припомним, че животът е нещо свято?

– Аз мисля за живота на Пел. И за моя. Направи каквото ти казвам. Ниска мощност, стреляй по едно куче. Не мога да ги задържа още дълго.

Животните се бяха отдалечили от дървото и наобиколили двамата, които стояха с гръб към някаква порутена стена. Най-близките правеха плахи опити да се приближат още повече и тихо скимтяха, сякаш се мъчеха да проумеят какво ги спира, след като не усещаха никаква преграда пред себе си. Някои напразно се опитваха да се покатерят по стената и да нападнат в гръб.

Ръката на Тривайз трепереше, докато нагласяваше невронното оръжие на ниска мощност. Камшикът изразходваше много по-малко енергия от бластера и една-единствена батерия можеше да произведе стотици удари, а и точният прицел не беше толкова важен. Тъй като спестяването на енергия също нямаше решаващо значение, той можеше да мине с камшика през цялата глутница. Това бе традиционният метод за озаптяване на тълпи, заплашващи да станат опасни.

Все пак последва предложението на Блис. Прицели се в едно куче и стреля. То се претърколи с притреперващи крака и пронизителни

письци.

Останалите се отдръпнаха от раненото животно с присвити назад уши. После заскимтяха на свой ред, обърнаха се и си тръгнаха, отначало бавно, сетне по-бързо и накрая в пълен бяг. Удареното животно с мъка се изправи и закуцука, скимтейки, след тях.

Воят заглъхна в далечината и Блис каза:

– Да се връщаме на кораба. Те ще дойдат отново или ще налетим на други.

След малко Тривайз си помисли, че никога не бе боравил толкова бързо с входния механизъм на звездолета. И се надяваше повече да не му се налага да го прави.

38

Нощта падна преди той да се почувства що-годе нормално. Тънката лентичка синтетична кожа върху одрасканата му ръка бе успокоила физическата болка, но не беше така лесно да се уталожат болката от психическата рана.

Работата не бе в самата опасност, на която бяха изложени. Реагира на нея както всеки средно смел човек би реагирал. Само че опасността дойде от напълно неподозирана посока. Дразнеше го цялата тази нелепост. Какво би станало, ако се разчуеше, че ръмжащи кучета са го накарали да се покатери на дърво? Все едно да се впунснете в бяг от писукането на ядосани канарчета.

Той с часове се заслушваше за нова атака от страна на кучетата, за вой, за драскаме с нокти по външния корпус на кораба.

Пелорат, от своя страна, изглеждаше съвсем спокоен.

– Нито за миг не се съмнявах, драги приятелю, че Блис ще се справи, но трябва да кажа, че и ти стреля добре с това оръжие.

Тривайз сви рамене. Не беше в настроение да обсъжда подобен въпрос.

Ученият държеше в ръка своята библиотека – компактдиска, на който се съхраняваше трудът на целия му живот, преминал в изследвания на митове и легенди – и се оттегли с нея в спалнята, където стоеше малкият му четец.

Изглеждаше доста доволен от себе си. Тривайз го забеляза, но не коментира. Щеше да има достатъчно време по-нататък, когато умът му нямаше да е толкова зает с кучетата.

Щом двамата останаха сами, Блис промълви колебливо:

– Предполагам, че са те изненадали.

– Ами, да – мрачно отвърна съветникът. – Кой би повярвал, че при вида на едно куче – именно куче! – ще хукна да се спасявам.

– След двадесет хиляди години без хора това едва ли са обикновени кучета. Сега тези животни сигурно са доминиращите едри хищници.

Тривайз кимна.

– Така си и помислих, докато седях на клона на дървото в ролята на предпочитана плячка. Ти беше определено права за неуравновесената екология.

– Неуравновесена, да, от гледна точка на хората. Но като видях колко добре се справят кучетата, чудя се дали Пел не е прав в своето предположение, че природната среда може сама да постигне равновесие, като запълни екологичните ниши с еволюирали варианти на относително малобройните видове, присъстващи първоначално на даден свят.

– Колкото и странно да е – рече Тривайз, – и на мен ми хрумна същата мисъл.

– При условие, разбира се, че нарушаването на равновесието не е толкова голямо, та процесът на възстановяване да изисква твърде много време. Междувременно планетата може да стане напълно нежизнеспособна.

Тривайз изсумтя. Блис го погледна замислено.

– Добре, че настоя да се въоръжиш.

– Не ми помогна много. Виж, твоите способности...

– Не, оръжието беше необходимо. Толкова спешно, само с хиперпространствен контакт с останалата част от Гея, при тъй много умове от непознато естество, нямаше да мога да направя нищо без невронния камшик.

– Бластерът обаче не свърши никаква работа. Опитах.

– С бластера, Тривайз, кучето просто изчезва. Останалите могат да се изненадат, но не и да се уплашат.

– Още по-лошо – поясни Тривайз. – Те изядоха останките. Аз направо ги подкупвах да останат.

– Да, разбирам, че ефектът е бил такъв. С невронния камшик е друго. Той причинява болка и раненото куче издава звуци, понятни за другите животни, които по условен рефлекс започват да изпитват страх. След като вече са предразположени към него, аз само побутнах умовете им и те избягаха.

– Да, но ти успя да съобразиш, че в този случай камшикът е по-

страшното оръжие, докато аз не успях.

– Свикнала съм да боравя с умове, а ти не си. Затова настоявах за ниска мощност, както и да се прицелиш само в едно животно. Не исках кучето просто да умре от болка. Не исках и тя да е толкова разсеяна, че да има ефекта на бой с камшик. Исках силна болка, концентрирана във фокус.

– И я получи, Блис – кимна Тривайз. – Свърши идеална работа. Дължа ти огромна благодарност.

– Недоволен си – замислено каза геянката, – защото ти се струва, че си играл нелепа роля. А всъщност, пак повтарям, без твоите оръжия нямаше да мога да направя нищо. Това, което ме озадачава, е как си обясняваш въоръжаването си при всичките ми уверения, че на този свят няма хора – нещо, в което продължавам да съм сигурна. Предвиди ли кучетата?

– Не – отвърна Тривайз. – Разбира се, че не. Във всеки случай, не съзнателно. От друга страна, не ходя въоръжен по принцип. На Компорелон не съм се и сетил да взема оръжие. Не бива обаче да се хващам в капана и да мисля, че е някаква магия. Подозирам, че когато започнахме да говорим за извадени от равновесие екологии, някак си подсъзнателно съм си представил животни, станали опасни в отсъствието на човека. Сега вече това изглежда съвсем логично, но е възможно и да съм имал подобно предчувствие. Нищо повече.

– Не го отхвърляй така небрежно. Аз също участвах в разговора за небалансираните екологии, но няха такова предчувствие. Тъкмо тази интуиция цени у теб Гея. Разбирам също, че сигурно те дразни да имаш скрити способности за предвиждане, естеството на които не можеш да доловиш; да действаш решително, но без разумни основания...

– На Терминус изразът е „да действаш по вътрешен подтик“.

– А на Гея казваме „да знаеш, без да мислиш“. На теб не ти харесва да знаеш, без да мислиш, нали?

– Определено не ми харесва. Не искам да бъда ръководен от предчувствия. Приемам, че те се основават на някаква причина, но ако не я знам, всичко ме кара да мисля, че нямам контрол върху собствения си разсъдък – нещо като лека форма на лудост.

– Когато реши в полза на Гея и Галаксея, ти действаше по интуиция, а сега търсиш причината.

– Поне десет пъти съм го твърдял.

– А аз отказвах да приема твърденията ти за буквална истина. Съжалявам. Повече няма да ти противореча. Надявам се обаче, че мога да

продължа да изтъквам преимуществата на Гея.

– Естествено – засмя се Тривайз, – ако ти обаче от своя страна признаеш, че съм свободен да не ги приемам.

– Хрумвало ли ти е в такъв случай, че този непознат свят се връща към някакво варварство и може би в края на краищата ще стане необитаем и ще се превърне в пустош поради отстраняването на единствения вид, способен да играе ролята на ръководещ разум? Ако този свят обаче беше Гея или, още по-добре, част от Галаксея, това не би могло да се случи. Ръководният разум би продължил да съществува в Галактиката като цяло и екологията, чието равновесие по някаква причина се е нарушило, ще се насочи към възстановяването му.

– Това означава ли, че кучетата ще спрат да се хранят?

– Разбира се, че ще се хранят, също както и хората. Но ще се хранят целенасочено, под съзнателно ръководство, за да поддържат екологичното равновесие, а не в резултат на произволни обстоятелства.

– Изгубването на личната свобода може да няма значение за кучетата, но за хората има – каза Тривайз.

– А какво би станало, ако всички човешки същества престанат да съществуват – навсякъде, не само на един или на няколко свята? Ако Галаксея остане без хора? Ще има ли ръководещ разум и тогава? Останалите форми на живот и неодушевената материя ще успеят ли да изградят общ разсъдък, подходящ за тази цел?

Блис се поколеба.

– Такова нещо – рече тя – никога не се е случвало. Нито пък има никакви изгледи да се случи в бъдеще.

– А не ти ли изглежда очевидно – продължи Тривайз, че човешкият мозък е качествено различен от всичко друго и че ако той отсъства, общият сбор от останалите съзнания не би могъл да го замести. Не е ли истина, че хората са специален случай и трябва да бъдат третирани по съответния специален начин? Те не бива да се идентифицират дори един с друг, камо ли с нечовешки обекти.

– Въпреки това ти реши в полза на Галаксея.

– Причината за което все още не мога да проумея.

– Може би главната причина е била именно предчувствието ти за последиците от нарушеното екологично равновесие? Не е ли възможно основният аргумент да е бил, че всички светове в Галактиката са на ръба на острието и от двете страни ги очаква нестабилност, и че единствено Галаксея би могла да предотврати катастрофите, случващи се на този свят, да не говорим за безспирните междучовешки бедствия като

войните и лошото управление?

– Не. Когато взимах решението, не мислех за небалансираните екологии.

– Откъде си сигурен?

– Може да не знам какво предугадам, но ако впоследствие то бъде споменато, бих го разпознал. Както впрочем ми се струва, че наистина съм предвидил наличието на опасни животни на този свят.

– Е – каза Блис сериозно, – тези кучета можеха да ни костват живота, ако не бяха обединените ни сили – твоята интуиция и моят ментализъм. Хайде, нека бъдем приятели.

Тривайз кимна.

– Щом искаш.

В гласа му имаше ледена нотка, която накара геянката да вдигне вежди, но в този момент в стаята се втурна Пелорат, трясещ главата си така, сякаш искаше да я откъсне.

– Мисля – изрева той, – че го открих.

39

По принцип съветникът не вярваше в лесните победи, но в края на краищата човешко е да повярваш на нещо дори против разума си. Той почувства, че мускулите на гърдите и гърлото му се стягат, но все пак успя да изрече:

– Местоположението на Земята? Това ли откри, Янов?

Пелорат го зяпна втрещено и ентузиазмът му сякаш се изпари.

– Ами, не – рече той явно сконфузен, – не съвсем. Всъщност, Голан, няма нищо общо. Бях забравил за това. Открих... друго в развалините. Предполагам, че не е толкова важно.

Тривайз с усилие пое дълбоко въздух и каза:

– Няма защо да се притесняваш, Янов. Всяка находка е важна. Та какво дойде да ни съобщиш?

– Ами – започна Пелорат, – работата е там, че почти нищо не беше оцеляло, разбирате ли? Двадесет хиляди години ветрове и бури не оставят много след себе си. Още повече, растенията също действат като бавни разрушители, а животните... но както и да е. Въпросът е, че „почти нищо“ не означава „нищо“. Развалините, на които попаднахме, трябва да са останки от обществена сграда, тъй като върху едни паднали камъни или късове бетон имаше изсечен надпис. Беше много трудно да се

различи, нали разбираш, приятелю, но аз направих снимки с един от онези фотоапарати с вградено компютърно увеличение, които имаме на борда – така и не се наках да поискам разрешение да го взема, Голан, но ми се стори важно и...

Тривайз махна нетърпеливо с ръка.

– Продължавай.

– Успях да разчета част от надписа, който явно беше много архаичен. Даже с компютърното увеличение и моята осведоменост по отношение на архаичния език беше невъзможно да се разбере каквото и да било с изключение на една кратка фраза. Там буквите бяха по-големи и малко по-ясни от останалите. Може да са били изсечени и по-дълбоко, защото представляваха наименованието на самия свят. Фразата гласеше: „Планета Аврора“, така че предполагам, че светът, на който стоим, се нарича Аврора, или поне се е наричал така.

– Все някак трябва да се нарича – отбеляза Тривайз.

– Да, но имената рядко се избират произволно. Току-що претърсих внимателно библиотеката си и намерих две стари легенди, идващи, както се оказа, от два много отдалечени един от друг свята, така че имаме достатъчно основание да смятаме, че са възникнали независимо, като имаме предвид... както и да е! И в двете легенди Аврора е името на зората. Може да се предполага, че на някакъв прагалактически език „аврора“ е означавало „зора“. Работата е там, че някаква дума за зора или зазоряване често се използва като име на първите построени космически станции или други подобни конструкции. Ако този свят се нарича Зора, независимо на какъв език, възможно е и той да е бил първият по рода си.

Тривайз попита:

– Да не се готвиш да ни излезеш с твърдението, че тая планета всъщност е Земята и Аврора е алтернативното ѝ име, тъй като Земята символизира зората на живота и на човечеството?

– Не мога да отида толкова далеч – отговори Пелорат.

– Все пак няма радиоактивна повърхност – напомни с горчивина в гласа си съветникът, – няма огромен спътник, нито газов гигант с широки пръстени.

– Точно тъй. Но Дениадор от Компорелон смяташе, че тъкмо този е един от световите, усвоени на времето от първата вълна заселници – космонитите. Ако е така, то неговото име може би сочи, че е бил първият от космонитските светове. Възможно е в този момент да стоим на най-стария човешки свят в Галактиката, с изключение на Земята. Това

не е ли вълнуващо?

– Във всички случаи е интересно, Янов, но не извлякохме ли твърде много от едно име?

– Има още – заяви Пелорат възбудено. – Доколкото е меродавна справка в моите архиви, днес в Галактиката липсва свят с име „Аврора“ и, сигурен съм, твоят компютър ще го потвърди. Както казах, има всякакви светове и други обекти, наречени „Зора“ или нещо подобно, но никъде не е използвана самата дума „Аврора“.

– А защо ще я използват? Щом е прагалактическа, няма как да е популярна.

– Но имената остават, дори когато са безсмислени. Ако този е първият населен свят, той е бил прочут; може даже за известно време да е бил господстващият свят в Галактиката. С положителност ще има други, кръстени „Нова Аврора“, „Малката Аврора“ и тъй нататък. А такива...

Тривайз го прекъсна:

– Може да не е първият населен свят. Може никога да не е играл важна роля.

– Според мен има по-основателна причина, драги приятелю.

– Каква например, Янов?

– Ако първата вълна заселници е била застигната от втора, на която сега принадлежат всички светове в Галактиката – както впрочем твърдеше Дениадор, – много е вероятно да е имало период на враждебност между двете вълни. И при изграждането на своите, тъй да се каже, светове втората вълна да избягва да използва имената, дадени от първата на нейните си. По този начин от факта, че името „Аврора“ не се повтаря, можем да заключим, че действително са съществували две заселнически вълни и че този свят е от първата.

Тривайз се усмихна.

– Янов, вече добивам представа как работите вие, митолозите. Съграждате красива надстройка, пък било то и върху въздушни основи. Легендите твърдят, че заселниците от първата вълна са били придружени от множество роботи и се предполага, че именно те са причинили гибелта им. Ако бяхме намерили поне един робот на този свят, щях да съм склонен да приема хипотезата за първата вълна, но как можем да очакваме след двадесет хиляди...

Пелорат с усилие мърдаше устни, без да издаде членоразделен звук, докато накрая проговори:

– Ама не ти ли казах? Не, разбира се, че не съм! Толкова съм

развълнуван, че всичко ми се обърка в главата. Голан, там имаше робот.

40

Тривайз разтри челото си, сякаш то внезапно го заболя.

– Робот? – попита той. – Имаше робот?

– Да – Пелорат закима енергично с глава.

– Откъде знаеш?

– Ами, беше си робот. Как мога да не го позная, след като съм го виждал?

– Ти виждал ли си някога друг път робот?

– Не, но беше метален предмет, който прилича на човек. Глава, ръце, крака, торс. Естествено, като казвам метален, имам предвид най-вече ръждясъл, и когато се приближих към него, предполагам вибрациите от стъпките ми го повредиха още повече, така че докато протегна ръка да го пипна...

– Защо е трябвало да го пипаш?

– Ами, сигурно не съм можел да повярвам на очите си. Беше машинна реакция. Щом го докоснах, той се разпадна. Но...

– Да?

– Преди да се разпадне съвсем, очите му като че ли слабо просветнаха и издаде звук, сякаш се опитва да изрече нещо.

– Искаш да кажеш, че все още е функционирал?

– Едва-едва, Голан. После се срива.

Тривайз се обърна към Блис.

– Потвърждаваш ли всичко това?

– Робот беше и ние го видяхме – отвърна геянката.

– И работеше?

Жената глухо каза:

– Когато се разпаднаше, долових слаба невронна дейност.

– Каква невронна дейност? Роботите нямат органичен мозък.

– Предполагам, че притежават компютризирания му еквивалент – отговори Блис – и аз мога да го доловя.

– Долови роботска, а не човешка менталност, така ли?

Тя сви устни:

– Беше твърде слаба, за да разбере друго, освен че я има.

Тривайз я изгледа, после и Пелорат и каза с едва потискана ярост:

– Това променя всичко.

ЧАСТ ЧЕТВЪРТА
СОЛАРИЯ

X. РОБОТИ

41

По време на вечерята Тривайз изглеждаше потънал в мисли, а Блис насочи цялото си внимание към храната.

Пелорат, който комай единствен бе склонен да разговаря, изтъкна, че ако планетата, на която се намират, е Аврора и че ако това е първият колонизиран свят, той би трябвало да е доста близо до Земята.

– Може би си струва да претърсим непосредственото звездно обкръжение – вметна историкът. – То ще рече да пресеем най-много неколкостотин звезди.

Тривайз измърмори, че приемът на пробите и грешките е последното средство и че преди да открият Земята, би искал да събере колкото е възможно повече информация за нея. Не каза нищо повече и Пелорат, очевидно почувствал се сръзан, също потъна в мълчание.

Тъй като съветникът не стана по-общителен и след като се нахраниха, Янов плахо се обади:

– Тук ли ще стоим, Голан?

– Поне за през нощта – отвърна Тривайз. – Имам нужда да помисля малко.

– Дали е безопасно?

– Дори наоколо да има нещо много по-лошо от кучетата – каза Тривайз, – в кораба ще сме в пълна безопасност.

Пелорат се запъна:

– Колко време ще ни трябва, за да излетим, ако тук има нещо много по-лошо от кучетата?

– Компютърът е в готовност за излитане – поясни съветникът. – Мисля, че ще успеем за не повече от две-три минути. И понеже, ако се случи неочаквано събитие, той ще ни разбуди съвсем ефективно, предлагам всички да поспим. Утре сутринта ще реша как да продължим.

На приказки е лесно, помисли малко по-късно Тривайз, уловил се, че се взира в тъмнината. Беше се свил полуоблечен на пода на

компютърното помещение. Твърде неудобна поза, ала той бе сигурен, че този път и леглото няма да е по-примамливо, а оттук поне можеше незабавно да предприеме някакви действия, ако компютърът вдигне тревога.

Чу стъпки и инстинктивно се изправи, като си удари главата в ръба на пулта – не толкова силно, че да се нарани, но достатъчно, за да му се наложи да потърка мястото и да изкриви лице.

– Янов? – попита с приглушен глас, докато примигваше.

– Не. Аз съм. Блис.

Тривайз протегна ръка над ръба на пулта, та да има поне частичен контакт с компютъра и нежната светлина отвори увитата в леко розово одеяние геянка.

– Какво има? – попита той.

– Погледнах в стаята ти, но там те нямаше. Долових обаче невронната ти дейност. Явно беше буден, така че реших да вляза.

– Е, какво искаш?

Тя седна до стената, вдигна колене нагоре и облегна брадичка на тях. Сетне каза:

– Не се безпокой. Нямам никакви попълзновения към онова, което е останало от девствеността ти.

– Не съм си и въобразявал – язвително отвърна Тривайз. – Защо не спиш? Ти имаш по-голяма нужда от нас.

– Повярвай – рече Блис тихо и някак прочувствено, – тази история с кучетата беше много изтощителна.

– Вярвам ти.

– Само че трябваше да поговоря с теб, докато Пел спи.

– За какво?

– Когато той ти разправи за робота, ти рече, че това променя всичко. Какво имаше предвид?

– Не разбираш ли? – изненада се Тривайз. – Имаме три набора от координати – три забранени свята. Вече искам да посетя и трите, за да науча колкото се може повече за Земята, преди да се опитам да я открия.

Той се доближи леко към нея, за да може да говори още по-тихо, а сетне рязко се отдръпна и каза:

– Слушай, не искам Янов да нахълта да ни търси тук. Не знам той какво ще си помисли.

– Малко е вероятно. Пел заспа и аз съвсем леко му помогнах. Ако се размърда, ще разбере. Продължавай. Искаш да посетиш и трите свята. Какво се е променило?

– В плана ми не влизаше да си пиляя времето без нужда на който и да е от тях. Ако тази планета, Аврора, от двадесет хиляди години не е населена с хора, твърде съмнително е, че е оцеляла някаква полезна информация. Не искам да прекарам седмици или месеци в безполезно търсене, да разгонвам кучета, котки, бикове и каквото там още може да подивее и да стане опасно, единствено с надеждата да открия някакво парче архивен материал сред праха, ръждата и развалините. Може да се окаже, че на някой от другите забранени светове или дори и на двата има хора и запазени библиотеки. Така че първоначалното ми намерение беше веднага да напусна Аврора. Ако го бях направил, сега щяхме да сме в космоса и да спим в пълна безопасност.

– Обаче?

– Обаче, ако на този свят все още има функциониращи роботи, те може би пазят важна информация, която ще можем да използваме. Побезопасно ще е да си имаме работа с тях, отколкото с хора, тъй като според онова, което съм чувал, те са длъжни да се подчиняват на заповедите ни и не могат да ни причинят вреда.

– Следователно ти си променил плановете си и сега се каниш да прекараш известно време на този свят, за да търсиш роботи?

– Не ми се иска особено много, Блис. Струва ми се, че роботите не могат да издържат двадесет хиляди години без поддръжка. Само че след като ти си видяла такъв, в който все още има искра на активност, ясно ми е, че не бива да се уповавам единствено на своите, основани на здравия разум, преценки. Не мога да си позволя да се ръководя от невежеството си. Може би роботите са по-издръжливи, отколкото си мисля, или пък имат някакви способности да се самоподдържат.

– Тривайз – прошепна Блис, – послушай ме и запази това, дето ще ти кажа, в тайна.

– В тайна? – извиси глас съветникът. – От кого?

– Шт! От Пел, разбира се. Виж какво, излишно е да си променяш плановете. Беше прав още в началото. На този свят няма функциониращи роботи. Аз не открих нищо.

– Открила си един, а щом...

– Не съм го открила. Той не функционираше; отдавна не е функционирал.

– Но ти каза...

– Знам какво съм казала. Пел си е помислил, че е забелязал движение и е чул някакъв звук. Той е романтик. Прекарал е живота си в търсене на данни, а това е труден начин да оставиш собствена дупка в света на

учените. Пел страшно би искал да направи някакво откритие. Разчитането на думата „Аврора“ по право му принадлежи и аз видях, че в този момент беше по-щастлив, отколкото можеш да си представиш. Отчаяно му се иска обаче да открие още нещо.

Тривайз се намръщи.

– Да не намекаваш, че на него толкова му се иска да направи някакво откритие, та се е самоубедил, че е попаднал на действащ робот, когато всъщност роботът не е действал?

– Това, на което той попадна, не беше нищо повече от купчина ръжда, и в нея имаше точно толкова съзнание, колкото в скалите наоколо.

– Но ти го подкрепи.

– Не можах да се насиля и да го лиша от откритието му. За мен той означава много.

Съветникът я гледа цяла минута, а после рече:

– Имаш ли нещо против да ми обясниш защо той значи толкова много за теб? Искам да знам. Наистина го искам. Янов би трябвало да ти изглежда просто като един възрастен мъж без нищо романтично в себе си. Той е изолат, а ти презираш изолатите. Ти си млада и красива и сто на сто съществуват други части от твоята планета, които притежават тела на жизнени и хубави млади мъже. С тях си в състояние да установиш физически взаимоотношения, които могат да резонират в Гея и да предизвикат върхове от екстаз. Така че какво толкова виждаш у Янов?

Блис мрачно го изглежда.

– Ти не обичаш ли Пелорат?

Тривайз сви рамене и каза:

– Аз го харесвам. Предполагам, би могла да кажеш и че го обичам в несексуалния смисъл на думата.

– Ти не го познаваш от твърде отдавна, Тривайз. Защо го обичаш по този свой несексуален начин?

Съветникът усети, че се е усмихнал незабелязано.

– Ами той е такъв един странен. Честно казано, смятам, че никога през живота си не е помислил нито веднъж за себе си. Наредиха му да тръгне с мен и той тръгна. Никакви възражения. Искаше да идем на Трантор, но когато настоях, че трябва да отида на Гея, изобщо не го оспори. А сега е готов да дирим Земята, макар да би трябвало да знае, че това е опасно. Абсолютно съм сигурен, че ако му се наложи да пожертва живота си заради мен – или за някого друго – ще го направи, и то без да се замисли.

– А ти би ли пожегвал живота си заради него, Тривайз?

– Бих могъл, ако нямам време за преценка на вариантите. Ако обаче имам, може би бих изкръшкал. Аз не съм толкова добър. И поради това изпитвам ужасна необходимост да го пазя. Не искам Галактиката да го научи да не бъде добър. Разбираш ли? И трябва да го пазя особено много от теб. Не мога да понасям мисълта, че когато тази шуротия, дето те забавлява в момента, приключи, ще го захвърлиш.

– Да, предполагам, че си мислиш нещо такова. А не допускаш ли, че аз виждам в Пел същото, което и ти – и дори повече, тъй като мога пряко да контактувам с ума му? Нима действам, сякаш искам да го нараня? Щях ли да подкрепя илюзията му, че е видял функциониращ робот, ако нещата не бяха такива, че просто не понасям мисълта да му причиня болка? Тривайз, аз съм привикнала към това, което ти наричаш доброта, тъй като всяка част от Гея е готова да се принесе в жертва заради цялото. Ние не знаем и не приемаме никакъв друг начин на действие. Само че когато го вършим, не се лишаваме от нищо, тъй като всяка част е цялото... макар и да виждам, че ти е трудно да го разбереш. Пел обаче е нещо различно.

Блис вече не гледаше към Тривайз. Тя сякаш си говореше сама.

– Той е изолат. Той не е самоотвержен, понеже е част от нещо по-голямо. Той е самоотвержен, просто защото е самоотвержен. Разбираш ли ме? Той може да загуби всичко и нищо да не спечели и въпреки това да е такъв, какъвто е. Дори ме кара да се срамувам, че съм готова на всичко, без да се боя да загубя, докато той ще е такъв, какъвто е и когато няма надежда да спечели.

Тя пак погледна съветника, този път с много сериозно изражение.

– Не разбираш ли колко неща знам за него, дето ти никога не би могъл да узнаеш? Мислиш ли, че съм в състояние да му причиня нещо лошо по какъвто и да е начин?

– Блис – отвърна Тривайз, – днес ти каза: „Нека бъдем приятели“, а аз ти отговорих само: „Щом искаш.“ Рекох го неохотно, понеже си мислех какво можеш да сториш на Янов. Сега е мой ред. Хайде, Блис, нека бъдем приятели. Ти ще продължиш да ми изтъкваш предимствата на Галаксея, а аз – да отхвърлям аргументите ти, но въпреки това, нека бъдем приятели – и той й подаде ръка.

– Разбира се, Тривайз – каза Блис и те здраво стиснаха дланите си.

Съветникът тихичко се усмихна на себе си. Усмивката въобще не достигна до устните му и те не се разтеглиха или изкривиха.

Докато бе работил с компютъра, за да намери звездата (ако изобщо имаше такава звезда) от първия набор координати, Пелорат и Блис бяха го наблюдавали внимателно и, разбира се, бяха задавали въпроси. Сега те се намираха в стаята си и спяха или поне почиваха, оставили работата изцяло в ръцете му.

В известен смисъл това го ласкаеше, защото му се струваше, че просто са приели факта, че той знае какво прави и не се нуждае от надзираване или насърчаване. Всъщност още от първия досег с компютъра Тривайз бе натрупал достатъчно опит, за да му се доверява напълно и да е убеден, че умната машина може да се остави ако не без никакъв надзор, то поне със съвсем малък.

Показа се друга звезда – блестяща и неотбелязана на галактическата карта. Тя бе по-светла от онази, около която обикаляше Аврора, и това още повече подчертаваше значението на факта, че не е записана в компютъра.

Удивяваше се на причудливостта на древната традиция. Цели векове можеха да бъдат извикани на фокус или пък да отпаднат напълно. Цели цивилизации можеха да отминат в пълно забвение. И въпреки това от столетията, отскубнати от тези цивилизации, можеше да се появи някой и друг факт, който да бъде запомнен без никакво изкривяване – също както въпросните координати.

Преди време бе отбелязал това пред Пелорат и историкът веднага бе отвърнал, че именно заради него си струва да се занимаваш с изучаване на митове и легенди. „Въпросът е – бе казал Пелорат, – да откриеш или да прецениш кои точно конкретни компоненти на дадена легенда представят скритата под тях истина. То не е никак лесно и различните митолози най-вероятно ще изберат различни елементи – обикновено в зависимост от това, кои прилягат по-добре на техните тълкувания.“

Във всеки случай звездата бе точно на мястото, където координатите на Дениадор, коригирани по време, показваха, че трябва да се намира. В този миг Тривайз бе готов да заложи значителна сума, че и третото слънце също ще бъде на мястото си. А ако се окажеше, че е тъй, бе готов да допусне, че легендата е вярна и в друго отношение – действително е имало общо петдесет забранени свята (въпреки подозрително

кръглата бройка) и да се запита къде ли биха могли да са останалите четиридесет и седем.

Около звездата обикаляше един обитаем – и забранен – свят и този път неговото съществуване дори не предизвика тръпка на изненада у Тривайз. Беше абсолютно сигурен, че ще е там. Трябваше просто да насочи кораба в бавна орбита около него.

Облачният слой бе доста рехав и значителна част от повърхността можеше да се види от космоса. Светът бе преобладаващо воден, каквито бяха почти всички обитаеми планети. Имаше един непрекъснат тропически океан, както и два също такива полярни. В средните ширини на едната полусфера се намираще змиевиден континент, опасан с поредица от заливи от всяка страна така, че от време на време се образуваше и по някой тесен провлак. В другите средни ширини земната повърхност бе разчупена на три големи части, всяка от които бе по-широка в посока север-юг.

Сега на Тривайз му се искаше да е изучавал достатъчно задълбочено климатология, за да може да предвиди какви ще са температурите и сезоните. За момент дори се поблазни от идеята да накара компютъра да поработи над този проблем. Само че нещата явно не опираха до климата.

Далеч по-важно беше, че компютърът и този път не откри никакво излъчване, чийто произход би могъл да е от техническо естество. От телескопа научи, че планетата не е като проядена от молци и че няма никакви следи от пустини. Повърхността се движеше назад в различни оттенъци на зеленото, но нито на дневната ѝ страна имаше белези от градски области, нито на нощната – светлини.

Дали това не бе още един свят, пълен с всевъзможен живот освен човешкия?

Той почука на вратата на другата спалня.

– Блис? – прошепна достатъчно високо и пак почука. Чу се шумолене и после гласът на геянката:

– Да?

– Можеш ли да излезеш? Имам нужда от помощта ти.

– Ако почакаш съвсем мъничко, ще се направя по-представителна.

Когато най-подир тя се появи, изглеждаше точно толкова представителна, колкото и всеки друг път. Тривайз усети леко раздразнение, че го е накарала да чака, защото за самия него нямаше особено значение как изглежда Блис. Но сега бяха вече приятели и той потисна яда си.

С усмивка и приятен глас тя рече:

– Какво мога да направя за теб, Тривайз?

Съветникът махна с ръка към екрана.

– Както виждаш, движим се над повърхността на свят, който явно е в добро здраве и сушата му е покрита с доста гъста растителност. Само че през нощта няма никакви светлини, нито пък излъчвания от технически характер. Моля те, вслушай се и ми кажи дали на него съществува някакъв разумен живот. На едно място ми се стори, че забелязвам стада тревопасни, но не бях сигурен. Може би просто съм видял нещо, което страшно ми се иска да видя.

Блис се „вслуша“ или, най-малкото, на лицето ѝ се появи странното напрегнато изражение. Тя каза:

– О, да. Изобилие от животни.

– Млекопитаещи?

– Вероятно.

– Хора?

Сега тя като че ли се концентрира по-силно. Мина минута, после втора и накрая чертите ѝ се отпуснаха.

– Не съм съвсем сигурна. От време на време ми се струва, че долавям полъх от интелигентност, достатъчно интензивна, за да се окаже човешка. Само че е толкова слаба и толкова нарядко, че и аз може би усещам онова, което до немай къде ми се иска да усетя. Разбираш ли...

Тя млъкна наред фразата и Тривайз я подкани с едно „Е?“

– Работата е там – поясни Блис, – че комай долавям още нещо. Не ми е познато, но не виждам и какво друго може да е...

Лицето ѝ отново се напрегна и тя започна да се „вслушва“ с още по-голяма концентрация.

– Е? – пак попита Тривайз след малко. Тя постепенно дойде на себе си.

– Не виждам какво друго може да бъде освен роботи.

– Роботи!

– Да, а щом долавям тях, сигурно би трябвало да мога да доловя и хора. Само че не мога.

– Роботи! – повтори Тривайз и се намръщи.

– Да – кимна Блис, – и доколкото мога да преценя, многобройни.

43

Когато казаха на Пелорат, той също възкликна „Роботи!“, почти

изкопирвайки тона на Тривайз. После леко се усмихна.

– Голан, ти беше прав и аз не биваше да се съмнявам в теб.

– Не си спомням да си се усъмнявал в мен, Янов.

– Е, добре де, старче, не мислех, че трябва да го показвам. Просто си рекох, вдън душа, че е грешка да напускаме Аврора, след като там има шанс да изследваме някой робот. Обаче ти явно си знаел, че тук ще намерим по-голям избор от роботи.

– Нищо подобно, Янов. Просто рискувах. Блис ми каза, че менталните им полета са такива, като че ли те са в пълна изправност, а на мен ми се струва, че роботите не могат да са в пълна изправност, ако няма хора, които да се грижат за тях и да ги поддържат. Само че тя не засече нищо човешко, така че все още търсим...

Пелорат замислено се взря в екрана.

– Май всичко долу е гора, а?

– Главно гора. Но има и ясно очертани ивици, които може да са пащица. Работата е там, че не виждам градове, нито някакви светлини през нощта и през цялото време няма нищо друго освен термично излъчване.

– Значи, в края на краищата, липсват хора?

– Чудя се. Блис е в кухнята – опитва се да се концентрира. Аз поставих условен първичен меридиан на планетата, което означава, че в компютъра тя е разделена на дълж и шир. Любимата ти има едно малко устройство, което натиска, колчем попадне на необичайна концентрация на роботска ментална активност – предполагам, че по отношение на роботите не може да се каже „невронна активност“ – или каквато и да било следа от човешка мисъл. Устройството е свързано с компютъра, така че по този начин фиксираме всички дължини и ширини, за да можем да изберем подходящо място за кацане.

Пелорат се обезпокои.

– Разумно ли е да оставяме избора на машина?

– Защо не, Янов? Това е много компетентна машина. Освен това, когато нямаш никаква основа, върху която сам да избереш, каква е вредата поне да се съобразиш с избора на компютъра?

Лицето на Пелорат просветля.

– В това има нещо, Голан. Някои от най-старите легенди включват разкази за хора, които са правели своя избор, като са хвърляли кубчета на земята.

– Тъй ли? И какво са постигали с това?

– На всяка страна на кубчето е имало някакво решение – да, не, може би, отложи и така нататък. Тази страна, която останела отгоре, се

приемала като съвет. Или пък пускали едно топче да се търкаля по диск с жлебове с различни решения, разпръснати между тях. Използвало се решението, което било изписано на жлеба, където спирало топчето. Някои митолози мислят, че тези занимания са представлявали по-скоро хазартни игри, отколкото теглене на жребий, но според мен двете неща до голяма степен съвпадат.

– В известен смисъл – рече Тривайз, – ние също играем хазартна игра, за да изберем място на приземяване.

Блис се появи точно навреме, за да чуе последния коментар. Тя каза:

– Никакви хазартни игри. Аз натиснах няколко пъти „може би“ и след това едно абсолютно сигурно „да“ и точно към това „да“ ще се насочим.

– Какво го направи „да“? – попита Тривайз.

– Долових следа от човешка мисъл. Определено. Няма грешка.

44

Трябва да бе валяло, защото тревата беше мокра. Облаците над тях се движеха бързо и имаше признаци, че скоро ще се разкъсат.

„Далечната звезда“ се бе спуснала кротко край една горичка. (В случай, че се появят диви кучета, помисли си Тривайз полу на шега.) Наоколо всичко напомняше на пасбища, а като слизаше от едно възвишение, откъдето се виждаше по-добре, той забеляза нещо, приличащо на овощни градини и полета, засети със зърнени култури, както и – този път без всякакво съмнение – пасящи животни.

Нямаше обаче никакви конструкции. Нищо изкуствено, като се изключи подредеността на дърветата в градините и резките граници между отделните полета – въпреки че сама по себе си тази подреденост бе не по-малко неприродна, отколкото би била някоя приемателна станция на микровълнова енергия.

Възможно ли беше обаче подобно равнище на изкуственост да е предизвикано от роботи? Без наличието на хора?

Тривайз тихо препаса кобурите си. Този път знаеше, че и двете оръжия действат и са напълно заредени. За миг улови погледа на Блис и се поколеба.

– Продължавай – каза тя. – Не мисля, че ще ти потрябват за нещо, но същото смятах и по-рано, нали така?

– Янов, не би ли искал да се въоръжиш и ти? – попита съветникът Пелорат потръпна.

– Не, благодаря. Когато съм между двама ви – ти с твоята физическа защита и Блис с нейната ментална, въобще не се чувствам в опасност. Сигурно от моя страна е признак на страхливост да разчитам единствено на вашето покровителство, но не мога да изпитам истински срам, след като съм ви прекалено благодарен, че няма защо да се оказвам в положение да използвам сила.

– Разбирам те – кимна Тривайз. – Просто не отивай никъде сам. Ако аз и Блис се разделим, стой с някого от нас и не се втурвай внезапно, пришпорван от собственото си любопитство.

– Няма защо да се безпокоиш, Тривайз – каза Блис. – Аз ще се погрижа за това.

Съветникът излезе пръв от кораба. Вятърът бе свеж и съвсем мъничко хладен след дъжда, но за тях това бе добре дошло. Вероятно преди да завали, тук ще е било неприятно топло и влажно.

Тривайз с изненада пое дъх. Миризмата на света беше великолепа. Той знаеше, че всяка планета има свой собствен мирис, винаги непривичен и обикновено отблъскващ – може би просто защото бе непривичен. Но нима необичайното не би могло да бъде също така и привлекателно? Или просто защото бяха уловили планетата точно след дъжд, в някой по-специален сезон на годината? Каквато и да бе причината, все едно...

– Идвайте – викна той. – Навън е много приятно.

Пелорат се показа и заяви:

– Точната дума определено е „приятно“. Мислиш ли, че винаги миреше така?

– Няма значение. След час ще сме достатъчно свикнали с мириса и нашите обонятелни рецептори ще са се наситили дотолкова, че нищо няма да подушваме.

– Жалко – рече Пелорат.

– Тревата е мокра – вметна Блис с отсянка на неодобрение.

– Защо пък не? В края на краищата, на Гея също вали – напомни й Тривайз и още докато говореше, един лъч слънчева светлина се промуши за миг до тях през малка пролука в облаците. Скоро слънцето щеше да си пробие път.

– Да – отвърна Блис, – но ние знаем кога и сме подготвени.

– Толкоз по-зле – подразни я Тривайз. – Изпускате тръпката от неочакваното.

Блис изненадващо бързо се предаде:

– Прав си. Ще се опитам да не бъда такава провинциалистка.

Пелорат се озърна и разочаровано каза:

– Наоколо май няма нищо.

– Така изглежда – рече младата жена, – но не е. Идват иззад онази височинка. – Тя погледна към Тривайз. – Мислиш ли, че би трябвало да идем да ги посрещнем?

Съветникът поклати отрицаващо глава.

– Не. Ние сме изминали много парсеци, за да се видим с тях. Нека те изминат останалата част от пътя. Ще ги изчакаме тук.

Приближаването можеше да бъде усетено единствено от Блис, докато от посоката, която тя бе показала, над височинката се появи една фигура. Последва я втора, после трета.

– Струва ми се, че засега това е всичко – прошепна геянката.

Тривайз с любопитство наблюдаваше малката група. Макар никога да не бе виждал роботи, у него нямаше и капка съмнение, че са точно такива. Притежаваха схематичните форми на човешки същества и наглед не бяха непременно метални. Телесната им повърхност бе матова и създаваше илюзията за мекота, подобна на плюш.

Някак си той обаче знаеше, че мекотата е само привидна. Испита внезапно желание да докосне тези безстрастно приближаващи фигури. Ако бе вярно, че това е забранен свят и че насам никога не са идвали космически кораби – а би трябвало да е вярно, защото тукашното слънце не беше включено в галактическата карта – то „Далечната звезда“ и хората, които тя возеше, щяха да представляват нещо ново за роботите. Макар те засега да реагираха с такава спокойна сигурност, сякаш извършваха напълно рутинно действие.

Тривайз тихо каза:

– Тук можем да се доберем до информация, която няма да получим никъде другаде в Галактиката. Можем да ги попитаме например за местоположението на Земята спрямо собствения им свят и ако те знаят, ще ни го съобщят съвсем точно. От колко ли време действат и оцеляват тези... неща? Биха могли да ни отговорят на базата на собствените си спомени. Помислете си само!

– От друга страна – прибави Блис, – те може да са произведени насроко и нищо да не знаят.

– Или пък – обади се и Пелорат, – може да знаят, но да откажат да ни съобщят.

– Предполагам, че не могат да откажат – възрази Тривайз, – освен ако не им е било изрично наредено. А защо ще им дават такива

заповеди, щом никой на планетата не би и могъл да очаква нашето пристигане?

На три метра от тях роботите спряха. Не продумаха нищо и повече не помръднаха.

С ръка на бластера и без да сваля очи от групата, Тривайз каза на Блис:

– Можеш ли да определиш дали са враждебно настроени?

– Ще трябва да се съобразяваме с факта, че нямам никакъв опит, що се отнася до умствените им процеси, но засега не откривам излъчване, което да изглежда враждебно.

Съветникът сваля дясната си ръка от ръкохватката на оръжието, но не я отмести много. После вдигна лявата с длан към роботите и бавно изрече:

– Аз ви поздравявам. Дойдохме на този свят като приятели.

Средният наклони глава в нещо като бегъл поклон, което някой оптимист би могъл да приеме и за жест на добра воля, и отговори.

От изумление ченето на Тривайз увисна. В един свят на развити галактически връзки човек не би могъл дори за миг да помисли, че толкова елементарно действие е в състояние да го изненада. Роботът обаче не говореше на стандартен галактически или на нещо наподобяващо го. Всъщност Тривайз не можа да разбере нито една негова дума.

45

Пелорат бе изненадан не по-малко от съветника, но в учудването му имаше и елемент на задоволство.

– Не е ли странно? – попита той.

Тривайз се обърна към него със солидна нотка грубост в гласа си:

– Не странно, а направо пълна безсмислица.

Историкът се възпротиви:

– Изобщо не е безсмислица. Това също е галактически, но много архаичен. Улавям някои думи. Вероятно лесно щях да го разбера, ако беше написано. Истинската трудност е в произношението.

– Добре де, какво каза?

– Мисля, че каза, че не е разбрал какво казваш.

– Не мога да кажа какво е казал – обади се и Блис – но долавям учудване, което си е съвсем на мястото. Разбира се, ако се доверя на моя анализ на роботските емоции – и ако изобщо има такова нещо като

роботски емоции.

Много бавно и с очевидно затруднение Пелорат изрече нещо и трите робота наведоха дружно глави.

– Това пък какво беше? – попита Тривайз.

– Рекох им, че не мога да говоря добре, но ще се опитам – отвърна Пелорат. – Помолих ги да ми дадат малко време. Божичко, стари друже, всичко е ужасно интересно.

– Ужасно разочаровашо, бих казал – измърмори Тривайз.

– Виж какво – заобяснява Пелорат, – всяка обитаема планета в Галактиката се изхитрява да разработи свой собствен вариант на галактическият език, така че съществуват милиони диалекти, които понякога са почти неразбираеми, но клонят един към друг благодарение на развитието на стандартния галактически. Като се има предвид, че настоящият свят е бил изолиран двадесет хиляди години, езикът би трябвало дотолкова да се отклони от тези в останалата Галактика, че да се превърне едва ли не в съвършено различен. Може би това не се е случило, защото планетата има социална система, която зависи от роботите, а те могат да разбират само ако се говори така, както са програмирани. Вместо да ги препрограмират, езикът е останал същият и сега пред нас има една много архаична форма на галактическият.

– Ето пример – каза Тривайз – как едно роботизирано общество остава статично и започва да се изражда.

– Но скъпи ми приятелю – запротестира Пелорат, – това, че езикът е останал относително непроменен, не е непременно признак за израждане. То си има своите предимства. Документите, които са се запазили с векове и дори хилядолетия, са запазили и значението си и дават по-дълъг живот и авторитет на историческите записи. В останалата част от Галактиката езикът на имперските едикти от времето на Хари Селдън вече е започнал да звучи старомодно.

– А ти владееш ли този архаичен галактически?

– Не бих казал, че го владеея, Голан. Просто докато проучвах древните митове и легенди, му хванах чалъма. Речникът не е кой знае колко различен, но ударенията се разминават и има идиоми, които ние вече не използваме, а освен това, както вече май споменах, произношението е абсолютно променено. Мога да опитам като преводач, но няма да съм от най-добрите.

Тривайз сподави една колеблива въздишка.

– Мъничко късмет е по-добре от никакъв. Давай, Янов.

Пелорат се обърна към роботите, почака малко и пак погледна

съветника.

- Какво трябва да говоря?
- Карай направо. Попитай ги къде е Земята.

Историкът запроизнася думите една по една и с подчертано жестикулиране.

Роботите се спогледаха и издадоха няколко звука. После отново средният изглежда отговори на Пелорат, който на свой ред му отвърна, като в същото време разтвори ръце, сякаш опъваше гумена лента. Роботът изрече още нещо, разделяйки думите тъй внимателно, както го правеше Пелорат.

Ученият се обърна към Тривайз:

– Не съм сигурен, че разбират какво имам предвид под „Земя“. Изглежда мислят, че говоря за някакъв район на тяхната планета, и ми казват, че не познават такова място.

– Янов, споменават ли името на тази планета?

– Струва ми се, най-близо до онова, което използват като название, е „Солария“.

– Срещал ли си я в твоите легенди?

– Не... не повече, отколкото съм чувал за Аврора.

– Добре, питай ги дали на небето, между звездите, има някакво място, наречено Земя. Посочи нагоре.

След нова размяна на реплики Пелорат пак се обърна към съветника и рече:

– Всичко, което мога да измъкна от тях е, че на небето няма никакви места.

– Попитай ги колко са стари – предложи Блис – или, по-скоро, от колко време функционират.

– Не зная как да кажа „функционират“ – поклати глава Пелорат. – Всъщност не съм сигурен, дали мога да кажа и „колко сте стари“. Не ме бива твърде за преводач.

– Направи каквото можеш, Пел, миличък – настоя Блис.

След няколко въпроса и отговора историкът заяви:

– Функционират от двадесет и шест години.

– Двадесет и шест години – промърмори Тривайз възмутено. – Че те са съвсем малко по-стари от теб, Блис.

С внезапно припламнала гордост Блис започна:

– Ако е там въпросът...

– Зная, зная. Ти си Гея, която е на хиляди години. Както и да е, но тези работи явно не могат да разказват за Земята от личен опит, а в

базите им от данни очевидно не е включено нищо, което ще е излишно за тяхното функциониране, така че бъкел не разбират от астрономия.

– Някъде на планетата може да има и други работи – предположи Пелорат, – които да са праисторически.

– Съмнявам се – отвърна Тривайз, – но ги попитай, ако можеш да намериш думи за това.

Този път разговорът бе доста дълъг и накрая историкът го прекъсна със зачервено лице и изражение на пълна безизходица.

– Голан – рече той, – някои неща, които се опитват да ми кажат, определено не са ми ясни, но доколкото разбрах, по-старите работи се използват за ръчна работа и нищо не знаят. Ако този тук беше човек, щях да заявя, че говори за тях чисто и просто с презрение. Тримата са домашни, поне така казват, и не им се полага да остаряват, за да бъдат заменени. И са от онези, които наистина знаят нещата – самите те твърдят това, не аз.

– Не знаят много – изръмжа Тривайз. – Поне за онова, което искаме да научим.

– Съжалявам – клюмна Пелорат, – че така бързо напуснахме Аврора. Ако там бяхме намерили някой оцелял робот, а сигурно щяхме да успеем, понеже първият, на когото попаднах, все още таеше искрица живот у себе си, те сигурно щяха да знаят нещо за Земята от собствените си спомени.

– При условие, че спомените им са недокоснати, Янов – възрази съветникът. – Винаги можем да се върнем там – и с кучешки глутници или не – ако ни се наложи, ще го направим... Само че ако тези работи са едва двайсетинагодишни, трябва да има и такива, които са ги произвели, а според мен производителите най-вероятно са хора – той се обърна към Блис. – Убедена ли си, че си усетила... Тя внезапно вдигна ръка и на лицето ѝ се появи напрегнато и съсредоточено изражение.

– Идва – тихо рече геянката. – Сега.

Тривайз бързо обърна поглед към височинката. Отначало иззад нея се появи, а сетне и закричи към тях една несъмнено човешка фигура. Беше с блед тен и дълга и светла коса, леко бухнала от двете страни на главата. Лицето на човека бе внушително и съвсем младо на вид. Голите му ръце и крака не бяха особено мускулисти.

Роботите се пораздалечиха, а той продължи да крачи, докато не се окажа между тях.

После заговори с ясен и приятен глас и думите му, макар и използвани по архаичен начин, бяха на стандартен галактически, сиреч лесно

разбираеми.

– Привет, странници от космоса – каза той. – Що щете от моите работи?

46

Тривайз не се прояви особено дипломатично, възкликвайки глуповато:

– Говориш галактически?!

Соларианецът се усмихна някак печално.

– Защо не, след като не съм ням?

– Ами тези? – съветникът посочи металните туловища.

– Това са работи. Те също говорят нашия език. Само че аз слушам хиперпространствените съобщения между далечните светове и съм се научил да думам като вас, както и моите предци. Те са оставили описания на езика, но аз непрекъснато чувам нови слова и изрази, дето се променят с годините, сякаш вие, заселниците, можете да се застоите на някой свят, но не и на някоя дума. Защо си така изненадан, че разбирам езика ви?

– Не би трябвало да съм изненадан – каза Тривайз. – Извинявам се. Заради разговора с роботите просто вече не очаквах да чуя нормален галактически на този свят.

Докато говореше, той изучаваше соларианеца. Мъжът носеше тънка бяла роба, набрана свobodно на рамото му така, че оставяше големи отвори за ръцете. Отпред дрехата също се разтваряше, разголвайки гръдния кош, и откриваше набедрена превръзка. Като се изключат леките сандали, явно нямаше нищо друго.

На съветника му мина през ума, че не може да определи дали всъщност соларианецът е мъж или жена. Наистина гърдите му бяха мъжки, ала по тях липсваха косми, а под тясната набедрена превръзка не се очертаваше никаква издутина.

Той се обърна към Блис и тихо каза:

– Може би също е робот, само че много прилича на човек по...

Гейнката отговори също толкова тихо и почти без да движи устните си:

– Умът е на човек, а не на робот.

Соларианецът каза:

– Все още не сте отговорили на въпроса ми. Извинявам грешката и

я отдавам на вашата изненада. Сега ви питам отново и гледайте да не сбъркате втори път. Що щете от моите работи?

– Ние сме пътешественици и търсим информация – поде внимателно Тривайз, – за да стигнем до целта си. Попитахме твоите работи за неща, които биха ни помогнали, обаче те не ги знаеха.

– Каква информация търсите? Може би аз бих могъл да ви помогна.

– Търсим местонахождението на Земята. В състояние ли си да ни ориентираш?

Веждите на соларианеца се вдигнаха нагоре.

– Мислех, че първото, за което ще полюбопитствате, ще съм аз самият. Е, ще ви дам тази информация, макар да не сте питали за нея. Аз съм Саргон Бандър, а вие сте в имението Бандър, което се простира във всички посоки докдето ви видят очите и още по-нататък. Не мога да кажа, че сте добре дошли, защото, като сте кацнали тук, сте нарушили едно поверие. Вие сте първите заселници от много хиляди години насам, които стъпват на Солария и, както излиза, сте наминали единствено за да научите какъв е най-добрият начин да стигнете до друг свят. Преди време, заселници, вие и вашият кораб щяхте да бъдете унищожени начаса.

– Това би било варварско отношение към хора, които не ви носят и не ви желаят нищо лошо – предпазливо заяви Тривайз.

– Съгласен съм, обаче когато членове на някое разширяващо се общество попаднат в друго, което е статично и ненападателно, самото съприкосновение с тях е заредено с потенциална вреда. Докато се бояхме от нея, ние бяхме готови да унищожим онези, които идват тук, още в мига на пристигането им. Тъй като вече нямаме основания да се страхуваме, както виждате, сме готови дори да разговаряме.

Тривайз рече:

– Оценявам информацията, която ни предложи така щедро, но и ти все още не си отговорил на въпроса ми. Ще го повтора. Би ли могъл да ми кажеш местоположението на планетата Земя?

– Доколкото схващам, под „Земя“ ти разбираш света, от който произлизат различните видове растения и животни – ръката на соларианеца направи грациозен жест, сякаш искаше да обхване всичко, което ги заобикаляше.

– Точно така, господине.

По лицето на другия внезапно премина гримаса на отвращение. Той заяви:

– Моля, обръщайте се към мен просто с Бандър, ако изобщо трябва

да използвате някаква подобна форма. Не ме наричайте с дума, която включва признак за род. Аз не съм нито мъж, нито жена. Аз съм цял.

Тривайз кимна (беше се оказал прав).

– Както искаш, Бандър. Та какво е местоположението на Земята – света, от който всички ние произхождаме?

– Не знам – отговори Бандър. – Нито пък искам да го зная. Но и да знаех или да можех да го открия, това нямаше да ви свърши никаква работа, защото Земята вече не съществува като свят... Ах – продължи той, разпервайки ръце, – толкова е приятно на слънце. Рядко излизам на повърхността, а особено когато слънцето не се вижда – никога. Изпратих моите роботи да ви поздравят, докато то все още се криеше зад облаци. Последвах ги, чак когато облаци се разнесоха.

– Защо Земята вече не съществува като свят? – настойчиво попита Тривайз, готвейки се още веднъж да изслуша приказката за радиоактивността.

Бандър не обърна внимание на въпроса му или, по-скоро, небрежно го отхвърли.

– Това е доста сложна тема – рече той. – Ти каза, че не си дошъл с лоши намерения нали?

– Точно така.

– Тогава защо си въоръжен?

– Просто предпазна мярка. Не знаех с какво мога да се сблъскам.

– Няма значение. За мен тия оръжийца не представляват никаква опасност, но въпреки туй съм любопитен. Разбира се, чувал съм много за вашите битки и за варварската ви история, която изглежда твърде много е зависела от оръжията. Аз обаче никога не съм виждал оръжие. Позволяваш ли да видя твоите?

Тривайз отстъпи крачка назад.

– Опасявам се, че не, Бандър.

Соларианецът изглеждаше развеселен.

– Попитах само от учтивост. Изобщо нямам необходимост да питам.

Той протегна ръка и от десния кобур на Тривайз се появи неговият бластер, а от левия се надигна невронният му камшик. Съветникът посегна към оръжията, но усети собствените си ръце като опасани от стегнати еластични връзки. Пелорат и Блис, които понечиха да тръгнат напред, също разбраха, че са задържани от неизвестна сила.

Бандър им каза:

– Не се мъчете да се намесвате. Не можете. – Оръжията прелетяха

до ръцете му и той внимателно ги огледа. – Това – рече, като повдигна бластера, – изглежда е микровълнов излъчвател, който произвежда топлина, и по този начин може да накара всяко съдържащо течности тяло да експлодира. Другото е по-fino и трябва да призная, не успявам от един поглед да разбере какво му е предназначението. Но тъй като ти не ми готвиш нищо лошо, нямаш нужда от оръжия. Ето сега изправам енергийното съдържание на зарядите им. Това ги прави безвредни, освен ако не решиш да използваш едното или другото като палка, но те предупреждавам, че са доста неудобни за тази цел.

Соларианецът пусна оръжията и те отново се понесоха във въздуха, този път обратно към Тривайз. Всяко се пхна ловко в своя кобур.

Съветникът, който също се почувства освободен, веднага извади бластера, но нямаше никакъв смисъл да се опитва да го използва. Спусъкът висеше свободно и енергийният заряд очевидно бе напълно изчерпан. В същото състояние бе и невронният камшик.

Той погледна към Бандър, който с усмивка заяви:

– Ти си съвършено безпомощен, човеко от Външните светове. Ако поискам, мога също толкова лесно да унищожа твоя кораб и, разбира се, теб самия.

XI. ПОД ПОВЪРХНОСТТА

47

Тривайз почувства, че изстива. Опитвайки се да диша нормално, той се обърна към Блис.

Тя бе прегърнала с едната си ръка Пелорат през кръста, сякаш за да го защити, и по всичко изглеждаше, че е съвсем спокойна. Геянката леко се усмихна и още по-незабележимо кимна с глава.

Тривайз се извърна към Бандър. Беше изгълкувал действията на Блис като признак за увереност и ужасно се надяваше, че е прав.

– Как го направи, Бандър? – мрачно попита той.

Другият се усмихна, явно в твърде добро настроение.

– Кажете ми, малки чуждоземци, вярвате ли във вълшебства? В магии?

– Не, не вярваме, малко соларианче – отсече Тривайз.

Блис го дръпна за ръкава и прошепна:

– Не го дразни. Той е опасен.

– Виждам, че е опасен – отвърна съветникът, като с мъка съдържаше гласа си. – Че направи тогава нещо, де.

С едва доловим шепот тя рече:

– Още не. Ще бъде по-малко опасен, ако се чувства сигурен.

Бандър не обърна никакво внимание на шепнещите си чуждоземци. Той небрежно им обърна гръб и роботите се отместиха, за да му сторят път.

Сетне погледна назад и лениво ги подкани с пръст.

– Елате с мен. И тримата. Ще ви разкажа една история, която може и да не ви е интересна, но пък интересува мен – и бавно продължи пътя си.

Известно време Тривайз остана на място, питайки се как е най-добре да постъпи. Блис обаче тръгна напред, а натискът на ръката ѝ увлече и Пелорат. Най-подир и съветникът се размърда; алтернативата беше да остане насаме с роботите. Геянката весело каза:

– Ще бъде ли Бандър така добро да ни разкаже историята, която може да не ни заинтересува...

Бандър се обърна и съсредоточено се вгледа в Блис, като че ли за пръв път я забелязваше.

– Ти си женският получовек – рече то, – нали така? По-нищожната половина.

– По-малката половина, Бандър. Точно така.

– Значи тези двамата са мъжките получовеци?

– Да.

– Имаш ли вече дете, женска?

– Бандър, името ми е Блис. Все още нямам дете. Това е Тривайз. А това е Пел.

– И кой от тези двама мъжки ще ти помогне, когато ти дойде времето? Или и двамата? Или никой от тях?

– Пел ще ми помогне, Бандър.

Бандър веднага насочи вниманието си към Пелорат.

– Виждам, че косата ти е бяла.

– Бяла е – кимна историкът.

– Винаги ли е била с такъв цвят?

– Не, Бандър, побеля с годините.

– На колко години си?

– На петдесет и две – отвърна Пелорат и бързо добави: – Имам предвид стандартни галактически години.

Бандър продължаваше да върви (към отдалеченото си име, реши

Тривайз), но по-бавно. То каза:

– Не зная колко дълга е стандартната галактическа година, ала сигурно не се различава особено от нашата. И колко стар ще бъдеш, когато умреш, Пел?

– Не зная. Може би ще живея още тридесетина години.

– Значи осемдесет и две. С кратък живот и разделени на две. Не е за вярване и въпреки това моите далечни прародители са били като вас и са живели на Земята... Някои от тях обаче са я напуснали, за да основат нови светове около други звезди – чудесни светове, добре организирани и многобройни.

– Не многобройни – високо каза Тривайз. – Петдесет.

Бандър високомерно го изгледа. Погледът му вече не излъчваше толкова добро настроение.

– Тривайз. Така се наричаш.

– Цялото ми име е Голан Тривайз. Казвам, че космонитските светове са били петдесет. Нашите се броят с милиони.

– Тогава знаеш ли историята, която искам да ви разкажа? – меко попита Бандър.

– Ако е тази, че някога е имало петдесет космонитски свята, знаем я.

– Ние правим сметка не само за бройката, малки получовеко – рече Бандър. – Правим сметка и за качеството. Били са петдесет, но такива петдесет, че и всичките ви милиони не биха могли да направят един от тях. А Солария е била петдесетият и поради това най-добрият. Солария е била толкова по-напред от останалите космонитски светове, колкото те са били по-напред от Земята. Само ние, соларианците, сме разбрали как трябва да се живее животът. Ние не сме се скупчвали на стада или на ята, както са правели на Земята и на другите светове, дори и на другите космонитски светове. Ние сме живели всеки сам за себе си, с роботи за помощници и колкото пъти сме поисквали, сме се появявали по електронен път, но твърде рядко наистина, пред очите на другите. От много години не съм наблюдавал човешки същества така, както сега гледам вас, ала в края на краищата вие сте само получовеци и поради това вашето присъствие не ограничава свободата ми повече, отколкото би я ограничила някоя крава или робот. Все пак и ние някога сме били получовеци. Независимо колко сме усъвършенствали свободата си, независимо колко сме се развивали като самотни господари над безчетните работи, волята ни никога не е била абсолютна. За да се получат малки, трябвало два индивида да си съдействат. Разбира се, било възможно

да се вземат клетки сперма и клетки яйца, за да може оплодителният процес и последващият растеж на ембриона да стане изкуствено по автоматизиран начин. Възможно било детето да живее под грижите на роботите. Можело да се направи всичко, но получовеците не искали да се откажат от удоволствието, което съпровождало биологичното забременяване. В резултат се развивали перверзни емоционални привързаност и свободата изчезвала. Нали разбирате, че това е трябвало да се промени?

– Не, Бандър – рече Тривайз, – защото ние не мерим свободата по вашите стандарти.

– Така е, понеже вие не знаете какво е свобода. Вие винаги сте живели само на рояци и не сте познавали друго, освен да бъдете постоянно принуждавани – дори и за най-дребните неща – да подчинявате желанията си на чужди желания или, което е също тъй порочно, да прекарвате дните си в борба да принуждавате другите да подчиняват своите желания на вашите. Къде тук има място за свобода? Свободата е просто да живееш така, както искаш! Точно както ти искаш! Е, после дошло времето, когато земните хора започнали отново да се роят навън; техните прилепчиви тълпи отново изпълнили космоса с рояците си. Останалите космонити, дете не се скупчвали така на ята като земните хора, но все пак го правили, макар и в по-малка степен, се опитвали да се състезават с тях. Ние, соларианците, не сме се опитвали. Ние сме предвидели неизбежния провал на рояците. Преместили сме се под повърхността на планетата и сме прекъснали всички контакти с останалата част от Галактиката. Решили сме на всяка цена да останем такива, каквито сме. Разработили сме подходящи работи и оръжия, за да защитаваме нашата привидно пуста повърхност и те са си свършили работата по достоен за възхищение начин. Корабите идвали и били унищожавани, така че постепенно спрели да идват. Планетата била сметната за опустошена и била забравена – точно както сме се надявали. Докато сме живели под земята, работели сме, за да решим проблемите си. Внимателно и деликатно сме пригодили гените си. Имали сме провали, но и успехи, и сме градили върху успехите. Това ни е отнело много векове, ала накрая сме станали цели човешки същества, въплъщаващи и мъжкия, и женския принцип в едно тяло, доставяйки сами на себе си пълно удоволствие по желание и произвеждайки, когато поискаме, оплодени яйца, които да се развиват под изкусните роботски грижи.

– Хермафродити – вметна Пелорат.

– Така ли се казва на вашия език? – попита Бандър. – Никога не съм чувал тази дума.

– Хермафродизмът слага край на еволюцията – заяви Тривайз. – Всяко дете е генетичен двойник на хермафродитския си родител.

– Хайде по-кратко с обобщенията – рече Бандър. – Вие разглеждате еволюцията като безразборен процес. Ние можем да проектираме децата си, както поискаме. Можем да променяме и да пригаждаме гените и от време на време го правим... Е, вече пристигнахме в моето жилище. Да влизаме. Денят напредва. Слънцето преставя да дава достатъчно топлина и вътре ще ни бъде по-приятно.

Минаха през една врата, която нямаше никакви ключалки, но се отвори при приближаването им и отново се затвори, щом прекрачиха прага ѝ. Прозорци също нямаше, ала когато влязоха в една просторна стая, стените се осветиха и просветляха. Подът изглеждаше гол, но бе мек и пружиниращ при съприкосновение. Във всеки от четирите ъгъла на стаята стоеше по един неподвижен робот.

– Тази стена – каза Бандър, като посочи намиращата се срещу вратата, която с нищо не изглеждаше по-различна от останалите три – е моят видеоекран. Чрез него светът се открива пред мен, но това по никой начин не ограничава свободата ми, тъй като аз не мога да бъда принуден да използвам екрана.

– Нито пък ти можеш да принудиш друго – обади се Тривайз, – ако искаш да го видиш чрез този екран, а той не го иска.

– Да принуждавам? – високомерно запита Бандър. – Другите могат да правят, каквото си щат; също както и аз. Моля ви да обърнете внимание, че ние не използваме родови местоимения, когато говорим един за друг.

В помещението имаше само един стол, поставен срещу екрана, и Бандър седна на него.

Тривайз се огледа, сякаш очакваше от пода да изскочат още столове.

– Можем ли и ние да седнем? – попита той.

– Ако желаете – отвърна Бандър. Блис се усмихна и седна на пода. Пелорат се настани до нея. Тривайз упорито продължаваше да стои прав. Блис помоли:

– Кажй ми, Бандър, колко хора живеят на тази планета?

– Казвай „соларианци“, получовеко Блис. Думата „хора“ е опорочена от факта, че така полчовеците наричат себе си. Ние би трябвало да се наричаме целчовеци, но е малко тромаво. Правилният термин е соларианци.

– Тогава, колко соларианци живеят на планетата?

– Не съм сигурен. Ние не се броим. Може би хиляда и двеста.

– Само хиляда и двеста на целия този свят?

– Цели хиляда и двеста. Ти пак правиш сметка за бройката, а не за качеството. И не разбираш свободата. Ако съществуваха соларианци, които да оспорват абсолютното ми господство над която и да е част от моята земя, над който и да е робот, живо същество или предмет, собствената ми свобода би била ограничена. Тъй като другите соларианци, разбира се, съществуват, ограничаването на свободата трябва да се отдалечи колкото е възможно повече, като те се разпръснат до степен контактът на практика да е незабележим. Солария може да поеме хиляда и двеста соларианци при условия, близки до идеалните. Добавим ли още, свободата чувствително ще се ограничи и резултатът ще бъде ужасен.

– Това означава, че всяко дете се брои и се балансира смъртността – обади се Пелорат.

– Определено. Същото би трябвало да важи и за останалите светове с постоянно население – вероятно дори за вашите.

– И тъй като смъртните случаи сигурно не са много, и децата трябва да са малко.

– Да.

Пелорат кимна и замълча. Тривайз каза:

– Това, което искам да знам, е как накара моите оръжия да летят във въздуха. Ти не ни го обясни.

– Предложих ви като обяснение вълшебството или магията. Отказваш ли да ги приемеш?

– Разбира се, че отказвам. За какъв ме вземаш?

– В такъв случай ще повярваш ли в запазването на енергията и в постоянното нарастване на ентропията?

– В това – да. Но не мога да повярвам, че дори и за двадесет хиляди години вие сте отхвърлили тези закони или сте ги променили дори на микро...

– И наистина не сме го направили, получовеко. Само че помисли! Навън има слънце – последва същият странно грациозен жест, който като че обхващаше цялата слънчева светлина. – Има и сенки. На слънце е по-топло отколкото на сянка и от осветените към засенчените области спонтанно протичат топлинни потоци.

– Казваш ми неща, които зная – рече Тривайз.

– Може би ги знаеш тъй добре, че вече не мислиш за тях? Ношем повърхността на Солария е по-топла от предметите, които са извън нейната атмосфера, така че топлината тече спонтанно от планетарната

повърхност към космоса.

– Това също ми е известно.

– И независимо дали е нощ или ден, вътрешността на планетата е по-топла от нейната повърхност. Ето защо от вътрешността към повърхността текат топлинни потоци. Предполагам, че и това ти е познато.

– Но какво следва от всичко туй, Бандър?

– Топлинният поток от топло към студено, който се изразява чрез втория закон на термодинамиката, може да се впрегне в работа.

– На теория – да, обаче слънчевата топлина е разсеяна, а топлината на планетарната повърхност е дори още по-разсеяна, пък мярката, с която топлината изтича от вътрешността е най-разсеяната от всички. Количеството на топлинния поток, дето може да се улови, вероятно няма да е в състояние да вдигне и камъче.

– Зависи от устройството, което ще използваш за тази цел – рече Бандър. – Нашият собствен инструмент е бил усъвършенстван хиляди години и е станал ни повече, ни по-малко част от мозъка ни.

То повдигна косата си от двете страни на главата, като оголи онази част от черепа, намираща се зад ушите.

Завъртя глава насам-натам и ясно се видя, че зад всяко ухо има издупчина с размера и формата на тъпия край на кокоше яйце.

– Тази част от моя мозък и липсата ѝ във вашите е онова, което създава разликата между соларианците и вас.

48

Тривайз току хвърляше по някой поглед към Блис, която като че изцяло се бе съсредоточила върху Бандър. Постепенно съветникът изпита увереност, че разбира какво става в момента.

Въпреки славословието на свободата си, Бандър явно не можеше да устои на предоставилата му се уникална възможност. Нямахме никакъв начин да беседва с роботите на основата на интелектуалното равенство, още по-малко пък – с животните. А да говори със своите съпланетяни за него би било твърде неприятно и комуникацията им щеше да е насилена.

Що се отнася до Тривайз, Блис и Пелорат, за Бандър те бяха получовеци, така че то не ги разглеждаше като по-голямо ограничение, отколкото би представлявал един робот или коза, ала интелектуално те му бяха равни (или почти равни) и възможността да говори с тях

представляваше лукс, каквото никога дотогава не бе изпитвал.

Нищо чудно, помисли си Тривайз, че то така си угажда. А Блис (тук бе дори двойно по-сигурен) насърчаваше процеса, като едва-едва подбутваше ума на соларианеца, за да го накара да жадува онова, което и без друго би искал да направи.

Вероятно тя действаше, водена от допускането, че ако говори достатъчно, Бандър може да им каже нещо полезно за Земята. На Тривайз това му се видя разумно, така че дори и обсъжданата тема да не го интересуваше особено, той се стараеше да поддържа разговора.

– Какво правят тези мозъчни дялове? – попита съветникът.

– Те са преобразуватели – отговори Бандър. – Задействат се от топлинния поток и го превръщат в механична енергия.

– Не мога да повярвам! Топлинният поток не е достатъчен.

– Малки получовеко, ти не мислиш. Ако соларианците бяха наблъскани един до друг и всеки се опитваше да го използва, тогава количеството му наистина нямаше да е достатъчно. Аз обаче имам над четиридесет хиляди квадратни километра, които са мои, само мои. Мога да събера топлинния поток от каквато си поискам част от тези километри, без някой да ми ги оспори, така че той ще е напълно достатъчен. Сега разбираш ли?

– Толкова ли е просто да събереш топлинен поток от една голяма област? Самото му концентриране изисква много енергия.

– Може би, но това аз не го усещам. Моите преобразователни мозъчни дялове постоянно го концентрират, така че щом нещо трябва да се свърши, то бива свършено. Когато издърпах твоите оръжия във въздуха, определен обем от осветяваната от слънцето атмосфера предаваше част от излишната си топлина на обем от засенчената област и аз просто използвах слънчевата енергия целенасочено. Вместо обаче да прибягвам до механични или електронни устройства, имам невронно – то докосна нежно една от преобразователните издутини, – което върши същото бързо, ефикасно, непрекъснато и без усилие.

– Невероятно! – промълви Пелорат.

– Въобще не е невероятно – възрази Бандър. – Помислете за деликатността на окото и ухото и как те превръщат малки количества фотони и въздушни трептения в информация. Туй също би ви се видяло невероятно, ако не се бяхте сблъскали с него. Преобразователните дялове не са по-сложни и дори не бихте им обърнали особено внимание, ако не ви бяха непознати.

– Какво всъщност правите с тези постоянно действащи

преобразователни дялове? – попита Тривайз.

– Управляваме света – отвърна Бандър. – Всеки робот в това огромно имение получава енергията си от мен или, по-скоро, от естествения топлинен поток. Когато роботът настройва някоя връзка или сече дърво, енергията се получава чрез ментално преобразуване – моето ментално преобразуване.

– А ако спиш?

– Процесът на преобразуване продължава и на сън, и в будно състояние, малки получовеко – каза Бандър. – Да не би да спиращ да дишаш, докато спиш? Сърцето ти престава ли да бие? Нощем моите роботи продължават да функционират с цената на леко охлаждане на вътрешността на Солария. В планетарен мащаб промяната е неизмеримо малка, а ние сме само хиляда и двеста, така че цялата енергия, която използваме, не скъсява забележимо живота на нашето слънце, нито изчерпва вътрешната топлина на планетата.

– Не ти ли е хрумвало, че би могъл да го използваш като оръжие?

Бандър се втренчи в Тривайз, сякаш той беше някаква особено неразбираема енигма.

– Предполагам – рече то, – имаш предвид, че Солария може да се противопостави на други светове с енергийни оръжия, основаващи се на преобразуването? Защо ни е? Дори и да можем да преодолеем техните енергийни оръжия, основаващи се най-вероятно на други принципи – което в никакъв случай не е сто процента сигурно, – какво бихме спечелили? Контрол над тези светове? Но какво да искаме от тях, след като си имаме свой собствен прекрасен свят? Да установим господство над получовеците и да ги използваме като работна ръка? Ние притежаваме работи, които са далеч по-подходящи за тази цел. Имаме си всичко. Не искаме нищо друго, освен да ни оставят на мира. Виж, ще ти разкажа още една история.

– Давай – кимна Тривайз.

– Преди двадесет хиляди години, когато полусъзданията от Земята започнали да излизат на рояци в космоса, а ние самите сме се оттеглили под повърхността, останалите космонитски светове решили да се противопоставят на новите заселници. Така че те я атакували.

– Земята ли? – попита Тривайз, опитвайки се да прикрие доволството си, че най-накрая бяха стигнали до желанието въпрос.

– Да, право в центъра. В известен смисъл разумен ход. Ако искаш да убиеш някого, не се целиш в пръста или в петата, а в сърцето му. И нашите другари космонити, които още не се били много отдалечили по

емоции от хората, успели да запалят с радиоактивен огън повърхността на Земята така, че планетата станала практически необитаема.

– Аха, ето какво било! – възкликна Пелорат, като сви юмрук и бързо го заразмахва, сякаш зачукваше извода си като пирон. – Знаех си, че не може да е природен феномен. И как са го направили?

– Не ми е известно – с безразличие заяви Бандър, – но във всеки случай, това не помогнало на космонитите. Заселниците продължавали да изпълват Галактиката, а самите космонити измрели. Опитали са да се състезават и са загубили. Ние, соларианците, сме се оттеглили, отказали сме да се състезаваме и поради това сме живи и здрави тук.

– А също и заселниците – ледено каза Тривайз.

– Да, но не завинаги. Тези, които се роят непрекъснато, са принудени да се борят, тоест да се състезават, и в края на краищата са обречени да измрат. Това сигурно ще продължи десетки хиляди години, но ние можем да чакаме. И когато то стане, ние, соларианците – цялостни, самотни, освободени – ще разполагаме с Галактиката единствено за нас. Тогава ще можем да използваме всеки свят, който поискаме, в добавка към нашия собствен.

– Ами тази работа със Земята – нетърпеливо щракна с пръсти Пелорат. – Туй, дето ни го разправяш, легенда ли е, или история?

– Може ли човек да каже каква е разликата, полвинчати Пелорате? – запита Бандър. – В една или друга степен цялата история е легенда.

– Но какво казват вашите архиви? Мога ли да видя записите по въпроса? Разбери, моля те, моята специалност са тъкмо митовете, легендите и първобитната история. Аз съм учен, който се занимава с подобни проблеми и особено с тези, свързани със Земята.

– Просто повтарям това, което се е чуло – отвърна Бандър. – По този случай няма никакви записи. Нашите архиви се занимават изключително със соларианските дела и в тях другите светове се споменават само доколкото посягат на правата ни.

– Земята определено е поsegнала на правата ви – рече Пелорат.

– Може би, но ако наистина е било така, то е станало много, много отдавна, пък и за нас именно тя е най-отблъскващият от всички светове. Сигурен съм, че даже и да сме имали някакви архивни материали за Земята, те са били унищожени от отвращение.

Тривайз ядно изскърца със зъби.

– От вас самите ли? – попита той.

Бандър насочи вниманието си към съветника.

– Няма кой друг да ги унищожи.

Пелорат обаче не позволи да се отклоняват от въпроса.

– А какво още си чувало за Земята?

Бандър се замисли.

– На младини чух от един робот за някакъв земянин, който веднъж посетил Солария, и за една соларианка, която тръгнала с него и станала важна фигура в Галактиката. Според мен обаче това е измислица.

Пелорат прехапа устни.

– Сигурно ли си?

– Как може някой да е сигурен за каквото и да било по тези въпроси? – на свой ред попита Бандър. – Все пак не е за вярване, че един земянин би се осмелил да припари на Солария както и че Солария би позволила намесата му. Още по-невероятно е, че една соларианска жена – наистина тогава сме били само получовеци, но все пак – доброволно би напуснала този свят. Е, стига толкова, нека сега ви покажа дома си.

– Дома ти ли? – възкликна Блис и се огледа. – Не сме ли в дома ти?

– Ни най-малко – спокойно каза Бандър. – Това е чакалня, зала за срещи. Когато се налага, в нея се виждам с моите съпланетяни. Техните образи се появяват на тази стена или, ако са тримерни, в пространството пред нея. Естествено, след като залата е място за обществени срещи тя не може да е част от моя дом. Елате.

То тръгна напред, без, да се обърне, за да види дали са го последвали, но четирите робота също напуснаха ъглите си и Тривайз разбра, че ако той и неговите другари не го придружат спонтанно, те внимателно щяха да ги принудят да сторят това.

Двамата вече бяха станали на крака и съветникът прошепна на Блис:

– Ти караше ли го да продължава да говори?

Геянката стисна леко ръката му и кимна.

– И въпреки това бих искала да знам повече за неговите намерения – добави тя с нотка на загриженост в гласа си.

49

Тримата последваха Бандър. Роботите останаха на прилична дистанция, но присъствието им се усещаше като непрестанна заплаха.

Вървяха по един коридор и Тривайз унило промърмори:

– На тази планета няма нищо, дете ще ни е от полза за Земята. Сигурен съм. Просто още един вариант на радиоактивната легенда. – Той

сви рамене. – Ще трябва да използваме и третите координати.

Пред тях се отвори врата, зад която се откриваше малко помещение. Бандър рече:

– Елате, получовеци. Искам да ви покажа как живеем.

– Радва се като дете на представлението – прошепна Тривайз. – А на мен така ми се иска да го цапардосам.

– Не се опитвай да се състезаваш по детинщини с него – отвърна Блис.

Бандър въведе и тримата в стаята. Последва ги и един от роботите. То отпрати другите и също влезе. Вратата зад него се затвори.

– Това е асансьор – заяви Пелорат, явно доволен от откритието си.

– Точно така – рече Бандър. – Откакто сме слезли под повърхността, никога не сме излизали истински. Нито пък го искаме, макар на мен понякога да ми е приятно да усещам слънчевата светлина. Облаците обаче и нощта на открито не ми харесват. Те ми дават усещането, че съм под земята, без всъщност наистина да съм, ако можете да схванете какво имам предвид. В известен смисъл това е познавателен дисонанс и аз го намирам за твърде неприятен.

– Земяните също са строили под повърхността на Земята – обади се Пелорат. – „Стоманени пещери“, тъй са наричали градовете си. По времето на старата империя и Трантор е бил изграден под повърхността, дори в още по-големи мащаби. А сега и на Компорелон строят така. Като се позамислиш, то си е обща тенденция.

– Това че получовеците се тъпвят, а ние живеем под повърхността в изолирано великолепие, са две крайно различни неща – възрази Бандър.

– На Терминус жилищата са разположени на повърхността – каза Тривайз.

– И са обект на капризите на времето – контрира Бандър. – Много примитивно.

Асансьорът, след първоначалното чувство за по-ниска гравитация, което и бе издало на Пелорат предназначението му, не внушаваше никакво усещане за движение. Съветникът тъкмо бе започнал да се чуди докога ще се спускат, и ето че гравитацията се усили за кратко, а после вратата се отвори.

Пред тях се простираше претенциозно обзаведена стая. Беше слабо осветена, макар източникът на светлина да не се виждаше. Изглеждаше едва ли не тъй, сякаш самият въздух в нея свети.

Бандър вдигна пръст и на посоченото място светлината малко се усили. То започна да сочи тук и там и навсякъде се повтаряше същото.

Сетне положи лявата си длан на един къс и дебел прът до вратата, а с дясната направи широк кръгов жест, така че цялата стая просветля като огряна от слънцето, но без никакво усещане за топлина.

Тривайз сви устни в гримаса и полугласно заяви:

– Този човек е шарлатанин.

– Не „този човек“ – остро реагира Бандър, – а „соларианец“. Не съм сигурен в значението на думата „шарлатанин“, но по тона на гласа съдя, че е оскърбителна.

Тривайз отвърна:

– Шарлатанин означава човек, който не е искрен, който използва разни ефекти, за да изглежда онова, което върши, по-внушително, отколкото е в действителност.

– Признавам, че обичам драматичното – кимна Бандър, – но това, което ви показах, не е фалшив ефект, а истина.

То потупа пръта, на който бе отпуснало лявата си ръка.

– Този топлопроводящ прът продължава още няколко километра надолу и такива като него има пръснати на много места из цялото ми владение. Зная, че подобни прътове съществуват и в другите имения. Те увеличават скоростта, с която топлината тече от по-дълбоките слоеве на Солария към повърхността и улесняват превръщането ѝ в работна сила. Аз не се нуждая от движения на ръката, за да произведа светлина, но така се постига известен драматизъм или, както ти посочи, леко усещане за недействителност. Това ме забавлява.

– Случвало ли ти се е често да изпитваш удоволствие от подобни драматични жестове? – запита Блис.

– Не – тръсна глава Бандър. – Моите работи не се впечатляват от такива неща. Нито пък кой знае колко биха се впечатлили съпланетяните ми. Този необикновен шанс да се срещна с получовеци и да им демонстрирам някои ефекти е изключително... забавен.

– Когато влязохме, светлината в стаята беше съвсем мъждива – каза Пелорат. – През цялото време ли е толкова слаба?

– Да, така се намалява консумацията на енергия, също както при неработещите работи. Имението ми функционира непрекъснато и онези части от него, които не са въввлечени в активна работа, въртят на празен ход.

– И ти непрекъснато доставяш енергия за това огромно имение?

– Енергията я доставят слънцето и ядрото на планетата. Аз съм просто проводникът. А и не цялото имение е продуктивно. Оставил съм по-голямата част като пущинак добре запазен с разнообразни животни:

първо защото това защитава границите ми, и второ, защото намирам в него известна естетическа ценност. Всъщност моите поля и фабрики са малки. Те трябва да задоволяват единствено собствените ми нужди и да произвеждат някои специалитети за размяна със специалитетите на другите. Аз например имам работи, които могат да правят и да инсталират при нужда топлопроводящи пръти. Мнозина соларианци зависят от мен за това.

– А твоят дом? – попита Тривайз. – Колко е голям той?

Изглежда, че трябваше да зададе именно този въпрос, понеже Бандър засия.

– Много! Един от най-големите на планетата. Простира се на километри във всички посоки. Роботите, които се грижат за поддръжката му, са толкова, колкото притежавам и на всичките тези хиляди квадратни километра от повърхността.

– Сигурно не живееш в целия си дом – предположи Пелорат.

– Възможно е да има стаи, където никога не съм влизал, но какво от това? – сви рамене Бандър. – Роботите поддържат всички помещения чисти, добре проветривани и в абсолютен ред. Но хайде да продължим.

Излязоха не от тази врата, през която бяха влезли, и се озоваха в друг коридор. Там ги очакваше малка открита кола, движеща се на релси.

Бандър ги покани вътре и те един по един се качиха. За четиримата плюс робота нямаше достатъчно площ, но Пелорат и Блис се притиснаха здраво, за да направят място и на Тривайз. Бандър седна отпред с вид на непринудено задоволство, роботът се настани до него и колата потегли без никакви признаци за явно управление, ако се изключат плавните движения, които сегиз-тогиз собственикът ѝ правеше с ръка. – Това всъщност е робот под формата на кола – обясни то с израз на пренебрежително безразличие.

Напредваха величествено и много плавно край вратите, които се отваряха при тяхното приближаване и се затваряха, щом ги отминаха. Украсата на входовете бе най-разнообразна, сякаш някой беше наредил на роботите да измислят случайни комбинации.

Пред тях коридорът бе мъждиво осветен, зад тях – също. В която и точка обаче да се окажеха, попадаха в обсега на нещо като студена слънчева светлина. При отварянето на вратите стайте също се осветяваха. И всеки път Бандър бавно и грациозно махваше с ръка.

Пътуването им като че никога нямаше да свърши. По всичко изглеждаше, че подземното имение се простира в две измерения. (Не, все

пак в три, помисли си Тривайз в момента, когато заслizaха по едно не-голямо нанадолнище.)

Където и да минеха, наоколо имаше дузини – къде ти, стотици! – работи, заети спокойно с дейност, която той не можеше лесно да определи. Преминаха покрай отворената врата на едно голямо помещение, в което цели редици се бяха превили тихо над плотовете.

– Бандър, какво правят тези? – попита Пелорат.

– Занимават се със счетоводство – обясни то. – Водят статистически архиви, финансова отчетност и всички подобни дела, с каквито, много се радвам да го кажа, не ми се налага да си губя времето. Този имот не е съвсем пуст. Около една четвърт от производителната му площ е отделена за овощни градини. Още една десета е засята със зърнени култури, но моята гордост са именно градините. Аз отглеждам най-добрите плодове тук и при това в най-много разновидности. Когато на Солария се каже праскова, се разбира прасковата на Бандър. Едва ли има някой друг, който си дава труд да отглежда праскови. Имам също двадесет и седем сорта ябълки и... и така нататък. Пълната информация могат да ви я дадат роботите.

– Какво правиш с всички тия плодове? – попита Тривайз. – Не можеш да ги изядеш самичко.

– Изобщо не бих си и помислил. Не обичам кой знае колко да ям плодове. Използвам ги за търговия с други имена.

– Срещу какво?

– Главно минерали. На моето нямам никакви мини, които дори да си заслужават да ги споменеш. Освен това разменям плодовете за онова, което е необходимо, за да поддържам здравословен екологичен баланс. В имението си разполагам с богат животински и растителен живот.

– Обзалагам се, че и за него се грижат роботите – рече Тривайз.

– Да. И то много добре.

– Всичко заради един соларианец.

– Всичко заради имението и неговите екологични стандарти. Така се получава, че аз съм единственият, който посещава различните части на владенията си – когато реша – но това си е част от моята абсолютна свобода.

– Предполагам, че другите – намеси се Пелорат, – другите соларианци, искам да кажа, също поддържат местния екологичен баланс и имат например блатисти земи или планински области, или пък крайбрежни имена.

– Аз също предполагам – рече Бандър. – С подобни неща се

занимаваме на конференциите, които понякога световните дела правят необходими.

– Колко често ви се налага да се събирате? – попита Тривайз. (В момента минаваха по един доста тесен коридор без никакви стаи отстрани. Съветникът реши, че той може би е прокаран през област, в която не е било лесно да се построи нещо по-широко, така че служи само като свързващо звено между две крила).

– Прекалено често. Почти не минава месец, през който да не се налага да прекарвам известно време на конференция с някой от комитетите, чийто член съм. Все пак макар и да нямам планини или блата, моите овощни градини, моите рибарници и моите ботанически оранжерии са най-добрите в света.

– Но, скъпи ми приятелю – обади се Пелорат, – исках да река, Бандър, струва ми се, че ти никога не напускаш своето имение, за да посещаваш чуждите...

– Разбира се, че не – сръза го то с израз на гневно възмущение.

– Аз само казах, че така ми се струва – меко отвърна Пелорат. – Обаче в такъв случай как можеш да си сигурен, че твоите са най-добрите, след като не си проучвал или дори виждал останалите?

– Защото – заяви Бандър – мога да извлека информация от търсенето на моите продукти в търговията между именията.

– Ами промишлеността? – намеси се Тривайз.

– В някои имения се произвеждат инструменти и машини – поясни то. – Както вече споменах, в моето правим топлопроводящи пръти, но те са доста прости.

– И работи, разбира се.

– Тук-там, да. През цялата история Солария е била водеща в Галактиката по отношение на находчивостта и изтънчеността при проектирането на роботите.

– Предполагам също и в момента – каза Тривайз, като внимаваше интонацията му да оформи от забележката твърдение, а не въпрос.

– В момента ли? – запита Бандър. – Че с кого има да се състезаваме в момента? В днешно време единствено Солария произвежда работи. Вашите светове не ги правят, ако вярно тълкувам онова, което чувам по хипервълните.

– Ами другите космонитски светове?

– Казах ви, че те вече не съществуват.

– Въобще?

– Не мисля, че някъде другаде освен на Солария има жив космонит.

– Тогава никой ли не знае местонахождението на Земята?

– Защо пък някой ще иска да знае къде...

Пелорат го прекъсна:

– Аз искам да зная. Това е по моята специалност.

– В такъв случай – невъзмутимо рече Бандър – ще ти се наложи да изучаваш нещо друго. Аз не знам нищо за местонахождението на Земята, нито пък съм чувал за някого, който да го знае, пък и не бих дал дори парче роботски метал, за да разбере.

Колата спря и за момент Тривайз помисли, че то се е обидило. Спирането обаче бе плавно, а след като слезе и махна на другите да сторят същото, Бандър изглежда все още продължаваше да се забавлява.

Осветлението в стаята, където влязоха, бе слабо, дори и след като соларианецът го усили с познатия жест. После ги поведе към един страничен коридор, край чиито две стени имаше по-малки помещения. Във всяко от тях стояха по една или две богато украсени вази, до които се забелязваха приличащи на прожекционни апарати предмети.

– Какво е това, Бандър? – попита съветникът.

– Фамилните погребални камери, Тривайз – отвърна то.

50

Пелорат любопитно се огледа.

– Предполагам, тук е заровена пепелта на твоите предци?

– Ако под „заровена“ – каза Бандър – имаш предвид затрупана с пръст, не си съвсем прав. Може и да сме под повърхността, но това е моето имение и пепелта е вътре в него, както впрочем сме и ние сега. На нашия език казваме, че пепелта е „закъщена“ – то се поколеба, сетне добави:

– „Къща“ е просто архаична дума за „имение“.

Тривайз се оглеждаше уж нехайно.

– Това ли са всичките ти прародители? Колко са били?

– Близо сто – отвърна Бандър, без да се опитва да скрие нотката на гордост в гласа си. – За да бъда точен, деветдесет и четири. Разбира се, най-ранните не са истински соларианци – в настоящия смисъл на думата. Те са били получовеци, мъжки и женски. Непосредствените им потомци са ги слагали в съседни урни. Аз, естествено, не влизам в техните камери. Твърде „срамотно“ е. Или поне такава е соларианската дума, защото галактическият ѝ еквивалент не ми е известен. Може и да няма

такъв.

– А филмите? – попита Блис. – Доколкото разбирам, това са проекционни апарати.

– Дневници – поправи я Бандър, – историята на живота им. Сцени в любимите части от имението. Което означава, че те не умират в пълния смисъл на думата. Част от тях остава, а част от моята свобода е да се присъединявам към предците си, когато пожелаея; стига да поискам, винаги бих могъл да гледам някой или друг отрязък от филм.

– Само не и срамотиите.

Очите на Бандър сякаш се хлъзнаха встрани.

– Не – призна то, – но в края на краищата всички имаме подобни прародители. Това е общо злощастие.

– Общо? Значи другите соларианци също притежават такива погребални камери? – попита Тривайз.

– О, да, всички, но моите са най-добрите, най-изпипаните и най-съвършено запазените.

– Ти вече приготвило ли си своята собствена погребална камера?

– Естествено. Тя е напълно изградена и обзаведена. Това беше първото ми задължение, когато наследих имението. И щом положат пепелта ми там – нека да си позволя малко поетичност, – моят наследник ще се заеме с изграждането на своята камера като негово първо задължение.

– А имаш ли наследник?

– Ще имам, когато му дойде времето. Все още съществуват огромни възможности за живот. Когато потрябва да напусна, ще има един израснал наследник, достатъчно зрял, за да се наслаждава на имението, и добре подготвен за преобразуване на енергията.

– Предполагам, че ще е твой потомък?

– О, да.

– Ами ако – започна Тривайз – се случи нещо нежелано? Може би дори на Солария стават катастрофи и нещастия. Какво ще последва, ако пепелта на някого бъде положена преждевременно, без да има наследник, който да заеме мястото му, или пък той не е достатъчно зрял, за да се наслаждава на имението?

– Това се случва рядко. В моя род само веднъж. Когато обаче стане такова нещо, трябва просто да си спомним, че има и други наследници, които чакат за други имена. Някои от тях са достатъчно зрели, за да наследяват и въпреки това имат родители, все още толкова млади, че са в състояние да произведат втори потомък и да продължат да живеят, докато и той стане достатъчно зрял. Някой от тези, както ги наричат,

старо-млади наследници ще бъде определен да наследи моето име.

– А кой ще го определи?

– Имаме управителен съвет и това е една от малкото му функции – да определя наследника в случай на преждевременно изпепеляване. Разбира се, всичко се прави по холовизията.

– Само че ако соларианците – намеси се Пелорат, – почти никога не се виждат един друг, откъде ще знаят, че някъде някой неочаквано – или очаквано, ако е там въпросът – е бил превърнат в пепел?

– Когато някой от нас бъде превърнат на пепел, цялата енергия в имението му секва. Ако няма наследник, който веднага да поеме работите, ненормалното положение бива забелязано и се предприемат коригиращи мерки. Уверявам ви, че обществената ни система работи твърде гладко.

Тривайз попита:

– Ще бъде ли възможно да видим някои от филмите, с които разполагаш?

Бандър сякаш застина от изумление, а сетне заяви:

– Единственото ти оправдание е твоето невежество. Това, което току-що каза, беше грубо и неприлично.

– Извинявам се – поклати глава Тривайз. – Не исках да се натрапвам, но нали вече ти обяснихме, че сме много заинтересовани да получим информация за Земята. Хрумна ми, че най-ранните филми, които имаш, би трябвало да са от времето преди тя да стане радиоактивна. Поради това е възможно в тях да се споменава за нея. Може би има и някои интересни подробности. Ние определено не искаме да пречим на уединението ти, но не е ли възможно ти самото да проучиш тези филми или, евентуално, да накараш някой робот, а после да ни предадеш, ако има подобна информация? Разбира се, стига да уважиш мотивите ни и да разбереш, че и ние ще положим всички усилия да уважим в замяна твоите чувства, би могло да ни позволиш и сами да ги прегледаме...

Бандър студено отсече:

– Струва ми се, че просто не разбираш как ставаш все по-нахален. Е, за да приключим веднъж завинаги с всичко туй, мога да ти съобща, че няма филми, които се отнасят за моите ранни получовешки предшественици.

– Никакви? – Тривайз бе искрено разочарован.

– Някога е имало. Само че дори и ти можеш да си представиш какво е заснето на тях. Двама получовеци, които проявяват интерес един към друг или дори – то се прокашля и с усилие продължи – увлечени в

общи действия. Естествено, всички получовешки филми са били унищожени преди много поколения.

– Ами записите на другите соларианци?

– Всички са унищожени.

– Откъде си сигурно?

– Трябва да си луд, за да не ги унищожиш.

– А не е ли възможно някои наистина да са били луди или сантиментални, или пък просто разсеяни? Предполагаме, че няма да имаш нищо против да ни упътиш към съседните имения.

Бандър изненадано изглежда Тривайз.

– Мислиш ли, че другите ще бъдат така толерантни към вас като мен?

– Защо не, Бандър?

– Ще установиш, че не са.

– Трябва да поемем този риск.

– Не, Тривайз. Не, всички вие. Слушайте ме – отзад неочаквано се бяха появили роботи и Бандър се бе навъсил.

– Какво има? – попита внезапно обезпокоеният Тривайз.

То рече:

– Беше ми забавно да ви говоря и да ви наблюдавам – с всичките ви странности. Изживяването наистина беше уникално и аз съм възхитен от него, ала не мога да го запиша в дневника си, нито пък да го увековеча във филм.

– Защо не?

– Това, че говоря с вас и че ви слушам; това, че ви доведох в имението си; че ви допуснах тук, в погребалните камери на предците ми, са все срамни действия.

– Та ние не сме соларианци. За теб не представляваме нищо повече от тези работи, нали така?

– Да, този беше начинът да извиня поведението си пред самия мен, обаче той едва ли ще послужи за извинение й пред другите.

– Какво те интересува? Нали имаш абсолютната свобода да постъпваш както ти харесва?

– Даже и при нас свободата не е истински абсолютна. Ако аз бях единственият соларианец на планетата, бих могъл да върша дори срамните неща с абсолютна свобода. Само че тук има и други и поради това идеалната свобода, макар да е доближена, не е достигната. На планетата има хиляда и двеста соларианци, които ще ме презрат, ако разберат какво съм направил.

– Няма никаква причина те да узнаят.

– Вярно е. Съзнавам го, откакто сте пристигнали. Съзнавах го през цялото време, през което се забавлявах с вас. Другите не бива да узнаят.

– Ако туй означава – обади се Пелорат, – че ти се боиш от усложнения в резултат на нашите визити в съседни имения с цел да търсим информация за Земята, ние естествено въобще няма да споменаваме, че сме посетили първо теб. Това е ясно.

Бандър поклати глава.

– Достатъчно рискувах. Аз, разбира се, няма да кажа нищо. Моите работи също няма да проговорят и дори ще бъдат инструктирани да не го запаметяват. Вашият кораб ще бъде откаран под земята и изследван заради информацията, която може да ни даде...

– Слушай – прекъсна го Тривайз. – Колко време мислиш, че ще чакам, докато инспектираш кораба ни? Това е невъзможно.

– Съвсем не е невъзможно, защото вие няма как да възразите. Съжалявам. Бих искал да си поговорим повече и да обсъдим много други неща, но сами виждате, че положението става все по-опасно.

– Не, не е по-опасно – категорично заяви Тривайз.

– По-опасно е, малки получовеко. Страхувам се, че дойде мигът, когато ще трябва да направя онова, което моите предци биха направили незабавно. Трябва да ви убия – и тримата.

XII. КЪМ ПОВЪРХНОСТТА

51

Съветникът моментално извъртя глава, за да погледне към Блис. Лицето ѝ бе безизразно, но напрегнато, а очите ѝ фиксираха Бандър така съсредоточено, че тя изглежда не забелязваше нищо друго.

Пелорат се бе ококорил невярващо.

Без да знае какво би искала или би могла да направи геянката, Тривайз се бореше с потискащото усещане, че е загубил играта (не толкова при мисълта за смъртта, а че ще умре, преди да е разбрал защо избра Гея като бъдеще на човечеството). Трябваше да спечели време.

Като се опитваше да говори с твърд глас и да произнася ясно думите, той каза:

– Бандър, ти се държи вежливо и благовъзпитано. Не се ядоса от нашето нахлуване в твоя свят. Беше така любезно да ни разведеш из

имението и дома си и да отговориш на въпросите ни. На характера ти много повече ще отговаря да ни оставиш да си заминем. Няма нужда който и било да узнава, че сме кацали на този свят, а пък и ние нямаме никаква причина да се връщаме. Пристигнахме поради незнанието си и търсихме единствено информация.

– Туй, дете говориш, е вярно – безгрижно рече Бандър – и досега ви дарявах живота. Всъщност вие платихте с него още в мига, в който навлязохте в нашата атмосфера. Онова, което трябваше да направя, щом установих непосредствен контакт с вас, бе да ви убия незабавно. А сетне да заповядам на някой подходящ робот да направи дисекция на телата ви, за да получа каквато мога информация за вас, чуждоземците. Аз не го сторих. Отстъпих пред любопитството си и го оправдах с непосредствената си натура, но стига вече. Не мога да продължавам все така. Всъщност аз съм изложил на риск безопасността на Солария, тъй като ако поради някаква своя слабост се оставя да бъде убеден и ви пусна, положително ще ви последват и други, независимо от обещанията ви, че няма да го направят. Във всеки случай вашата смърт ще бъде безболезнена. Аз само леко ще затопля мозъците ви и те ще престанат да действат. Няма да усетите никаква болка. Животът ви просто ще угасне. Накрая, след като дисекцията и изследванията приключат, ще ви изпепеля с един интензивен поток топлина и всичко ще свърши.

– Ако се налага да умрем – каза Тривайз, – не възразявам срещу бърза и безболезнена смърт, но защо въобще трябва да умираме, след като не сме извършили никакво престъпление?

– Самото ви пристигане тук е престъпление.

– Не и ако на проблема се погледне рационално, тъй като ние не бихме могли да знаем, че това е престъпление.

– Какво е престъпление определя обществото. На вас може да ви се струва ирационално и произволно, но за нас не е. Този свят обаче е наш и ние имаме пълното право да кажем, че сте сбъркали и заслужавате да умрете.

Бандър се усмихна, сякаш водеше просто един приятен разговор и продължи:

– А и вие нямате никакво право да се оплаквате въз основа на собствената ви добродетел. Ти имаш бластер, който използва микровълнов лъч, за да предизвика убийствена топлина. Той върши същото, което смятам да направя и аз самият, но далеч по-грубо и с по-голяма болка. Ако не бях изцедил енергията му и се окажех толкова глупав, та да ти позволя свобода на движенията, ти изобщо не би се поколебал да го

използваш срещу мен и в тоя момент.

Опасявайки се да хвърли дори един поглед към Блис, за да не привлече вниманието на Бандър към нея, съветникът отчаяно настоя:

– Моля те, като акт на голяма милост, да не вършиш подобно нещо.

Бандър изведнъж помрачня.

– На първо място трябва да бъде милостив към себе си, а за да го сторя, вие трябва да умрете.

То вдигна ръка и тъмнината внезапно връхлетя върху Тривайз.

52

За миг той усети как мракът го поглъща и ужасено се запита: „Това ли е смъртта?“

Сякаш мислите му бяха предизвикали ехо, защото чу още някой да прошепва същото. Беше Пелорат.

Опита се да помръдне устни и откри, че може да го направи.

– Самият факт, че си в състояние да шепнеш – рече с чувство на огромно облекчение, – показва, че това не е смъртта.

– Има едни стари легенди, според които след смъртта животът продължава.

– Глупости – измърмори Тривайз. – Блис? Тук ли си, Блис?

Нямаше отговор.

Историкът отново се обади като ехо.

– Блис? Блис? Какво е станало, Голан?

– Бандър сигурно е мъртъв – отвърна Тривайз. – В такъв случай той вече не е способен да захранва имението с енергия. Светлината би следвало да угасне.

– Но как е...? Искаш да кажеш, че Блис го е направила.

– Така предполагам. Надявам се да не й се е случило нищо лошо – той запълзя на ръце и колене в пълния мрак на подземие (ако не се брояха случайните подпрагови проблясъци на някой и друг радиоактивен атом, разбиващ се в стените).

После ръката му докосна нещо топло и меко. Опипа го, разпозна, че е крак, и го стисна. Изглеждаше прекалено малък, за да принадлежи на Бандър.

– Блис?

Кракът подритна и принуди Тривайз да го пусне.

– Блис? Кажи нещо!

– Жива съм – долетя странно измененият глас на геянката.

– А добре ли си? – попита той.

– Не – при тази дума светлината наоколо се върна, макар и съвсем слабичка. Стените запроблясваха едва-едва, като ту просветляваха, ту потъмняваха отново.

Бандър лежеше, рухнал подобно на някаква черна купчина. До него, хванала главата му, седеше Блис.

Тя погледна към двамата.

– Соларианецът е мъртъв – рече младата жена и на слабата светлина по бузите ѝ лъснаха сълзи.

Тривайз направо се шашардиса.

– Защо плачеш?

– Как да не плача, когато убих живо същество, надарено с разум и интелигентност? Нямах такова намерение...

Светникът се наведе, за да ѝ помогне да се изправи, но тя го отблъсна встрани.

Пелорат коленичи на свой ред и меко я запридумва:

– Моля те, Блис, дори и ти вече не би го върнала към живота. Кажни какво стана.

Този път тя се остави да бъде вдигната на крака и обясни с монотонен глас:

– Гея може да прави същото, което можеше Бандър. Гея може да използва неравномерно разпределената енергия на Вселената и да я трансформира в работа само с менталната си сила.

– Това го знаех – Тривайз се опитваше да я успокои, без самият да е напълно наясно как ще го стори. – Спомням си срещата ни в космоса, когато ти, или по-скоро Гея, задържа нашия кораб в плен. Помислих си за този случай, когато Бандър ме парализира, след като отне оръжията ми. Той обездвижи и теб, но аз бях сигурен, че ако поискаш, ще можеш да се освободиш.

– Не. Ако бях опитала, щях да се проваля. Когато твоят кораб беше заловен от мен/нас/Гея – тъжно заобяснява Блис, – аз и планетата наистина бяхме едно цяло. Сега обаче сме разделени от хиперпространството, така че моята/нашата/Геината ефикасност е ограничена. Освен това Гея прави онова, което трябва да прави, просто с мощта на съюзените мозъци. Но дори съюзени, всички те нямат преобразователните дялове, които притежаваше този соларианец. Ние не можем да използваме енергията така деликатно, така ефикасно и така неуморно като него. Нали виждате, че не успявам да направя светлината по-ярка, пък и изобщо не

зная още колко време ще мога да я поддържам, преди да се уморя. А той е бил в състояние да снабдява с енергия цялото си огромно имение дори когато спи.

– Все пак ти го възпря – каза Тривайз.

– Защото не познаваше възможностите ми и самата аз не направих нищо, дето да му подсказе за тях. Поради това не ме заподозря и не ми обърна никакво внимание. Той се съсредоточи изцяло върху теб, Тривайз, понеже ти беше човекът, който носеше оръжията – ето пак колко добре ни послужи обстоятелството, че се беше въоръжил – и аз трябваше само да изчакам момента и да го спра с един бърз и изненадващ удар. Когато той бе на границата да ни убие, когато целият му ум се концентрираше върху това и най-вече върху теб, аз нанесох удара.

– И то великолепно.

– Как можа да изговориш толкова жестоко нещо, Тривайз! Възнамерявах просто да го спра, исках да блокирам използването на преобразувателя му. В момента на изненадата, когато той щеше да се опита да ни взриви и да открие, че не е в състояние, а вместо това да види, че светлините наоколо помръкват, аз щях да затегна хватата си, да го пратя в удължен нормален сън и да освободя преобразувателя. Енергията щеше да продължи да тече, а ние можехме да се измъкнем от това имение, да влезем в кораба и да напуснем планетата. Надявах се така да уредя нещата, че когато той най-накрая се събуди, да е забравил всичко, дето му се е случило от мига, в който ни видя. Гея няма никакво желание да убива, за да постигне нещо, което може да бъде постигнато без убиване.

– А какво тръгна на зле, Блис? – меко я попита Пелорат.

– Никога не съм се сблъсквала с подобни преобразователни мозъчни дялове, а няхах и време да ги поизуча. Аз просто нанесох удара с моя блокиращ маньовър, но той очевидно не задейства правилно. Блокирах не входящия в дяловете, а изходящия от тях енергиен поток. Разбирате ли, в тези мозъчни дялове енергията се влива постоянно, а пък мозъкът се самозащищава, като я изтласква също така бързо навън. Щом обаче блокирах изхода, тя мигом се натрупа и за нищожна част от секундата температурата се повиши до точката, в която протеинът експлозивно се дезактивира и... той умря. Светлините угаснаха, аз незабавно отдръпнах блокажа си, само че, разбира се, вече беше много късно.

– Не виждам, мила, какво друго би могла да направиш – каза Пелорат.

– Това не ме утешава, като се има предвид, че убих разумно същество.

– Бандър също след миг щеше да ни убие – натърти Тривайз.

– Достатъчна причина да го спра, но не и да го премахвам.

Тривайз се поколеба. Не искаше да издава нетърпението си, защото не желаше да оскърби или да разстрои още повече геянката, която в края на краищата беше единствената им защита срещу този изключително враждебен свят.

– Блис – рече той, – време е да помислим и какво следва от смъртта на Бандър. Тъй като той е мъртъв, цялата енергия в имението е изчезнала. Това рано или късно, но по-скоро рано ще бъде забелязано от други соларианци. Ще им се наложи да разследват случая. Не мисля, че ще бъдеш в състояние да отбиеш евентуална едновременна атака на няколко души. А и ти самата призна, че няма да можеш много дълго да поддържаш ограничената мощност, която се подава сега. Така че е важно, без да се бавим, да се върнем обратно на повърхността и после на нашия кораб.

– Само че, Голан – рече Пелорат, – как ще го направим? Ние изминахме много километри по един криволичещ път. Струва ми се, че тук долу е истински лабиринт и що се отнася до мен, нямам и най-смътна представа накъде да тръгнем. Впрочем чувството ми за ориентация винаги е било слабо. Дано вие...

Тривайз се огледа и осъзна, че Пелорат имаше право.

– Мисля, че към повърхността има много изходи – успокояващо каза той – и няма защо да търсим точно онзи, през който влязохме.

– Но ние не знаем нито един от тях. Как ще ги открием?

Съветникът отново се обърна към Блис.

– Можеш ли ментално да откриеш нещо, което ще ни помогне да намерим път нагоре?

– Всички работи в имението са дезактивирани – отвърна тя. – Долавям тихичък шепот от полуразумен живот право над нас, но това доказва единствено, че повърхността е точно там, което и без друго ни е известно.

– Добре тогава – кимна Тривайз, – ще се наложи значи просто да потърсим някакъв отвор...

– Проби и грешки! – ужасен възкликна Пелорат. – Никога няма да успеем.

– Ще трябва, Янов – натърти съветникът. – Ако търсим, все пак имаме някакъв шанс, колкото и малък да е той. Алтернативата е просто да си стоим тук и никога да не излезем. Хайде, малкият шанс е по-добър от нулевия.

- Чакайте – обади се Блис. – Наистина долавям нещо.
- Какво? – попита Тривайз.
- Ум.
- Интелигентен?
- Да, но, струва ми се, не съвсем. По-ясно обаче е друго.
- Казвай – настоя Тривайз, отчаяно борейки се с нетърпеливостта си.
- Уплаха! Непоносима уплаха! – прошепна тя.

53

Съветникът обезсърчено се озърна. Горедолу помнеше откъде са влезли, но не си правеше илюзии, че е в състояние да се върне по същия път, по който бяха дошли. Не бе обръщал особено внимание на завоите и криволиците. Кой би си помислил, че ще се озоват в положение да се връщат сами и без помощ по същия път, при това с примигващо и едва тлеещо осветление?

– Блис, смяташ ли, че ще можеш да активираш колата?

Тя отвърна:

– Сигурна съм, че бих могла, Тривайз, но то още не означава, че ще мога и да я карам.

– Предполагам, че Бандър я караше ментално – намеси се Пелорат.
– Не го видях да пипа каквото и да е, докато се возехме.

Блис кротко рече:

– Да, Пел, той го правеше ментално, но как? Със същия успех можеш да кажеш, че го е правил, като е използвал управлението. Обаче ако аз не зная никакви подробности за това как да го използвам, информацията ти няма много да ни помогне, нали?

– Би могла поне да опиташ – предложи Тривайз.

– Ако опитам, ще трябва да се концентрирам върху проблема, а сторя ли го, съмнявам се, че ще успявам да поддържам и осветлението. В тъмното колата няма да ни свърши никаква работа, дори и ако се науча как да я управлявам.

– В такъв случай, предполагам, ще трябва да вървим пеша.

– Страхувам се, че да.

Тривайз се втренчи в гъстата чернилка, която се простираше зад мъждивите светлини на непосредственото им обкръжение. Нищо не забелязваше, нищо не чуваше.

– Блис, все още ли усещаш онай уплашен ум? – попита той.

– Да.

– Можеш ли да определиш къде е? И да ни заведеш при него?

– Менталното усещане се разпространява по права линия. То не се пречупва чувствително от твърдата материя, така че е лесно да определя посоката...

Тя показа една въображаема точка върху тъмната стена и добави:

– Само че ние не можем да минем през стената, за да стигнем дотам. Най-добре е да следваме коридорите и да се опитаме да открием пътя си по променящата се сила на усещането. Май ще трябва да поиграем на топло-студено.

– Да почваме тогава.

Пелорат не беше никак въодушевен.

– Чакай, Голан, сигурни ли сме, че искаме да открием онова нещо, каквото и да е то. Ако е уплашено, може да ни се наложи и ние да се изплашим.

Тривайз нетърпеливо тръсна глава.

– Нямаме никакъв избор, Янов. Уплашен или не, това е интелигентен ум и той може би ще поиска – или ще бъде накаран – да ни отведе до повърхността.

– И ще оставим Бандър да лежи тук? – притеснено попита Пелорат.

Тривайз го хвана за лакътя.

– Хайде, Янов. И за него нямаме избор. Все някога някой соларианец ще активира отново мястото, роботите ще намерят Бандър и ще се погрижат... надявам се, не преди да сме в безопасност.

Той остави Блис да води. През цялото време светлината бе най-ярка в непосредствена близост до нея. Геянката спираше на всеки вход, на всяко разклонение в коридора, опитвайки се да почувства посоката, от която идваше уплахата. Понякога дори влизаше през някаква едва видима врата или завиваше зад завой, а сетне се връщаше и опитваше друг маршрут, докато Тривайз безпомощно я гледаше.

Всеки път тя стигаше до определено решение и отривисто потегляше нанякъде, а светлината тръгваше пред нея. Съветникът забеляза, че сега изглежда по-ярка – или очите му се бяха адаптирали към полумрака, или Блис се бе научила как по-ефективно да управлява преобразуването. На едно място, когато минаваше покрай набитите в земята метални пръти, тя постави ръка върху тях и лампите забележимо просветляха. Младата жена кимна с глава, явно доволна от себе си.

Нищо не им се струваше дори и бегло познато; положително

бродеха през такива области от безкрайното подземно имение, през които не бяха минавали на идване.

Тривайз продължаваше да следи за коридори, определено водещи нагоре, като за разнообразие се взираше и в таваните за някаква следа от люкове. Нищо подобно обаче не се появяваше и уплашеният ум поне засега оставаше единственият им шанс да се измъкнат навън.

Вървяха в тишина, ако се изключи звукът от собствените им стъпки; в мрак, ако се изключи светлината, която ги заобикаляше непосредствено; през пълно мъртвило, ако се изключат собствените им животи. От време на време различаваха сенчестата маса на някой робот, неподвижно седящ или застинал прав в полумрака. Веднъж зърнаха и един полегнал настрани със сгърчени в причудлива поза ръце и крака. В момента, когато енергията е секнала, помисли си Тривайз, трябва да е бил застигнат в неравновесна позиция и е паднал. Бандър не би могло да повлияе на силата на гравитацията. Вероятно навсякъде по огромното му имение роботите сега стояха или лежах неактивни и това бързо щеше да бъде забелязано.

А може и да не е тъй, хрумна му изведнъж. Соларианците би трябвало да знаят когато някой от тях умира от старост и физически упадък. Светът им би трябвало да е нащрек и в готовност. Бандър обаче бе умряло внезапно, в разцвета на съществуването си, без това да може да се узнае предварително. Кой би го очаквал? Кой би следил за дезактивирането?

Да, но не (Тривайз отхвърли оптимизма и самоуспокоението си като опасни примамки, водещи към свръхувереност). Соларианците все пак щяха да забележат секването на цялата дейност в имението на Бандър и да предприемат незабавни мерки. Всички те имаха прекалено голям интерес от него, за да оставят смъртта му без последствия.

Пелорат потиснато промърмори:

– Вентилацията сигурно е спряла. Лабиринт под земята като този трябва да се вентилира, а енергията я доставяше Бандър. Сега вече я няма.

– Без значение, Янов – рече Тривайз. – В това празно подземие има достатъчно въздух, за да ни стигне за години.

– Не е толкова важно времето. Психологически е лошо.

– Моля те, Янов, не прихващай клаустрофобия. Блис, приближили ли сме?

– Доста, Тривайз – отвърна тя. – Усещането е по-силно и по-лесно следвам посоката.

Геянката наистина вървеше напред все по-уверено и рядко се колебаеше на местата, където трябваше да избира.

– Насам! Насам! – възкликна внезапно тя. – Усещам го!

– Сега дори и аз го чувам – сухо отбеляза съветникът.

Тримата спряха и несъзнателно затаиха дъх. Чуваха се тихи стонове, примесени със запъхтени изхлипания.

Влязоха в някаква голяма стая и когато лампите се включиха, видяха, че за разлика от досегашните, тя е богато и пъстро обзаведена.

В центъра ѝ имаше един робот, леко приведен, протегнал ръце с почти нежен жест и, разбира се, абсолютно неподвижен.

Зад него изпърхаха дрехи. От едната му страна се показва кръгло уплашено око и съкрушеното изхлипване се разнесе отново.

Тривайз се втурна край робота и видя как от другата му страна извърча една малка фигурка. Тя се препъна, падна на земята и остана да лежи там, затулила очи, риташа с крака във всички посоки, сякаш да отблъсне някаква неизвестна опасност, и пищяща, пищяща...

Без никаква нужда да го прави, Блис поясни:

– Това е дете!

54

Тривайз озадачено се дръпна назад. Какво правеше това дете тук? Бандър така се гордееше с абсолютната си самота, толкова настояваше на нея.

Пелорат, по-малко склонен да се уповава на разсъждения при наличието на едно неясно събитие, моментално прецени ситуацията и каза:

– Предполагам, че е наследникът.

– Потомък на Бандър – съгласи се Блис, – само мисля, че е много малко, за да бъде наследник. Соларианците ще трябва да намерят такъв някъде другаде.

Тя гледаше втренчено към детето. Не го фиксираше, а го наблюдаваше някак меко, обгръщащо и постепенно звуците, които то издаваше, стихнаха. Създанието отвори очи и също загледа Блис. Письците му бяха намалели до отделни леки изхленчвания.

Геянката на свой ред започна да издава някакви звуци: успокояващи, откъслечни думички, които сами по себе си нямаха особен смисъл, но бяха предназначени да усилят успокоителния ефект от мислите ѝ. Тя сякаш ментално опипваше непознатия ум и се опитваше да подреди

обърканите му емоции.

Бавно, без да сваля очи от Блис, детето се изправи, постоя, олюлявайки се за миг, и се втурна към мълчаливия, застинал робот. Обви ръце около якия метален крак, сякаш жадуваше сигурността на допира му.

Тривайз каза:

– Изглежда роботът му служи за гледачка или пазач. Един соларианец сигурно не може да се грижи за друг, дори когато са родител и дете.

– Предполагам, че също е хермафродит – обади се Пелорат.

– Би трябвало – кимна съветникът.

Блис, все още изцяло погълната от детето, бавно приближаваше към него, полуповдигнала ръце с длани, обърнати към самата нея, сякаш за да подчертае, че няма никакво намерение да хваща малкото създание. То мълчаливо наблюдаваше приближаването ѝ, здраво вкопчено в робота.

Блис го заубеждава:

– Хайде, чедо – топло, чедо – меко, топло, уютно, сигурно, хайде, чедо – сигурно, сигурно.

Спря и без да се обръща, каза тихо:

– Пел, поговори му на неговия език. Кажу му, че сме работи, които са дошли да се погрижат за него, защото енергията е прекъснала.

– Роботи! – ахна шокираният Пелорат.

– Трябва да бъдем представени като такива. То не се бои от роботите. А и никога не е виждало човек, даже може би няма представа, че хората съществуват.

– Съмнявам се дали ще успее да измисли правилния израз – заколеба се историкът. – Не зная архаичната дума за...

– Тогава, Пел, кажи просто „робот“. Ако не свърши работа, опитай да кажеш „желязното нещо“. Каквото можеш, това кажи.

Бавно, дума по дума Пелорат заговори. Детето се загледа в него и силно се смръщи, като че се опитваше да го разбере.

– Можеш спокойно да питаш как да излезем – посъветва го Тривайз. – Тъй и тъй се опитваш да му кажеш нещо.

Блис се възпротиви:

– Не. Не още. Първо доверието, после информацията.

Соларианчето, което сега се бе втренчило в учения, бавно се пусна от робота и заговори с висок напевен глас.

– Говори много бързо, за да го разбере – тревожно каза Пелорат.

– Помоли го да повтори по-бавно – рече Блис. – Аз правя каквото мога, за да го успокоя и да премахна страховете му.

Историкът се заслуша пак в думите на детето и обясни:

– Мисля, че пита защо е спрял Джемби. Джемби трябва да е роботът.

– Пел, провери, за да сме сигурни.

Мъжът продума нещо, после се вслуша и поясни:

– Да, Джемби е роботът. А самото дете се казва Фалъм.

– Bravo! – Блис се усмихна на малкото същество с грейнала, щастлива усмивка, посочи го и рече:

– Фалъм. Bravo, Фалъм. Смело Фалъм – после постави ръка на гърдите си и се представи:

– Блис.

Детето се усмихна. Когато се смееше, ставаше много привлекателно.

– Блис – рече то, като леко изсъска на „с“-то.

– Слушай – обади се Тривайз, – ако съумееш да активираш робота, той може би ще е в състояние да ни каже това, което ни интересува. Пелорат би му говорил със същата лекота, както и на детето.

– Не – възпротиви се Блис. – Това ще е грешка. Първото задължение на робота е да закриля детето. Ако го активирам и той изведнъж ни забележи, види наоколо някакви странни същества, може и да ни нападне. Тук няма място за каквито и да било външни хора. Тогава ще трябва отново да го дезактивирам и той повече няма да може да ни даде никаква информация, а пък щом детето види единствения си закрилник, дезактивиран за втори път... Не, просто не ми се иска да го направя.

– Но нали ни казаха – меко се намеси Пелорат, – че роботите не могат да причинят вреда на човешко същество.

– Казаха ни – съгласи се Блис, – обаче не ни обясниха точно какви работи са създали соларианците. Дори ако този тук е конструиран така, че да не причинява вреда, на него ще му се наложи да избира между соларианското дете или най-близкия закодиран в него подобен еквивалент, и три неизвестни същества, които може и да не възприеме като хора, а просто като незаконни натрапници. Естествено, че ще избере детето и ще ни нападне.

Тя пак се обърна към малкото създание.

– Фалъм – рече нежно и започна да сочи. – Пел. Трив.

– Пел. Трив – послушно повтори детето. Блис приближи до него и бавно протегна ръце. То я загледа втренчено, после отстъпи крачка назад.

– Спокойно, Фалъм – рече Блис. – Добре, Фалъм. Пипни, Фалъм.

Хубаво, Фалъм.

Соларианчето пристъпи към нея и Блис въздъхна с облекчение.

– Добре, Фалъм.

Тя докосна голата му ръчичка, защото то носеше, също както и родителят му, само една дълга отворена отпред роба и набедрена превръзка отдолу. Допирът бе безкрайно нежен. Геянката дръпна ръка, поизчака и отново го докосна галъвно.

Очите на детето се притвориха под въздействието на силния успокоителен ефект от ума й.

Дланите на Блис бавно и внимателно се повдигнаха към рамото на детето, към врата, после под дългата кафява коса – към едно определено място точно зад ушите.

Ръцете й се отпуснаха и тя каза:

– Дяловете все още са малки. Засега краниалната кост не се е очертала. Има само вкоравен слой кожа, който ще се издуе навън и след като те бъдат напълно оформени, ще се преобразува в костно вещество... Кое то означава, че в сегашния момент детето не може да управлява имението или дори да активира робота. Пел, попитай го на колко години е.

След като си размениха няколко реплики, историкът съобщи;

– Ако добре го разбирам, е на четиринадесет.

– Изглежда на не повече от единадесет – рече Тривайз.

– Дължината на годината, която се използва на този свят – предположи Блис, – може да не съответства напълно на стандартната галактическа. Освен това, допуска се, че космонитите са имали удължен жизнен цикъл, тъй че ако в това отношение приличат на тях, соларианците също може да имат удължен период на развитие. В края на краищата не бива да съдим по годините.

Тривайз нетърпеливо цъкна с език.

– Хайде да престанем с антропологията. За нас е важно да излезем на повърхността, а доколкото си имаме работа с дете, може би просто си пилеем времето без полза. То сигурно не знае пътя нагоре. Едва ли някога се е показвало над земята.

Блис повиши глас:

– Пел!

Пелорат веднага схвана желанието й и последва най-дългият му досега разговор с Фалъм. Накрая той рече:

– Детето знае какво е слънце. Казва, че го е виждало. Мисля, че е виждало и дървета. То обаче не се държи така, сякаш е сигурно какво означава тази дума или поне какво означава думата, която аз

използвах...

– Добре, Янов – кимна Тривайз, – но хайде върни се на въпроса.

– Казах на Фалъм, че ако успее да ни изведе на повърхността, това може да ни даде възможност да активираме робота. Казах, че бихме искали да го активираме. Мислиш ли, че наистина ще успеем?

– За него ще се безпокоим по-късно – махна с ръка съветникът. – То рече ли, че ще ни води?

– Да. Помислих, че ще го направи с повече желание, ако му обещава съживяването на робота. Предполагам обаче, че рискуваме да го разочароваме...

– Добре – повтори Тривайз, – хайде да потегляме. Всички обещаания ще са безполезни, ако ни спипат под земята.

Пелорат каза нещо на детето, което тръгна, ала после спря неуверено и се обърна към Блис.

Тя протегна ръка и двамата поеа отново – длан в длан.

– Аз съм новият робот – рече геянката с лека усмивка.

– Изглежда доста доволно от това – отбеляза Тривайз.

Фалъм заподскача напред и за миг съветникът се зачуди дали соларианчето е щастливо просто защото Блис се е погрижила за него, дали към този факт се добавя и вълнението, че ще посети повърхността заедно с три нови робота, или пък е развълнувано от възможността да си върне втория родител – Джемби. Не че имаше особено значение – важното бе детето да ги води нагоре.

У него впрочем не се забелязваше никакво колебание. Когато трябваше да избира между различни пътища, то се ориентираше моментално. Дали наистина знаеше къде отива или всичко бе само плод на инфантилна незаинтересованост? Дали просто не играеше някаква игра с неясен завършек? Тривайз обаче предполагаше, че лекото натоварване, което сега усеща, идва най-вероятно от движението нагоре. Детето пък, все тъй самоуверено подскачащо напред, посочи пред себе си и зачурулика.

Съветникът погледна към Пелорат, който се прокашля и рече:

– Мисля, че то каза „врата“.

– Надявам се мисълта ти да е вярна – натърти Тривайз. Фалъм се отскубна от Блис и затича. Посочи един участък от настилката, който изглеждаше малко по-тъмен от съседните нему секции. После стъпи върху него, подскочи няколко пъти, извърна се с явно разочарован вид и заговори пискливо бързо. Блис направи гримаса.

– Ще трябва аз да осигуря захранването. Това ме изтощава.

Лицето ѝ леко порозовя, а светлината стана съвсем мъждива, но една врата се отвори точно пред Фалъм и от задоволство соларианчето се размя със звънко сопрано.

Сетне изгърча през вратата и двамата мъже го последваха. Накрая излезе и Блис, и погледна назад точно в момента, когато светлината зад нея угасна и вратата се затвори. Геянката поспря, за да си поеме дъх. Изглеждаше съвсем изтощена.

– Е – рече Пелорат, – излязохме. Къде е корабът?

Всички се спряха, облени от все още ранния здрач. Тривайз измърмори:

– Струва ми се, че беше в тази посока.

– И на мен така ми се струва – каза Блис. – Хайде да вървим – и тя протегна ръка на Фалъм.

Не се чуваше нищо, като се изключат звуците, издавани от вятъра и откъслечните обаждания на животни. По някое време минаха покрай робот, застанал неподвижно близо до дънера на едно дърво с някакъв предмет с неясно предназначение в ръката.

Пелорат пристъпи напред, явно воден от любопитството си, но Тривайз го спря.

– Не е наша работа, Янов. Давай нататък.

Минаха покрай друг робот, паднал встрани от пътя им.

Съветникът се поусмихна:

– Предполагам, че на много километри наоколо е набоклучено с роботи – и добави триумфиращо:

– Аха, ето го и кораба.

На земята близо до „Далечна звезда“ имаше нещо, което наподобяваше въздухоплатателен съд с примитивна конструкция: неикономично, крехко и – на всичкото отгоре – с витло. Недалеч от въздухоплатателния съд, между малката групичка чуждоземци и техния кораб, стояха четири човешки фигури.

– Прекалено късно – прошепна Тривайз. – Много време пропиляхме. Сега какво ще правим?

– Четирима соларианци? – изненада се историкът. – Не може да бъде. Те положително не биха влезли във физически контакт. Не мислите ли, че са холоизоображения?

– Съвсем материални са – възрази Блис. – Сигурна съм. Но пък не са соларианци. Няма как да им сбъркам умовете. Това са роботи.

– Е, в такъв случай – каза Тривайз – напред! Той отново закрачи спокойно към кораба и другите го последваха.

Пелорат попита почти беззвучно:

– Какво смяташ да правиш?

– Щом са роботи, трябва да се подчиняват на заповедите ни.

Четиримата явно ги изчакаха и когато приближиха, Тривайз също се вгледа по-внимателно в тях.

Да, наистина трябва да бяха роботи. Лицата им, изглеждащи като направени от кожа, подплатена с плът, бяха странно безизразни. Облечени бяха в униформи, които не оставяха непокрит и един квадратен сантиметър, ако се изключи лицето. Дори на ръцете си носеха тънки непрозрачни ръкавици.

Тривайз направи небрежен жест, който без съмнение представляваше безцеремонно нареждане да се дръпнат встрани.

Роботите не помръднаха.

Съветникът тихо рече:

– Кажете им го с думи, Янов. Твърдо.

Пелорат се прокашля и заговори бавно с необичаен баритонов тембър, като ги отпрати с жест настрани също като Тривайз. Резултатът беше, че един от роботите, който бе може би съвсем малко по-висок от останалите, изрече нещо със студен, пронизителен глас.

Пелорат се обърна към Тривайз.

– Мисля, че каза, че ние сме чуждоземци.

– Обясни ми, че ние сме хора и трябва да ни се подчиняват.

Внезапно роботът заговори на особен, но разбираем галактически:

– Аз те разбирам, чуждоземецо. Говоря галактически. Ние сме работи-стражи.

– Тогава си ме чул да казвам, че сме хора и поради това трябва да ни се подчиняват.

– Ние сме програмирани да се подчиняваме единствено на управниците, чуждоземецо. Вие не сте управници, нито сте соларианци. В нормалния момент за свързка управникът Бандър не отговори и ние дойдохме да разследваме нещата на място. Това е наш дълг. Намираме един космически кораб, който не е произведен на Солария, няколко присъстващи чуждоземци и всички работи на Бандър дезактивирани. Къде е управникът Бандър?

Тривайз поклати глава и бавно и отчетливо каза:

– Не знаем нищо за това. Нашият корабен компютър не работи добре. Противно на намеренията ни се озовахме близо до тази странна планета. Приземихме се, за да установим къде се намираме. Намерихме всички роботи дезактивирани. Не знаем какво може да се е случило.

– Обяснението не е правдоподобно. Щом всички роботи в имението са дезактивирани и мощността е напълно изключена, управникът Бандър трябва да е мъртъв. Не е логично да се предполага, че по случайно съвпадение той е умрял точно когато вие сте се приземили. Би трябвало да има някаква причинно-следствена връзка между едното и другото.

Целейки да усложни ситуацията и да покаже, че като чужденец не разбира нещата и поради това е невинен, Тривайз възрази:

– Но мощността не е изключена. Ти и другите действате.

– Ние сме роботи-стражи – повтори безизразно стоящият насреща му. – Ние не принадлежим на никой управник. Принадлежим на целия свят. Ние не сме контролирани от никого, а захранвани с ядрена енергия. И аз пак те питам, къде е управникът Бандър?

Тривайз се огледа. Пелорат изглеждаше обезпокоен; Блис бе стиснала устни, но оставаше спокойна. Фалъм затрепери, ала дланта на геянката докосна рамото на детето и то сякаш се вцепени, а изразът на лицето му се промени. (Дали не го бе упоила?)

Роботът каза:

– Отново и за последен път питам, къде е управникът Бандър?

– Не зная – мрачно заяви Тривайз.

Роботът кимна и двама от неговите придружители бързо потеглиха. Той рече:

– Моите колеги-стражи ще претърсят имението. Междувременно ти ще бъдеш задържан за разпит. Подай ми тези предмети, които носиш на кръста си.

Тривайз направи крачка назад.

– Те се безвредни.

– Не се движи повече. Аз не питам какво е естеството им и дали са безвредни или не. Аз искам да ги получа.

– Не.

Роботът пристъпи и ръката му се стрелна прекалено бързо, за да може Тривайз да осъзнае какво става. Металната длан легна на рамото му, стисна го силно и го насочи надолу. Тривайз падна на колене.

– Предметите – настоя роботът и протегна другата си ръка.

– Не – изпъшка съветникът.

Блис се хвърли напред, издърпа бластера от кобура му преди Тривайз, стегнат като в менгеме, да успее да направи каквото и да било, за да ѝ попречи, и го подаде на работа.

– Ето, страж – рече тя, – и ако почакаш още един момент... ето и другото. Сега пусни моя компаньон.

Роботът отстъпи назад с двете оръжия и съветникът бавно се изправи на нозе, като енергично разтриваше рамото си, изкривил лице от болка.

(Фалъм леко изплака и Пелорат, заел се със задачата да отвлече вниманието му, го притисна галъовно.)

Блис яростно прошепна на Тривайз:

– Защо му се противиш? Той може да те убие само с два пръста.

Тривайз отново простена и изсъска през зъби:

– А ти защо не го обуздаеш?

– Опитвам се. Трябва ми време. Умът му е мощен, добре програмиран и няма за какво да се захвана. Трябва да го изуча. Постарай се да спечелиш време.

– Няма защо да му изучаваш ума. Просто го унищожи – прошепна съветникът почти беззвучно.

Блис стрелна работа с очи. Той внимателно изследваше оръжията, докато другият, който бе останал с него, наблюдаваше чуждоземците. Изглежда никой от двамата не се интересуваше какво си шепнат Блис и Тривайз.

Геянката каза:

– Не. Никакво унищожение повече. На първия свят убихме едно куче и ранихме друго. Знаеш какво се случи. (Ново поглеждане към роботите-стражи.) Гея не отнема без нужда живота или интелигентността. Трябва ми обаче време, за да се оправя мирно и кротко.

Тя направи крачка назад и се втренчи в работа, който все така безизразно заяви:

– Това са оръжия.

– Не – отвърна Тривайз.

– Да – съгласи се Блис, – но те вече не могат да се използват. Енергията им е изчерпана.

– Нима? Защо ви е да носите оръжия, които нямат енергия? А може би не са изтощени – стражът държеше единия предмет в дланта си, поставил съвсем правилно палеца. – Така ли се активира?

– Да – отговори Блис. – Ако натиснеш и то съдържа енергия, ще се активира. Само че в него няма нищо.

– Сигурно ли е? – роботът насочи оръжието към Тривайз. – Все още ли твърдиш, че ако го активирам сега, то няма да задейства?

– Няма – каза Блис.

Тривайз замръзна на място, без да може да обели дума. Беше изпробвал бластера, след като Бандър го бе изтощил и той наистина бе свършено неизползваем, ала роботът държеше невронния камшик. Него не беше пробвал.

Ако камшикът съдържаше макар и малък остатък от енергия, щеше да е достатъчен да стимулира болевите му центрове и онова, което би почувствал, щеше да направи стискането на роботската ръка да изглежда като приятелско потупване.

По време на следването му във Флотската академия бяха го накарали – както и всеки друг кадет – да понесе един лек невронен камшичен удар. Просто за да знае какво представлява. Оттогава не изпитваше никаква нужда усещането да се повтори.

Роботът активира оръжието и за момент Тривайз болезнено се вцепени. После бавно се отпусна. Камшикът също бе напълно изтощен.

Стражът впи поглед в мъжа срещу себе си и захвърли двете оръжия настрани.

– Как така се оказаха с изчерпана енергия? – попита той. – Ако няма полза от тях, защо ги носиш?

– Привикнал съм с тежестта им – отвърна Тривайз – и ги нося дори когато са изтощени.

– Това е безсмислено – възрази роботът. И добави: – Всички сте арестувани. Ще бъдете задържани за допълнителен разпит и ако управниците решат, ще бъдете дезактивирани. Как се отваря този кораб? Трябва да го претърсим.

– Нищо няма да спечелите – заяви Тривайз. – Не сте в състояние да го разберете.

– Ако не аз, управниците ще го разберат.

– И те няма да могат.

– Тогава ти ще им обясниш, за да го разберат.

– Съмнявам се.

– В такъв случай ще бъдеш дезактивиран.

– Моето дезактивиране няма да промени нищо, а предполагам, че ще бъда дезактивиран дори и да им обясня.

– Продължавай – промълви Блис. – Започвам да схващам как работи мозъкът му.

Роботът не й обърна внимание. (Дали самата тя се е погрижила,

помисли си Тривайз и страшно му се прииска да е така.)

Насочил цялото си внимание към него, стражът каза:

– Ако ни създаваш трудности, ние ще те дезактивираме частично. Ще те повредим и тогава ще ни кажеш всичко, което искаме да узнаем.

Изведнъж Пелорат нададе полузадавен вик:

– Чакай, не можеш да постъпиш така. Страж, ти не можеш да постъпиш така.

– Аз действам по подробни инструкции – кротко обясни роботът. – Мога да го сторя. Разбира се, ще му причиня точно толкова вреда, колкото е нужно, за да получа информация.

– Но ти изобщо не можеш да го направиш. Аз съм чуждоземец, а също и двамата ми другари. Това дете обаче – и Пелорат посочи с поглед Фалъм, когото все още носеше, – е соларианец. То ще ти каже какво да правиш и ти трябва да му се подчиниш.

Фалъм погледна към него с отворени, ала сякаш празни очи.

Блис рязко поклати глава, но историкът не даде никакъв признак, че е разбрал жеста й.

Очите на робота спряха за малко върху Фалъм и той каза:

– Детето е без значение. То няма преобразователни издугини.

– То все още няма напълно оформени преобразователни мозъчни дялове – чак се задъха от вълнение Пелорат, – но с времето ще ги развие. Това е соларианско дете.

– Без напълно развити преобразователни дялове, не е соларианско. Аз не съм обвързан да следвам неговите заповеди или да го пазя от повреда.

– Но това е потомъкът на управника Бандър.

– Така ли? Откъде знаете това?

Пелорат заекна, както му се случваше понякога, когато се опитваше да се прави на свръхчестен.

– К-какво друго дете може да има в това имение?

– Откъде знаете, че няма цяла дузина деца?

– Виждал ли си други деца тук?

– Въпросите ги задавам аз.

В този момент вниманието на робота бе раздвоено, тъй като другият докосна рамото му и посочи нещо. Двата робота, изпратени с разузнавателна цел до имението, се връщаха с бърз бяг, в който едва-едва се долавяше странна несиметричност.

Когато пристигнаха, за известно време се възцари тишина, а сетне единият заговори на солариански – при което и четирите изкуствени

създания сякаш загубиха гъвкавостта си. За момент изглеждаха така, като че щяха да се сплескат.

Пелорат прошепна: „Открили са Бандър“, преди Тривайз да успее да му направи знак да мълчи.

Роботът бавно се извърна и заговори, като замазваше сричките:

– Управникът Бандър е мъртъв. С жеста, който ти току-що направи, ни показва, че си знаел за този факт. Вярно ли е?

– Откъде бих могъл да знам? – предизвикателно попита Тривайз.

– Ти знаеше, че той е мъртъв. Ти знаеше, че ще го намерим там. Наистина, как би могъл да знаеш това, ако не си бил при него; и ако не си бил този, който е прекъснал живота му? – Дикцията на робота вече се нормализираше. Явно беше преодолял шока.

– Но как бихме могли да убием Бандър? – не преставаше с въпросите съветникът. – С неговите преобразователни мозъчни дялове той ще ще да ни унищожи за миг.

– Откъде знаеш какво могат и какво не могат да правят преобразователните дялове?

– Ти току-що ги спомена.

– Аз само ги споменах. Не съм описал техните свойства или способности.

– Знанието просто ни падна като от небето.

– Това не е правдоподобен отговор.

– Да се предполага, че ние сме причинили смъртта на Бандър, също не е правдоподобно.

Пелорат добави:

– Във всеки случай, ако управникът Бандър е мъртъв, то сега управникът Фалъм притежава това имение. Ето го управника и той е човекът, комуто трябва да се подчинявате.

– Аз вече обясних – рече роботът, – че един потомък с неразвити преобразователни дялове не е соларианец. Той не може да бъде наследник, поради което друг такъв – на подходяща възраст – ще долети веднага щом докладваме тъжната новина.

– Ами управникът Фалъм?

– Няма никакъв управник Фалъм. Има само едно дете, а тук съществува излишък от деца. То ще бъде унищожено.

– Да не сте посмели! – твърдо заяви Блис.

– Не съм аз този – рече роботът, – който непременно ще трябва да извърши акта, и определено не съм аз, който ще вземе решението. Това зависи от консенсуса на управниците. Но добре зная какво може да бъде

решението по време на излишък от деца.

– Не. Аз казах не.

– Ще бъде безболезнено... Ето че идва друг кораб. Много е важно да влезем в бившето имение Бандър и да организираме холовизионен съвет, който да определи наследника и да реши какво да правим с вас. Дайте ми детето.

Блис грабна полуприпадналата фигурка от ръцете на Пелорат. Здраво стиснала я и опитвайки се да уравни теглото ѝ на рамото си, тя каза:

– Не пипайте това дете.

Ръката на робота отново се вдигна и той пристъпи напред, посягайки за Фалъм. Блис бързо се отмести встрани, започвайки движението си доста преди роботът да започне своето. Той обаче продължи да се движи напред, като че ли геянката все още стоеше пред него. После вдървено се извъртя около предните ръбове на стъпалата си и падна по лице. Останалите три робота замръзнаха неподвижни и с нефокусирани очи.

Блис чак се разхълца от ярост.

– Почти бях разработила подходящия метод за контрол, но времето не ми стигна. Нямах никакъв избор освен да нанеса удар и сега и четиримата са дезактивирани... Хайде да се качваме на кораба, преди техният да се е приземил. Прекалено зле ми е, за да мога да се разправам с още роботи.

ЧАСТ ПЕТА МЕЛПОМЕНИЯ

ХІІІ. ДАЛЕЧ ОТ СОЛАРИЯ

56

Заминаването мина като на сън. Тривайз събра безполезните си оръжия, отвори въздушния шлюз и те се търкулнаха вътре. Едва след като се отделиха от повърхността, съветникът забеляза, че и Фалъм е с тях.

Вероятно нямаше да успеят, ако соларианското въздухоплаване не беше толкова слабо развито. На приближаващия местен кораб му отне прекалено много време да се спусне и да кацне. От друга страна, компютърът на „Далечната звезда“ почти мигновено изведе звездолета им вертикално нагоре.

И въпреки че прекъсването на гравитационното взаимодействие и следователно на инерцията, премахна иначе непоносимия ефект от ускорението, който би съпътствал такова бързо излитане, не можеше да се направи същото с въздушното съпротивление. Температурата на външния корпус се повиши много по-бързо, отколкото предписваше флотският правилник (както и техническото описание на самия кораб).

Издигайки се, видяха как каца втори солариански кораб и се приближават още няколко. Тривайз се запита с колко ли работа би могла да се справи Блис и дали самите те нямаше да бъдат смазани, ако бяха останали на повърхността още петнадесет минути.

Като излязоха в космоса (или почти в космоса, заобиколени само от разредени остатъци на планетната екзосфера), той насочи звездолета към нощната страна на Солария. Беше просто на един отскок, тъй като напуснаха повърхността по залез слънце. В тъмнината „Далечната звезда“ щеше да има възможност да изстине по-бързо и да продължи да се отдалечава по разгъната спирала.

Пелорат излезе от стаята, която делеше с Блис, и тихо каза:

– Детето вече спи нормално. Демонстрирахме му как се използва тоалетната и то ни разбра без никакво затруднение.

– Не е изненадващо. Трябва да е имало подобни удобства в

имението.

– Не видях да има, а търсих – натъртено възрази Пелорат. – Ако не се бяхме върнали на кораба, нямаше да издържа и миг повече.

– Аз също. Но защо взехме това дете на борда?

Историкът сви примирено рамене.

– Блис не искаше да го остави. Трябваше да спаси един живот в замяна на този, който отне. Тя не може да понася...

– Знам – кимна Тривайз.

– Детето има много странни форми – подметна Пелорат.

– Естествено, след като е хермафродит.

– С тестикули е, знаеш ли.

– Едва ли би могло да мине без тях.

– И нещо, което мога да опиша само като мъничко влагалище.

Тривайз направи гримаса.

– Отвратително.

– Не е точно така, Голан – отново възрази ученият. – Приспособено е към нуждите си. Произвежда оплодена яйцеклетка или съвсем дребен зародиш, който след това се развива в лабораторни условия под грижите, най-вероятно, на работи.

– И какво ще стане, ако роботската им система се разпадне? Повече няма да имат жизнеспособни малки.

– Всеки свят би закъсал сериозно, ако социалната му система престане да функционира.

– Не че ще заплача за соларианците – вметна Тривайз.

– Е, признавам, този свят не е много привлекателен за такива като нас. Тъй е, понеже хората и обществената структура не са наш тип, драги приятелю. Като махнеш тях и роботите, остава една планета, която...

– Може да деградира, също като Аврора – довърши вместо него Тривайз. – Янов, как е Блис?

– Изтощена, опасявам се. Сега спи. Беше й много трудно, Голан.

– И на мен не ми беше особено забавно.

Тривайз затвори очи и реши, че не би му се отразило зле да поспи и той и ще се отдаде на този разкош, веднага щом се увери, че соларианците нямат космическа флота. Засега компютърът не бе регистрирал в космоса нищо от изкуствен произход.

С горчивина си помисли за двете космонитски планети, които бяха посетили – враждебни диви кучета на едната, враждебни хермафродитни самотници на другата; и на двете – ни най-малко указание за местоположението на Земята. Единствената им придобивка от досегашните

визити бе Фалъм.

Отвори очи. Пелорат продължаваше да седи на мястото си от другата страна на компютъра, гледайки го сериозно.

С внезапна заядливост Тривайз каза:

– Трябваше да оставим това соларианско дете.

– Горкото – рече историкът. – Те щяха да го убият.

– Даже и да е така – там му е мястото. То е част от онова общество. Да те убият, защото си излишен, е нещо, с което се е родило.

– О, скъпи ми приятелю, разсъждаваш коравосърдечно.

– Разсъждавам разумно. Не знаем как да се грижим за него и при нас може да страда по-дълго и пак да умре. С какво се храни, например?

– Предполагам, с каквото и ние, стари дружже. Всъщност според мен проблемът е ние какво ще ядем? Какво е положението с припасите ни?

– Имаме в изобилие, даже ако прибавим и новия си пътник.

Пелорат не изглеждаше да е на крилете на щастието при тази новина.

– Менюто ни стана доста еднообразно – отбеляза той. – Трябваше да вземем някои неща от Компорелон... не че кухнята им беше отлична, де.

– Не можем. Ако си спомняш, тръгнахме си доста набързо, както си тръгнахме и от Аврора, и особено пък от Солария. Е, малко еднообразие не е беда. Разваля удоволствието, но все пак поддържа живота.

– Възможно ли е да заредим нови провизии, ако ни се наложи?

– Винаги, Янов. С гравитационен кораб и хиперпространствени двигатели Галактиката става малка. За няколко дни можем да стигнем, където пожелаем. Само че поне половината светове са алармирани за нас и нашия кораб и предпочитам да стоим настрана за известно време.

– Предполагам, че си прав. Но Бандър май не се интересуваше от кораба.

– Той вероятно не го и забеляза. Подозирам, че соларианците отдавна са се отказали от космическите полети. Основното им желание е да бъдат оставени съвсем сами, а едва ли биха могли да се наслаждават на сигурността от изолацията, ако вечно се движат из космоса и по този начин обявяват своето присъствие.

– Какво ще правим отсега нататък, Голан?

– Остава ни да посетим още един свят – напомни Тривайз.

– Ако се съди по първите два, не очаквам много от третия.

– Нито пък аз в момента, но щом се понася, ще накарам компютъра да трасира пътя ни до него.

Тривайз спа значително по-дълго, отколкото бе очаквал, но това не бе от особено значение. На борда на кораба нямаше нито ден, нито нощ в природния смисъл на думата, а двадесет и четири часовият ритъм не действаше абсолютно точно. Часовете се превръщаха в разтегливо понятие и не беше необичайно Тривайз и Пелорат (а особено пък Блис) да са малко извън синхрона, що се касае до естествения ритъм на хранене и сън.

Докато се остъргваше (необходимостта да се пести водата бе наложила да остъргват сапунената пяна, вместо да я изплакват), съветникът даже си мечтаеше да дремне още час-два, когато се обърна и видя пред себе си соларианчето дибидюс голо, също като него самия.

Той неволно отскочи назад, което в ограниченото пространство на тоалетното помещение неизбежно водеше до стълкновение на някоя част от тялото с нещо твърдо. Тихо изпъшка.

Фалъм го зяпаше с любопитство и сочеше penisа му. Звучите, които издаваше, бяха непонятни, но цялото поведение на детето говореше за удивление. Мъжът нямаше друг избор освен да закрие с ръце penisа си.

Тогава Фалъм изрече с пискливия си гласец:

– Привет.

Тривайз леко се сепна от факта, че детето изведнъж проговори на галактически, макар думата да звучеше като заучена.

Фалъм продължи, като с мъка произнасяше всяка следваща:

– Блис... казва... ти... мене... къпеш.

– Да? – не повярва на ушите си съветникът. Той хвана Фалъм за раменете и каза:

– Ти... стой... тука.

Посочи надолу към пода и детето, разбира се, веднага погледна мястото, към което пръстът сочеше. Нямаше никакви признаци, че разбира фразата.

– Не мърдай – нареди Тривайз, хвана го здраво за раменете и после притисна ръцете му към тялото, за да демонстрира неподвижност. Бързо се подсуши, сложи си шортите и обу панталона.

Излезе навън и изрева:

– Блис!

На кораба беше трудно за когото и да било да се намира на повече

от четири метра от останалите. Геянката веднага се показва на вратата на стаята си и усмихнато попита:

– Викаш ли ме, Тривайз, или лек ветрец прошумоля през люшнала-та се трева?

– Хайде да не остроумничим, Блис. Какво е това? – той посочи с палец през рамото си. Блис надникна зад него и каза:

– Ами, прилича на соларианчето, което взехме на борда вчера.

– Което ти взе на борда. Защо искаш да го къпя?

– Помислих си, че сам ще пожелаеш. То е много умно създание. Бързо научава думи на галактически. Веднъж като му обясня нещо, не го забравя. Аз, естествено, му помагам.

– Естествено.

– Да. Грижа се да е спокойно. Държах го малко замаяно по време на тревожните събития на планетата. Приспах го на кораба и сега се опитвам да отвлека мислите му от изгубения приятел Джемби, който то, изглежда, много обича.

– За да му хареса тук накрая, предполагам.

– Надявам се. То е адаптивно, защото е малко и с удоволствие го насърчавам, доколкото се осмелявам да влияя на ума му. Ще го науча да говори галактически.

– Тогава ти го изкъпи. Разбрано?

Блис сви рамене.

– Ще го изкъпя, щом държиш, но бих искала да е приятелски настроено към всички нас. Би било полезно всеки от тримата да изпълнява някакви родителски функции. Нищо не ти пречи да се включиш.

– Не чак дотам. А като свършиш с къпането, се отърви от него. Искам да поговорим.

Блис попита с нотка на враждебност:

– Какво искаш да кажеш с това да се отърва от него?

– Нямам предвид, разбира се, да го изхвърлиш през въздушния шлюз, а да го оставиш в стаята си. Сложи го да седне в някой ъгъл. Искам да поговоря с теб.

– Ще бъда на твое разположение – хладно заяви геянката.

Той погледна след нея, сдържайки засега гнева си, после отиде в пилотската стая и включи екрана.

Солария наподобяваше тъмен кръг с извит сърп светлина отляво. Тривайз сложи ръце върху плота, за да установи контакт с компютъра и забеляза, че гневът му моментално се изпари. Трябваше да бъде спокоен, за да свърже успешно ума си с изкуствения и в крайна сметка

условният рефлекс доведе ведрото настроение.

Във всички посоки около кораба, чак до самата планета нямаше изкуствени обекти. Соларианците (или, по-вероятно, техните роботи) не бяха в състояние или пък не искаха да ги преследват.

Отлично. Значи можеше спокойно да излезе от сянката на нощта. Ако продължи да се отдалечава, тя така или иначе ще изчезне със смаляването на диска на планетата в сравнение с много по-голямото слънце, около което обикаляше.

Нареди на компютъра да изведе кораба и от планетарната равнина, защото така биха могли да се ускоряват по-безопасно. Тогава щяха и по-бързо да стигнат до район, в който извивката на пространството да е достатъчно малка, за да направят сигурен скок.

Както често му се случваше в подобни ситуации, Тривайз се захласна в звездите. Тяхната спокойна неизменност бе почти хипнотична. Разстоянието заличаваше всички вихри и протуберанси и те се превръщаха в изчистени светли точки.

Една от тези точки можеше да бъде слънцето, около което обикаля Земята – първоначалното Слънце, под чиито лъчи е възникнал животът и се е зародило човечеството.

След като космонитските светове кръжаха около ярки и видни представители на звездното семейство – и при все това неотбелязани в галактическата карта на компютъра, същото можеше да се отнася и за Слънцето.

Или пък бяха пропуснати само слънцата на Забранените светове – заради някакъв древен договор, според който те са били оставени на мира? Дали слънцето на Земята не бе включено в картата на Галактиката, без да е отличено от безбройните подобни нему звезди, но и без обитаема планета в орбита около себе си?

В края на краищата в Галактиката съществуваха около тридесет милиарда слънцеподобни звезди и едва една на хиляда имаше обитаема планета в орбита около себе си. В обсег от няколко стотици парсека от мястото, където сега се намираше, можеше да има хиляди такива планети. Поотделно ли да пресява слънцеподобните звезди?

Дали първичното слънце въобще беше в тази област на Галактиката? Още колко други области бяха категорични, че Слънцето е в техния район, че те са сред първите заселници...

Нужна му беше информация, а засега не разполагаше с никаква.

Много се съмняваше, че дори внимателното изследване на хилядолетните развалини на Аврора ще даде сведения за местоположението на

Земята. Още по-съмнително изглеждаше, че соларианците можеха да бъдат накарани да съобщят каквото и да било.

Освен това след като цялата информация относно Земята бе изчезнала от голямата библиотека на Грантор, след като дори в огромната колективна памет на Гея не бе останало нищо, отнасящо се до Земята, шансът да е пропусната извадката, която евентуално е съществувала на забранените космонитски светове, изглеждаше нищожен.

Ако пък по някаква щастлива случайност откриеше земното слънце и после самата Земя, дали нещо нямаше да го принуди въобще да не осъзнае този факт? Абсолютна ли беше отбраната на Земята? Непробиваема ли бе решимостта ѝ да остане скрита?

Какво, в края на краищата, търсеше?

Земята ли? Или грешката в Плана на Селдън, която смяташе (без ясна причина), че може да открие там?

Планът на Селдън действаше вече пет века и водеше човешкия род (така се твърдеше) към крайното спасително пристанище в утробата на Втората галактическа империя – по-голяма от Първата, по-благородна и по-свободна. И въпреки всичко той, Тривайз, бе гласувал срещу него, в полза на Галаксея.

Галаксея щеше да представлява единен организъм, докато, независимо от размерите и разнообразието си, Втората галактическа империя щеше да бъде обединение на отделни организми с микроскопични в сравнение със самата нея размери. Втората галактическа империя щеше да представлява просто нов пример за обединение на индивиди, чийто модел човечеството бе установило още със зараждането си. Тя можеше да стане най-големият и най-добрият представител на този модел, но все едно щеше да си остане неизменна в същността си.

За да бъде Галаксея, която принадлежеше към съвсем различен тип организация, по-ефикасна от Втората галактическа империя, би трябвало в Плана да има грешка, някакъв пропуск, който великият Хари Селдън не бе забелязал.

Но ако наистина имаше нещо, което Селдън е пропуснал, как би могъл Тривайз да поправи нещата? Той не беше математик, не знаеше бъкел, абсолютно нищо за подробностите на Плана, а и не би ги разбрал, колкото и търпеливо да му ги обясняват.

Знаеше само предварителните условия – да участват голям брой хора и да не са им известни крайните заключения. Първото допускане беше очевидно вярно, предвид огромното население на Галактиката, а второто също трябва да беше такова, защото само хората от Втората

фондация знаеха подробностите на Плана и ги пазеха в строга тайна.

Оставаше да има допълнително, неизказано допускане, което да се разбира от само себе си – да се подразбира до такава степен, че за него никога не се говори, нито дори се мисли и въпреки това то може би е грешно. Някакво допускане, което, ако наистина е грешно, щеше да промени цялостния извод на Плана и да направи Галаксея предпочитана пред империята.

Но след като ще е толкова очевидно, че даже не се споменава, как може да е грешно? И след като никой не говори и не мисли за него, откъде Тривайз щеше да разбере, че го има, или да добие представа за естеството му, дори и да предположеше неговото съществуване?

Дали той действително беше човекът с безпогрешната интуиция, както твърдеше Гея? Знаеше ли как трябва да постъпи дори когато не разбираше защо постъпва именно така?

Сега обикаляше всички известни нему космонитски светове. Правилно ли подхождаше? Дали космонитските светове съдържаха отговора или поне вярната нишка към него?

Какво имаше на Аврора освен развалини и подивели кучета? (А вероятно и други диви зверове... Разярени бикове? Гигантски плъхове? Дебнещи зеленооки котки?) На Солария откриха разумен живот, но какво друго намериха освен роботи и трансформиращи енергията същества? Какво общо имаха и двата свята с Плана на Селдън, ако не съдържаха поне частица от тайната на местонахождението на Земята?

А даже и да беше така, какво общо имаше Земята с Плана на Селдън? Лудост ли беше всичко това? Дали не бе слушал твърде дълго и взел прекалено насериозно измислицата за собствената си непогрешимост?

Налегна го неописуем срам и тежестта му така го притисна, че започна да диша с мъка. Погледна звездите – далечни и безчувствени – и си помисли: „Сигурно аз съм Великият глупак на Галактиката.“

58

До съзнанието му достигна гласът на Блис:

– Е, Тривайз, защо искаш да ме ви... Какво има? – попита тя с внезапна загриженост.

Той вдигна глава и почувства колко трудно му бе да пропъди настроението си. Изглежда я и каза:

– Не, не, няма нищо. Просто... се бях замислил. Случва се от време на време и аз да се замисля.

Изпита неудобство от факта, че Блис е в състояние да разчете емоциите му. Имаше само нейната дума, че съзнателно ще се въздържа от надничане в ума му.

Тя обаче прие обяснението.

– Пелорат е с Фалъм, учи го на галактически изрази. Детето яде нашата храна без никакви протести. Но за какво искаше да ме видиш?

– Чакай, не тук – отвърна Тривайз. – В момента не съм необходим на компютъра. Ако дойдеш в стаята ми, леглото е оправено и можеш да седнеш на него, а аз – на стола. Или обратното, ако предпочиташ.

– Няма значение – те прекосиха късото разстояние до стаята му. Тя го погледна втренчено. – Вече не си толкова бесен.

– Надничаш в ума ми ли?

– Съвсем не. Гледам лицето ти.

– Наистина не съм бесен. Може понякога да избухвам за момент, но това не значи, че съм бесен. Виж, Блис, трябва да те питам някои неща.

Геянката седна на леглото на Тривайз с изправен гръб и сериозно изражение на скулестото си лице. Черната ѝ коса, прилежно вчесана, се спускаше до раменете, а тънките ѝ ръце лежаха спокойно склучени в скута. Около нея се разнасяше лек мирис на парфюм.

Светникът се усмихна.

– Направила си се като кукличка. Сигурно мислиш, че не бих се карал на красиво младо момиче?

– Ако от това ще се почувстваш по-добре, можеш да викаш и да се караш, колкото искаш. Моля те само да не го правиш с Фалъм.

– Не възнамерявам. Всъщност защо да ти се карам. Нали решихме, че сме приятели?

– Гея винаги е изпитвала само приятелски чувства към теб, Тривайз.

– Не говоря за Гея. Знам, че си част от самата нея, но все пак нещо у теб е индивидуално, макар и по своеобразен начин. Аз говоря тъкмо на това нещо. Говоря на някого, наречен Блис, без да ме е грижа – или поне колкото се може по-малко – за Гея. Нали решихме да бъдем приятели, Блис?

– Да, Тривайз.

– Тогава защо стана така, че след като напуснахме подземията и се добрахме до кораба, ти се забави в справянето с роботите на Солария? Бях подложен на унижения и физическа болка, а ти доста време не

предприе нищо. Въпреки че всеки момент можеха да се появят нови роботи и да ни смажат с численото си превъзходство, ти не предприемаше нищо.

Блис го погледна сериозно и заговори така, сякаш се стремеше да обясни постъпките си, а не да ги защитава.

– Не стоях, без да действам, Тривайз. Изучавах умовете на роботите-стражи и търсех начин да им повлияя.

– Знам. Поне така каза и тогава. Но не виждам смисъла. Защо ще въздействаш на умовете им, когато можеше съвсем спокойно да ги унищожиш, както впрочем и направи накрая?

– Толкова лесно ли е да се вземе решение за унищожаването на интелигентно същество?

Тривайз сви неприязнено устни.

– Стига, Блис. Интелигентно същество! Това беше просто робот.

– Просто робот? – в гласа ѝ се прокрадна гняв. – Вечният довод. Просто! Защо тогава соларианецът Бандър ще се колебае да ни убие? Та ние за него сме просто хора без преобразуватели. Защо изобщо трябва да се колебаем да оставим Фалъм на произвола на съдбата? То е просто соларианче, при това все още незряло. Ако определяш всеки или всичко, което искаш да премахнеш, като „просто това“ или „просто онова“, можеш да унищожиш каквото пожелаеш. Винаги ще се намери някакво оправдание.

– Не извеждай в крайност една напълно основателна реплика – възрази Тривайз, – за да я направиш абсурдна. Роботът си е робот. Не можеш да го отречеш. Не е човешко същество. Онзи дори не беше интелигентен в нашия смисъл на думата. Беше една машина, която имитира интелигентност.

Блис отвърна:

– Колко ти е лесно да говориш за неща, които не разбираш. Аз съм Гея. Да, аз съм и Блис, но съм Гея. Аз съм свят, който смята всеки свой атом скъпоценен и смислен, а всяка организация от атоми – още по-скъпоценна и смислена. Аз/ние/Гея не бихме разрушили една такава организация с лека ръка, макар да сме готови с радост да я превърнем в нещо по-сложно, при неизменното условие това да не вреди на цялото.

– Най-висшата форма на организация, която познаваме – продължи тя, – поражда разум и интелигентност, а за да си склонен да унищожиш интелигентност, трябва наистина да си в крайна нужда. Няма никакво значение дали е машинна или биохимическа интелигентност. Всъщност роботът-страж притежаваше интелект, какъвто аз/ние/Гея не сме

срещали. Да го изучаваш беше чудесно. Да го унищожих – немислимо, освен в момент на крайна необходимост.

Тривайз сухо отбеляза:

– В опасност бяха три по-големи интелекта: твоят, този на Пелорат – човека, когото обичаш, и, ако ми позволиш да добавя, моят собствен.

– Четири! Продължаваш да изпускаш Фалъм. Само че още не бяха в опасност. Така прецених. Виж, да предположим, че имаш пред себе си картина, истински шедьовър на живописца, чието съществуване те заплашва със смърт. Достатъчно е да прекараш една мокра четка – разпрас, където ти падне през платното, за да я унищожих завинаги и да бъдеш спасен. Но е възможно и друго: като разгледаш внимателно картината и добавиш тук една мазка, там точица, поотнемеш нещо и така нататък, в края на краищата да успееш да промениш творбата така, че хем да избегнеш смъртта, хем тя да си остане шедьовър. Естествено тези поправки могат да бъдат нанесени само с изключително внимание. Ще отнеме време, но ако разполагаш с него, трябва да се опиташ да спасиш и картината, и живота си.

– Може би – кимна Тривайз. – Но накрая ти я разруши неоправилно. Мина я с голямата четка и заличи прекрасните нюанси на цветовете и финеса на формите. И го направи мигновено, когато един невръстен хермафродит бе изложен на опасност – нещо, към което рискът за нашия живот и дори за твоя собствен не те бе подтикнал.

– Ние, чуждопланетяните, още не бяхме в непосредствена опасност, а Фалъм, стори ми се, бе сериозно застрашен. Трябваше да избирам между роботите-стражи и него и тъй като нямаше време за губене, избрах Фалъм.

– Това ли било, Блис? Бързо пресмятане, претегляне на умовете, светкавична преценка кой е по-сложен и по-ценен?

– Да.

– Ами ако ти кажа, че пред теб стоеше просто едно дете, заплашено от смърт? Обзе те майчински инстинкт и ти го спаси, макар допреди минута, когато се касаеше за живота на трима възрастни, да беше самата пресметливост.

Геянката леко се изчерви.

– Може и да е имало нещо такова, Тривайз, но не и в този вид, в който така подигравателно го представяш. Зад действията ми присъстваше рационална мисъл.

– Съмнявам се. Ако беше разсъждавала рационално, щеше да съобризиш, че детето го сполетява обичайната съдба, неизбежна в неговото

общество. Кой знае колко хиляди като него са били унищожени, за да се поддържа niskият брой, смятан от соларианците за оптимален в техния свят!

– Има и нещо друго, Тривайз. Детето щеше да бъде убито, защото е твърде малко за наследник, а това е така, понеже имаше преждевременно умрял родител, а пък това е така, защото аз убих този родител.

– Въпросът беше или той, или ти.

– Не е важно. Аз убих този родител. Не можех да стоя със скръстени ръце и да позволя детето да умре заради моите действия. Освен това то ми предлага възможност да изуча един мозък, какъвто Гея никога не е срещала.

– Детски мозък.

– Няма да остане детски. Двата преобразувателни дяла ще се доразвият. Те дават на соларианците възможности, каквито никой на Гея няма. Аз се изтосих само от усилието да поддържа няколко запалени лампи и да задействам устройството за отваряне на вратата. Бандър би могъл да захранва с енергия цяло селище, също толкова сложно устроено и по-голямо по размери от града, който видяхме на Компорелон – и да го прави дори докато спи.

– Значи гледаш на детето като на важна брънка във фундаменталните ви изследвания на мозъка.

– В известен смисъл, да.

– Не споделям мнението ти. На мен ми се струва, че сме качили на борда нещо опасно. Нещо много опасно.

– В какво отношение опасно, Тривайз? То ще се приспособи идеално – с моя помощ. Високоинтелигентно е и вече дава признаци на привързаност към нас. Ще яде, каквото ние ядем, ще ходим навсякъде заедно и аз/ние/Гея ще добием безценни познания за неговия мозък.

– Ами ако произведе малки? Не му е необходим партньор. То си е достатъчно.

– Ще минат много години, докато достигне детеродна възраст. Космонитите са живели векове, а соларианците не желаят да увеличават броя си. Късното размножаване вероятно е заложено в тях. Фалъм още дълго няма да има деца.

– Откъде знаеш?

– Не знам. Просто разсъждавам логически.

– Аз пък ти казвам, че Фалъм ще се окаже опасно нещо.

– Ти също няма откъде да го знаеш. Нито пък разсъждаваш логично.

– Чувствам го, Блис, без сериозно основание. Поне за момента. А ти самата си тази, която твърди, че интуицията ми е непогрешима.

Блис сбърчи чело. Изглеждаше неспокойна.

59

Пелорат поспря пред вратата на пилотската стая и надникна вътре с вид на човек, който определено се усеща неловко. Сякаш се опитваше да прецени дали Тривайз е затрупан с работа или не.

Съветникът беше с ръце на плота, както правеше винаги, когато се свързваше ведно с компютъра, а погледът му бе прикован върху екрана. Пелорат реши, че е зает, и търпеливо зачака, стараяйки се да не мърда и по никакъв начин да не разсейва другия.

Накрая Тривайз погледна към него, но май не го направи в пълно съзнание. Когато общуваше с компютъра, очите му винаги изглеждаха малко изцъклени и нефокусирани, сякаш гледаше, мислеше и живееше по-различно от обикновено.

Все пак той бавно кимна на Пелорат, като че видяното, макар и с мъка, накрая си бе пробило път до оптичните дялове на мозъка му. След още известно време вдигна ръце, усмихна се и стана същият, какъвто беше винаги.

Пелорат каза с извинителен тон:

– Опасявах се, че ти преча, Голан.

– Не особено, Янов. Само проверявах дали сме готови за скока. Почти сме, но мисля, че трябва да му дам още няколко часа – просто за късмет.

– Късметът... или други произволни фактори... имат ли нещо общо?

– Такава е думата – отвърна Тривайз с усмивка, – но теоретически се намесват и произволни фактори. Какво те мъчи?

– Мога ли да седна?

– Разбира се, само че нека отидем в стаята ми. Как е Блис?

– Добре – той прочисти гърлото си. – Пак е заспала. Трябва да се наспи, нали разбираш?

– Напълно го разбирам. От хиперпространствената отдалеченост е.

– Именно, стари друже.

– А Фалъм? – Тривайз седна странично на леглото и остави стола за Пелорат.

– Книгите от моята библиотека, дето ти ги разпечата с компютъра, народните приказки... Чете ги. Естествено, разбира много малко галактически, но като че ли му доставя удоволствие да произнася думите на глас... Впрочем, като говоря за него, все ми се иска да използвам местоимението за мъжки род. Защо, мислиш, е това, приятелю?

Тривайз вдигна рамене.

– Може би защото самият ти си от мъжки род.

– Може би. Ама то е страшно интелигентно, знаеш ли?

– Не се съмнявам.

Историкът се поколеба.

– Разбирам, че Фалъм не ти е много по сърце.

– Нямам нищо против него лично, Янов. Но не съм имал деца и никога не съм ги обичал особено. Ти май имаше, сега се сещам.

– Син. Изпълваше ме с голяма радост, когато беше малък. Може би затова ми се ще да използвам местоимението за мъжки род за Фалъм. Връща ме четвърт век назад във времето.

– Нямам нищо против да го харесваш, Янов.

– И на теб би ти харесал, ако опиташ да се сближиш.

– Сигурно. Може би някой ден ще опитам.

Пелорат отново се поколеба.

– Знам също, че ти е дотегнало да спориш с Блис.

– Мисля, че ние не спорим чак толкова много, Янов. Всъщност с нея се разбираме доста добре. Дори онзи ден проведохме един дълъг и спокоен разговор – без викове и взаимни обвинения – задето така късно дезактивира роботите-стражи. В края на краищата тя вече няколко пъти ни спасява живота и не мога да ѝ предложа нищо друго освен приятелството си, не е ли така?

– Да, така е, обаче аз нямам предвид спорове в смисъл на караници. Искях да кажа... тези вечни препирни за Галаксея и индивидуалността.

– О, това ли? Допускам, че ще продължат, макар и по-вежливо.

– Ще възразиш ли, ако аз поема спора от нейно име, Голан?

– Напротив. Ти самият приемаш ли идеята за Галаксея, или просто се чувстваш по-щастлив, когато си съгласен с Блис?

– Честно ти казвам, приемам я за себе си. Смятам, че Галаксея трябва да е бъдещето. Ти избра тази линия на развитие и все повече се убеждавам, че е правилна.

– Защо я избра обаче? Това не е довод. Независимо какво казва Гея, аз мога да греша, разбираш ли? Така че не позволявай Блис да те убеди за Галаксея на тази основа.

– Мисля, че не грешиш. Показа ми го Солария, а не Блис.

– Как?

– Ами... най-напред, ние сме изолати – ти и аз.

– Неин термин, Янов. Предпочитам да мисля за нас като за индивиди.

– Въпрос на семантика, приятелю. Както и да ни наричаш, затворени сме в своите лични кожи, обвиващи нашите лични стремежи и мислим преди всичко за себе си. Самозащитата е основният ни закон, дори това да е в ущърб на всичко живо.

– Известни са случаи хора да жертват живота си за другите.

– Рядко явление. Много повече са примерите, когато хората жертват жизнените потребности на останалите заради някаква своя глупава прищявка.

– И какво общо има това със Солария?

– Ами на Солария видяхме какво може да стане с изолатите – или с индивидите, ако предпочиташ. Соларианците едва понасят факта, че трябва все пак да делят цял един свят. Те смятат, че абсолютната свобода е да живееш в пълна изолация. Не изпитват нежни чувства дори към собствените си деца и ги избиват, ако са твърде много. Заобикалят се със слуги-роботи, които захранват с енергия, така че ако умрат, цялото огромно селение да умре символично заедно с тях. Това достойно ли е за възхищение, Голан? Можеш ли да го сравниш с Гея по етичност, доброта и взаимна загриженост? Блис не ми е говорила за нищо такова. То си е мое виждане.

Тривайз каза:

– На теб, Янов, просто ти приляга да изпитваш подобни чувства. Споделям виждането ти. Мисля, че соларианското общество действително е чудовищно, но то невинаги е било такова. Соларианците са потомци на земяните, и по-точно на космонитите, които са водили много по-нормален живот. По една или друга причина соларианците са избрали пътя към една крайност, но не можеш да съдиш по крайностите. В цялата Галактика, с нейните милиони населени светове, знаеш ли да има друг свят, който сега или в миналото да е притежавал общество като соларианското или дори бегло приличащо на него? А дали на самата Солария обществото щеше да бъде такова, ако тя не беше залята с роботи? Допустимо ли е популация от индивиди да достигне соларианския ужас без роботите?

Лицето на Пелорат трепна.

– Голан, ти все намираш кусури. Искам да кажа, никога не ти

липсват доводи в защита на онзи тип Галактика, срещу който гласува.

– Не бих оборвал всичко. Има някакво логично основание за Галак-сея и когато го открия, ще престана. Или, по-точно е да се каже, ако го намеря.

– Допускаш ли, че може да не го намериш?

Тривайз сви рамене.

– Знам ли? Нима не разбираш защо изчакам да минат няколко часа, преди да направим скока, и защо има опасност да реша да изчакам даже и няколко дни?

– Каза, че ще бъде по-сигурно, ако изчакаме.

– Да, така казах, но и сега е достатъчно сигурно. Това, Янов, от което в действителност се страхувам, е, че космонитските светове ще ни разочароват напълно. Имаме координатите само на три планети и вече бяхме на две от тях, разминавайки се на косъм със смъртта. Не се сдобихме с никакъв знак, сочещ местоположението на Земята, нито дори с надежда, че тя съществува. Сега съм изправен пред третата и последна възможност. Какво ще стане, ако и тя се провали?

Пелорат въздъхна.

– Знаеш ли, има стари сказания – едно от тях, впрочем, дадох на Фалъм, за да се упражнява, – в които на някого дават право на три желания, само на три. В тези неща тройката изглежда е знаменателно число, вероятно защото е първото нечетно и се явява като най-малкото решаващо. Нали разбираш, две от три печели. Работата е там, че в тези сказания желанията не се изпълняват. Никой и никога не формулира желанията си правилно, което, предполагам, отговаря на древната мъдрост, че задоволяването на твоите желания трябва да бъде заслужено, вместо...

Той внезапно млъкна сконфузено.

– Извинявай, приятелю, губя ти времето. Като заговорях за тия роботи, съм склонен да се увличам.

– Винаги ми е било интересно да те слушам, Янов. Виждам и приликата в случая. Дадени са ни три желания, ние използвахме двете без резултат. Сега остава още едно. Някак си съм сигурен, че пак ще се провалим и искам да го отложя. Затова забавям скока колкото е възможно повече.

– Какво ще правиш, ако наистина не сполучиш и този път? Ще се върнеш ли на Гея? Или на Терминус?

– О, не – прошепна Тривайз, поклащайки глава. – Търсенето трябва да продължи... но не зная как.

XIV. МЪРТВАТА ПЛАНЕТА

60

Той определено се чувстваше депресиран. Дори малкото победи, които бе завоювал от началото на издирването, не бяха окончателни. Те просто временно отлагаха поражението.

Също както сега отлагаше скока към третия от космонитските светове, докато безпокойството му постепенно се предаде и на останалите. Когато накрая реши, че вече трябва да поиска от компютъра да премести звездолета през хиперпространството, Пелорат се беше изправил тържествено на вратата на пилотската стая, а Блис стоеше встрани зад него. Дори Фалъм беше там, гледаше важно съветника и стискаше здраво с една ръка дланта на геянката.

Тривайз вдигна очи от компютъра и доста грубо отбеляза: „Цялото семейство се е събрало!“, но всъщност това бе реакция на притеснението му.

Той инструктира компютъра да скочи така, че да се върнат в пространството по-далеч от въпросната звезда, отколкото бе абсолютно необходимо. Казваше си, че го прави, защото събитията на първите два космонитски свята бяха го научили на предпазливост, но сам не си вярваше. Знаеше, че дълбоко в себе си се надява да излезе на достатъчно голямо разстояние от звездата, за да не бъде напълно сигурен дали тя има обитаема планета или не. Така щеше да пътува още няколко дни, преди да го разбере и да се изправи, най-вероятно, очи в очи с горчивото поражение.

И така, пред очите на „семейството“ той пое дълбоко дъх, задържа го и след като даде последни инструкции на компютъра, го изпусна с подсвиркване.

Звездната мозайка се размести в безмълвна непоследователност и екранът се оголи, защото бяха се придвижили към област, по-рехаво населена със звезди. И ето, почти в центъра заблещука едно ярко слънце.

Тривайз се ухили широко – това беше своего рода победа. В края на краищата последните координати можеха да се окажат грешни и в ползрението да няма подходяща звезда от тип С. Той погледна към групичката и каза:

- Това е тя. Звезда номер три.
- Сигурен ли си? – тихо попита Блис.

– Гледай! – настоя съветникът. – Ще превключа на галактическата карта в компютъра и ако тази ярка звезда изчезне, значи не е отбелязана на картата, тоест тя е слънцето, което ни трябва.

Компютърът се отзова на командата и точката изгасна без предврително да избледнява, сякаш никога не бе я имало. Останалото звездно поле остана непроменено.

– Открихме я – рече Тривайз.

Въпреки това той ускори кораба само на малко повече от половината скорост, която спокойно можеше да се поддържа. Оставаше открит въпросът дали около звездата има обитаема планета, но някак не му се искаше да бърза, за да го разбере. Дори след като приближаваха в продължение на три дни, неизвестността си беше същата.

Или може би не съвсем. Около звездата кръжеше един голям газов гигант. Бе много отдалечен от нея и мъждукаше с бледожълта светлина откъм дневната си страна, която от тяхното положение четиримата виждаха като широк полумесец.

Видът му не се хареса на Тривайз, но той се постара да не се издава и заговори делово, почти като екскурзовод:

– Ето ви един голям газов гигант. Доста е импозантен. Опасан е от два тънки пръстена и има два по-едри спътника, които в момента могат добре да се различат.

– Нали повечето системи включват газови гиганти? – обади се Блис.

– Да, но този е много голям. Съдейки по отстоянието на спътниците и периодите им на завъртане, той е около две хиляди пъти по-масивен, отколкото би била една обитаема планета.

– Какво значение има? – попита геянката. – Газовите гиганти са си газови гиганти независимо колко са големи, нали? Те винаги са на огромно разстояние от звездата, около която обикалят, и всичките са необитаеми заради размерите и отстоянието си. Ако търсим обитаема планета, трябва просто да погледнем по-близо.

Тривайз се поколеба, после реши да сложи фактите на масата.

– Работата е там – каза той, – че газовите гиганти са склонни да поемат известен обем от планетното пространство. Ако не погълнат целия материал в собствената си структура, останалият се скупчва в доста големи тела, които образуват сателитната им система. Те не позволяват струпвания на материя на значителни разстояния около себе си, така че колкото по-голям е газовият гигант, толкова по-вероятно е той да е единствената значима планета на дадена звезда. Тогава ще има само

газов гигант и астероиди.

– Искаш да кажеш, че тук няма обитаема планета?

– Колкото по-голям е газовият гигант, толкова по-малка е вероятността да има обитаема планета, а този е толкова масивен, че напомня звезда-джудже.

– Може ли да го видим? – попита Пелорат.

И тримата се вторачиха в екрана (Фалъм беше отишло с книгите в стаята на Блис).

Картината започна да се увеличава, докато полумесецът изпълни екрана. Тънка черна линия го пресичаше малко над центъра – сянката на системата пръстени, които се виждаха на известно разстояние от повърхността на планетата като светеща крива. Излизаше леко извън очертаанията ѝ и нахлуваше в тъмната страна, преди да изчезне.

Тривайз продължи с обясненията:

– Оста на въртене е наклонена на трийсет и пет градуса, а пръстенът е, разбира се, в екваториалната равнина на планетата, затова в тази точка от орбитата си слънцето хвърля светлина отдолу и сянката пада доста над екватора.

Пелорат гледаше прехласнато.

– Тези пръстени са много тънки.

– Наистина са под нормално приетото – отвърна съветникът.

– Според легендите пръстените, които опасват газовия гигант в планетната система на Земята, са по-широки, по-ярки и по-сложни. В сравнение с тях той самият приличал на джудже.

– Не съм изненадан – рече Тривайз. – Нали не смяташ, че когато една история се предава от човек на човек в продължение на хиляди години, тя ще се смалва при преразказването?

– Колко е красиво – обади се Блис. – Ако се загледате в полумесеца, той сякаш се вие и огъва пред очите ви.

– Атмосферни бури – поясни Тривайз. – Обикновено това се вижда по-ясно, ако се избере подходяща дължина на светлинната вълна. Чакай, нека опитам – той постави ръце върху плота и заповяда на компютъра да преброди спектъра и спре на нужната вълна.

Меко осветеният полумесец бе зялат от цял порой цветове. Сменяха се толкова бързо, че заслепяваха окото, ако то решеше да ги проследи. Накрая картината спря на оранжевочервено, а в самия полумесец плуваха прозрачни спирали и при движението си се сгъваха и разгъваха.

– Невероятно – промълви Пелорат.

– Прекрасно – каза Блис.

Съвсем вероятно, горчиво си помисли Тривайз, и всичко друго, но не и прекрасно. Прехласнати от красотата ѝ, двамата не си даваха сметка, че планетата, на която се възхищават, намалява шансовете да се реши загадката, която се опитваха да разгадаят. Но защо ли им трябваше? Явно бяха доволни, че решението му е правилно и го придружаваха в търсенето на доказателства, без да са емоционално ангажирани. Нямаше смисъл да ги вини за това.

– Тъмната страна изглежда почти напълно черна – каза той, – но ако очите ни бяха чувствителни в обхвата малко под обикновената дълговълнова граница, щяхме да я виждаме в матово, наситено, гневно червено. Планетата излъчва в пространството огромни количества инфрачервена светлина, защото е достатъчно масивна, за да бъде нажежена до тъмнопурпурно. Тя е повече от газов гигант; тя е подзвезда.

Изчака малко и продължи:

– Сега да оставим този обект и да потърсим обитаемия свят, който може би съществува.

– Напълно е възможно – вметна Пелорат, – така че не се отчайвай, приятелю.

– Не съм се отчаял – отвърна Тривайз, без да е съвсем убеден. – Образуването на планетите е твърде сложен въпрос, за да има строги и точни правила. Говорим само за вероятности. С този гигант там в пространството вероятностите намаляват, но не до нула.

– А защо не разсъждаваме така? – предложи Блис. – Тъй като всеки от първите два набора координати ни даде обитаема планета на космосните, то третият, който вече се оказа, че отговаря на определена звезда, също трябва да ни даде подобна планета. Защо да говорим за вероятности?

– Много бих искал да си права – отговори Тривайз, който никак не се чувстваше успокоен. – Сега ще излезем от планетарната равнина и ще се приближим към звездата.

Компютърът се погрижи за това почти мигновено след като той обяви намерението си. Съветникът се облегна в пилотския стол и още веднъж реши, че единственият недостатък на пилотирането на гравитационен кораб с толкова напредничав компютър е, че повече никога – никога – не можеш да управляваш друг вид кораби.

Дали някога щеше да понесе отново да прави изчисленията сам? Да трябва да се съобразява с ускорението и да го задържа в разумни граници? По всяка вероятност щеше да се разсее и да форсира двигателите, докато и той, и всички останали на борда не бъдат размазани върху

някоя вътрешна стена.

Е, в такъв случай, трябваше да продължи да пилотира този кораб – или друг като него, ако можеше да изтърпи дори подобна промяна – завинаги.

И тъй като не искаше да мисли дали планетата е обитаема или не, той се опитваше да размишлява върху факта, че бе насочил кораба над равнината, а не под нея. Когато нямат специална причина да отидат под дадена равнина, пилотите винаги се насочват нагоре. Защо ли?

Впрочем, защо трябваше да смятат, че едната посока е нагоре, а другата – надолу? При симетрията на пространството това си беше чиста условност.

Въпреки всичко Тривайз винаги отчиташе посоката, в която наблюдаваната от него планета се върти около оста си, както и тази, в която обикаля около своето слънце. Когато и двете са обратни на посоката, в която се движи часовниковата стрелка, вдигнатата ръка сочи север, а краката – юг. И в цялата Галактика северът се представяше отгоре, а югът – отдолу.

Това естествено беше чиста условност, водеща началото си от мъгълните прастари времена и следвана едва ли не робски. Ако човек види позната карта, обърната с юга нагоре, тя не му говори нищо. Трябва да я обърне обратно, за да може да се ориентира. И при равни други условия, картата се разполага именно така – на север и „нагоре“.

Тривайз си спомни за една битка, водена от Бел Райъс, имперски генерал отпреди три века, който в решаващия момент гмурнал отряда си под планетната равнина и изненадал цял ескадрон кораби неподготвени. Имало оплаквания, че маневрата не била честна – от загубилите, разбира се.

Толкова силна и толкова изначално стара условност трябва да се е зародила на Земята – и това рязко върна мислите му към проблема за обитаемата планета.

Пелорат и Блис продължаваха да гледат газовия гигант, който бавно изпълняваше на екрана продължително задно салто. Осветената от слънцето част се разшири и тъй като Тривайз държеше спектъра фиксиран в оранжево-червения диапазон, гърченето на повърхността под въздействието на бурите ставаше все по-бясно и по-хипнотично.

Тогава влезе Фалъм и Блис внезапно реши, че то трябва да подремне, както и тя самата.

Тривайз се обърна към останалия при него Пелорат:

– Янов, трябва да зарежа газовия гигант. Искам компютърът да се

съсредоточи върху издирването на гравитационен връх с нужната големина.

– Разбира се, приятелю – отвърна историкът.

Но нещата бяха по-сложни. Компютърът трябваше да търси не просто връх с нужната големина, а и на нужното разстояние. Щяха да минат още няколко дни, преди да бъде готов.

61

Тривайз влезе в стаята си замислен и сериозен – по-точно направо навъсен – и видимо се сепна.

Там го чакаше Блис, а редом с нея и Фалъм, чиято препаска и роба ухаеха свежо на пара и вакуумно гладене. В тези дрехи хлапето изглеждаше по-добре, отколкото в подкъсената нощница на геянката.

– Не исках да те безпокоя пред компютъра – каза Блис, – но сега вече можеш да го чуеш. Кажи, Фалъм.

С високия си музикален глас то изрече:

– Поздравявам ви, протектор Тривайз. За мен е огромно удоволствие да ви про... пре... придружавам в този кораб през пространството. Щастливо съм също от доброжелателството на моите приятели, Блис и Пел.

Щом свърши, соларианчето се усмихна кокетно и съветникът отново се запита: „Дали го мисля за момче или за момиче, или и за двете, или за нито едното?“

Той кимна с глава.

– Много добре заучено. Почти перфектно произношение.

– Въобще не е запомнено наизуст – топло каза Блис. – Фалъм го е съчинило само и попита дали е възможно да ти го изрецитира. Дори не знаех какво ще каже, докато не го чух.

Тривайз се усмихна насила.

– В такъв случай, забележително добре.

Забеляза, че Блис избягваше да използва местоимения.

Тя се обърна към Фалъм и ласкаво каза:

– Видя ли, че на Тривайз му хареса. Сега иди при Пел и ако искаш, можеш да почетеш още малко.

Детето изтича и Блис рече:

– Удивително е наистина колко бързо напредва. На соларианците изглежда езиците им се удават. Спомни си, че Бандър говореше

галактически, след като само го бе слушал по време на хиперпространствените комуникации. Тези мозъци изглежда са забележителни не единствено с преобразуването на енергията.

Тривайз изсумтя.

– Не ми казвай, че все още продължаваш да не харесваш Фалъм – внезапно смени темата геянката.

– Нито го харесвам, нито не. Това същество просто ме притеснява. Да не говорим, че се чувстваш ужасно, когато общуваш с хермафродит.

– Стига, Тривайз, нелепо е. Фалъм е напълно нормално създание. Помисли колко противни изглеждаме аз и ти – мъжете и жените въобще – в очите на едно общество от хермафродити. Всеки от нас е половинка от цялото и за да се възпроизведе, трябва да има някакво временно, нескопосано обединение.

– Възразяваш ли срещу това, Блис?

– Не се преструвай, че не ме разбираш. Опитвам се да преценявам от гледната точка на хермафродитите. На тях сигурно им се струва крайно отблъскващо, а за нас е естествено. И така, Фалъм те притеснява, но това е просто късогледа, тесногръда реакция.

– Честно казано – рече Тривайз, – дразни ме, че не зная кое местоимение да използвам по отношение на туй същество. И мислите, и целият разговор се нарушават, защото всеки път запъваш на местоимението.

– Но за това е виновен езикът ни – твърдо заяви Блис, – а не Фалъм. Никой човешки език не е измислен с оглед на хермафродизма. Радвам се, че го спомена, защото и аз си мислех същото. Да казваме „то“, както Бандър настояваше, не е решение. Това местоимение е предназначено за предмети, при които полът е неуместен⁶, а няма никакво друго за същества, които са полово активни в двете посоки. Тогава защо не изберем едно от местоименията условно? Аз мисля за Фалъм като за момиче. От една страна, има тънък глас, от друга, детеродна способност, което е ключовото определение за женственост. Пелорат е съгласен, защо не се съгласиш и ти? Нека бъде „тя“.

Тривайз вдигна рамене.

– Добре. Ще звучи доста странно да се каже, че тя има тестиси, но нищо.

Блис въздъхна.

– Имаш досадния навик да обръщаш всичко на майтап, но зная, че

---

6. В английския неодоушевените предмети са винаги от среден род. Изключение правят единствено думите за плавателни съдове, самолети и космически кораби, които са от женски род. – Б.пр.

си напрегнат, и ще те извиня. Просто те моля да използваш за Фалъм местоимението за женски род.

– Обещавам. – Тривайз се поколеба, но не можа да се сдържи и добави:

– Като ви гледам заедно, все повече ми се струва, че за теб... тя замества собственото ти дете. Да не би да искаш да имаш отроче и да мислиш, че Янов не може да ти помогне?

Очите на Блис се разтвориха широко.

– Той не е, за да ми помага в това! Нима ще го използвам като средство за правене на деца? Във всеки случай не ми е време да имам. А когато му дойде времето, детето ще трябва да е геянско – условие, на което Пел не отговаря.

– Искаш да кажеш, че Янов ще бъде изоставен?

– Нищо подобно. Само временно отклонение. Може да се постигне дори и чрез изкуствено осеменяване.

– Предполагам, че ще имаш дете едва когато Гея сметне за необходимо, сиреч когато се открие известна празнина поради смъртта на някой съществуващ геянско-човешки фрагмент.

– Коровосърдечно казано, но с голяма доза истина. Гея трябва да бъде добре балансирана във всички свои части и взаимоотношения.

– Както е при соларианците.

Блис сви устни и лицето ѝ леко пребледня.

– Съвсем не. Соларианците произвеждат повече, отколкото им е потребно, и унищожават излишъка. Ние произвеждаме колкото ни трябва и никога не ни се налага да унищожаваме – както ти самият заместваш мъртвите външни слоеве на кожата си с тъкмо толкова клетки, колкото са необходими да я подновят... и с нито една повече.

– Разбирам какво имаш предвид – кимна Тривайз. – Надявам се, впрочем, че отчиташ и чувствата на Янов.

– Във връзка с евентуално мое дете? За това никога не е ставало дума и няма и да стане.

– Не исках да кажа точно туй. Прави ми впечатление, че все повече се интересуваш от Фалъм. Янов може да се почувства пренебрегнат.

– Не е пренебрегнат. И той също като мен се интересува от Фалъм. Тя е още една допирна точка от взаимен интерес и дори ни сближава повече. Възможно ли е обаче ти да си този, който се чувства пренебрегнат?

– Аз? – Тривайз искрено се изненада.

– Да, ти. Едва ли разбирам изолатите повече, отколкото ти

разбираш Гея, но имам чувството, че ти харесва да бъдеш център на внимание и е възможно да се чувстваш изместен от Фалъм.

– Това е глупаво.

– Не по-глупаво от идеята ти, че пренебрегвам Пел.

– Тогава нека сключим мир и да спрем дотук. Ще се опитам да гледам на Фалъм като на момиче и няма да се тревожа излишно, че ощетен е чувствата на Янов.

Геянката се усмихна.

– Благодаря. Значи всичко е наред.

Съветникът понечи да излезе, но Блис внезапно настоя:

– Почакай!

Той се обърна и промълви с лека нотка на досада:

– Да?

– За мен, Тривайз, е съвсем ясно, че си тъжен и потиснат. Няма да ровя из ума ти, но може би сам ще поискаш да ми кажеш какъв е проблемът. Вчера ни съобщи, че в тази система има подходяща планета и изглеждаше много доволен. Планетата е още там, надявам се. Да не би данните да са се оказали погрешни?

– В системата има подходяща планета и тя си е още там – отвърна Тривайз.

– С нужната големина?

Той кимна.

– След като е подходяща, значи е с нужната големина. И на нужното разстояние от звездата.

– Ами тогава какво не е наред?

– Вече сме достатъчно близо, за да анализираме атмосферата. Оказва се, че няма такава.

– Няма атмосфера?

– Никаква. Това е необитаема планета, а около слънцето не обикаля друга дори с наченки на обитаемост. Третият ни опит даде нулев резултат.

62

Пелорат имаше умислен вид и очевидно не желаше да нарушава унилото мълчание на Тривайз. Той гледаше от вратата на пилотската стая с явната надежда съветникът да подхване разговор.

Но Тривайз не го подхвана. Ако нещо може да се нарече упорито

мълчание, то бе тъкмо неговото.

Накрая Пелорат не издържа и съвсем плахо попита:

– Какво правим?

Тривайз вдигна очи, за момент се загледа в него, после отмести поглед и каза:

– Сnižаваме се към планетата.

– Но щом няма атмосфера...

– Компютърът казва, че няма атмосфера. Досега винаги ми е съобщавал това, което съм искал да чуя и съм го приемал. Сега ми казва нещо, което не искам да чуя и аз ще го проверя. Ако някога би могъл да сбърка, ще ми се да е точно този път.

– Мислиш ли, че бърка?

– Не.

– Знаеш ли факт, който го опровергава?

– Не.

– Тогавя защо се захващаш с това, Голан?

Най-сетне съветникът завъртя стола си към Пелорат; лицето му бе изкривено в нещо близко до отчаяние:

– Не разбираш ли, Янов, че друго не ми идва на ум? Що се отнася до местонахождението на Земята, с първите два свята изтеглихме празни билетчета, а сега и с този е същото. Какво да правя по-нататък? Да подскочам от планета на планета, да се оглеждам и да питам: „Извинете, къде се намира Земята?“ Изглежда тя се е скрила твърде добре. Никъде не е оставила и следа от себе си. Започвам дори да мисля, че и да съществува някаква следа, тя ще се погрижи да не можем да я намерим.

Пелорат кимна:

– И на мен ми минаваха подобни мисли. Имаш ли нещо против да обсъдим въпроса? Зная, че си разочарован, приятелю, и не ти се говори, така че ако не искаш, ще те оставя на мира.

– Не, не... – тонът на Тривайз удивително приличаше на стенание.
– Какво друго ми остава, освен да слушам?

– Не изглеждаш много ентузиазизиран – отбеляза историкът, – но може би разговорът ще ни помогне. Моля те, прекъсни ме веднага, щом решиш, че ти идва много. Голан, струва ми се, че не е задължително Земята да е взела само пасивни мерки, за да се скрие, просто като е заличила всичко свързано с нея. Не е ли възможно да е подхвърлила фалшиви сведения и по този начин активно, тъй да се рече, да се забулва в неизвестност?

– Какво искаш да кажеш?

– Ами, на няколко места чухме, че тя била радиоактивна, а подобно нещо би накарало всеки да изостави опитите да я намери. Ако наистина е радиоактивна, ще е напълно непристъпна. По всяка вероятност не бихме могли въобще да кацнем на нея. Даже роботите-изследователи, ако имахме такива, нямаше да издържат на радиацията. Така че защо да я търсим? А ако не е радиоактивна, си остава необезпокоявана, стига някой случайно да я приближи, но и в такъв случай сигурно има начин да се замаскира.

Тривайз почти успя да се усмихне.

– Колкото и странно да е, Янов, и на мен ми е минавала същата мисъл. Даже ми хрумна, че онзи неправдоподобно голям неин спътник е изкуствено внедрен в легендите. А и газовият гигант със сложна система от пръстени е не по-малко неправдоподобен и също може да е внедрен. Сигурно всичко това е предназначено да ни накара да търсим нещо, което не съществува. Дори ако минем през нейната планетна система, да видим Земята и да не я познаем. Да профучим покрай нея, защото в действителност няма нито голям спътник, нито братовчед с три пръстена, нито радиоактивна кора. И през ум да не ни мине, че е пред очите ни. Представям си и нещо още по-лошо.

Пелорат изглеждаше съкрушен.

– Как, може ли да има и такава?

– Може, приятелю. Когато умът ти пламне посред нощ и започне да претърсва необятното царство на фантазията, отчаянието се усилва още повече. Ами ако Земята е способна да се скрие напълно? Ако дори умовете ни могат да бъдат замъглени? Ако минем точно покрай нея, с гигантския ѝ спътник и далечния газов гигант с пръстените и въобще не ги видим? И ако даже вече сме минали оттам?

– Но щом вярваш, че е така, защо още...

– Не казвам, че вярвам. Говоря за налудничави приумици. Ще продължим да търсим.

Историкът се поколеба, преди да попита:

– Докога, Тривайз? Все някога трябва да се откажем.

– Никога! – разпалено заяви съветникът. – Ако трябва, цял живот ще обикалям по планетите и ще питам „Моля, господине, къде е Земята?“ Естествено по всяко време мога да върна на Гея теб и Блис, и Фалъм, ако искате, и да продължа сам.

– О, не. Знаеш, че няма да те изоставя, Голан, нито пък Блис ще го направи. Ако се налага, ще скачаме от планета на планета, но защо?

– Защото трябва да намеря Земята и ще я намеря. Не зная как, но

ще я намеря. Виж какво, сега се опитвам да достигна позиция, от която да мога да разгледам огряната страна на планетата, без слънцето да е твърде близо, така че ме остави за малко на мира.

Пелорат замълча, но не напусна стаята. Продължи да наблюдава как непримиримият търсач изучава на екрана образа на планетата, обляна в повече от половината си част в дневна светлина. На него тя му изглеждаше напълно безлична, но знаеше, че свързаният с компютъра Тривайз я вижда много по-подробно.

– Има ветрец – прошепна той.

– Значи има и атмосфера – изтърси Пелорат.

– Неособено оформена. Недостатъчна, за да поддържа живот, но явно подходяща за наличието на лек вятър, който вдига прах. Добре познатата характерна черта за планетите с рядка атмосфера. Възможно е дори да притежава малки снежни шапки на полюсите. Воден лед, кондензиран именно там, нали разбираш? Този свят е твърде топъл, за да съществува въглероден двуокис в твърдо състояние. Ще трябва да превключва на радарно картиране, но тогава по-лесно ще работя с нощната страна.

– Наистина ли?

– Да. Щях да се сетя още в самото начало, обаче при почти безвъздушна и следователно безоблачна планета изглеждаше съвсем естествено да опитам с видимата светлина.

Той дълго мълча, а изображението на екрана се размаза от радарните отражения, които оформиха нещо като абстрактна картина, каквато би нарисувал художник от времето на император Клеон. – Аха – рече повлечено и многозначително Тривайз и пак млъкна.

Накрая Пелорат не издържа:

– Какво „аха“?

Съветникът му хвърли разсеян поглед.

– Не виждам никакви кратери.

– Никакви? Това добре ли е?

– Напълно неочаквано е – отвърна Тривайз. На лицето му се появи усмивка. – И е много добре. Всъщност даже чудесно.

63

Фалъм бе притиснала нос о корабния люк, в който се показваше малък отрязък от Вселената точно във вида, в който окоето го вижда – без компютърно увеличение или подобрение.

Блис, която се бе постарала да ѝ обясни нещо, въздъхна и тихо каза на Пелорат:

– Не зная доколко ме разбира, мили Пел. За нея цялата Вселена беше къщата на родителя ѝ и малка част от имението, в което се намираще. Мисля, че никога не е излизала през нощта, нито пък е виждала звездите.

– Наистина ли смяташ така?

– Наистина. Не смеех да ѝ покажа нищо, преди да събере достатъчно думи в речника си – и какво щастие, че ти можеше да говориш с нея на собствения ѝ език.

– Бедата е, че не го владее добре – заоправдава се Пелорат. – А действително е трудно да схванеш космоса, ако ти се изпречи изведнъж. Тя ми каза, че щом тези светлинки са огромни светове, всеки колкото Солария – всъщност, разбира се, те са много по-големи от Солария – не могат да висят в нищото. Би трябвало да паднат, казва тя.

– И е права, ако се съди по онова, което знае. Задава смислени въпроси и малко по малко ще се научи. Във всеки случай любопитна е и не се страхува.

– Работата е там, Блис, че и аз съм любопитен. Виж как се промени Голан, щом откри, че на света, към който сме се упътили, липсват кратери. Нямам и най-малка представа какво може да означава това. А ти?

– И аз. Но той е много по-вещ в планетологията от нас. Остава ни да приемем, че знае какво върши.

– Ще ми се и аз да знаех.

– Ами попитай го.

Пелорат направи гримаса.

– Все ме е страх, че ще го ядосам. Според него би трябвало да разберам тези неща и без да ми се обясняват.

– Това е глупаво, Пел – възрази Блис. – Той не се колебае да те пита за някакъв детайл в легендите и митовете, за който смята, че може да му бъде полезен. Ти винаги с готовност му обясняваш. Защо да не е склонен да стори същото? Върви и го питай. Ако се подразни, значи че има нужда да се упражнява в общителност, което ще му е само от полза.

– Ще дойдеш ли с мен?

– Разбира се, че не. Искам да остана с Фалъм и да продължа да ѝ набивам в главата представи за Вселената. После ще имаме достатъчно време да ми разкажеш... след като той ти обясни.

Пелорат неуверено влезе в пилотската стая. С радост забеляза, че Тривайз си подсвирква и е явно в добро настроение.

– Голан – обади се историкът колкото се може по-ведро.

Съветникът вдигна поглед.

– Янов! Все влизаш на пръсти, сякаш мислиш, че е противозаконно да ме безпокоиш. Затвори вратата и седни. Погледни само!

Той посочи планетата на екрана и каза:

– Открих не повече от два-три кратера, и то съвсем малки.

– Това наистина ли има някакво значение?

– Дали има значение? Естествено. Как можеш изобщо да питаш?

Пелорат направи безпомощен жест.

– За мен е мистерия. Основният ми предмет в колежа беше историята. Освен нея учих социология и психология, а също литература и езици, главно древни, и специализирах митология по-късно в института. Много съм далеч от планетологията и физическите науки.

– Не е престъпление, Янов. Харесва ми, че знаеш добре това, което знаеш. Вещината ти в древните езици и митологията ни беше от огромна полза. А щом се стигне до планетологията, аз ще се погрижа.

– Виждаш ли, приятелю – продължи той след кратка пауза, – световите се образуват чрез сблъсквания на по-малки обекти. Последните няколко, които се ударят, оставят след себе си кратери. Потенциално, искам да кажа. Ако планетата е толкова голяма, че е газов гигант, тя е в течно състояние, обвита в газообразна атмосфера и последните сблъсъци са просто цамбурвания, които не оставят следи. По-малките планети обаче са в твърдо състояние, било то лед или скала, и имат кратерни белези, които практически се запазват безкрайно дълго, освен ако някаква сила не ги премахне. За изчезването на кратерите има три обяснения. Първо, светът може да притежава ледена повърхност, покриваща течен океан. В такъв случай всеки обект, който се удари в нея, пробива леда и разплисква вода. След него тя отново замръзва и, така да се каже, затваря раната. Тези планети или спътници са студени и не отговарят на нашето понятие за обитаем свят. Второ, ако на планетата съществува активна вулканична дейност, непрестанният поток от лава и прах запълва и заличава образуваните кратери. Но и тези планети или спътници е малко вероятно да са населени. И стигаме до обитаемите светове – третия случай. Те също могат да имат полярни ледени шапки, но по-

голямата част от водата трябва да е във вид на течност. Могат да имат отделни действащи вулкани. Такива светове нито ще затворят кратерите, нито ще ги запълнят. Съществуват, разбира се, ерозионните ефекти. Вятърът и течащата вода ерозират почвата, а ако е налице живот, действието на живите същества са също твърде разрушителни. Разбираш ли?

Пелорат се замисли над чутото и после призна:

– Не, Голан, изобщо не те разбирам. Планетата, към която се приближаваме...

– Утре кацаме – весело го прекъсна Тривайз.

– Планетата, към която се приближаваме, няма океан.

– Да. Само тънки ледени шапки на полюсите.

– Нито кой знае каква атмосфера.

– Една стотна от плътността на терминуската.

– Нито живот.

– Не откривам никакъв.

– Тогава какво би могло да ерозира кратерите?

– Океан, атмосфера и живот... – кимна Тривайз. – Сега обаче внимавай! Ако тази планета е била безвъздушна и безводна от самото начало, кратерите, които са се образували, щяха още да съществуват и цялата повърхност щеше да е осеяна с тях. Отсъствието на кратери доказва, че тя невинаги е била такава и е възможно дори да е имала значителна атмосфера и обширен океан в близкото минало. Освен това забелязват се просторни долини, които сигурно са били дъна на морета, да не говорим за белезите от пресъхнали реки. Значи ерозия е имало и тя е спряла толкова скоро, че не е останало време да се натрупат нови кратерни образувания.

Пелорат не изглеждаше съвсем убеден.

– Може да не съм планетолог, но ми се струва, че ако една планета е достатъчно голяма, за да задържи гъста атмосфера в продължение може би на милиарди години, няма току-така да я изгуби, нали?

– Не бих казал, че си непременно прав – отвърна Тривайз. – Но преди атмосферата му да изчезне, този свят несъмнено се е радвал на живот и, вероятно, на човешки същества. Моята догадка е, че това е бил тераформиран свят, каквито са почти всички населени от хора планети в Галактиката. Лошото е, че не знаем нищо за състоянието му преди пристигането на хората, нито пък какво са направили те самите, за да стане пригоден за тях, нито при какви обстоятелства животът е изчезнал... Възможно е да е станала някаква катастрофа, която е изсмукала атмосферата и с това е причинила гибелта им. Или пък на планетата да е

имало особено неравновесие, което те са контролирали, докато са били на нея, а когато са си отишли, всичко се е завъртяло в омагьосан кръг. Като се приземим, може да намерим отговора, а може и да не го намерим. Няма особено значение.

– Положително няма значение и дали тук някога е имало живот, след като сега няма. Каква е разликата, дали една планета винаги е била необитаема или е такава само в момента?

– Ако е необитаема само в момента, ще има останки от някогашните ѝ жители.

– На Аврора имаше останки...

– Точно така, но на Аврора бяха минали двадесет хиляди години. Дъжд и сняг, замръзване и топене, вятър и температурни промени... Имало е и живот – не забравяй живота. Може да не са били хора, но е имало изобилен живот. Руините ерозират също както кратерите, дори по-бързо. И след двадесет хиляди години не беше останало нищо, което може да ни свърши работа. Тук, на тази планета, е минало време – може би също толкова, може би по-малко – но без вятър, без бури, без живот. Признавам, имало е температурни промени, и това е всичко. Руините би трябвало да са в много по-добър вид.

Пелорат промърмори със съмнение:

– Освен ако няма такива. Не е ли възможно на планетата никога да не е имало живот, хора по-специално, и загубването на атмосферата да се дължи на някакво събитие, с което те да нямат нищо общо?

– Не, не! – тръсна глава Тривайз. – Няма да ме направиш песимист. Дори оттук забелязах развалините на... нещо, което съм сигурен, че е било град. Така че утре кацаме.

65

– Фалъм е убедена, че я връщаме при Джемби, нейния робот – каза разтревожена Блис.

– Хм – изсумтя Тривайз, загледан в релефа на планетата, който се движеше под дрейфувания кораб. После вдигна очи, сякаш бе чул репликата със закъснение. – Е, това все пак е единственият родител, когото е имала, нали?

– Да, разбира се, но тя смята, че се връщаме на Солария.

– Прилича ли ѝ на Солария?

– Откъде ще знае?

– Кажи й, че не е. Слушай, ще ти дам няколко филми-справочници с графични илюстрации. Покажи й в едър план различни обитаеми светове и й обясни, че са милиони. Ще имаш достатъчно време. Не зная колко дълго ще обикаляме с Янов, след като изберем подходяща цел и се приземим.

– Ти и Янов?

– Да. Фалъм не може да дойде с нас, дори и да исках, което бих направил само ако съм си изгубил ума. Блис, за този свят трябва да скафандри. Няма въздух за дишане. А никой от скафандрите ни не е по мярка за нея. Затова вие двете оставате на кораба.

– Защо ние двете?

Устните на Тривайз се разтеглиха в малко тревожна усмивка.

– Признавам – рече той, – че бих се чувствал в по-голяма безопасност, ако си с нас, но не можем да оставим Фалъм сама на кораба. Ще направи някаква беля дори без да иска. Янов трябва да дойде с мен, за да разчете евентуалните архаични писания. Значи ти трябва да останеш тук. Мислех, че ще ти е приятно.

Блис не изглеждаше съвсем сигурна.

– Виж какво – продължи Тривайз, – ти искаше да вземем Фалъм, а не аз. Бях убеден, че ще ни създава неприятности. Присъствието й налага ограничения и всички трябва да свикнем с това. Тя остава на кораба и ти също. Така стоят нещата.

– Предполагам, че си прав – въздъхна геянката.

– Добре. Къде е Янов?

– С нея.

– Иди да го заместиш. Искам да поговоря с Пелорат.

Тривайз все още изучаваше планетната повърхност, когато историците влезе и се покашля, за да извести присъствието си.

– Нещо не е наред ли, Голан? – попита той.

– Не че не е наред, просто не съм сигурен... Този свят е особен и не разбирам напълно какво се е случило с него. Моретата трябва да са били обширни, съдейки по басейните им, но явно са били плитки. Доколкото мога да разчета оставените следи, това е или планета, която поначало се характеризира с обезсоляване и изкуствени канали, или пък моретата й никога не са били твърде солени. Ако не са били, то обяснява липсата на осолени низини в басейните. Другата възможност е, когато океанът е изчезвал, солното му съдържание да е изчезнало с него, което определено прилича на човешко дело.

Пелорат колебливо запитва:

– Извини невежеството ми, Голан, но тези неща важни ли са за онава, което търсим?

– Предполагам, че не, обаче ми е любопитно. Ако знаех как точно е тераформирана планетата и каква е била преди тераформирането, може би щях да разбера какво ѝ се е случило, след като са я напуснали – или непосредствено преди това. А пък разберем ли го, ще сме подготвени за евентуални неприятни изненади.

– Какви изненади? Това е мъртъв свят, нали?

– Съвсем мъртъв. Оскъдна вода, рядка атмосфера, а и Блис не долавя признаци на ментална дейност.

– Бих казал, че фактите решават въпроса.

– Отсъствието на ментална дейност не означава непременно липса на живот.

– Но положително означава липса на опасен разумен живот.

– Не знам. Не за това исках да се консултирам с теб. Има два града, подходящи за първия ни оглед. Изглеждат в отлично състояние. Всичките тукашни градове впрочем изглеждат така. Каквото и да е унищожило въздуха и океаните, сякаш не е докоснало тях самите. Както и да е, тези двата са особено големи. По-обширният обаче няма свободни пространства. Далеч в покрайнините му се забелязват космодруми, но не и в самия него. В по-малкия има, но пък кой ли ще го е грижа за нас?

Пелорат се намръщи.

– Искаш да реша ли, Голан?

– Не, решението ще взема аз. Просто искам мнението ти.

– Големият разпрострян град сигурно е бил търговски или производствен център. По-малкият, с откритите пространства вероятно е административен център. На нас ни трябва нещо такова. Има ли монументални сгради?

– Какво разбираш под монументални сгради?

Пелорат се усмихна с крайчеца на устните си.

– Как да ти кажа, модите се менят в различните светове и епохи. Подозирам обаче, че всички монументални сгради изглеждат големи, ненужни и скъпи. Като тази, в която бяхме на Компорелон.

Тривайз на свой ред се усмихна.

– Трудно е да се добие пълна представа отгоре, а когато имах възможност да зърна компорелонската отстрани – и на пристигане, и на тръгване, изглеждаше твърде объркващо. Защо обаче предпочиташ административния център?

– Там има вероятност да намерим планетарен музей, библиотека,

архиви, университет и така нататък.

– Добре. Ще кацнем в по-малкия град. И дано попаднем на нещо. Два пъти не сполучихме, но може би сега ще открием...

– Сигурно третият път ще е на късмет.

Тривайз вдигна вежди.

– Откъде измъкна тази фраза?

– Тя е много стара – отвърна Пелорат. – Запомних я от една древна легенда. Струва ми се, че означава успех при третия опит.

– Звучи подходящо – каза съветникът. – Ами тогава, Янов, дано третият път е на късмет.

XV. МЪХ

66

Тривайз изглеждаше чудато в скафандъра си. Единственото, което остана отвън, бяха кобурите му – не онези, дето обикновено препасваше на хълбоците си, а други, по-солидни, съставляващи част от скафандъра. Той внимателно пхна бластера в десния кобур и невронния камшик в левия. Беше ги презаредил и този път нищо нямаше да му ги отнеме. Блис се усмихна.

– Ще носиш оръжия дори на свят без въздух... Няма значение! Не оспорвам решенията ти.

– Добре! – кимна Тривайз и се обърна да помогне на Пелорат да си нагласи шлема, преди да надене своя.

Историкът, който никога не бе обличал скафандър, жално запита:

– Голан, наистина ли ще мога да дишам в това нещо?

– Обещавам ти – отговори съветникът.

Блис наблюдаваше херметизирането на последните съединения, прехвърлила ръка през рамото на Фалъм. Младата соларианка уплашено зяпаше двете фигури в скафандри. Тя дори леко потрепваше, а дланта на Блис я притискаше окуражително.

Вратата на въздушния шлюз се отвори и двамата влязоха, махайки за довиждане с издутите си ръкави. Шлюзът се затвори. Задейства се главната врата и те тромаво стъпиха на повърхността на един мъртъв свят.

Зазоряваше се. Небето беше чисто и пурпурно на цвят, но слънцето още не се бе показало. На просветналия хоризонт, където то всеки

момент щеше да изгрее, трептеше лека омара.

– Студено е – каза Пелорат.

– Така ли? – изненадано попита Тривайз. Скафандрите бяха добре изолирани и ако понякога имаше проблем, той беше по-скоро с отделянето на телесната топлина.

– Виж – гласът на учения, предаден по радиото, прозвуча ясно в ухото на съветника и той проследи посоката.

Сред възморавата светлина на изгрева порутената каменна фасада на сградата, към която приближаваха, бе побеляла от скреж.

– При наличието на рядка атмосфера – каза Тривайз – през нощта става по-студено, отколкото очакваш, а през деня – по-топло. В момента е най-студената част от деня и ще минат още няколко часа, преди да стане толкова горещо, че да не можем да стоим на слънце.

Последната му дума сякаш действа като кабалистично заклинание, защото ръбът на слънчевия диск се показва над хоризонта.

– Не гледай към него – предупреди той историка. – Лицевият ти щит отразява и не пропуска ултравиолетовите лъчи, но все пак е опасно.

После обърна гръб на слънцето и дългата му сянка падна върху сградата. Топлите лъчи прогонваха скрежа буквално пред очите му. За кратко време стената потъмня от влага, след малко и тя изчезна.

– Отблизо сградите не изглеждат толкова добре, колкото отгоре. Напукани са и порутени. Предполагам, в резултат от температурните промени и от това, че водните капки вечер са замръзвали, а денем са се стапяли в продължение на може би двадесет хиляди години.

– Над входа има надпис, издълбан в камъка – каза Пелорат, – но буквите са оронени и неясни.

– Можеш ли да го разчетеш, Янов?

– Изглежда, някаква финансова институция. Мисля, че различавам думата „банка“.

– Какво е това?

– Сграда, в която са били съхранявани, изтегляни, търгувани, инвестирани и заемани пари – ако е същото, което мисля, че е.

– Цяла сграда, посветена на това? Без компютри?

– Няма компютри, които да поемат тази работа.

Тривайз сви рамене. Подробностите от древната история не го въодушевяваха.

Те вървяха все по-припряно и все по-малко време се задържаха край отделните постройки. Тишината, мъртвилото бе потискащо. Бавната хилядолетна разруха, в която бяха попаднали, придаваше на града

вид на скелет, от който са останали само костите.

Намираха се в умерения пояс, но съветникът си въобразяваше, че усеща слънцето да пари в гърба му.

Пелорат, който беше на стотина метра вдясно от него, каза рязко:

– Я гледай!

Ушите на Тривайз писнаха.

– Не викай, Янов. Чувам те ясно и като шептиш, независимо от разстоянието. Какво има?

Пелорат веднага снижи глас и отвърна:

– Тази сграда е „Домът на световете“. Поне така ми се струва, че пише.

Тривайз отиде при него. Стояха пред триетажна постройка. Линията на покрива ѝ беше начупена и отрупана с големи каменни отломъци, приличащи на разпаднала се скулптура.

– Сигурен ли си? – попита той.

– Ако влезем, ще разберем.

Изкачиха пет ниски и широки стъпала и прекосиха една разточително голяма площадка. В разредения въздух металните им стъпки не произвеждаха звуци, а само леко трептене.

– Сега разбирам какво имаше предвид, като каза „голяма, ненужна и скъпа“ – промърмори Тривайз.

Влязоха в обширна и висока зала, в която слънчевата светлина проникваше през издължени прозорци и ослепително осветяваше интериора там, където падаше. Предметите в сянка обаче оставаха тъмни, защото рядката атмосфера по-слабо разсейваше светлината.

В центъра на залата стоеше фигура на човек в размери по-големи от естествените, направена, както изглежда, от синтетичен камък. Едната ръка се бе отчупила. Другата бе пукната при рамото и Тривайз предположи, че ако я чукне рязко и тя ще се откърти. Той отстъпи назад, сякаш близостта го изкушаваше да извърши подобен непростим вандализъм.

– Кой ли е пък този? – попита съветникът. – Никъде не е отбелязано. Предполагам, че хората, които са го поставили тук, са сметнали, че славата му е толкова голяма, та няма нужда от представяне, но сега... – съществуваше опасност отново да се отдаде на философски размисли, затова пренасочи вниманието си.

Пелорат гледаше нагоре и Тривайз проследи погледа му. В стената имаше издълбани знаци, които само историк можеше да разчете.

– Удивително – каза ученият. – Отпреди двадесет хиляди години са, но тук, защитени от слънцето и влагата, са се запазили все още добре.

– Не и за мен – вметна Тривайз.

– Това е на старопис и даже за онези времена е твърде натруфено. Нека да видим... седем... едно... две... – гласът му затихна почти до мънкане, после отново се проясни:

– Изброени са петдесет имена, а се предполага, че е имало точно петдесет космонитски планети и това е „Домът на световете“. Смятам, че тук са записани имената на петдесетте космонитски свята, вероятно по реда на основаването им. Аврора е първа, а Солария последна. Обърни внимание, че има седем колони с по седем имена в първите шест и осем в последната. Сякаш са планирали схема седем по седем и са добавили Солария впоследствие. Догадката ми, стари друже, е, че този списък датира от времето преди Солария да бъде тераформирана и заселена.

– А коя е планетата, на която стоим? Можеш ли да познаеш?

– Както сам забелязваш, петото име отгоре надолу в третата колона, тоест деветнадесето по ред, е записано с малко по-големи букви от останалите. Съставителите на списъка изглежда са били достатъчно егоцентрични, за да се поизтъкнат с планетата си. Освен това...

– Какво е името?

– Доколкото мога да го разчета точно, пише Мелпомения. Напълно непознато за мен име.

– Би ли могло да означава Земята?

Пелорат поклати енергично глава, но за съветника това остана скрито поради скафандъра.

– В старите легенди за Земята се използват десетки думи. Гея е една от тях, както вече знаеш. Също Тера, Ерда и така нататък. Всичките са кратки. Не ми е известно нито едно дълго име или нещо, което да наподобява съкратен вариант на Мелпомения.

– Значи се намираме на Мелпомения и тя не е Земята.

– Да. Освен това, както бях започнал да ти разправам, още по-показателно от големите букви е, че координатите на Мелпомения са дадени като 0; 0; 0. А е прието те да се отнасят към собствената ти планета.

– Координати? – Тривайз беше слисан. – В списъка са дадени и координатите?

– Към всяко име са посочени три цифри и предполагам, че това са координати. Какво друго могат да бъдат?

Съветникът не отговори. Отвори едно малко отделение в скафандъра си, намиращо се върху дясното му бедро, и извади компактен апарат, свързан с кабел към отделението. Вдигна го към очите си и внимателно

го фокусира върху надписа на стената. Ръкавиците превърнаха това действие в неособено лека задача.

– Фотоапарат? – попита историкът.

– Ще подаде образа направо на корабния компютър – отвърна Тривайз.

Той направи няколко снимки от различен ъгъл и каза:

– Трябва да се кача по-високо. Помогни ми, Янов.

Пелорат сплете ръцете си като стреме, но съветникът поклати глава.

– Няма да издържиш тежестта ми. Застани на четири крака.

Ученият с усилие го направи, а Тривайз прибра фотоапарата, също доста трудно стъпи на раменете му и оттам се покачи на пиедестала. Разклати леко статуята, за да провери устойчивостта ѝ, после сложи единия си крак на сгънатото ѝ коляно и се отгласна нагоре, за да се хване за безръкото рамо. Намирайки опора за пръстите си в една неравност на гърдите, той се повдигна и след няколко изпъшквания успя да седне на рамото. Сигурно на отдавна умрелите, благоговели пред статуята и онова, което тя е изобразявала, постъпката му би се сторила светотатствена, а той самият бе достатъчно повлиян от тази мисъл, за да се старее да седи леко.

– Ще паднеш и ще се удариш – загрижено извика Пелорат.

– Аз няма да падна и да се ударя, но ти ще ме оглушиш. – Съветникът извади фотоапарата и го фокусира. Направи още няколко снимки, върна уреда на мястото му и внимателно се спусна, докато краката му опряха на пиедестала. Скочи на земята и вибрацията от контакта с нея изглежда даде решаващия тласък, защото здравата ръка почти беззвучно се срина в една купчинка в основата на статуята.

Тривайз застина и първият му импулс беше да се скрие някъде, преди да е дошъл пазачът, за да го хване. Удивително е, мислеше си той малко по-късно, колко бързо човек се връща в детските си години в подобна ситуация – когато без да искаш счупиш нещо, дето изглежда ценно. Преживяването трая само миг, но се врязва дълбоко в паметта му.

Гласът на Пелорат прозвуча глухо, както подобава на човек, станал свидетел и дори съучастник във вандалски акт, но все пак намерил думи на утеха:

– Няма... няма нищо, Голан. Тя и без това щеше да падне.

Историкът отиде при парчетата върху пиедестала и на пода, взе един по-едър отломък, сякаш за да илюстрира мисълта си, и изведнъж извика:

– Голан, ела!

Тривайз приближи, а ученият посочи парче камък, очевидно от онази част на ръката, която е била прикрепена към рамото, и попита:

– Какво е това?

Запитаният се вгледа. Беше нещо мъхнато и светло-зелено на цвят. Разтърка го леко с пръста на ръкавицата си. То се остърга без проблем.

– Много прилича на мъх – рече той.

– Животът без разум, за който спомена?

– Не съм съвсем сигурен доколко е без разум. Блис сигурно би настоявала, че и в него има съзнание, но тя щеше да твърди същото и за камъка.

– Смяташ ли, че подобие то на мъх разяжда скалата? – попита Пелорат.

– Не бих се изненадал, ако спомага за това. На тази планета има в изобилие слънчева светлина, както и достатъчно вода. Половината от атмосферата ѝ са водни пари. Останалото е азот и инертни газове. Почти няма въглероден двуокис, което навежда на мисълта, че липсва растителен живот, но е възможно също така съдържанието на въглеродния двуокис да е ниско, защото почти всичкият е влязъл в състава на скалистата кора. Значи ако в тази скала има някакъв карбонат, може би мъхът го разлага, като отделя киселина и използва получения двуокис. Възможно е това да е доминиращата форма на живот, останала на планетата.

– Удивително! – възкликна Пелорат.

– Безспорно – кимна Тривайз, – но само в известен смисъл. Координатите на космонитските светове са много по-интересни, а онова, което наистина ни трябва, са координатите на Земята. Щом не са тук, може да са някъде другаде в сградата или в някоя друга сграда. Хайде, Янов.

– Но, знаеш ли... – подхвана историкът.

– Не, не – раздражено го прекъсна Тривайз. – После ще говорим. Трябва да видим какво още може да ни предложи тази постройка. Става топло – той погледна малкия температурен индикатор на гърба на лявата си ръкавица. – Хайде, Янов.

Закрачиха през стаите, старайки се да стъпват по-внимателно – не защото предизвикваха шум в обикновения смисъл на думата или имаше кой да ги чуе, а защото не искаха да допуснат нови разрушения чрез вибрацията.

Краката им вдигаха прах, който се издигаше малко над земята и бързо се слягаше през разреждения въздух. След тях оставаха стъпки.

От време на време мълчаливо посочваха един на друг още колонии с мъх, прорасли в някой тъмен ъгъл. Присъствието на живот, от колкото и нисък разряд да беше, като че ли внасяше известна бодрост, смекчаваше непоносимата, задушаваша атмосфера на разходката през един мъртъв свят, особено когато и артефактите наоколо показваха, че някога, много отдавна, планетата е била средище на напреднала цивилизация.

По едно време Пелорат каза:

– Това ми прилича на библиотека.

Тривайз се озърна с любопитство. Действително имаше рафтове и като се вгледа по-внимателно, откри, че онова, което периферното му зрение бе определило като обикновен орнамент, приличаше на книгофилми. Предпазливо се пресегна и взе един. Беше дебел и груб и разбра, че всъщност държи опаковка. Поизмъчи се, докато я отвори с удебелените си от ръкавиците пръсти, и вътре видя няколко диска. И те бяха дебели и изглеждаха чупливи, макар още да не беше ги изпробвал.

– Невероятно примитивни са – каза съветникът.

– Отпреди хиляди години – обясни Пелорат с извинителен тон, сякаш защитаваше някогашните мелпоменци.

Тривайз посочи гръбчето на книгофилма, където също имаше неясни заврънкулки от натруфеното писмо, което древните бяха употребявали.

– Това заглавието ли е? Какво пише?

Ученият го разгледа.

– Не съм сигурен, стари приятелю. Мисля, че една от думите се отнася до микроскопичния живот. Вероятно означава „микроорганизъм“. Подозирам, че са технически термини от микробиологията, които не бих разбрал дори на стандартен галактически.

– Вероятно – навъсено отвърна Тривайз. – И също толкова възможно е надписът с нищо да не ни помогне, дори и да можем да го разчетем. Микробите не ни интересуват. Направи ми една услуга, Янов. Хвърли поглед на тези книги и виж дали няма някое интересно заглавие. През това време аз ще прегледам четците.

– Това четци на филми ли са? – удивено каза Пелорат. Представляваха тумбести кубични конструкции, над които се спускаше наклонен екран, и с извито уширение в горния край – вероятно за подпиране на лакътя или за поставка на електробележника, ако изобщо на Мелпомения бе имало подобно чудо.

– Щом сме в библиотека – натърти Тривайз, – трябва да има някакви четци, а това устройство ми изглежда подходящо.

Много предпазливо избърса прахта от екрана и с облекчение констатира, че от каквото и да беше направен, той не се разпадна при допир. Леко раздвижи един след друг управляващите клавиши. Нищо не се случи. Опита втори четец, трети – все същият отрицателен резултат.

Не беше изненадан. Дори апаратът да бе се запазил здрав в продължение на двадесет хилядолетия в разредената атмосфера и да бе абсолютно устойчив на водни пари, оставаше въпросът със захранването. Съхраняваната енергия намира начин да изтече, независимо какво се прави, за да бъде задържана – още един аспект на всеобхватния и неумолим втори закон на термодинамиката.

Пелорат беше зад гърба му.

– Голан?

– Да.

– Открих един книгофилм...

– Какъв?

– Мисля, че е история на космическите полети.

– Идеално, но едва ли ще има полза от него, ако не накарам този четец да проработи – от безсилие ръцете му се свиха в юмруци.

– Можем да вземем филма на кораба.

– Няма да знам как да го приспособя към нашия четец. Едва ли ще се побере, а и положително е несъвместим със сканиращата система.

– Но, Голан, необходимо ли е всичко това? Ако...

– Необходимо е, Янов. Не ме прекъсвай. Опитвам се да реша какво да правя. Мога да опитам да зареда четеца с енергия. Възможно е да му трябва само толкова.

– Откъде ще вземеш енергия?

– Ами... – Тривайз извади оръжията си, погледна ги, после върна бластера в кобура. Отвори невронния камшик и провери показателя на заряда. Беше на максимум.

Просна се по очи на пода, пресегна се зад четеца (продължаваше да смята, че е такъв) и го бутна напред. Апаратът помръдна малко и той проследи движението му.

Захранването трябваше да идва по някой от тези проводници и положително това беше кабелът, който излизаше от стената. Нямахме видим щепсел или куплунг. (Лесно ли е да се справя човек с непозната древна култура, в която и най-простите неща са неузнаваеми!)

Подръпна леко кабела, после малко по-силно. Завъртя го на една страна, сетне на друга. Натисна стената в близост до него и кабела в близост до стената. Насочи вниманието си, доколкото можеше, към

полускрития гръб на апарата, но нищо от онова, което бе успял да направи досега, не свърши работа.

Подпря се с ръка на пода, за да се изправи, и ставайки, повлече със себе си и проводника. Нямахме ни най-малка представа какво бе сторил, за да го откачи.

Не изглеждаше прекъснат или изтръгнат. Краят бе съвсем гладък, също както и мястото на стената, където допреди секунда бе прикрепен.

Пелорат тихо се обади;

– Голан, мога ли...

Съветникът махна безапелационно с ръка:

– Не сега, Янов, моля те!

Изведнъж забеляза, че зеленият материал е запълнил гънките на лявата му ръкавица. Сигурно бе попаднал на мъх зад четеца и го бе размазал. Ръкавицата бе възвлажна, но изсъхна буквално пред очите му и зеленикавото петно стана кафяво.

Той пак се съсредоточи върху кабела и внимателно разгледа прекъснатия край. Ясно се виждаха две дупчици, в които можеше да се пхнат по-тънки проводници.

Седна отново на пода и отвори хранващото устройство на невронния камшик. Внимателно деполяризира единия проводник и го откачи. После също тъй внимателно и нежно го вкара в дупчицата и го напъха, докдето стигаше. Щом го дръпна леко, проводникът остана на мястото си, сякаш бе запоен. Потисна желанието си да го изтръгне със сила. Възможно бе веригата да е вече затворена и четецът да се е захранил.

– Янов – рече Тривайз, – ти си боравил с какви ли не книгофилми. Виж дали не можеш да намериш начин да поставиш този в четеца.

– Необходимо ли е наис...

– Моля те, Янов, продължаваш да задаваш излишни въпроси. Няма много време. Не ми се ще да ни се наложи да чакаме сградата да изстине, за да можем да се приберем.

– Слага се тука – каза Пелорат, – но...

– Добре – кимна съветникът. – Ако е история на космическите полети, трябва да започва със Земята, защото космическите полети са измислени там. Дай сега да видим дали туй нещо работи.

Историкът малко нервно постави книгофилма в очевийното гнездо и се зае да проучва знаците на различните клавиши, за да отгатне посоката.

Докато чакаше, Тривайз тихо заговори – донякъде за да се освободи от собственото си вътрешно напрежение:

– Предполагам, че и на този свят се намират тук-там работи – по всяка вероятност в добро състояние и запазили блясъка си в почти абсолютния вакуум. Бедата е, че и техните енергийни запаси отдавна ще да са се изтозили, а и дори да ги захраним отново, кой знае какво е станало с мозъците им? Лостовете и зъбните колела могат да надживеят хилядолетията, но дали същото се отнася и за микропревключвателите или елементите на субатомно ниво? Те със сигурност са се повредили, а даже и да не са, какво ли биха знаели роботите за Земята? Какво биха...

– Четецът работи, стари друже – каза Пелорат. – Виж!

Екранът запримигва в мъждивата светлина. Беше блед, но Тривайз леко увеличи мощността в невронния камшик и той веднага стана по-ярък. Извън снопите слънчеви лъчи разреденият въздух правеше помещението призрачно и сумрачно и на този фон екранът изглеждаше още по-контрастен.

Той продължаваше да примигва и през него пробягваха сенки.

– Трябва да се фокусира – каза съветникът.

– Знам – отвърна Пелорат, – но по-ясен не мога да го направя. Изглежда самият филм се е похабил.

Сенките зачестиха и периодично започна да се появява нещо като бледо подобие на текст. После за миг картината стана контрастна и пак изчезна.

– Върни и го задръж, Янов – рече Тривайз.

Пелорат вече се опитваше да направи същото. Той подмина мястото – веднъж назад, после напред, накрая го улучи и задържа.

Тривайз нетърпеливо се помъчи да разчете нещо, но разбра, че е в безизходица.

– Ти можеш ли да го разчетеш, Янов?

– Не целия – отвърна историкът, примигвайки срещу екрана. – Става дума за Аврора, това мога да кажа. Мисля, че се разправя за първата хиперпространствена експедиция – наричат я „първоначалното разпръскване“.

Той превключи напред и картината отново се размаза и стана съвсем неясна. Накрая ученият каза:

– Всички откъси, които схванах, се отнасят за космонитските светове, Голан. Не откривам нищо за Земята.

– Не би и могъл – с горчивина кимна Тривайз. – Явно и тук всичко е заличено както на Трантор. Изключи това допотопно нещо!

– Няма значение... – подхвана Янов, изключвайки четеца.

– Защото можем да проверим в други библиотеки, нали? И там

обаче ще бъде заличено. Навсякъде! Знаеш ли... – изричайки тези думи, съветникът бе вдигнал очи към Пелорат и сега се взираше в него със смесица от ужас и отвращение.

– Какво имаш на лицевото стъкло? – попита той.

67

Пелорат почти несъзнателно сложи длан върху стъклото на шлема и после разгледа ръкавицата си.

– Това пък какво е? – озадачи се историкът. Погледна към спътника си и почти изпищя: – И твоето стъкло е доста странно, Голан.

Тривайз машинално се озърна наоколо за огледало. Огледало естествено нямаше, а и да имаше, щеше да му е нужна светлина. Той промърмори:

– Ела на светло, ако обичаш.

Не поведе, а направо повлече Пелорат към снопа слънчева светлина, струяща от най-близкия прозорец. Усещаше топлината му върху гърба си, въпреки изолационния ефект на скафандъра.

– Обърни лице към слънцето, Янов, и си затвори очите.

Веднага му стана ясно какво има на лицевото стъкло. Там, където се съединяваше с метализираната материя на самия скафандър, то бе обилно обрасло с мъх. Цялото беше в мъхеста зелена рамка и съветникът вече знаеше, че неговото собствено изглежда по същия начин.

Прокара пръст по мъха върху шлема на Пелорат. Част от него се остърга, размаза се по ръкавицата и я боядиса в зелено. Както лыщеше обаче на светлината, той започна да се втвърдява и да изсъхва пред очите му. Тривайз опита отново и този път мъхът се натроши. Покафеняваше. Съветникът избърса краищата на стъклото на Пелорат, като търкаше силно.

– Изчисти сега ти моето, Янов – каза той и след малко попита – Готов ли съм? Добре, ти също. Да вървим. Нямаме повече работа тук.

Слънцето печеше силно в пустия безвъздушен град. Каменните сгради блестяха почти до болка ярко. Тривайз ги гледаше с присвити очи и доколкото бе възможно, следваше сенчестата страна на улиците. Спря при пукнатината във фасадата на една сграда – достатъчно широка да си пъхне малкия пръст, както си беше в ръкавицата. После го извади от процепа и го погледна.

– Мъх – промърмори той.

Нарочно отиде до края на сянката и поддържа известно време пръста си на слънце.

– Въглеродният двуокис е разковничето. Мъхът расте навсякъде, където се добере до въглероден двуокис – дали ще е от разпадащ се камък, дали от нещо друго – навсякъде. Ние сме добър източник на този газ, може би дори най-богатият на почти мъртвата планета и предполагам, че по краищата на лицевото стъкло изтичат незначителни количества от него.

– И мъхът расте там?

– Да.

Обратният път до кораба им се стори много по-дълъг и, разбира се, по-горещ от този, който бяха изминали призори. Когато пристигнаха, „Далечна звезда“ все още бе на сянка. Това поне Тривайз бе пресметнал правилно.

– Виж! – възкликна Пелорат.

Съветникът проследи посоката на ръката му. Очертанията на главния въздушен шлюз бяха обрасли с мъх.

– И тук ли има утечка? – запита историкът.

– Разбира се. Минимални количества, сигурен съм, но този мъх изглежда е по-добър индикатор на следи от въглероден двуокис от всички други, за които някога съм чувал. Спорите му трябва да са навсякъде и щом срещнат дори само няколко молекули, поникват. – Той нагласи радиото си на корабната вълна и каза:

– Блис, чуваш ли ме?

Гласът на геянката прозвуча едновременно в двата чифта слушалки:

– Да, готови ли сте за влизане? Открихте ли нещо?

– Ние сме тук, отпред – каза Тривайз, – но не отваряй шлюза! Ще го отворим отвън. Повтарям, не отваряй шлюза!

– Защо?

– Блис, просто прави каквото ти казвам. После ще можем да обсъждаме надълго и нашироко.

Той извади бластера и внимателно намали интензитета му до минимум, сетне го погледна разколебано. Никога не го бе използвал на минимум. Озърна се. Нямаше нищо с подходяща чупливост, на което да го изпробва.

В края на краищата реши да го насочи към скалистия хълм, в чиято сянка стоеше „Далечната звезда“. Мишената не се нажежи до червено. Машинално опипа точката, която бе поразил. Гореща ли беше? През

изолираната материя на скафандъра това не можеше да се каже с никаква степен на сигурност.

Той пак се поколеба, после реши, че корпусът на кораба ще е поне толкова устойчив, колкото и склонът. Обърна бластера към ръба на шлюза и затаил дъх, натисна за миг спусъка.

Няколко сантиметра от мъхестата растителност незабавно покафенияха. Махна с ръка близо до променилия цвят си мъх и дори лекият по-вей, който това движение предизвика в разредения въздух, бе достатъчен, за да разпръсне крехките скелетни остатъци, съставляващи кафявия материал.

– Става ли? – загрижено попита Пелорат.

– Става – отвърна Тривайз. – Намалих бластера до слаб топлинен лъч.

Той обля с топлина целия ръб на шлюза и зеленото изчезна напълно. Удари главния отвор, за да предизвика вибрация, която да отърси каквото е останало, и на земята се посипа кафяв прах – толкова фин, че дори се поддържа в разредения въздух, носен от тънките струйки газ.

– Мисля, че вече можем да влизаме – рече Тривайз и чрез копчетата върху китката си набра радиовълновата комбинация, която задействаше механизма за отваряне от вътрешната страна. Шлюзът се откряна и още не се бе отворил дори наполовина, когато съветникът настоя:

– Не се май, Янов, влизай. Не чакай стъпалата, покатери се.

Той самият го последва и почисти ръба на шлюза с намаления до крайност бластер. Почисти и вътрешните стъпала, след като се спуснаха по тях. После даде сигнал за затваряне и продължи да лее топлина наоколо, докато вратата се захлопна плътно.

– Ние сме в шлюза, Блис. Ще останем тук няколко минути. Не предприемай нищо!

Гласът на жената каза:

– Съобщете ми нещичко. Добре ли сте? Как е Пел?

– Тук съм, Блис – обади се историкът, – и се чувствам идеално. Няма за какво да се тревожиш.

– Щом така казваш, мили. Но ви е ясно, че после ще трябва да давате подробни разяснения, нали?

– Обещаваме – изсумтя Тривайз и включи осветлението в шлюза.

Двете фигури в скафандри се спогледаха. Съветникът обясни:

– Сега изпомпваме местния въздух, така че нека имаме още малко търпение.

– А корабния? Ще го пуснем ли?

– Не веднага. И аз изгарям от желание да сваля скафандъра, Янов. Обаче искам да се уверя, че сме се отгървали от спорите, които може да са влезли заедно с нас.

На не съвсем комфортното осветление той насочи бластера към вътрешното съединение между шлюза и корпуса и методично заоблива с топлина пода, загря стените с кръгообразни движения и пак се върна към мястото около стъпките им.

– А сега теб, Янов.

Пелорат се раздвижи поуплашено и Тривайз го успокои:

– Може да ти е малко топло, нищо повече. Ако случайно стане нетърпимо, просто ми кажи.

Той прокара невидимия лъч по лицевото стъкло, наблюдайки най-вече на краищата му, а после и по останалата част от скафандъра. От време на време промърморваше:

– Протегни си ръцете, Янов. Подпри се с тях на раменете ми и вдигни крак, за да мина подметката. Добре, сега другия. Горещо ли ти е?

– Ще те излъжа, ако ти кажа, че се къпя в прохладен бриз, Голан.

– Е, вече можеш да ми го върнеш. Мини моя скафандър.

– Никога не съм държал бластер.

– Налага се да го поддържиш. Хвани го ето така, натисни с палеца това копченце и стискай здраво кобура. Точно тъй... Мини по лицевото ми стъкло. Движи го равномерно, без да го задържаш дълго на едно място. Давай по останалата част от шлема, после по страните и врата.

Продължи с инструкциите и когато бе загрял навсякъде и облян в пот, взе си обратно бластера и провери нивото на енергията.

– Изразходвали сме повече от половината – констатира той и методично заобработва вътрешността на шлюза – напред-назад по стената – докато зарядът свърши. Бластерът се бе загрял забележимо от дългото и непрекъснато изпразване. Тривайз го върна в кобура.

Чак тогава даде знак за влизане в кораба. Зарадва се на свистенето и допира на въздуха, който нахлу в шлюза с отварянето на вътрешната врата. Хладината и течението щяха да отнемат топлината от скафандъра много по-бързо, отколкото изчакването. Може би си въобразяваше, но веднага почувства ефекта. Действителен или не, съветникът искрено му се зарадва.

– Сваляй скафандъра, Янов, и го остави тук! – каза той.

– Ако нямаш нищо против – обади се Пелорат, – бих искал преди всичко да взема един душ.

– Не преди всичко. Подозирам, че най-напред, преди дори да си изпразниш мехура, ще трябва да поговориш с Блис.

Гейнката, разбира се, ги чакаше и на лицето ѝ бе изписана загриженост. Издад нея надничаше Фалъм, стиснала здраво с две ръце лявата ѝ длан.

– Какво стана? – строго попита Блис. – Какво правите?

– Предпазваме се от инфекция – отвърна Тривайз. – Ще включа ултравиолетовото облъчване, така че си сложете тъмните очила. И не се бавете.

Когато към стенното осветление се прибави и ултравиолетът, Тривайз съблече влажните си дрехи една по една и ги изтръска, обръщайки ги от всички страни.

– Просто предпазна мярка – поясни той. – Янов, ти направи същото. Блис, трябва да сваля всичко от себе си. Ако това ще те притесни, иди в съседната стая.

– Нито ще ме притесни, нито ще ме накара да се чувствам неловко. Имам отлична представа как изглеждаш и картината с положителност няма да ми покаже нищо ново – отвърна младата жена. – Но за каква инфекция говорите?

– Дреболия, която, ако бъде оставена сама на себе си, би могла да причини големи вреди на човечеството – рече Тривайз, умишлено придавайки си безразличен вид.

68

Всичко приключи. Ултравиолетовата светлина си свърши работата. Официално, според сложните филми с информация и инструкции, които бяха получили заедно с „Далечната звезда“, когато Тривайз за първи път се качи на борда на звездолета, тя бе предназначена именно за дезинфекция. Съветникът обаче подозираше, че винаги съществува изкушението да бъде използвана и за добиване на тен от онези, които произхождат от светове, където той е на мода. Както и да се използваше обаче, ултравиолетовата светлина си беше дезинфекцираща.

Извел кораба в космоса, Тривайз заманеврира колкото е възможно по-близо до слънцето на Мелпомения, без то да им причинява дискомфорт, като обръщаше звездолета към него от всички страни, за да е сигурен, че е окъпал с ултравиолетовите лъчи цялата му повърхност.

Накрая прибраха двата изоставени в шлюза скафандъра и ги

прегледаха внимателно.

– И всичко това – рече Блис недоумяващо – заради някакъв мъх? Нали така каза, Тривайз? Мъх?

– Наричам го с тази дума, защото прилича на мъх – отвърна съветникът. – Не съм ботаник. Мога само да добавя, че е наситено зелен и вирее дори при наличието на съвсем слаба светлинна енергия.

– Защо при съвсем слаба?

– Мъхът е чувствителен към ултравиолета и не е в състояние да оцелее на пряка светлина. Спорите му са навсякъде и израства в закътани ъгли, в пукнатините на скулптурите, по дъното на конструкциите, като се храни с енергията от разпръснати фотони светлина там, където има източник на въглероден двуокис.

– Разбирам, че го смяташ за опасен – каза Блис.

– Напълно възможно е. Ако когато влязохме, с нас или покрай нас се бяха промъкнали спори, тук щяха да намерят обилна светлина без вредния за тях ултравиолет. Както и предостатъчно вода и безкраен резерв от въглероден двуокис.

– Само 0,03 процента от нашата атмосфера – вметна геянката.

– За тях е предостатъчно. И четири процента във въздуха, който издишваме. Какво би станало, ако спорите поникнат в въздуха или по кожата ни? Ако разложат и развалят храната ни? Ами ако произвеждат токсини, които са смъртоносни за нас? Дори да се постареем да ги изтребим, но няколко все пак останат живи, те могат, като ги пренесем на друг свят, да го заразят и оттам да се разнесат на още и още планети. Кой знае какви поразии биха направили.

Блис поклати глава.

– Не е задължително животът да е опасен само защото е различен. Ти си твърде много склонен да убиваш.

– Сега вече говори Гея – рече Тривайз с ирония.

– Естествено, но, надявам се, говори смислено. Мъхът е приспособен към условията на този свят. Тъкмо затова усвоява малки количества светлина, а при по-големи загива, използва случайните струйки въглероден двуокис, докато обилието му може да го унищожи. Сигурно не е способен да вирее на друг свят освен на Мелпомения.

– Да проверим ли искаш? – попита съветникът.

Блис вдигна рамене.

– Добре, де, не заемай веднага отбранителна позиция. Разбирам какво имаш предвид. Като изолат вероятно не си получавал възможност да постъпиш по друг начин.

Тривайз щеше да ѝ отговори, но ясният писклив глас на Фалъм ги прекъсна. Той попита Пелорат:

– Какво казва?

– Тя... – поде историкът.

Детето сякаш си спомни, че езикът му е трудно разбираем, и повтори по-ясно:

– Имаше ли Джемби там, където бяхте?

Произнесе думите безупречно и Блис засия.

– Нали вече говори добре галактически? Колко бързо го научи!

Тривайз с приглушен глас се обърна към геянката:

– Блис, сигурно ще оплескам нещата, затова ти ѝ обясни, че не сме намерили роботи на планетата.

– Аз ще ѝ обясня – каза Пелорат. – Ела, Фалъм – той нежно прегърна хлапето през раменете. – Ела в нашата стая да ти дам нова книга за четене.

– Книга? За Джемби?

– Не съвсем... – вратата се затвори след тях.

– Знаеш ли – рече съветникът, гледайки раздражено подире им, – губим си времето, като си играем на бавачки покрай това дете.

– Губим си времето? С какво Фалъм ти пречи на търсенето на Земята, Тривайз? С нищо. А играта на бавачка създава общуване, отслабва страха, възпитава в нежност и любов. Тези придобивки нищо ли не са?

– Пак заговори Гея.

– Да – малко сърдито отвърна Блис. – Нека бъдем откровени и практични. Посетихме три от старите космонитски светове и нищо не спечелихме, нали?

– Вярно е – кимна Тривайз.

– Всъщност открихме, че и трите са опасни. На Аврора имаше подивели кучета, на Солария – странни и жестоки човешки същества, а на Мелпомения – застрашителен, по собствените ти думи, мъх. Излиза, че когато един свят е оставен да се развива сам, независимо дали на него живеят хора или не, той става опасен за разумната междувъздушна общност.

– Не можеш да смяташ това за общо правило.

– Три от три определено е впечатляващо.

– И с какво точно те впечатлява, Блис?

– Ще ти кажа. Моля те, изслушай ме без предубеждение. Ако в Галактиката има милиони взаимодействащи си светове, както е в действителност, и ако всеки от тях се състои изцяло от изолати, което също е

факт, то на всички тези светове хората са доминиращи и могат да налагат волята си над нечовешките форми на живот, над неодоушевеното геологическо обкръжение и дори над себеподобните си. В такъв случай Галактиката е просто една много примитивна, непохватна, зле функционираща Галаксея. Наченките на нещо цяло. Разбираш ли какво искам да кажа?

– Разбирам какво се опитваш да ми внушиш, но то не значи, че ще се съглася с теб,

– Изслушай ме. Ако искаш се съгласявай, ако не искаш – недей, но най-напред ме чуй. Галактиката може да има успех единствено като прото-Галаксея и колкото по-малко е „прото“, толкова по-добре. Галактическата империя беше опит именно за това и когато се разпадна, нещата бързо се влошиха и се появи силна тенденция към укрепване на същата идея. Пример за нея е Фондационната конфедерация, също и империята на Мулето. Както и империята, която Втората фондация замисля. Но дори да ги нямаше тези империи и конфедерации, дори цялата Галактика да беше абсолютна бъркотия, то тя щеше да е все пак свързана бъркотия и световите да взаимодействат помежду си, ако щеш и единствено с враждебност. Това само по себе си също би представлявало някакъв съюз и нямаше да е най-лошият възможен случай.

– Кой е най-лошият тогава?

– Ти знаеш отговора, Тривайз. Видя го. Ако един обитаван от хора свят се разпадне напълно, ако стане средище на изолати и загуби всякакво взаимодействие с другите човешки светове, той се развива... злочестивно.

– Нещо като общопланетен рак?

– Да. Солария не е ли тъкмо това? Тя е изградила стена срещу всички светове, а на самата нея всеки индивид е издигнал стена срещу останалите. Но ако човешкото изчезне напълно, с него си отива и последната следа от порядъчност. Принципът всеки срещу всеки започва да господства сяпко, както при кучетата, или се превръща просто в природна сила, както при мъха. Виждаш ли, аз предполагам, че колкото едно общество е по-близо до Галаксея, толкова е по-добро. Тогава защо да се задоволяваме с нещо по-малко от нея самата?

Известно време съветникът остана мълчаливо загледан в Блис.

– Чакай да помисля. Трябва ли да приемаме, че количеството е еднородна величина; че ако малко е добре, много е по-добре, а възможно най-много означава и най-добре? Нали ти самата изтъкна, че не е изключено мъхът да е приспособен към съвсем малко

количество въглероден двуокис и изобилието от газ да го убие? Човек, висок два метра, се справя по-добре от еднометровия, но сигурно ще се справи по-добре и от триметровия. За една мишка няма да е никак полезно, ако порасне до размерите на слон. Нито пък на слона ще му е по-добре, ако се смали колкото мишка.

– Има естествени размери – продължи Тривайз, – естествена сложност, някакво оптимално качество за всичко, било то звезда или атом, и това важи с пълна сила за живите същества и живите общества. Не казвам, че старата Галактическа империя е била идеална и, разбира се, виждам недостатъци във Фондационната конфедерация, но не съм готов и да приема, че щом като тоталната изолация е лоша, тоталното обединение непременно е добро. И двете крайности може да са еднакво ужасни и е напълно възможно старомодната Галактическа империя, колкото и да е несъвършена, да е най-доброто, което сме били в състояние да направим.

Блис разтърси глава.

– Чудя се дали си вярваш, Тривайз. Нима твърдиш, че вирусът и човекът са еднакво незадоволителни и искаш да избереш нещо средно – например слузеста плесен?

– Не. Но бих могъл да допусна, че и вирусът, и суперчовекът наистина са еднакво незадоволителни и да избира нещо средно – например обикновения човек. Няма смисъл да спорим обаче. Ще притежавам своя отговор, когато намеря Земята. На Мелпомения открихме координатите на още четиридесет и седем космонитски свята.

– И ще ги посетиш всичките?

– До един, ако трябва.

– Поемайки риска от опасностите на всеки от тях.

– Да, ако само така мога да намеря Земята.

Пелорат се бе показал от стаята, в която бе оставил Фалъм, с намерението да съобщи нещо, но попадна в престрелката между Блис и Тривайз. Докато си разменяха реплики, той гледаше ту към единия, ту към другия от спорещите.

– Колко време ще ни отнеме всичко това? – попита Блис.

– Колкото – толкова – отвърна Тривайз. – Може да намерим, каквото търсим, и на следващата планета, на която отидем.

– Или на нито една от тях.

– Няма как да знаем, докато не проверим.

Най-после историкът успя да вметне едно изречение.

– Но защо да търсим, Голан, след като имаме отговора?

Тривайз махна нетърпеливо с ръка към него. После ръката му спря на половината път, той извърна глава и озадачено попита:

– Какво?

– Рекох, че имаме отговора. На Мелпомения поне пет пъти се опитвах да ти го кажа, но ти бе така погълнат от онуй, което правеше...

– Какъв отговор имаме? За какво говориш?

– За Земята. Мисля, че вече знаем къде се намира Земята.

ЧАСТ ШЕСТА АЛФА

XVI. ЦЕНТЪРЪТ НА СВЕТОВЕТЕ

69

Дълго време Тривайз гледа към Пелорат с израз на очевидно недоволствие, а сетне попита:

– Има ли нещо, дето ти си видял, а аз не съм, и за което не си ми казал?

– Не – меко отвърна историкът. – Ти също го видя и както току-що споменах, аз се опитах да ти обясня, но явно не беше настроен да ме изслушаш.

– Я пробвай още веднъж,

– Тривайз, не го тормози – обади се Блис.

– Не го тормози, а настоявам за информация. А ти пък не го глези.

– Моля ви – рече Пелорат, – ще ме изслушате ли, вместо да спорите? Помниш, Голан, че обсъждахме първите опити да се открие произходът на човешката раса, нали? Проекта на Яриф? Този, дето се опитал да нанесе времената, когато са били заселени различните планети, като се ръководел от допускането, че би трябвало да бъдат заселвани навън от първоначалния свят с еднаква скорост във всички посоки. И ако се движим от по-скоро към по-отдавна заселените, бихме приближавали първоначалния свят едновременно отвсякъде.

Тривайз нетърпеливо кимна.

– Спомням си също, че номерът не е минал, защото датите на заселването не са били достоверни.

– Точно така, стари друже. Само че световите, с които е работил Яриф, са от второто разселване на човечеството. По него време хиперпространственото пътуване вече е много напреднало, така че усвоената зона ще трябва да е ставала с все по-неправилна форма. Скоковете на огромни разстояния не са представлявали трудност и заселването не е ставало задължително отвътре навън в радиална симетрия. Това пък положително е доусложнило проблема с недостоверните дати. Обаче, Голан, помисли за момент за космонитските светове. Те са били от

първата вълна на разселването. Тогава хиперпространственото пътуване е далеч по-неразработено и вероятно не е имало особено големи скокове. Докато по време на второто са били заселени милиони светове, при първото те са само петдесет, и то вероятно в определен порядък. И още – милионите светове от втората вълна са заселвани в продължение на двадесет хиляди години, а петдесетте свята от първата – за няколко века, тоест едва ли не едновременно, ако ги сравняваме със следващите. Взети като цяло, тези петдесет свята би трябвало да се намират в приблизително сферична симетрия около първоначалния. Сега вече имаме техните координати. Ако си спомняш, ти ги засне от статуята. Онзи или онова, който унищожава сведенията за Земята, или е пропуснал наличието на тези координати, или не се е замислил, че те могат да ни дадат необходимата информация. Голан, трябва само да коригираш координатите в съответствие с движението на звездите за тези двадесет хиляди години и да намериш центъра на сферата. Ще попаднеш доста близо до земното слънце или поне до мястото, където то е било тогава...

По време на лекцията Тривайз бе полуотворил уста и след като Пелорат приключи, му трябваша няколко мига, за да я затвори.

– Е, как така аз не се сетих за това? – промълви съветникът.

– Опитах се да ти кажа, още докато бяхме на Мелпоения.

– Сигурен съм, че си се опитал. Извинявай, Янов, но без да го искам, съм отказал да ти изслушам. Факт е, че на мен изобщо не ми хрумна... – той смутено млъкна.

Историкът тихичко изхихика.

– Че аз бих могъл да ти съобщя нещо важно? Предполагам, в повечето случаи наистина не бих могъл, но сам виждаш – това беше от моята собствена област. Сигурен съм, че по принцип си абсолютно прав да не слушаш много-много какво ти говоря.

– В никакъв случай – възпротиви се Тривайз. – Не е така, Янов. Чувствам се като глупак и си го заслужавам. Пак ти се извинявам... а сега трябва да седна с компютъра!

Двамата влязоха в пилотското помещение и както винаги ученият с удивление и недоверчивост се загледа в отпуснатите върху плота ръце на Тривайз и превръщането на човека в едва ли не общ организъм с умната машина.

– Ще трябва да направя известни предположения – рече съветникът със странно безизразно поради връзката му с компютъра лице. – Както и да приема, че първото число е разстоянието в парсеци, а другите две са ъгли в радиани – едното, така да се каже, нагоре и надолу, а второто –

надясно и наляво. Ще трябва да приема също, че в случая плюсът и минусът са ориентирани според галактическия стандарт и че точка нула-нула-нула отговаря на мелпоменското слънце.

– Звучи ми съвсем логично – заяви историкът.

– Така ли? Числата обаче могат да се подредят по шест различни начина, а знаците – по четири; разстоянията може да са в светлинни години, а не в парсеци; ъглите да са в градуси, а не в радиани. Ето ти дотук деветдесет и шест различни комбинации. Добави към това, че ако разстоянията са в светлинни години, не съм сигурен каква е дължината на използваната единица мярка. Добави и факта, че не зная какви условности са били възприети при измерването на ъглите – предполагам, в единия случай отчитането започва от мелпоменския екватор, но кой точно е бил нулевият им меридиан?

Пелорат се навъси.

– Обясняваш така, че звучи безнадеждно.

– Не е безнадеждно. В списъка са включени Аврора и Солария, а аз зная къде се намират те. Ще използвам координатите им и ще видя дали мога да ги локализирам. Ако попадна не където трябва, ще коригирам данните, докато не ми дадат правилното място, а от това ще разбере какви грешни предположения съм направил. Щом оправя мерника си, ще мога да потърся центъра на сферата.

– Няма ли да е трудно да решиш какво да предприемеш при толкова много възможности за промени?

– Моля? – попита Тривайз, когото работата все повече поглъщаше. Сетне, след като Пелорат повтори въпроса си, отговори:

– Е, най-вероятно е координатите да следват галактическия стандарт, а корекцията по неизвестен нулев меридиан не е толкова трудна. Тези системи за определяне на разни точки в пространството са разработени много отдавна и повечето астрономи са съвсем сигурни, че даже предшестват междузвездните пътувания. В някои отношения хората са ужасно консервативни и щом свикнат с определени цифрови условности, никога не ги променят. Струва ми се, че дори започват да ги смятат за природни закони. Което си е много хубаво, защото ако всеки свят приемаше свои собствени измерителни условности, дето на всичкото отгоре да се променят твърде често, научните стремления щяха да отслабнат, а защо не и да изчезнат напълно.

Очевидно докато говореше, той работеше, тъй като думите му излизаха от устата на пресекулки. И ето че промърмори:

– Сега... тихо.

Лицето му се покри с бръчки и стана необикновено съсредоточено. Чак след няколко минути Тривайз се облегна назад и пое дълбоко дъх. После възглагола рече:

– Условностите са същите. Локализирах Аврора, две мнения няма. Виждаш ли?

Пелорат се вгледа в звездното поле и в ярката звезда близо до центъра му и попита:

– Сигурен ли си?

– Моето собствено мнение няма особено значение. Компютърът е сигурен. В края на краищата ние бяхме на Аврора. Имаме всички характеристики на слънцето ѝ – диаметър, маса, яркост, температура, спектрални особености, да не говорим пък за картината на съседните звезди. Компютърът казва, че това е тя.

– Тогава, предполагам, трябва да приемем думата му на доверие.

– Повярвай ми, наистина трябва. Чакай да наглася екрана, та да може да продължи работата си. Разполага с петдесет набора координати и ще ги обработва един по един.

Докато говореше, Тривайз не спираше да действа. Обикновено компютърът си служеше с четирите пространствено-времеви измерения, макар рядко да показваше на екрана повече от две. Сега той оформи някакъв затъмнен обем, който бе широк толкова, колкото и висок, и дълъг. Съветникът почти напълно изключи осветлението, така че по-лесно да наблюдават звездната светлина.

– Скоро ще започне – прошепна той.

Миг по-късно се появи една звезда, после втора, след нея трета. Гледката се изместваше след всяко попълнение така, че да включва и новопоявилите се. Пространството сякаш се отдръпваше от окото, за да се получи все по-обхватна панорама. Това се съчетаваше с измествания надолу и нагоре, надясно и наляво...

Най-после се очертаха петдесет светещи точки, сякаш увиснали в тримерното пространство.

Тривайз каза:

– Повече бих се радвал на някое красиво сферично подреждане, защото това ми прилича на очертанията на снежна топка, направена набързо от прекалено твърд и едрозърнест материал.

– Всичко ли обърква?

– Е, създава ми известни трудности, но няма как да го избегнем. Самите звезди не са равномерно разпределени, обитаемите планети пък още по-малко, така че не е възможно да няма непропорционалности.

Компютърът ще премести всяка от тези точки на сегашното ѝ място, както се съобразява с предполагаемото им придвижване през последните двадесет хиляди години – което дори и за такъв отрязък от време няма да е кой знае колко голяма корекция – а сетне ще открие най-добрата им опаковка. С други думи, ще намери такава сферична повърхност, до която те да бъдат на минимално разстояние. После ще открием центъра на сферата и... Земята би трябвало да попадне относително близо до него. Или поне така се надяваме. Във всички случаи няма да отнеме много време.

70

Не отне. Тривайз, макар и свикнал с чудесата на умната машина, сам се изненада колко бързо стана.

Беше наредил на компютъра да му извести с мек вибриращ звук, когато реши какви са координатите на центъра на „най-добрата сферична опаковка“. Нямахше причини да не изпита задоволство, щом узна, че търсенето поне засега е приключило.

Звукът се раздаде след броени минути, подобен на нежно докосване до старинен гонг. Усили се, докато двамата почти физически усетиха вибрациите, а сетне бавно отзвуча.

Блис веднага се появи на вратата.

– Какво беше туй? – попита тя с широко отворени очи. – Тревога ли?

– Ни най-малко – отвърна Тривайз.

Пелорат добави с жар:

– Може би локализирахме Земята, Блис. Звукът беше средството, чрез което компютърът ни го съобщи.

Младата жена влезе в стаята.

– Можехте да ме предупредите.

– Съжалявам, Блис – рече съветникът. – Не исках да бъде толкова гръмък.

Фалъм също се появи и попита:

– Защо беше тоя звук?

– Виждам, че дори и тя любопитства – отбеляза мрачно Тривайз. Беше се облегал изтощен на стола си. Следващата стъпка бе да се опита да влезе в реалната Галактика, да фокусира координатите на центъра на космонитските светове и да види дали там наистина има звезда от

клас С. Отново се поколеба да предприеме ли очевидната стъпка заради невъзможността да подложи евентуалното решение на проверка.

– Ами да – опъна се Блис. – Защо да не любопитства? И тя е човек като нас.

– Родителят ѝ не би мислил така – разсеяно заяви Тривайз. – Аз се боя заради хлапачката. Мисля, че не ни носи късмет.

– С нещо да го е показала? – настръхна Блис.

Тривайз разпери ръце.

– Просто така чувствам.

Гейнката го изглежда презрително и се обърна към Фалъм.

– Опитваме се да открием Земята, миличко.

– Какво е Земята?

– Също свят, но много специален. Това е планетата, от която са дошли предците ни. Знаеш ли какво означава „предци“?

– Да не би...? – крайт не беше на галактически.

– Архаична дума за предци, Блис – поясни Пелорат.

– По-близка е до нашата „прадеди“.

– Чудесно – разцъфна в усмивка Гейнката. – Земята, Фалъм, е светът, откъдето са дошли нашите прадеди. Твоите, моите и на Пел и Тривайз.

– Вашите... и моите – Фалъм явно бе озадачена. – И вашите, и моите ли?

– Съществувала е само една група – потвърди Блис.

– Всички ние имаме едни и същи прадеди.

– Струва ми се, че детето много добре осъзнава, че е различно от нас – обади се съветникът.

– Не говори така – укори го тихо жената. – Трябва да я накараме да разбере, че не е тъй. Поне не за съществените неща.

– Бих казал, че хермафродизмът е съществено нещо.

– Говоря за ума.

– И преобразователните дялове са съществени.

– Хайде, не се заинатявай. Тя е интелигентна и е човешко същество независимо от подробностите.

Блис се наведе към соларианчето, повишавайки тон до нормалния си говор.

– Помисли спокойно над това, Фалъм, и виж какво означава то за теб. Твоите и моите прадеди наистина са едни и същи. Всички хора на всички светове – много, много светове – имат едни и същи прадеди и те са живели първоначално на планета, наречена Земя. Това означава, че

всички ние сме роднини, нали така? Хайде, иди в нашата стая и помисли малко.

Фалъм хвърли въпросителен поглед към Тривайз, въртна се и изтича навън, подтикната от Блис с нежно шляпване по дупето.

А самата тя се обърна към съветника и настоя:

– Моля те, Тривайз, обещавай ми да не правиш пред нея никакви забележки, които ще я карат да мисли, че се различава от нас.

– Обещавам – кимна Тривайз. – Нямам никакво желание да спъвам или нарушавам образователния ти процес, но сама знаеш, че тя е различна от нас.

– За някои неща. Също както аз или Пел се различаваме от теб.

– Блис, не ставай наивна. В случая с Фалъм различията са далеч по-големи.

– Малко по-големи. Сходствата обаче са невероятно по-важни. Някой ден тя и нейните хора ще бъдат част от Галаксея, и то твърде полезна част, сигурна съм.

– Добре. Няма да спорим – той се извърна с явно нежелание към компютъра. – А междувременно се опасявам, че ще трябва да проверя предполагаемото положение на Земята в реалния космос.

– Опасяваш се?

– Ами – Тривайз вдигна рамене с, както се надяваше, полушеговит жест, – ако близо до мястото няма подходяща звезда?

– Ако няма, няма – отвърна Блис.

– Чудя се, дали си струва да проверявам точно сега. И без това до няколко дни няма да можем да направим скок.

– И ти ще ги прекараш в терзания заради различните възможности? Разбери веднага. Изчакването няма да промени нещата.

Съветникът приседна, стисна за момент устни и каза:

– Права си. Ами тогава, хайде!

Обърна се към компютъра, постави ръце на очертанията за дланите и екранът потъмня.

– Смятам да те оставя – тихо рече Геянката. – Иначе сигурно ще се изнервиш още повече – тя му махна с ръка и излезе.

– Работата е там – измърмори Тривайз, – че първо ще трябва да проверим в картата и дори земното слънце да е точно на изчисленото място, тя не би трябвало да го включва. Само че тогава...

Гласът му замря от удивление, когато на екрана заблестяха далечните звезди. Бяха разпръснати, многобройни и едва-едва мъждукащи, като тук-там проблясваше по някоя по-ярка. Съвсем близо до центъра

обаче имаше звезда, светеща по-силно от останалите.

– Успяхме – ликуващо заяви Пелорат. – Старче, пипнахме я! Виж я само колко е ярка.

– Всяка звезда при центрирани координати ще изглежда горе-долу така – отвърна Тривайз, явно опитвайки се да се справи с каквото и да е прибързано ликуване, което би могло да се окаже неоснователно. – В края на краищата имитира се поглед от разстояние един парсек спрямо координатите. Наистина тази не е червено джудже, нито червен гигант, нито пък гореща синьо-бяла. Ще изчакаме информацията. Компютърът проверява базите данни.

За няколко секунди се възцари тишина, сетне той продължи:

– Спектрален клас G2... – нова пауза, – диаметър 1 400 000 километра... маса 1,02 пъти по-голяма от тази на терминуското слънце... температура на повърхността 6000 по абсолютната скала... период на завъртане около оста – под 30 дни... без необичайна активност или аномалии.

Пелорат попита:

– Всичко това не е ли типично за звездите, около които могат да се открият обитаеми планети?

– Типично е – кимна Тривайз. – И твърде много прилича на условията, очаквани от земното слънце. Ако животът се е развил на това място, именно то би трябвало да постави първоначалния стандарт.

– Значи има доста голям шанс около него да обикаля обитаема планета?

– Няма защо да си блъскаме главите дали е тъй – Тривайз изглеждаше откровено изненадан от видяното, – Галактическата карта я описва като планета, на която живеят хора... само че е поставена въпросителна.

Ентусиазмът на Пелорат нарасна.

– Голан, че нали точно това би трябвало да очакваме! Съществува свят с разумен живот, но опитът да се скрие този факт скрива и данните за него и всява несигурност у съставителите на картата, която компютърът използва.

– Не, друго ме безпокои – заяви съветникът. – Не това бихме очаквали ние. Като се има предвид с каква ефикасност е изтрита информацията за Земята, съставителите на картата не би трябвало да знаят, че в системата изобщо съществува живот, камо ли пък хора. Те не би трябвало да знаят нищо и за земното слънце. Космонитските светове ги няма на картата. Защо тогава да го има слънцето на Земята?

– Да, ама то си е тук въпреки това. Какъв смисъл има да се отрича

фактът? Впрочем не откри ли и някаква друга информация за звездата?

– Името ѝ.

– А! И какво е то?

– Алфа.

След кратко мълчание Пелорат възбудено заяви:

– Е, старче, това е. Последното късче от доказателството. Само си помисли какво е значението на тая дума.

– Че тя има ли значение? За мен си е просто едно име, и то доста странно. Не ми звучи на галактически.

– То не е на галактически. Но пък е на праисторическия език на Земята, онзи същия, на който Гея е названието за планетата на Блис.

– Тогава какво значи Алфа?

– Първата буква от азбуката на този древен език. Един от най-твърдо установените откъслечи от познание за него, с които разполагаме. В древни времена понятието „алфа“ се е използвало и като означение на първото от поредица неща. Да назовеш някое слънце „Алфа“ предполага, че то е първото слънце. А не би ли могло първото слънце да е онова, около което се е въртяла първата планета, на която се е зародил човешки живот?

– Сигурен ли си във всичко това?

– Абсолютно – кимна Пелорат.

– Има ли в ранните легенди – нали, в края на краищата, ти си митолог – нещо, дето дава на земното слънце особено необичаен атрибут?

– Не, пък и защо? То по определение трябва да е стандартно, а ми се струва, че характеристиките, които ни представи компютърът, са толкова стандартни, колкото въобще е възможно. Не е ли тъй?

– Предполагам, че слънцето на Земята е единична звезда.

– Естествено! – възкликна Пелорат. – Доколкото ми е известно, всички населени планети обикалят около единични звезди.

– И аз така смятах. Бедата е, че тази в центъра на екрана не е единична, а двойна. По-ярката от двете ѝ съставни е наистина стандартна – същата, за която компютърът ни даде данни. Само че около нея обикаля – грубо казано, за осемдесетина години – друга звезда, чиято маса е четири пети от масата на по-ярката. С невъоръжено око не можем да ги видим като отделни обекти, но ако включа увеличението, мисля, че ще успеем.

– Сигурен ли си, че е двойна, Голан? – слиса се Пелорат.

– Така твърди компютърът. И ако сега наблюдаваме двойна звезда, значи не е земното слънце. Не е възможно да е то.

Съветникът прекъсна връзката си с компютъра и светлината се усили.

Очевидно това послужи на Блис като сигнал за връщане, защото тя пристигна заедно с лепналата се за нея Фалъм.

– Е, какви са резултатите? – попита Геянката.

– Разочароващи – безизразно отвърна Тривайз. – Там, където очаквах да намеря земното слънце, открих двойна звезда. А би трябвало то да е единична, тъй че онази, която е центрирана, явно е друга.

– Голан, а сега какво? – обади се Пелорат.

Тривайз сви рамене.

– Всъщност аз не очаквах да видя центрирано земното слънце. Дори космонитите не бяха заселвали световите така, че да се получи правилна сфера. Освен това Аврора, най-старият космонитски свят, можеше да е разпратила свои собствени заселници и това също щеше да изкриви сферата. Пък и земното слънце едва ли се е движило точно със средната скорост на космонитските светове.

– Така че Земята би могла да се намира където и да е – вметна историкът. – Туй ли искаш да кажеш?

– Не. Не съм „където и да е“. Всички тези евентуални източници на грешка не значат кой знае колко. Земното слънце трябва да е някъде в близката околност на координатите. Звездата, дето я виждаме в тези координати, най-вероятно ще е негов съсед. Странно е, наистина, да има съседна звезда, която толкова наподобява слънцето на Земята – освен ако става въпрос за двойна, – но явно случаят е точно такъв.

– Но тогава би трябвало да видим земното слънце на картата, нали? Имам предвид – близо до Алфа.

– Не, защото съм сигурен, че слънцето на Земята въобще не е на картата. Точно това ме разколеба, когато за пръв път зърнахме Алфа. Независимо колко много може да прилича на земното слънце, самият факт, че я има на картата, ме накара да се усъмня дали е онова, което търсим.

– Ами тогава – обади се Блис – защо не екстраполираме същите координати в истинското пространство? Ако се окаже, че близо до центъра има някаква ярка звезда, дето не съществува на компютърната карта, и ако нейните характеристики са много сходни с тези на Алфа, само че е единична, не би ли могла тя да е земното слънце?

Тривайз изпуктя.

– Стига всичко да излезе, както го описваш, с готовност ще си заложа половината състояние, доколкото имам такова, че около тази звезда, за която говориш, би трябвало да обикаля планетата Земя. Обаче отново се колебаеш дали да опитам.

– Защото може и да не успееш?

Тривайз кимна.

– Както и да е – продължи той, – само да си поема дъх и ще се насилва да го сторя.

Докато тримата се гледаха един-друг, Фалъм доближи плота на компютъра и с любопитство се зазяпа в очертанията за дланите. Предпазливо протегна ръчичка към тях, но съветникът прекъсна движението ѝ, като бързо се пресегна и каза строго:

– Не бива да пипаш, Фалъм.

Младата соларианка изглежда се постресна и се оттегли под успокояващата закрила на Блисината ръка.

– Голан, трябва да приемаме фактите – обади се Пелорат. – Ами ако не намериш нищо в реалното пространство?

– Тогава ще се принудим да се върнем към по-ранния ни план – отвърна Тривайз – и да посетим всяка от четиридесет и седемте космически планети една по една.

– А ако и това не ни донесе нищо?

Съветникът раздражено тръсна глава, сякаш за да попречи на въпроса да се загнезди прекалено дълбоко в него. Втренчи се в коленете си и отсечено каза:

– Тогава ще измисля нещо друго.

– Ами ако изобщо не съществува свят на праедите?

Тривайз бързо се озърна.

– Кой каза това?

Въпросът му беше безсмислен. Мигът, през който не му се искаше да повярва, отмина и той вече много добре знаеше кой е попитал.

– Аз – отвърна Фалъм.

Съветникът я изгледа леко начумерен.

– Ти разбираш ли за какво говорим?

– Търсиш света на праедите, но още не си го намерил. Може би няма никакъв такъв свят.

– Никакъв такъв свят – меко я поправи Блис.

– Не, Фалъм – сериозно заяви Тривайз. – Положени са много усилия той да бъде скрит. Когато толкова много се стараяш да скриеш

нещо, значи, че има какво да се крие. Разбираш ли ме?

– Да – отговори Фалъм. – Ти не ми даваш да пипна дланите. Това, че не ми позволяваш да го направя, означава, че трябва да е много интересно човек да ги пипа.

– Ха! Не и за теб, Фалъм. Блис, ти май създаваш чудовище, което ще унищожи всички ни. Никога не й давай да влиза тук, ако аз не съм до плота. А дори и тогава си помисли хубавичко, преди да я пуснеш.

Неочакваният диалог със соларианчето изглежда го извади от неговата нерешителност и той заяви:

– Явно ще е по-добре да се захващам за работа. Ако просто си седя тук и се чудя какво да правя, туй малко страшилище сигурно ще завладее кораба.

Светлините притъмняха и Геянката тихо пошепна:

– Тривайз, ти ми обеща. Не я наричай чудовище или страшилище, когато може да те чуе.

– Тогава я дръж под око и я научи на някакви обноски. Кажи й например, че възпитаните хлапета човек никога не ги чува и много рядко ги вижда.

Блис свъси вежди.

– Тривайз, отношението ти към децата е направо ужасно.

– Може би, само че сега не му е времето да го обсъждаме.

След секунда добави с тон, в който имаше и задоволство, и облекчение:

– Ето ви я пак Алфа в истинското пространство. А вляво и малко над нея има една почти толкова ярка звезда, дето липсва в галактическата карта на компютъра. Това е земното слънце. Бих заложил цялото си състояние, че е то.

72

– Виж какво – рече Блис, – ако загубиш, ние няма как вземем нищо от състоянието ти, така че защо да не уредим нещата още сега? Да посетим звездата веднага, щом успееш да направиш скока.

Тривайз поклати глава.

– Не. Този път не става въпрос за нерешителност или страх, а просто за предпазливост. Три пъти посещавахме непознати светове и винаги се сблъскахме с нещо неочаквано и опасно. Не стига това, ами и трите пъти ни се наложи да се омитаме на бърза ръка. Сега моментът е

изключително важен и аз няма да разиграя картите си, без да зная нищо, или поне без да съм научил толкова, колкото мога. Онова, с което разполагаме, са някакви неясни истории за радиоактивност, но то не е достатъчно. По странно стечение на обстоятелствата, което никой не би могъл да предвиди, на около един парсек от Земята има планета, където живеят хора...

– Сигурно ли е, че около Алфа обикаля планета, на която живеят хора? – попита Пелорат. – Ти каза, че компютърът е поставил въпросителна.

– Дори и да е тъй – настоя Тривайз, – заслужава си да опитаме. Защо да не ѝ хвърлим едно око? Ако на нея наистина има хора, нека видим какво им е известно за Земята. Все пак за тях тя не е легенда за нещо безкрайно далечно, а съседен свят и ярка забележителност на небосклона им.

Блис замислено каза:

– Идеята не е лоша. Струва ми се, че ако Алфа е населена и ако жителите ѝ не са типични изолати, може да се окажат дружелюбни и ние да успеем да се сдобием с малко прилична храна – просто за разнообразие.

– Както и да се запознаем с някои приятни хора – подкрепи я Тривайз. – Янов, ти имаш ли нещо против?

– Знаеш кой взима решенията, стари друже – отвърна историкът. – Където и да отидеш, ще дойда и аз.

Хлапето внезапно попита:

– Ще намерим ли там Джемби?

– Ще го потърсим, Фалъм – отговори бързо Блис, за да изпревари съветника.

И тогава самият той заяви:

– В такъв случай въпросът е решен. Към Алфа.

73

– Две големи звезди – обади се Фалъм, сочейки екрана.

– Точно така – потвърди Тривайз, – две. Блис, моля те, дръж я под око. Не ми се ще да си играе с каквото и да било тук.

– Машинариите просто я омайват – рече Геянката.

– Знам, но аз пък не съм омаян от нейното омайване. Въпреки че, да ти кажа правичката, се възхищавам също като нея, когато виждам на

екрана две толкова ярки звезди едновременно.

Наистина и двете бяха достатъчно блестящи, та да изглежда, че аха-аха и ще се слоят. Екранът автоматично бе увеличил плътността на филтриране на светлината, за да отстрани твърдото лъчение и да затъмни блясъка тъй, че да се избегне евентуално увреждане на ретината. Като резултат на него бяха останали само няколко ясно забележими обекта, както и онези две слънца, царуващи в почти пълна и високомерна самоизолация.

– Работата е там – заяви Тривайз, – че никога по-рано не съм бил толкоз близо до двойна система.

– Не си бил ли? – попита Пелорат с явно удивление в гласа. – Как е възможно?

Тривайз се разсмя.

– Доста съм обикалял, Янов, вярно е, но не съм онзи галактически скитник, за каквото ме мислиш.

– Преди да се запозная с теб, Голан, аз пък изобщо не бях пребивавал в космоса, но винаги съм смятал, че всеки, който се изхитри да излезе веднъж...

– Би могъл да иде навсякъде? Знам. Това е съвсем естествено заблуждение. Бедата с хората, дето са като вързани за планетите си, е, че колкото и умът им да им казва, че не е така, въображението им просто не може да възприеме истинската големина на Галактиката. Ние бихме могли да пътуваме цял живот и пак да не проникнем до по-голямата част от нея. Освен това никой не посещава двойни звезди.

– Защо? – намръщи се Блис. – На Гея не се интересуваме от астрономия колкото пътуващите в Галактиката изолати, но съм останала с впечатление, че двойните системи не са рядкост.

– Наистина не са – потвърди Тривайз. – Напротив, двойните звезди са дори значително повече от единичните. Само че образуването на такива двойки възпрепятства нормалния процес на формиране на планети. Двойните звезди разполагат с по-малко планетарен материал, отколкото единичните. Планетите, които могат да се образуват край тях, често пъти имат сравнително нестабилни орбити и рядко са подходящи за колонизиране. Предполагам, че първите изследователи са проучили множество двойни звезди отблизо, преди да започнат да търсят за заселване само единични системи. И, разбира се, след като веднъж Галактиката е била гъсто заселена, практически всички пътувания са се извършвали с търговска или комуникационна цел и между обитаеми планети, които обикалят около единични звезди. Допускам, че през периодите на

военна активност понякога са се изграждали бази на малки и иначе не-населени светове, обикалящи около някоя двойна система, ако тя има стратегическо положение, но откакто хиперпространственото пътуване било усъвършенствано, подобни бази вече не са нужни.

– Удивително е колко неща не зная – смирено отбеляза Пелорат.

Тривайз доволно се ухили.

– Не се впечатлявай от това, Янов. Когато бях във флота, слушахме невероятно много лекции по остарели военни тактически прийоми, които вече никой не възнамерява да използва и за тях се говори само по инерция. Сега просто издърдорих едно откъсче от такава лекция. Помисли обаче за всичко онова, което ти знаеш, а аз не – за митологията, фолклора и древните езици, както и за факта, че го знаеш само ти и още неколцина...

– Да, но тези звезди образуват двойна система – прекъсна го Блис, – а около едната от тях обикаля населена планета.

– Надяваме се, че е така – отвърна съветникът. – Всяко правило си има изключения. И с тази съвсем официална въпросителна, дето се мъдри в случая, нещата стават наистина озадачаващи. Не, Фалъм, клавишите не са играчки! Блис, или й сложи белезници, или я разкарай оттук.

– Нищо няма да повреди – възрази Геянката, но въпреки това придръпа соларианското хлапе към себе си. – Щом толкова се интересуваш от тая обитаема планета, защо вече не сме там?

– Ами, първо – подхвана Тривайз, – достатъчно любопитен човек съм, за да искам да разгледам една двойна система отблизо. Освен това съм и достатъчно предпазлив. Както вече ви обясних, откакто напуснахме Гея, не се е случило нищо, което да ме насърчи да се държа другояче освен предпазливо.

– Голан, коя от тези звезди е Алфа? – попита Пелорат.

– Няма да се изгубим, Янов. Компютърът знае точно коя е, така че и ние го знаем. Алфа е по-топлата и по-жълтата, защото е и по-голямата. Сега светлината на онази отдясно определено има оранжев оттенък, също като слънцето на Аврора, ако си спомняш. Забеляваш ли разликата?

– Да, след като ми насочи вниманието към нея.

– Много добре. Това, значи, е по-малката. Как е втората буква в оня древен език, за който говореше?

Пелорат се позамисли за миг и каза:

– Бета.

– Тогава да наречем оранжевата Бета, а жълто-бялата Алфа. Потегляме право към Алфа.

XVII. НОВА ЗЕМЯ

74

– Четири планети – промърмори Тривайз. – Всичките малки плюс един астероиден шлейф. Без газови гиганти.

– Това разочарова ли те? – попита Пелорат.

– Не особено. Очаквах го. Двойните звезди, които обикалят една около друга на толкова близко разстояние, не могат да имат планети, де-то да кръжат само около едната от тях. Планетите ще обикалят общия им гравитационен център, но е твърде вероятно да се окажат необитаеми, защото в противен случай би трябвало да са прекалено далеч от звездите. От друга страна, ако двете звезди са по-раздалечени, около всяка от тях може да има планети със стабилни орбити, стига да са достатъчно близо до едната или другата. Според компютърните бази данни, тези две звезди са средно отдалечени – на 3,5 милиарда километра една от друга – и дори когато са най-близо, пак са на около 1,7 милиарда километра. Планета, която обикаля на по-малко от 200 милиона километра от която и да било звезда, ще се движи стабилно, но няма да „допусне“ до себе си друга с по-широка орбита. Това означава, че не може да има никакви газови гиганти, тъй като би трябвало да са по-отдалечени от звездата, но пък каква роля играят те в случая? И без друго гигантите не са обитаеми.

– Обаче някоя от тези четири планети може би е точно такава.

– На практика реална възможност има само втората. Ако не за друго, то поне защото е достатъчно голяма, за да притежава атмосфера.

Те бързо приближаваха споменатата планета, която за два дни видимо се увеличи, набъбвайки някак плавно и величествено. Сетне, след като не забелязаха да се появява никакъв кораб, който би могъл да ги прихване, набъбването продължи с нарастваща и почти плашеща скорост.

„Далечната звезда“ се движеше бързо по временна орбита на хиляда километра над облачния слой, когато Тривайз мрачно отбеляза:

– Ясно ми е защо в компютърните бази данни след забележката, че е населена, има въпросителна. Не се забелязва никакъв ясен белег от излъчване – нито светлина в нощната хемисфера, нито радиовълни където и да било.

– Облачната покривка изглежда доста дебела – обади се Пелорат.

– Но не би трябвало да поглъща радиовълните.

Гледаха как планетата се върти под тях – истинска симфония от завихрени бели облаци, а тук-там през някоя пролука се прокрадваше синкаво петно, загатващо за океан.

– За населен свят облачната покривка е твърде плътна – каза Тривайз. – Доста мрачна планета ще да е. Но това, дето най-много ме безпокои е, че никакви космически станции не ни приветстваха.

– Имаш предвид както направиха на Компорелон? – попита Пелорат.

– Имам предвид както биха направили на всеки населен свят. Би трябвало да ни спрат за обичайната проверка на документите, фрахта⁷, продължителността на престоя и така нататък.

– Може би по някаква причина сме пропуснали посрещането – предположи Блис.

– Нашият компютър щеше да ги улови на всяка дължина на вълната, която биха използвали. А и ние излъчвахме своите сигнали, но никога не разбудихме и не получихме никакъв резултат. Да се гмурнем под облачния слой, без да сме се свързали със служебните лица, означава да нарушим вежливостта в космоса, но не виждам друг избор.

„Далечната звезда“ забави ход, като съответно усили антигравитацията си, за да поддържа същата височина. Отново излезе над осветената страна и забави още повече. Действайки заедно с компютъра, Тривайз откри значителна пролука между облациите. Корабът като че ли пропадна и мина през нея. Под тях се люлееше океанът – явно духаше свеж вятър. Набръчканата му повърхност лежеше на няколко километра по-долу, сякаш раирана от ивици пяна.

Прелетяха извън огряното от слънцето петно и продължиха под облачната покривка. Водният простор стана тъмносив и температурата чувствително се понижи.

Фалъм, която също гледаше екрана, подърдори малко на своя богат на съгласни език, а сетне мина на галактически. Гласът ѝ потрепваше.

– Какво е това, което виждам там?

– Океан – успокояващо отвърна Блис. – Много голяма маса вода.

– Защо не пресъхва?

Геянката погледна към Тривайз и той обясни:

– Водата е прекалено много, за да може да пресъхне, Фалъм.

Със задавен глас хлапето рече:

---

7. Книга, които придружават натоварена стока (мор.) – Б.ред.

– Не я искам всичката тая вода. Хайде да се махаме – и изведнъж слабо изпишя, защото „Далечната звезда“ мина през купчина буреносни облаци, така че екранът стана млечнобял и се покри със следи от дъждовни капчици.

Светлините в пилотската стая притъмняха и корабът започна да се движи на тласъци.

Тривайз изненадано вдигна очи и извика:

– Блис, твоята Фалъм е достатъчно голяма, за да преобразува енергията. Тя използва електричеството и се опитва да управлява звездолета. Спри я!

Младата жена уви ръце около соларианчето и силно го прегърна.

– Всичко е наред, Фалъм, всичко е наред! Няма от какво да се боиш. Просто това е друг свят. Много светове са като него.

Детето се поотпусна, но продължи да трепери.

С лек укор Блис се обърна към Тривайз:

– То никога не е виждало океан и, доколкото ми е известно, нищо чудно и никога да не е попадало в мъгла или дъжд. Не можеш ли да го разбереш и поне малко да му съчувстваш?

– Не и ако си прави опасни експерименти с кораба. Излиза, че тя е опасна за всички ни. Заведи я във вашата стая и я успокой.

Гейнката рязко кимна.

– Блис, ще дойда с теб – каза Пелорат.

– Не, Пел, не – отговори тя. – Стой тук. Аз ще успокоя Фалъм, а ти успокой Тривайз. – И излезе.

– Няма нужда да ме успокояват – изръмжа съветникът. – Съжалявам, ако съм си поизтървал нервите, но не можем да позволим на едно дете да си играе с управлението, нали?

– Разбира се, че не можем – съгласи се историкът, – просто Блис беше неподготвена. Тя умее да контролира Фалъм, а соларианчето се държи наистина забележително добре за дете, което е било откънато от дома му и от своя... робот и запокитено волю-неволю в един живот, който не разбира.

– Зная. Точно затуй не исках да я вземем с нас. Идеята беше на Блис.

– Ако не я бяхме взели, щяха да я убият.

– Добре, после ще се извиня на любимата ти. А също и на хлапето.

Но Тривайз продължи да се чумери и Пелорат кротко попита:

– Голан, старче, има ли и друго, дете да те безпокои?

– Океанът – рече съветникът.

Отдавна бяха излезли от дъждовната буря, но облаците не изчезваха.

– Какво не му е наред?

– Просто е прекалено голям.

Другият го изгледа неразбиращо и Тривайз с рязък тон заобяснява:

– Няма суша. Не сме видели никаква досега. Атмосферата е свършено нормална, кислородът и азотът са в прилично съотношение, така че планетата би трябвало да разполага с растителен живот, за да може да поддържа нивото им. В естествено състояние такива атмосфери не съществуват – освен, предполага се, на Земята. Обаче на тераформираните светове винаги има достатъчно суша – до една трета от общата площ, във всеки случай не по-малко от една пета. Как е възможно тази планета да е била реконструирана и да няма суша?

– Може би е напълно нетипична – предположи Пелорат, – тъй като е част от двойна система. Може би не е била тераформирана, а е развила атмосфера по някакъв начин, който не се осъществява на планетите, обикалящи около единични звезди. Може би тук животът се е зародил независимо – както някога е станало на Земята – но е само и единствено воден живот.

– Дори и да се наложи да се съглася с теб – заяви Тривайз, – това няма да ни е от полза. Не виждам начин животът в океана да се развие в техническо отношение. Техниката винаги се основава на огъня, а във водата той е невъзможен. Ние не търсим планета, на която има живот, но няма техника.

– Това ми е напълно ясно, аз просто обмислям разни идеи. В края на краищата, доколкото ни е известно, техника се е развила само веднъж – на Земята. Навсякъде другаде заселниците са я донесли със себе си. Не можеш да твърдиш, че „винаги“ се основава на нещо си, след като разполагаш само с един-единствен случай, от който да съдиш.

– Придвижването във водата изисква обтекаемост. Морските животни не притежават неправилни очертания и разни израстъци от типа на ръце.

– Сепията има пипала.

– Съгласен съм, че малко въображение не е излишно, но ако ти си представяш интелигентни същества, които приличат на сепията и са еволюирали независимо от останалите в Галактиката, като са развили техника, дето не се основава на огъня, според мен си фантазиращ нещо напълно невероятно.

– Според теб – кротко повтори Пелорат.

Тривайз изведнъж се разсмя.

– Добре, Янов. Виждам, че търсиш под вола теле, за да ми върнеш, задето говорих строго с Блис. Обещавам ти, че ако не намерим никаква суша, ще изследваме морето, колкото ни позволяват възможностите, за да видим дали ще успеем да открием там твоите цивилизовани сепии.

Докато говореше, корабът отново се мушна в нощната сянка и екранът почерня.

Историкът примигна.

– Все се чудя – рече той – дали е безопасно.

– Кое да е безопасно, Янов?

– Да препускаме така в тъмното. Бихме могли да цопнем в океана, да потънем надолу и мигом да бъдем унищожени.

– Съвършено невъзможно, Янов. Повярвай ми! Компютърът поддържа траекторията ни по гравитационна силова линия. С други думи, той остава винаги на постоянна интензивност на гравитационното поле на планетата, което на практика означава, че поддържа курса на кораба на неизменна височина над морското равнище.

– Само че колко високо?

– Почти пет километра.

– Голан, не ме успокоява напълно. Не е ли възможно да стигнем до суша и да се бухнем в някоя планина, която не виждаме?

– Ние не виждаме, обаче радарът на кораба ще я види, а компютърът ще ни поведе или покрай, или над планината.

– Ами в такъв случай, ако има подходяща за кацане равнинна област? Ще я изпуснем в тъмното.

– Не, Янов, няма. Радарното отражение от водата изобщо не прилича на това от сушата. Като цяло водата е плоскост, а сушата – неравна. По тази причина отражението от нея е значително по-хаотично от първото. Компютърът знае тази разлика и ако се покаже земя, ще ме информира. Дори да беше ден и планетата да бе огряна от слънце, той ще открие сушата далеч преди мен.

Млъкнаха и след два часа отново се озоваха над осветената страна. Под тях пустият океан продължаваше да се вълнува монотонно, но от време на време, когато попадаха в някоя от многобройните бури, изчезваше от погледа. При една такава буря вятърът отнесе „Далечната звезда“ доста встрани от пътя ѝ. Тривайз обясни, че компютърът е отстъпил, за да предотврати излишното хабене на енергия и да намали до минимум шанса от физическа повреда. След като районът на бурята остана зад гърба им, той пак върна кораба на старото трасе.

– Вероятно беше опашката на някакъв ураган – рече съветникът.

– Виж какво, стари друже – обади се недоволно Пелорат, – ние просто обикаляме от запад на изток или, може би, от изток на запад. Изследваме само екватора.

Тривайз кимна:

– Би било глупаво да правим това, нали? Ето защо се движим по кръгова траектория в посока северозапад-югоизток. Така минаваме през тропиците и умерените зони и всеки път, когато повтаряме обиколката, тя се измества по на запад, защото планетата под нас се върти около оста си. По този начин методично я обхождаме. За момента, тъй като не сме попаднали на суша, според компютъра шансът да има обширен континент е по-малък от десет към едно, а за подходящ по размери остров – по-малък от една четвърт... като с всяка наша обиколка този шанс намалява.

– Знаеш ли какво бих сторил аз – бавно рече Пелорат, когато нощната хемисфера отново ги погълна. – Щях да остана достатъчно далеч от планетата и да обходя цялата обърната към мен полусфера с радара. Облиците нямаше да ми попречат, нали?

Тривайз продължи мисълта му:

– И сетне да минеш бързо на другата ѝ страна и да направиш същото и там. Или просто да изчакаш планетата да се завърти. Янов, всичко това е след дъжд качулка. Кой би очаквал да приближи обитаема планета, без да го спрат на някоя станция, където ще му дадат трасе или откажат кацане? А щом човек е влязъл под облачния слой, без да са го спрели, как да се надява, че ще открие незабавно суша? Обитаемите планети са... суша!

– Определено не са само суша – възрази историкът.

– Не говоря за това! – възкликна изведнъж развълнувалият се Тривайз. – Казвам, че сме открили суша! Тихо!

С привидно хладнокръвие, което не успяваше да прикрие възбудата му, той положи длани върху плота и отново стана част от компютъра. След малко каза:

– Остров с дължина горе-долу 250 километра и широчина 65. Площта му е около 15 000 квадратни километра. Не е голям, но заслужава внимание. Чакай...

Светлината в пилотската стая замъждука и угасна.

– Какво правим? – попита Пелорат, който инстинктивно зашептя, сякаш тъмнината бе нещо крехко, дете не биваше да бъде строшено.

– Изчакваме очите ни да се нагодят към мрака. Корабът е увиснал

над острова. Просто наблюдавай. Виждаш ли нещо?

– Не... Може би малки светлинки. Не съм сигурен.

– И аз ги виждам. Сега ще включа телескопичните лещи.

И се появи светлина! Ясно забележима, на неправилни ивици.

– Населена е – констатира Тривайз. – Може да е единствената населена част от планетата.

– Какво ще предприемем?

– Ще изчакаме деня. Така ще спечелим няколко часа, през които да си починем.

– Те не могат ли да ни атакуват?

– С какво? Не долавям никакви излъчвания освен видима светлина и инфрачервени лъчи. Планетата е населена и обитателите ѝ определено са интелигентни. Притежават техника, но очевидно пределектронна, така че няма защо да се безпокоим. Пък ако излезе, че съм сбъркал, компютърът ще ме предупреди достатъчно рано.

– А когато настъпи денят?

– Ще кацнем, разбира се.

75

Потеглиха надолу още щом първите лъчи на утринното слънце заблестяха през пролуката в облаците и озариха част от острова – свежо зелен, с ниски заоблени хълмове, губещи се в пурпурната далечина.

Когато се спуснаха по-близо, започнаха да различават изолирани горички и от време на време по някоя градинка, при все че преобладаваха добре поддържаните ферми. Непосредствено под тях, на югоизточния бряг имаше сребриста плажна ивица, завършваща с неравна редица заоблени камъни, зад които се простираше голяма морава. Тук-там се виждаше по някоя къща, но не и нещо, подобно на град.

Накрая различиха неясна мрежа от пътища с все същите рехаво разположени постройките наоколо, а в студения утринен въздух забелязаха и една аерокола.

Можеха да разпознаят, че е такава, а не птица единствено по начина, по който се движеше. Това бе първият неоспорим белег за действащ интелигентен живот.

– Не е изключено да е автоматизирано превозно средство, ако някак си са се изхитрили да се справят без електроника – каза Тривайз.

Блис добави:

– Спокойно може и да е тъй. Струва ми се, че ако я управляваше човек, щеше да се насочи към нас. Трябва да сме интересна гледка – звездолет, който се спуска надолу, без да използва спирачни двигатели или ракетна тяга.

– Странна гледка за която и да е планета – отбеляза замислено съветникът. – Едва ли са много световете, които някога са наблюдавали спускането на гравитационен космически кораб. Плажната ивица би била чудесно място за кацане, но не искам да потопя звездолета, ако случайно духне вятър. Ще се насоча към тревната площ от другата страна на камъните.

– Най-малкото – обади се Пелорат – един гравитационен кораб не може да унищожи нечия частна собственост при кацането си.

Приземиха се меко на четирите широки лапи, които в последния момент изпълзяха навън. Под тежестта на „Далечната звезда“ те бавно потънаха в почвата.

– Боя се обаче, че ще оставим следи – додаде историкът.

– Ако не друго – рече Блис с не съвсем доволен тон, – климатът е очевидно умерен, даже бих казала, топъл.

На тревата стоеше човешка фигурка и наблюдаваше как корабът се спуска без никакви признаци на страх или изненада. Изразът на лицето ѝ говореше единствено за възторжен интерес.

Дрехите ѝ бяха съвсем оскъдни, което съвпаднаше с оценката на Блис за климата. Сандалите ѝ изглеждаха платнени, а около хълбоците имаше пола от заметнато парче плат с пъстри мотиви. Бедрата ѝ бяха голи, а от кръста нагоре не носеше нищо.

Косата ѝ – черна, дълга и много блестяща – падаше почти до ханша. Кожата ѝ бе бледокафява, а очите – тесни.

Тривайз огледа околността, но друго човешко същество не се виждаше. Той сви рамене и каза:

– Е, сега е ранно утро и повечето от местните жители може би са си у дома и дори още спят. Все пак не бих твърдял, че местността е гъсто населена.

После се обърна към двамата и заяви:

– Аз ще изляза и ще се опитам да поприказвам с жената. Вие...

– Струва ми се – прекъсна го Блис, – че и ние можем да излезем. Тази личност изглежда напълно безопасна, а и без друго искам да се поразтъпча и да подишам свеж въздух, както и евентуално да намеря по-прясна храна. Освен това ми се ще Фалъм отново да почувства твърда почва под краката си, пък и Пел, изглежда, много би желал да проучи

жената по-отблизо.

– Кой? Аз? – попита историкът, като леко се изчерви. – Нищо подобно, Блис, но нали аз съм лингвистът в нашата малка компания.

Тривайз сви рамене.

– Щом ще идва още един, да дойдат всички. Все пак, макар планетата да изглежда безвредна, имам намерение да взема оръжията си с мен.

– Съмнявам се – отбеляза Блис, – че ще се изкушиш кой знае колко да ги използваш срещу тази млада жена.

Тривайз се поухили.

– Нали е привлекателна?

Той пръв слезе от кораба, следван от Геянката, протегнала назад ръка, за да хване ръчичката на Фалъм. Пелорат вървеше последен.

Чернокосата продължаваше да ги наблюдава с любопитство. Не отстъпи и крачка.

Тривайз измърмори:

– Е, да опитаме.

Вдигна длани от оръжията си и отчетливо каза:

– Аз те поздравявам.

Младата жена поразмисли за момент и отвърна:

– Аз поздравявам теб и аз поздравявам твоите другари.

Пелорат радостно отбеляза:

– Прекрасно! Тя говори класически галактически, и то с правилен акцент.

– И аз я разбирам – заяви Тривайз, като позавъртя длан, за да покаже, че все пак не е идеално. – Надявам се, че тя също схваща думите ни.

С усмивка и приветливо изражение той продължи:

– Ние идваме през космоса. Идваме от друг свят.

– Това е добре – отзова се младата жена с чист сопранов глас. – Твоят кораб пристига от империята?

– Той идва от една далечна звезда и се казва „Далечната звезда“.

Младата жена погледна надписа.

– Това ли е изписано? Ако е така и ако първата буква е Д, то виж, че е наопаки.

Съветникът се накани да възрази, обаче Пелорат, почти изпаднал в радостен екстаз, го изпревари:

– Тя е права. Преди около две хиляди години буквата Д се е обърнала наопаки. Какъв невероятен шанс да изучаваш класическия галактически с подробности и като още жив език!

Тривайз внимателно огледа младата жена. Не бе по-висока от метър и половина и бюстът ѝ, макар и добре оформен, беше малък. Въпреки това не изглеждаше незряла. Зърната на гърдите ѝ бяха изпъкнали, а ареолите – тъмни, при все че това би могло да бъде страничен ефект от кафеникавата ѝ кожа.

– Наричам се Голан Тривайз – каза той, – моят приятел е Янов Пелорат, жената е Блис, а детето е Фалъм.

– Дали тогава на далечната звезда, от която идваш, обичаят е на мъжете да се дават по две имена? Аз съм Хироко, дъщеря на Хироко.

– А баща ти? – внезапно се намеси Пелорат.

Хироко отвърна с безразлично помръдване на рамото.

– Неговото име, така казва моята майка, е Смуул, но то няма никакво значение: Аз него не го познавам.

– А къде са останалите? – попита съветникът. – Ти комай си единствената, която е тук, за да ни посрещне.

– Много мъже са с рибарските лодки – поясни Хироко, – много жени са в полята. Последните два дни аз съм си взела почивка и ето че имах щастие да видя това велико нещо. Но хората все пак са любопитни, а корабът трябва да е бил забелязан при спускането дори и от по-голямо разстояние. Другите скоро ще дойдат тук.

– На този остров има ли още много хора?

– Повече от двадесет и пет хиляди – с явна гордост заяви Хироко.

– А има ли други острови в океана?

– Други острови ли, добри ми господине? – тя изглеждаше озадачена.

Тривайз прие учудването ѝ за отговор. Островът сигурно беше единственото място на планетата, населено с човешки същества.

– Как наричате вашия свят? – попита той.

– Това е Алфа, добри ми господине. Учили са ни, че цялото му име е Алфа Кентавър, ако това означава нещо повече за теб, но ние го наричаме само Алфа и, както виждаш, той е хубаволик свят.

– Какъв свят? – Съветникът недоумяващо се обърна към Пелорат.

– Има предвид, че е прекрасен – обясни историкът.

– Така си е – кимна Тривайз, – поне тук и поне в този момент.

Той вдигна очи към нежносиньото утринно небе, по което се носеха малки облачета.

– Хубав слънчев ден, Хироко, но ми се струва, че на Алфа май няма много такива.

Девојката леко се напрегна.

– Толкова, колкото поискаме, господине. Облаците може да идват, имаме ли нужда от дъжд, но повечето дни нам ни се струва да е по-добре, щом небето отгоре е чисто. Тези дни, когато рибарските лодки са в морето, доброто небе и тихият вятър са нещо възжелано.

– Значи, твоите хора, Хироко, контролират времето?

– Ако не го прavaxме, господин Голан Тривайз, щяхме от дъжд да подгизнем.

– Но как успявате на практика?

– Тъй като не съм обучен инженер, господине, не мога да ти кажа.

– А какво е името на този остров, на който ти и твоите хора живеете? – продължи с въпросите Тривайз, усещайки че затъва в натруфения стил на класическия галактически и доста се зачуди дали правилно спряга глаголите).

Хироко отвърна:

– Ние наричаме нашия небесен остров наред огромното море Нова Земя.

При което двамата мъже се спогледаха един друг с изненада и задоволство.

76

Нямаха обаче никакво време да поразчепкат изявлението ѝ. Пристигаха все нови и нови местни жители. С дузини. Сигурно онези, които не се бяха намидали нито на лодките, нито на полята, нито пък някъде много надалеч. Повечето идваха пеша, макар да се появиха и два автомобила – доста стари и неугледни.

Явно това бе общество със слабо развита техника, ала въпреки всичко можеше да контролира климата.

Добре известно е, че техниката не е нещо цялостно; липсата на напредък в някои направления не изключва значителните постижения в други, но тукашният пример за неравномерно развитие бе повече от необикновен.

От хората, които сега наблюдаваха кораба, поне половината бяха възрастни мъже и жени; имаше също и три-четири съвсем малки деца. Сред останалите жените явно бяха по-многобройни от мъжете. Никой не проявяваше какъвто и да било страх или несигурност.

Тривайз прошепна на Блис:

– Ти манипулираш ли ги? Виждат ми се твърде... ведри.

– Ни най-малко – заявя Геянката. – Никога не докосвам умове, освен ако не ми се наложи. Безпокоя се обаче за Фалъм.

Макар за пътешественик, привикнал с тълпите любопитни на всеки нормален свят в Галактиката, новодошлите да не бяха кой знае колко, в очите на Фалъм, на която и без друго се бе наложило да привиква с тримата възрастни на борда на „Далечната звезда“, те сигурно изглеждаха като същинско стълпотворение. Соларианчето дишаше бързо и повърхностно, а клепачите му бяха полузатворени. Изглежда се намираше в почти шоково състояние.

Блис нежно и ритмично галеше косата ѝ и издаваше успокояващи звуци. Съветникът бе сигурен, че тя придружава всичко това с деликатно пренареждане на менталните влакънца.

Внезапно Фалъм дълбоко си пое дъх, почти ахвайки, и цялата се разтресе от неволна тръпка. Вдигна глава и изгледа присъстващите с отнесен поглед, а сетне зарови глава между ръката и тялото на Блис.

Геянката я остави да стои така, докато дланта ѝ, обхванала детското рамо, периодично го притискаше, сякаш за да демонстрира отново и отново своето покровителствено присъствие.

Пелорат гледаше тълпата почти със страхопочитание и очите му сякаш отскачаха от един алфианец към друг.

– Голан, те се различават помежду си – тихо каза той.

Тривайз също го бе забелязал. Хората бяха с различни оттенъци на кожата и косата; зърна дори един с яркочервени коси, сини очи и луничаво лице. Поне трима от най-възрастните бяха ниски като Хироко, а един или двама – по-високи от него самия. Няколко души и от двата пола имаха очи, наподобяващи тия на момичето, и съветникът си спомни, че на свръхнаселените търговски планети от сектора Фили тъкмо очите от този вид са типични за местното население. Той самият обаче никога не бе посещавал сектора.

Никои алфианец не носеше каквото и да било от кръста нагоре и като че ли всички жени бяха с малки гърди. Доколкото можеше да прецени в момента, това бе едва ли не най-универсалната черта от физическите характеристики на тези хора. Блис неочаквано взе думата:

– Госпожице Хироко, моето дете не е привикнало да пътува из космоса, а сега се сблъсква с повече нови неща, отколкото може да приеме. Дали ще бъде възможно то да седне и евентуално да хапне и пийне нещо?

Хироко придоби озадачен вид и Пелорат повтори думите на Блис на най-префърцунения галактически от средноимперския период.

Ръката на девойката се стрелна към устата ѝ и тя грациозно се отпусна на колене.

– Умолявам за твоето извинение, уважавана мадам. Не бях помислила нито за нуждите на това дете, нито за твоите собствени. Необичайността на туй събитие ме твърде завладя. Би ли... бихте ли всички вий – като посетители и гости – влезли в трапезарията за сутрешна закуска? Можем ли да дойдем с вас и да ви обслужим като домакини?

Блис отговори:

– Много мило от твоя страна. – Говореше бавно и грижливо произнасяше думите, надявайки се така да бъдат по-лесни за възприемане. – Може би ще е най-добре обаче заради спокойствието на детето, което не е привикнало да бъде наведнъж с много хора, ако само ти ни обслужваш като домакиня.

Хироко стана на крака.

– Ще бъде, както го рече.

И непринудено ги поведе през тревата. Другите алфианци ги доближиха още повече. Изглеждаха особено заинтригувани от облеклото на новодошлите. Тривайз свали лекото си яке и го подаде на един мъж, който се бе промъкнал боязливо към него и беше докоснал любопитно дрехата му с пръст.

– Ето – каза съветникът, – разгледай го, но го върни – и се обърна към водачката им: – Погрижи се да си го получа, госпожице.

– Уважаеми господине, със сигурност на теб ще бъде то върнато обратно.

Тривайз се поусмихна и продължи пътя си. От лекия бриз без яке му бе още по-приятно.

У хората около себе си не бе забелязал никаква следа от оръжие и му се видя интересно, че комай никой не изпитваше уплаха или неудобство от неговите собствени. Хората дори не проявяваха любопитство към тях. Напълно бе възможно изобщо да не осъзнаваха, че това са оръжия. Впрочем от видяното досега той спокойно можеше да заключи, че Алфа е свят без насилие.

Една жена, която изведнъж се бе забързала напред, така че да изпревари малко Блис, се обърна да огледа внимателно блузата ѝ, а сетне попита:

– Ти имаш ли гърди, уважаема мадам?

И сякаш неспособна да изчака отговора, положи леко ръка върху гърдния кош на Геянката. Блис се усмихна и каза:

– Както сама разбра, имам. Може би не са така добре оформени

като твоите, но аз ги крия поради друга причина. На моя свят не подобава те да бъдат непокрити.

И прошепна встрани към Пелорат:

– Доволен ли си как се оправям с класическия галактически?

– Много добре се справяш, Блис – отвърна историкът.

Помещението за хранене бе голямо, с дълги маси, от двете страни на които имаше също тъй дълги пейки. Очевидно алфианците се хранеха съвместно.

Тривайз усети, че го обземат угризения. Молбата на Блис за уединение бе запазила цялото това място само за петима души и бе принудила повечето алфианци да останат навън като изгонени. Мнозина обаче се бяха настанили на почтително разстояние от прозорците (които не бяха нищо повече от отвори в стената, непокрити дори и със завеси) – вероятно тъй, че да могат поне бегло да наблюдават как ядат чужденците.

Той неволно се зачуди какво ли ще стане, ако завали. Дъждът сигурно би се появил само ако имаше нужда от него – лек и кротък, без неприятен вятър – и би продължил, докато навали достатъчно. Нещо повече, помисли си Тривайз, той вероятно започваше винаги в предварително оповестено време, така че алфианците знаеха кога да го очакват.

Прозорецът пред него гледаше към морето и на съветника му се стори, че далеч на хоризонта различава няколко облака, приличащи на онези, които тъй плътно изпълваха небесата навсякъде освен над това малко късче от Едем⁸.

Контролът на времето си имаше своите предимства.

Накрая една млада жена, която сякаш ходеше само на пръсти, им сервира. Не ги попитаха за предпочитанията им, а просто им поднесоха ядене. За всеки имаше по една малка чаша мляко, една по-голяма с шира и още по-голяма с вода. Получиха по две едри яйца на очи, гарнирани с резенчета бяло сирене. Освен това поставиха пред всекиго по едно голямо плато с риба на скара и печени картопки върху студени зелени листа от маруля.

Блис гледаше поразена изобилието от храна пред себе си – явно се колебаеше откъде да започне. Фалъм обаче не изпита подобно затруднение. Тя жадно и с видимо одобрение изпи ширата, а сетне задъвка рибата и картофите. Отначало се бе опитала да си послужи с пръсти, ала Гейнката ѝ подаде една голяма лъжица със зъбци на върха, която явно

---

8. Райската градина. (Вж. Битие 2:8) – Б.пр.

можеше да послужи и за нещо подобно на вилица, и детето я взе.

Пелорат се усмихна доволно и моментално се залови за яйцата.

– А сега да си припомним какви бяха на вкус истинските яйца на очи – промърмори Тривайз и последва примера му.

Хироко, забравила за собствената си закуска и удовлетворена от начина, по който нагъваха другите (защото и Блис вече дъвчеше с явен апетит), след малко попита:

– Вкусно ли е?

– Вкусно – отвърна съветникът с леко приглушен глас. – Очевидно на този остров няма недостиг от храна. Или само от учтивост ни сипахте повече, отколкото би трябвало?

Хироко го изслуша със съсредоточен поглед и явно схвана значението на думите му, защото каза:

– Не, не, уважаеми господине. Нашата земя е плодородна, а нашето море – още повече. Патиците ни снасят яйца, козите ни дават и сирене, и мляко. А имаме и зърнени култури. И преди всичко нашето море е пълно с безчет разновидности рибешки в безкрайно изобилие. Цялата империя би могла да се храни на масите ни и пак няма да успее да изяде рибата от нашето море.

Тривайз дискретно се усмихна. Виждаше се, че младата алфианка и хабер си няма от действителната големина на Галактиката.

– Хироко – рече той, – ти нарече този остров Нова Земя, Тогава къде би могла да се намира Стара Земя?

Момичето го изгледа с удивление.

– Стара Земя ли каза? Прося за извинение, уважаеми господине, но не схващам какво имаш предвид.

– Преди да има Нова Земя, твоите хора трябва да са живели някъде другаде. Къде е било това другаде, откъдето те са дошли?

– Аз нищичко не зная за това, уважаеми господине – отвърна Хироко с тревожна загриженост. – Тази земя е била моя през целия ми живот, и на майка ми, и на баба ми преди това; и аз не се съмнявам, че и на прабаба ми, и на прапрабаба ми преди тях. За друга земя не зная нищо.

– Но – подхвана Тривайз, решил да влезе в кротък спор, – ти говориш за тази земя като за Нова Земя. Защо я наричаш така?

– Защото, уважаеми господине – отговори също тъй кротко девойката, – така я наричат всички и женският ми ум не може да измисли нищо друго.

– Но тя е Нова Земя и, следователно, една по-късна Земя. Би трябвало да има Стара Земя, бившата, на чието име е наречена впоследствие

и вашата. Всяко утро слага началото на нов ден, а това предполага, че е имало и стар. Не разбираш ли, че трябва да е така?

– Не, уважаеми господине. Аз зная само как се нарича тази земя. Не знам нищо друго, нито пък схващам твоето разсъждение, което много прилича на онова, без да искам да те засегна, дете ние му казваме спор заради спора.

Тривайз поклати глава и се почувства победен.

77

Той се наведе към Пелорат и прошепна:

– Където и да идем, каквото и да направим, не получаваме никаква информация.

– Какво значение има, след като знаем къде е Земята? – отвърна с въпрос историкът почти без да помръдне устни.

– Искам да знам нещо за нея.

– Тя е много млада. Едва ли е хранилище на знания.

Тривайз поразмисли малко над думите му и кимна.

– Добре, Янов.

Той се обърна към девойката и каза:

– Госпожице Хироко, още не си ни попитала защо сме тук, на твоята земя.

Момичето сведе очи и отговори:

– Това не би било любезно, уважаеми господине, докато всички вие не се нахраните и не си отпочинете.

– Но ние вече почти се нахранихме, а и напоследък доста сме почивали, така че аз ще ти кажа защо сме тук. На нашия свят моят приятел доктор Пелорат е учен, човек с голямо образование. Той е митолог. Знаеш ли какво означава това?

– Не, уважаеми господине, не зная.

– Изучава старите приказки, които съществуват на различните светове. Тези стари приказки се наричат митове или легенди и доктор Пелорат се интересува от тях. Има ли на Нова Земя учени хора, които да знаят старите приказки от вашия свят?

Челото на Хироко се понабръчка от напрегнат размисъл. След малко тя каза:

– Туй не е нещо, в което аз сама да съм изкусна, но тук наблизо имаме един стар мъж, който обича да говори за време оно. Не зная

откъде е научил тези неща и мисля, че може би сам си ги тъче от въздуха или пък ги е чул от други хора, които са си ги изтъкали по същия начин. Може би такъв е материалът, който твоят учен компаньон би искал да послуша, но въпреки това не смея да те подвеждам. Аз си мисля – и тя се огледа надясно и наляво, сякаш не желаше другите да я чуят, – че старият човек е просто дрънкало, макар мнозина да са готови да го зяпат в устата.

Тривайз кимна.

– Точно такива дрънканици ни трябва. Ще ти бъде ли възможно да заведеш моя приятел при този старец...

– Той нарича себе си Монолее.

– ...значи при Монолее. И мислиш ли, че ще поиска да говори с моя приятел?

– Той? Дали той ще поиска да говори? – презрително изпуфтя Хироко. – По-скоро трябва да попиташ дали някога ще пожелае да спре. Ако му позволиш, ще говори две седмици наред, без да млъкне. Не исках да те засегна, уважаеми господине.

– Не си ме засегнала ни най-малко. Би ли завела моя приятел при Монолее сега?

– Това всеки може да го стори по всяко време. Дъртият винаги си стои у дома, готов да приветства нечие ухо.

– А може би и някоя възрастна жена ще пожелае да дойде и да постои с мадам Блис – добави Тривайз. – Тя има дете, за което трябва да се грижи, и няма как много-много да се разхожда. На нея ще ѝ е приятно някой да ѝ прави компания, защото, нали знаеш, жените обичат да...

– Да плещят? – допълни Хироко, видимо развеселена. – Е, така говорят мъжете, макар аз да съм забелязала, че мъжкарите са по-големите дърдорковци. Щом се върнат от риболова си и започват да се състезават един с друг кой ще разправи по-невероятна история. Никой не им обръща внимание, нито пък им вярва, но и това не може да ги спре. Но стига съм дрънкала самата. Ще накарам една приятелка на майка ми, която виждам оттук през прозореца, да постои с мадам Блис и детето, а преди това да заведе твоя другар, уважаемия доктор, при стария Монолее. Ако приятелят ти слуша със същата готовност, с която Монолее разказва, трудно ще успееш да ги различиш през този живот. Ще ли извиниш мое отсъствие за момент?

Щом момичето излезе, Тривайз се обърна към Пелорат:

– Виж, измъкни каквото можеш от стареца, а пък ти, Блис, от тази дете ще остане с теб. Трябва ни каквато и да било информация за

Земята.

– А ти? – попита Блис. – Ти какво ще правиш?

– Аз ще остана с Хироко и ще се опитам да открия трети източник на сведения.

Геянката се усмихна.

– О, да. Пел ще бъде с онзи старец; аз пък с някоя баба. Ти самият ще се насилиш да останеш с тази привлекателно недооблечена млада жена. Съвсем разумно разпределение на труда.

– Така се получава, Блис, че наистина е разумно.

– Предполагам, че не го намираш за потискащо?

– Не. Защо трябва да го намирам за потискащо?

– Защо ли, наистина?

Хироко се върна и пак седна до тях.

– Всичко е уредено. Уважаемият доктор Пелорат ще бъде отведен при Монолее, а уважаемата мадам Блис заедно с детето нейно ще си има компания. Ще може ли в такъв случай, уважаеми господин Тривайз, аз да бъда възградена с предимството да продължа да разговарям с теб за тази Стара Земя, за която ти така...

– Дрънках?

– Не – разсмя се Хироко. – Но стори добре да ми се присмееш. Към теб показах неучтивост, когато отговарях на въпросите ти за нея. Аз жаждала бих да поправа поведението си.

Съветникът се обърна към Пелорат.

– Жаждала?

– Силно би желала – разтълкува историкът.

Тривайз кимна:

– Госпожице Хироко, не съм усетил никаква неучтивост, но ако ще се почувстваш по-добре, с удоволствие ще разговарям с теб.

– Благодаря за благата ти реч – каза девойката и се надигна.

Тривайз също стана.

– Блис – напомни той, – постарай се на Янов да не му се случи нищо.

– Това го остави на мен. Що се отнася до теб самия, разполагаш с... – геянката кимна към кобурите.

– Не мисля, че ще имам нужда от тях – отвърна с известно неудобство Тривайз.

Той последва Хироко навън от трапезарията. Слънцето видимо се бе изкачило над хоризонта и температурата беше още по-висока. Както винаги, усещаше мириса на чужд свят. Спомни си, че на Компорелон

той бе учудващо слаб, на Аврора леко напомняше мухъл, а на Солария бе много приятен. (На Мелпомения самите те бяха в скафандри и долавяха единствено миризмата на собствените си тела.)

Във всеки случай бе въпрос на часове миризмата да изчезне, след като осмозните центрове в носа се наситеха.

Тук на Алфа се чувстваше свежият аромат на нагрятата от слънцето трева и съветникът дори изпита леко раздразнение при мисълта, че той скоро ще изчезне.

Наближиха малка постройка, съградена, както изглежда, с бледорозов хоросан.

– Това – рече Хироко, – е моят дом. По-рано принадлежеше на помладата сестра на майка ми.

Тя влезе вътре и му махна с ръка да я последва. Вратата беше отворена или – Тривайз го забеляза още щом прекрчаваше прага – по-точно би било да се каже, че просто нямаше врата.

– Какво правите, когато вали? – попита той.

– Ние сме предварително известени. Следващите два дни ще вали по три часа преди зазоряване, когато е най-студено и почвата най-силно ще се овлажни. Тогава ще трябва само да дръпна таз завеса – тя е тежка и непромокаема.

Докато говореше, Хироко дръпна завесата, която бе направена от някакъв здрав брезентоподобен плат.

– Ще я оставя така – продължи девойката. – Тъй всички ще разберат, че съм тук, но че не могат да ме търсят, защото спя или съм заета с важна работа.

– Не ми изглежда кой знае каква гаранция за уединение.

– Защо да не бъде? Виж, входът е закрит.

– Но всеки би могъл да я отметне настрана.

– Без да зачете желанието на онзи, що е вътре? – Хироко изглеждаше потресена. – Нима на твоя свят таквиз дела се вършат? Туй би било по варварски.

Тривайз се ухили.

– Само питам.

Тя го отведе във втората (от общо двете) стая и го покани да седне на един тапициран стол. Празните и сякаш направени от кубчета за игра помещения излъчваха нещо почти клаустрофобично, но пък и къщата не изглеждаше да е проектирана за нещо повече от усамотение или почивка. Прозоречните отвори бяха малки и разположени близо до тавана, но по стените умело бяха разположени матовоогледални ивици,

разсейващи отразената светлина. В пода пък имаше цепнатини, откъдето подухваше нежен и хладен бриз. Съветникът не видя никакви следи от изкуствено осветление и се зачуди дали алфианците не се будят по изгрев слънце и не си лягат със залеза.

Тъкмо се канеше да попита и Хироко го изпревари:

– Мадам Блис е ли твоя женска компаньонка?

Тривайз предпазливо уточни:

– Имаш предвид дали тя е мой сексуален партньор?

Девојката мигом си смени боята.

– Умолявам те да зачиташ благоприличието на учтивата беседа, но иначе наистина имам предвид приятности в усамотение.

– Не, тя е женски компаньон на моя умен приятел.

– Но ти си по-младият и по-напетият.

– Е, благодаря за мнението ти, обаче то не е мнение и на Блис. Тя харесва доктор Пелорат далеч повече, отколкото мен.

– Това ме много изненадва. А той не би ли споделил?

– Не съм го питал, но съм сигурен, че не. Нито пък аз бих поискал.

Хироко дълбокомислено кимна.

– Знам. Заради фундамента ѝ.

– Фундамента ли?

– Сам разбираш. Това – и тя се плясна по финото задниче.

– О, това ли! Разбрах. Да, в тазовата си анатомия Блис е щедро оформена – той очерта с ръце една сфера във въздуха и намигна, а Хироко се разсмя.

– И все пак удивително много мъже обичат тази щедрост в телосложението – добави Тривайз.

– Не ми се вярва. Сигур ще да е някакъв вид лакомия – да желаш излишък от онуй, което е приятно в скромни граници. Ти би ли мислил по-добре за мен, ако да бяха гърдите ми масивни и кандилкащи се и със зърна, насочени към пръстите на нозете? Воистина ти казвам, че съм виждала такъвиз гърди, но пък не съм забелязвала мъжете да ги налитат на ята. Бедните жени, които са така засегнати, ще трябва да изпитват нужда да прикриват своята чудовищност – както прави мадам Блис.

– Подобен свръхразмер и мен не би привлякъл, макар да съм сигурен, че Блис не прикрива гърдите си заради някакъв техен недостатък.

– В такъв случай ти не упрекваш моя изглед или форми?

– Трябва да съм луд, за да не ги одобрявам. Ти си красива.

– И какви приятности намираш на този твой кораб, докато прехвърляш от един свят на друг? След като мадам Блис ти е отказана?

– Никакви, Хироко. Нищо не мога да направя. Понякога си мечтая за приятности, което си има своите неудобства, но ние, дето пътуваме из космоса, добре знаем, че такива моменти съществуват. Друг път пък си наваксваме.

– А ако са неудобства, как могат да се отстранят?

– За мен е значително по-голямо неудобство, че въобще повдигна този въпрос. Не мисля, че ще бъде вежливо да намеквам как мога да се почувствам по-добре.

– Ще бъде ли невежливо аз да намекна за един начин?

– Зависи изцяло от това какво е предложението.

– Бих предложила да се държим приятно един с друг.

– Нима ме доведе тук, Хироко, за да можем да стигнем до това?

Алфианката отвърна с доволна усмивка:

– Да. За мене би било в едно и също време дълг на домакия, а също и желание.

– Щом е тъй, ще ти призная, че то е и мое желание. Всъщност аз страшно много бих искал да ти направя тази услуга. Аз... ъ-ъ... жаждал бих да ти доставя удоволствие.

XVIII. МУЗИКАЛНИЯТ ФЕСТИВАЛ

78

Обядът се състоя в същата трапезария, в която закусиха. Беше пълна с алфианци и с тях Тривайз и Пелорат вече се чувстваха съвсем свойски. Блис и Фалъм ядоха отделно – донейде усамотени в едно малко разширение.

Имаше няколко вида риба и супа с плаващи в нея ивици от нещо, което спокойно би могло да бъде варено ярешко. Самуните хляб чакаха да бъдат нарязани, маслото и конфитюрът – да ги намажат. След туй пристигна салатата – обилна и щедра, но пък здравата се набиваше в очи липсата на какъвто и да било десерт, макар по масата да сновяха най-разнообразни плодови сокове в явно неизчерпаеми кани. След обилната закуска и на двамата фондационери им се наложи да бъдат по-въздържани, ала всички останали ядяха на корем.

– Как ли се опазват да не набелеят? – тихо се зачуди Пелорат.

Тривайз сви рамене.

– Вероятно с много физическа работа.

Изглежда това общество не ценеше особено обноските при хранене. Вдигаше се голяма гюрултия – виковете, смях и тропане по масите с дебели, очевидно нечупливи чаши. Жените бяха не по-малко шумни и буйни от мъжете, макар и да вдигаха гълчава в по-висока тоналност.

Пелорат изненадано примигваше, докато съветникът (поне временен) не изпитваше и следа от неудобството, за което бе разговарял с Хироко, и се чувстваше отпуснат и благоразположен.

– Всъщност това си има и добрата страна – рече той. – Явно тези хора се наслаждават на живота и изпитват много малко или почти никакви грижи. Времето им е каквото го направят, а храната е в невъобразимо изобилие. За тях това е просто един златен век, който не свършва.

Трябваше да вика с цяло гърло, за да бъде чуто, и историкът също изрева в отговор:

– Само че е ужасно шумно.

– Те май са привикнали.

– Изобщо не проумявам как могат да се разбират един друг в тая връва.

Естествено двамата не улавяха нищо от онова, което се говореше. Странното произношение и архаичните граматика и словоред на алфианския език почти изключваха възможността да се схване нещо при подобно ниво на звука. За жителите на Фондацията всичко това напомняше звуците на някоя изпаднала в паника зоологическа градина.

След обяда се присъединиха към Блис в една малка постройка, която им бе предоставена като временно жилище. Тривайз реши, че тя не се отличава особено от къщата на Хироко. Фалъм бе във втората стая – според Геянката, безкрайно доволна, че се чувства сама – и се опитваше да подремне.

Пелорат погледна вратата-отвор и колебливо рече:

– Тук хич не е уединено. Няма да можем да си приказваме свободно.

– Уверявам те – възрази съветникът, – че щом дръпнем брезентовата бариера пред отвора, няма да ни безпокоят. По силата на местния обичай брезентът е непробиваема преграда за всички.

Историкът хвърли поглед към високите отворени прозорци.

– Могат да ни чуват и без да искат.

– Няма защо да викаме. Алфианците едва ли ще подслушват. Дори когато на закуска стояха отвън пред прозорците на трапезарията, пак бяха на внушително разстояние.

Блис се усмихна.

– За времето, което прекара насаме с милата малка Хироко, си научил доста и си станал съвсем сигурен в тяхното уважение към личния живот на хората. Какво се случи?

– Ако долавяш, че филизите на моя ум са претърпели промяна към по-добро – отвърна Тривайз – и отгатваш каква е причината, мога само да те помоля да ги оставиш на мира.

– Много добре знаеш, че Гея не би докоснала ума ти с при никакви обстоятелства с изключение на жизнена криза. Но все пак аз не съм ментално сляпа. Мога да почувствам какво е станало от цял километър. Скъпи ми еротомане, да не би това да е твой неизменен обичай при космическите пътувания?

– Еротоман? Хайде пък и ти, Блис. Всичко на всичко два пъти за цялото пътуване. Два пъти!

– Ние бяхме само на два свята, на които имаше човешки същества от женски пол. Два случая от два възможни и при това на всеки от световите прекарахме едва по няколко часа, преди да...

– Много добре знаеш, че на Компорелон няхах никакъв избор.

– Тук си прав. Спомням си я на какво приличаше. – за известно време Геянката се заля в бурен смях. – Все пак не мисля, че Хироко те е държала безпомощен в мощната си прегръдка или е наложила неустоимата си воля над твоето крехко тяло.

– Естествено, че не. Напълно го желяех. Само че въпреки това идеята бе нейна.

Пелорат се обади с нотка на завист:

– Голан, на теб все така ли ти върви?

– Разбира се, трябва да е тъй, Пел – потвърди Блис. – Той неудържимо привлича жените.

– Бих искал да е истина – възрази Тривайз, – но не е. И съм щастлив, че не е, защото аз все пак имам да върша и други неща в живота си. Но въпреки всичко, в този случай бях неустоим. В края на краищата ние сме първите хора от друг свят, дето Хироко – а очевидно и който и да е от живеещите сега на Алфа – някога е виждала. От случайно изплъзнали й се думи, от разни дребни забележки разбрах, че тя имаше доста възбуждащото предположение, че аз може би се различавам от алфианците – или анатомично, или поне по техниката си. Бедната. Боя се, че остана разочарована.

– О! – възкликна Блис. – А ти?

– Не, определено не. Бил съм на доста светове и имам известен опит. Установил съм, че хората са си хора, а секът си е секс, където и

да отидеш. Ако има някакви забележими различия, те обикновено са хем тривиални, хем неприятни. На какви парфюми само съм попадал! Спомням си, че една млада дама просто не можеше да се справи, докато не пусне силно музиката – музика, дето се състоеше от някакъв отчайващо писклив звук. Така че тя я пусна, а сетне пък аз не можах да се справя. Да ви кажа правичката – доволен съм, когато си е все същото старо и познато нещо...

– Като говорим за музика – прекъсна го Блис, – да ви съобщя, че след вечеря сме канени на музикален прием. Трябва да е нещо много официално, организирано в наша чест. Доколкото схванах, алфианците страшно се гордеят със своята музика.

Съветникът направи гримаса.

– Тяхната гордост по никакъв начин няма да направи изкуството им по-приятно за нашите уши.

– Изслушай ме, де! – настоя Блис. – Останах с впечатлението, че се прехласват от майсторското си свирене на много древни инструменти. Много древни. От тях бихме могли да получим някаква информация за Земята.

Веждите на Тривайз се стрелнаха нагоре.

– Интересна идея. А това ми напомня, че и двамата вече навярно разполагате с подобна информация. Янов, видя ли този Монолее, за когото ни разправи Хироко?

– Видях го – отговори историкът. – Прекарах с него три часа и, да ви кажа, тя никак не преувеличава. Практически разговорът си беше монолог, а когато си тръгнах за обяд, той се вкопчи в мен и не искаше да ме пусне, докато не му обещах, че когато мога, ще се върна, за да го послушам още.

– А каза ли нещо интересно?

– Той също твърди, че Земята е убийствено радиоактивна; че предците на алфианците са последните, които са си тръгнали, и че ако не са го били сторили, щели да измрат. И, Голан, беше толкоз категоричен, че не можех да не му повярвам. Убеден съм, че Земята наистина е мъртва и цялото ни търсене най-накрая ще се окаже безполезно.

Тривайз се отпусна назад в стола си и се втренчи в седналия на едно тясно легло Пелорат. Блис, която седеше до любимия си, се

понадигна и загледа ту единия, ту другия.

Накрая съветникът рече:

– Янов, нека аз да преценявам дали нашето търсене ще е безполезно или не. Разправи ми какво ти каза словоохотливият старец – накратко, разбира се.

Пелорат започна:

– Вземах си бележки, докато Монолее говореше. Това ми помогна да се живеея в ролята си на учен, макар сега въобще да не ми се налага да се позовавам на бележките си. Той говори съвсем в стил „поток на съзнанието“. Всяко нещо, което изричаше, му напомняше за друго, но тъй като цял живот съм се опитвал да организирам информацията, за да открия значимото и отнасящо се до моите търсения, вече ми е станало втора природа да успявам да кондензирам едно дълго и непоследователно изложение...

Тривайз меко го прекъсна:

– В друго, също тъй дълго и непоследователно? Драги ми Янов, върни се на темата!

От неудобство Пелорат шумно преглътна.

– Да, естествено, друже. Ще се опитам да го изложа в свързан и хронологически издържан разказ. Земята била първоначалният дом на човечеството и на милиони разновидности растения и животни. Това продължило безчет години, до изобретяването на хиперпространствено-то пътуване. После били основани космонитските светове. Те се откъснали от нея, развили свои собствени култури и започнали да презират и потискат планетата-майка. След два века подтисничество Земята успяла да възвърне свободата си, макар Монолее да не ми обясни по какъв именно начин било постигнато това, а аз не посмях да го попитам, защото това непременно щеше да го вкара в нови отклонения. Той спомена за някакъв исторически герой на име Илайджа Бейли, но отпратките към него толкова типично отразяват навика всички постижения на цели поколения да се приписват на една персона, че не би имало особена полза да се опитвам да...

– Пел, миличък, това ни е ясно – обади се Блис.

Пелорат пак спря наред думите си и поразмисли.

– Разбира се. Моите извинения. И тъй, Земята поставила начало на нова вълна заселвания, като основала второ множество от светове. Заселниците от втората група се оказали по-дейни от космонитите, те заели далеч по-голямо пространство, победили ги, надживели ги и най-накрая основали Галактическата империя. По време на войните между

заселниците и космонитите – не, не войни, защото Монолее използваше думата „конфликти“, като много внимателно я подчертаваше – та именно по време на конфликтите Земята станала радиоактивна.

Тривайз видимо се ядоса.

– Това е смешно, Янов. Как може един свят да стане радиоактивен? Всеки свят в някаква степен е такъв още от мига на формирането си и тази радиоактивност постепенно намалява. Той не може да стане радиоактивен.

Пелорат сви рамене.

– Просто ви предавам каквото чух. А и той ми разказваше само неща, които е слушал – от някого, дете му е разправял неща, които той пък е чувал, и така нататък. Типична фолклорна история, разказвана и преразказвана поколения наред и никой не знае какви изкривявания са се вмъквали при всяко предаване.

– Всичко това ми е ясно, но няма ли някакви книги, документи, древни източници, които да са фиксирали този разказ в определен поранен период и могат да ни дадат нещо по-точно от сегашната версия?

– Всъщност, Голан, аз успях да му задам точно този въпрос и отговорът беше „не“. Той неясно спомена, че в древни времена имало такива книги, но те много отдавна били загубени... обаче туй, което ми разпръва, е същото, дете било записано в онези книги.

– Да, и – разбира се – достатъчно добре изкривено. Все същата история. На който и свят да отидем, записите за Земята по един или друг начин са изчезнали. Добре, той обясни ли как е започнала радиоактивността?

– Изобщо не се впусна в подробности. Най-близкото до тая тема обяснение беше, че космонитите били разумни същества, но после те всъщност се оказали демоните, които хората от Земята обвинили за всичките си нещастия. Колкото до радиоактивността...

На това място го прекъсна тъничък глас:

– Блис, аз космонит ли съм?

Фалъм стоеше на тесния проход между двете стаи с разчорлена коса и по нощница (пригодена да съответства на по-пищните пропорции на Геянката), която се бе плъзнала към едното рамо така, че откриваше недоразвита гърда.

– Безпокоим се за подслушвачи отвън – вметна Блис, – а забравяме за този, дете е вътре. Фалъм, защо говориш така? – тя стана и тръгна към соларианчето.

То каза:

– Нямам онова, което имат те – и посочи двамата мъже, – нито пък това, което ти имаш, Блис. Аз съм различна. Да не би защото съм...

– Космонит си, Фалъм – с успокояващ глас рече младата жена, – само че дребните различия са без никакво значение. Хайде, връщай се в леглото.

Хлапето се подчини, както винаги, когато Блис искаше нещо от него. Но след няколко крачки се обърна и попита:

– Аз демон ли съм? Какво е демон?

Гаянката подхвърли през рамо към двамата мъже:

– Изчакайте ме за момент. Ей сега ще дойда.

След по-малко от пет минути тя наистина се върна, поклащайки глава.

– Ще спи, докато не я събудя. Предполагам, че трябваше да го направя по-рано, макар всяко изменение на ума ѝ да е плод единствено на необходимостта – и добави оправдателно:

– Не мога да я оставя да размишлява над разликите между нейното и нашето генетично наследство.

Пелорат възрази:

– Все някой ден ще трябва да научи, че е хермафродит.

– Някой ден – кимна Блис, – но не и сега. Продължавай с историята, Пел.

– Да – подкрепи я Тривайз, – преди да ни е прекъснало нещо друго.

– Е, Земята или поне кората ѝ станала радиоактивна. По онова време планетата имала многобройно население, съсредоточено в огромни градове, които в по-голямата си част били под повърхността...

– Виж – намеси се съветникът, – това положително не е вярно. Сигурно е плод на местния патриотизъм, който възвеличава златния век на една планета, а подробностите са просто изкривено изображение на Трантор по време на неговия златен век, когато е бил имперска столица на система от светове, опасваща цялата Галактика.

Пелорат помълча, а сетне каза:

– Слушай, Голан, не ме учи на моята работа. Ние, митолозите, много добре знаем, че митовете и легендите съдържат заемки, морални уроци, естествени цикли и стотици други изкривяващи влияния и полагаме усилия да ги окастрим и се доберем до онова, което може да се окаже зрънцето истина. Всъщност същите тези техники могат да се приложат и към най-трезвите истории, защото никой не описва ясната и очевидна истина – ако въобще може да се каже, че такова нещо съществува. Засега аз ти разпращам в по-малка или по-голяма степен онова, което ми

разказа Монолее, макар вероятно да добавям свои собствени изкривявания, колкото и да се стремя да го избегна.

– Добре, добре – тръсна глава Тривайз. – Продължавай, Янов. Не съм искал да те засегна.

– Не съм се и засегнал, стари друже. И тъй, когато радиоактивността бавно започнала да нараства, гигантските градове, ако приемем, че все пак са съществували, започнали да се рушат и да се смаяват, а населението се свило до жалък остатък от някогашната си численост, като едва-едва се крепяло в районите с относително ниска радиация. Числеността му се поддържала със строг контрол на раждаемостта и с евтаназия на хората над шестдесет години.

– Ужас! – възнегодува Блис.

– Несъмнено – кимна Пелорат, – но според Монолее е било точно така и може наистина да е вярно, защото туй определено не е ласкателно за земяните, а е малко вероятно да бъде измислена една неласкателна лъжа. Земяните, които по-рано били презирани и потискани от космонитите, сега пък били презирани и потискани от империята, при все че тук може би има преувеличение поради самосъжаление, което е една много съблазнителна емоция. Същият е случаят с...

– Да, Пел, да, само че друг път. Моля те, продължавай със Земята.

– Извинявайте. В пристъп на доброжелателство империята се съгласила да изнася заразената пръст и да я заменя с вносна нерадиоактивна почва. Няма смисъл да ви обяснявам, че това било страхотен труд, от който тя скоро се отегчила, още повече че този период (ако съм предположил правилно) съвпаднал с падането на Кандар Пети, след което падане империята трябвало да се грижи за много повече неща, а не единствено за Земята. Радиоактивността продължила да се увеличава с нарастващо темпо, населението съответно продължавало да намалява и накрая империята в нов пристъп на доброжелателство предложила да транспортира остатъка от него на един друг свят – казано накъсо, на този свят. Изглежда, че в по-ранния период някаква експедиция пък била заселила океана с живот, така че по времето, когато се разработвали плановете за транспортиране на земяните, на Алфа вече имало изцяло кислородна атмосфера и огромни количества храна. А и никой от световите в Галактическата империя не желаел да притежава тъкмо този свят, защото към планетите, които обикалят около звезди от двойна система, съществува естествена антипатия. Предполагам, понеже в подобни системи има толкова малко подходящи планети, че дори и те биват отхвърлени, тъй като априорно се приема, че все нещо не им е наред. Това си е

общоразпространен начин на мислене. Подобен е, например, добре известният случай със...

– После с добре известния случай, Янов – вметна Тривайз. – Продължавай сега с прехвърлянето.

– Оставало само – каза Пелорат, като леко ускори темпото на разказа си – да се подготви земната база. Била издирена най-плитката част от океана и изгребан утаечен слой от по-дълбоките му части, за да се натрупа той върху дъното и така да се създаде островът на Нова Земя. Били измъкнати и добавени към него големи камъни и корали. Били засети земни растения, така че кореновата им система да помогне за укрепването на почвата. Империята отново си самовъзложила чудовищно трудна задача. Вероятно първоначално са били планирани и континенти, но по времето, когато бил изграден първият остров, моментът на имперското благотворителство за пореден път отминал. Онова, което останало от населението на Земята, било докарано тук. Космическите флотилии стоварили хора и машинарии и повече никога не се върнали. Преселниците, които заживели на Нова Земя, се оказали в пълна изолация.

– Пълна? – повтори Тривайз недоверчиво. – Монолее рече ли, че преди нас тук не е идвал никой от друго кътче на Галактиката?

– Почти пълна – уточни Пелорат. – Предполагам, че дори да оставим настрана суеверното неодобрение на двойните системи, тук просто няма за какво да се дойде. От време на време, много нарядко кацал по някой кораб – също както и нашият – но накрая потеглял, а след него никога не идвали други от собствения му свят. Това е.

– Ти попита ли Монолее къде се намира Земята? – заинтересува се съветникът.

– Разбира се, че го попитах. Не знае.

– Откъде може да е научил толкова за земната история, без да знае къде се намира самата Земя?

– Специално го питах, Голан, дали звездата, дето е само на около парсек от Алфа, не е слънцето, около което се върти Земята. Той не схващаше какво е парсек и аз му обясних, че в астрономическия смисъл на думата това е малко разстояние. Той рече, че малко или голямо, не знае къде е Земята, не познава никого, който да го знае, а и по негово мнение не е редно да се опитваме да я намерим. Тя трябвало да бъде оставена да се движи безкрайно из космоса в мир и спокойствие...

– Ти съгласи ли се с него?

Пелорат тъжно поклати глава.

– Не напълно. Обаче той твърдеше, че при темпото, с което

продължавала да нараства радиоактивността, планетата сигурно е станала напълно необитаема скоро след преселението и сега вече трябва да излъчва така интензивно, та никой да не може да я доближи.

– Глупости – заяви Тривайз: – Както се разбрахме, една планета не може да стане радиоактивна, а и на това отгоре непрекъснато да увеличава радиоактивността си. Напротив, тя постепенно ще намалява.

– Но Монолее е напълно сигурен в обратното. Толкова хора, с които сме говорили на различни светове, са единодушни, че Земята е радиоактивна. Сто на сто няма смисъл да продължаваме.

80

Тривайз дълбоко си пое дъх и каза, като внимаваше да контролира тона си:

– Глупости, Янов. Това не е истина.

– Е добре, старче, но няма защо да вярваш в нещо само защото много ти се иска да вярваш в него.

– Дали искам или не искам е без значение. Свят след свят ние откриваме, че са изтрети всички данни за Земята. Защо ще бъдат унищожени, ако няма нищо за криене, ако тя е мъртъв, радиоактивен свят, до който човек дори не може да се доближи?

– Не зная, Голан.

– Не, знаеш! Когато казахме на Мелпомения, ти каза, че радиоактивността би трябвало да е другата страна на монетата. Унищожих архивите, за да отстраниш точната информация; внедри приказката за радиоактивността, за да вкараш невярна. И едното, и другото би трябвало да обезмислят всеки опит Земята да бъде намерена, ето защо ние пък не би следвало да бъдем прилъгани и да се обезкуражим.

– Ти май наистина мислиш, че съседната звезда е слънцето на Земята – обади се Блис. – Тогава защо продължаваме да обсъждаме въпроса за радиоактивността? Какво значение има? Защо просто не потеглим към тази звезда и не видим дали онова, което търсим, е там и ако е там, как изглежда?

– Защото – отвърна съветникът – онези на Земята по всяка вероятност са изключително могъщи и аз бих предпочел да я наближа, когато имам известна информация за нея и за обитателите ѝ. В момента, тъй като продължаваме нищо да не знаем, приближаването е опасно. Идеята ми е да ви оставя тук на Алфа, а аз да продължа сам. Напълно

достатъчно е да се рискува един живот.

– Не, Голан – възрази чистосърдечно Пелорат. – Блис и детето могат да изчакат тук, обаче аз трябва да дойда с теб. Търся Земята още отпреди твоето раждане и не мога да остана в тила, когато целта е толкова близо, с каквито и опасности да ни грози тя.

– Блис и детето няма да изчакат тук – заяви Геянката. – Аз съм Гея, а Гея може да ни защити дори и от Земята.

– Надявам се да си права – мрачновато рече Тривайз, – но Гея не е могла да предотврати изтриването на всички ранни спомени за ролята на Земята в нейното основаване, нали?

– Това, както вече знаеш, е било сторено в ранната история на моята планета, когато тя все още не е била нито добре организирана, нито напреднала. Сега нещата стоят другояче.

– Бих се радвал да е тъй. Или може би тази сутрин ти си се сдобила с някаква информация, с каквата ние не разполагаме? Аз те помолих да поговориш със старите жени...

– Така и направих.

– И какво откри?

– За Земята – нищо. Чисто бяло поле.

– Аха.

– Но те са напреднали биотехнологии.

– О?

– На този малък остров са отгледали и експериментирали безброй сортове и породи растения и животни и са разработили подходящо екологично равновесие – стабилно и самоподдържащо се, независимо от малкия брой разновидности, с които са започнали. Усъвършенствали са океанските форми на живот, които преди няколко хиляди години са заварили тук, увеличили са хранителната и са подобрили вкусовата им стойност. Именно биотехнологията е направила от техния свят такъв рог на изобилието. А освен това имат планове и за самите себе си.

– Какви планове?

– Те прекрасно разбират, че при сегашните условия не могат много много да разчитат на разширяване на дейността си, тъй като са затворени на единствената малка ивица суша. Обаче мечтаят да станат амфибии.

– Да станат какво?

– Амфибии. Планират в добавка към белите си дробове да развият хриле. Мечтаят да могат да прекарват дълго време под водата; да открият плитководни райони и дори да построят сгради на морското дъно.

Моята осведомителка изрази възторга си от тази перспектива, макар да ми призна, че алфианците се стремят към нея вече няколко века, но досега нямат особени, ако не и никакви, успехи.

– Ето две области – отбеляза Тривайз, – в които те са може би понапред от нас: контролът на времето и биотехнологиите. Чудя се какви ли методи са разработили.

– Ще се наложи да беседваме със специалисти – кимна Блис, – въпреки че те може и въобще да не поискат да говорят за това.

– То не е и наша първа грижа тук – каза съветникът, – обаче очевидно ще е от полза за Фондацията да се поучи от този миниатюрен свят.

Пелорат възрази:

– Че ние доста добре успяваме да контролираме времето на Терминус.

– На много светове има добър контрол – съгласи се Тривайз, – но при тях винаги става въпрос за цялата планета. Докато алфианците контролират времето само в един малък район от своя свят и сигурно имат методи, с които ние не разполагаме. Нещо друго, Блис?

– Покани за разни събития. Изглежда са много склонни да празнуват, щом успеят да се откъснат за малко от земеделието и риболова. След вечеря днес ще има музикален фестивал. Вече ви казах за него. Утре през деня пък ще има плажен фестивал. По цялото протежение на острова ще се съберат всички, които могат да се измъкнат от задълженията си, за да се порадват на водата и да почетат слънцето, тъй като следващите един-два дни ще вали. После, на следващата сутрин, рибарската флотилия ще се върне напук на дъжда и вечерта ще има фестивал на яденето – за изпробване на улова.

Пелорат простена.

– Порциите и така са призабилни. Какви ли ще са те на фестивала на яденето?

– Доколкото разбирам, той ще се отличава не с количество, а с качество. Във всеки случай и четиримата сме поканени да участваме на всички фестивали, и специално на музикалния довечера.

– Оня с античните инструменти?

– Точно така.

– Между другото какво им е античното? Примитивните компютри ли?

– Не, не. Точно там е въпросът. Това изобщо не е електронна, а механична музика. Те доста подробно ми я описаха. Скърцат на струни,

надуват тръби и блъскат по разни повърхности.

– Надявам се, че си измисляш – ужаси се Тривайз.

– Не, не си измислям. Пък и подразбрах, че твоята Хироко ще духа в една от тръбите – забравих ѝ името, – така че точно ти би трябвало да си в състояние да го понесеш.

– Що се отнася до мен – заяви Пелорат, – ще отида с удоволствие. За примитивната музика зная много малко и бих желал да я чуя.

– Тя не е „моята Хироко“ – студено отбеляза Тривайз, – това първо. Второ, мислиш ли, че инструментите са от типа, който някога е бил използван на Земята?

– Така предполагам – отвърна Блис. – Поне алфианките твърдят, че са били изобретени много преди техните предци да се преселят тук.

– В такъв случай – каза съветникът, – може би ще си струва да изслушаме всичкото туй скърцане, свиркане и дънене заради информацията, която е възможно да ни даде то за Земята.

81

Странно, но най-развълнувана от перспективата за една музикална вечер изглеждаше Фалъм. Тя и Блис се изкъпаха в малката пристройка зад жилището им. Банята беше с течаща вода – гореща и студена (или, по-скоро, топла и хладна), леген и подвижен умивалник. Беше съвършено чиста и използвана и на късното следобедно слънце бе дори добре осветена, така че радваше окото.

Както винаги Фалъм бе като хипнотизирана от гърдите на Блис, а Геянката се принуди да обясни (тъй като хлапето вече разбираше галактически), че на нейния свят хората изглеждат по този начин. На което Фалъм естествено запита „Защо?“ и Блис, след като помисли малко и реши, че няма как да отговори вразумително, използва универсалното „Защото така!“

Щом приключиха, тя помогна на Фалъм да облече долната си дреха, дадена ѝ от алфианците, и успя някак да закрепил полата над нея. Стори ѝ се съвсем разумно да я остави необлечена от кръста нагоре. Тя самата, макар също да използва алфиански дрехи за под кръста (доста тесни на хълбоците), си сложи блузата. Изглеждаше глупаво да не показва гърдите си в едно общество, където всички жени го правеха, още повече че нейните не бяха прекалено големи и не по-зле оформени от онези, които бе видяла досега, но в края на краищата реши така.

На свой ред в пристройката влязоха двамата мъже. Тривайз изръмжа обичайното недоволство за многото време, което е трябвало на дамите да се приготвят.

Блис накара Фалъм да се завърти, за да се увери, че полата ще се задържи на мястото си над нейните момчешки бедра и хълбоци, и каза:

– Фалъм, тази пола е много хубава. Харесва ли ти?

Хлапето се втренчи в едно огледало и отвърна:

– Да. Само че няма ли да ми бъде студено без нищо нагоре? – и плъзна длани по голия си гръден кош.

– Мисля, че не. На този свят е доста топло.

– Ти обаче си облякла.

– Да. Така се ходи на моя свят. Слушай, Фалъм, по време на вечерята и след нея ще бъдем заедно със страшно много алфианци. Мислиш ли, че ще можеш да издържиш?

Соларианчето мигновено придоби измъчен вид, но Блис продължи:

– Аз ще седна от дясната ти страна и ще те подкрепям. Пел ще бъде от другата ти страна, а Тривайз – срещу теб. На никого няма да даваме да те заговаря, а и ти няма да е нужно да заговаряш когото и да било.

– Ще се опитам, Блис – изцвърча Фалъм с най-високите си тонове.

– После – каза Геянката, – някои алфианци ще правят музика за нас по техния специален начин. Знаеш ли какво е музика?

Тя затананика най-добрата имитация на електронна хармония, на която бе способна. Лицето на Фалъм грейна.

– Имаш предвид... – последната дума бе изречена на солариански език и хлапето внезапно запя.

Очите на Блис се разшириха. Мелодията беше прекрасна, макар и някак необузdana, и учудващо богата на трели.

– Точно така – вметна Тривайз. – Музика.

Фалъм развълнувано заобяснява:

– Джемби правеше – тук се поколеба, а сетне реши да използва галактическата дума – музика през цялото време. Той правеше музика с... – последва отново дума на нейния език.

Блис неуверено я повтори:

– С фийфлей?

Детето се разсмя.

– Не фийфлей, а...

Когато чу двете думи, произнесени една след друга, Геянката долови разликата, но се усъмни, че ще успее да възпроизведе точно новата. Вместо това попита:

– А как изглежда?

Все още ограниченият галактически речник на хермафродитчето не бе достатъчен за описание, а и жестовете му не предизвикаха особено ясна представа за инструмента в очите на Блис.

– Показа ми как да използвам... – гордо обясняваше Фалъм. – Аз правех пръстите си също като Джемби, но той рече, че скоро няма да ми се налага да...

– Чудесно, миличка – обобщи Блис. – След като вечеряме, ще видим дали алфианците са толкова добри, колкото е бил твоят Джемби.

Очите на Фалъм заблестяха и приятните мисли за това, което ги очакваше, ѝ помогнаха да издържи разточителната вечеря въпреки тълпите, смеха и шума наоколо. Само веднъж, когато съвсем близо до тях разсипаха някакво блюдо и се разнесоха възбудени писъци, соларианчето като че се поизплаши, ала Блис бързо го притисна към себе си с топъл закрилнически жест.

– Чудя се дали ще можем да се уредим да ядем сами – измърмори тя на Пелорат. – Иначе ще трябва скоро да се махнем от този свят. И без туй ми е достатъчно зле, че поглъщам толкова много изолатски животински протеин. Ако не друго, то поне да мога да го правя на спокойствие.

– Сега са в повишено настроение – примирително рече историкът. Явно бе готов да изтърпи всичко, само и само да изследва примитивното поведение и вярвания.

...После вечерята привърши и разгласиха, че след малко иде редът на музикалния фестивал.

82

Залата, в която щеше да се проведе той, бе голяма горе-долу колкото трапезарията и в нея имаше съгъваеми седалки (доста неудобни, както съвсем скоро откри Тривайз) за около сто и петдесет души. Като почетни гости посетителите бяха отведени на първата редица и алфианците вежливо и благосклонно изкоментираха облеклото им.

Двамата мъже бяха голи от кръста нагоре и колкото пъти се сетеше за това или случайно погледнеше със самодоволно одобрение към тъмнокосмения си гръден кош, Тривайз неволно стягаше коремните си мускули. Пелорат наблюдаваше с пламнали очи всичко наоколо и бе съвсем безразличен към външния си вид. Блузата на Блис привличаше

прикрити озадачени погледи, но гласно никой нищо не спомена за нея.

Съветникът забеляза, че залата бе пълна само наполовина и мнозинството от публиката се състоеше от жени – вероятно защото голяма част от мъжете се намираха в морето.

Пелорат го побутна и прошепна:

– Имат електричество.

Той внимателно огледа вертикалните тръби по стените, както и прикрепените към тавана. Излъчваха мека светлина.

– Флуоресценция – констатира Тривайз. – Съвсем примитивно.

– Да, но вършат работа. В нашите стаи и в пристройката също има такива. Мислех си, че са просто декоративни. Ако успеем да разберем как да ги задействаме, няма да ни се налага да стоим в тъмното.

– Можеха да ни обяснят – с леко раздражение отбеляза Блис.

– Мислели са, че знаем – предположи историкът, – че всеки би трябвало да знае толкова елементарно нещо...

Изад параваните се появиха четири жени и се настаниха на празното място пред столовете. Всяка носеше някакъв инструмент от лакирано дърво, чиято форма не можеше да се опише лесно. Инструментите се различаваха преди всичко по размерите си. Първият бе съвсем малък, другите два – малко по-големи, а четвъртият – значително по-обемен. Жените държаха в ръка и по една дълга пръчка.

Щом влязоха, публиката леко засвирка и четирите алфианки се поклониха в отговор. Гърдите им бяха доста стегнато привързани с ивица прозрачен плат, изглежда за да не се докосват до инструментите.

Тривайз разтълкува подсвиркванията като знак за одобрение или за предвкушване на нещо приятно и реши, че ще бъде учтиво да се присъедини и той. Примерът му бе последван от Фалъм, която издаде звук, далеч по-мощен от обикновено подсвиркване, така че държанието ѝ за момент привлече вниманието на присъстващите. Блис обаче я спря, като я побутна с ръка.

Без никакви особени приготовления три от жените сложиха инструментите си под брадичките, а най-големият остана подпрян на пода между краката на четвъртата. Дългите пръчки в десните им ръце се задвижиха напреко на струните почти по цялата си дължина, докато пръстите на левите бързо затанцуваха в горния край на същите тези струни.

Това, помисли си Тривайз, ще да е „скърцането“, което бе очаквал. Само че въобще не звучеше като скърцане. Изсипаха се меки и мелодични поредици от ноти; всеки инструмент правеше нещо самостоятелно, а като цяло звуците се наслаждаваха определено приятно.

Нямаше я, разбира се, безкрайната сложност на електронната музика („истинската“, както единствено можеше да я охарактеризира Тривайз) и се долавяше известно еднообразие. Постепенно обаче слухът му се пригоди към странната звукова система и той започна да различава някои тънкости. Сигурно е доста изморително да го правиш по този начин, помисли си съветникът, затъжил се за ефектите и математическата точност и чистота на истинската музика, но сетне му мина през ума, че ако послуша достатъчно дълго тези прости дървени устройства, току-виж започнал да харесва непринудената им звучност.

Концертът продължи около четиридесет и пет минути, преди на празното място да излезе Хироко. Тя моментално забеляза Тривайз, седящ на първия ред, и му се усмихна. А той от все сърце се присъедини към лекото одобрително свиркане на публиката. Девојката изглеждаше прекрасна с дългата си, изключително оригинална пола и голямото цвете в косите. Не бе препасала нищо върху гърдите си, тъй като очевидно нямаше опасност те да се допрат до инструмента.

Той се оказа тъмен дървен цилиндър с дължина около две трети от метъра и почти два сантиметра дебел. Хироко го вдигна към устните си и духна в отвора близо до единия му край, като издаде тънък, приятен звук, чиято височина се променяше, когато пръстите ѝ натискаха някакви метални пластинки, разположени по дължината на цилиндъра.

Още при първата нота Фалъм стисна ръката на Геянката и възкликна:

– Ето това е... – последва думата, която преди бе прозвучала като „фийфлей“.

Блис строго поклати глава към нея и соларианчето настоя с по-тих глас:

– Наистина е така!

Погледите на другите пак се насочиха към хлапето. Блис сложи здраво длан на устните му и се приведе, за да прошепне почти нечуто едно заповедническо „Тихо!“ в ухото ѝ.

След чуй то безмълвно се заслуша в свиренето на Хироко, ала пръстите му спазматично се движеха, сякаш натискаха разположените по дължината на цилиндъра пластинки.

Последният изпълнител на концерта бе един възрастен мъж с окачен на раменете му инструмент с нагъната средна част. Той го разпъваше и свиваше, като същевременно дясната му ръка пробягваше по редичката бели и черни предмети в единия край, натискайки ги поотделно или на групи.

На Тривайз този звук се видя особено тежък, едва ли не варварски и неприятен като спомена за лая на кучетата на Аврора. Не че инструментът беше лаещ, но предизвикваше подобни асоциации. Блис също изглеждаше тъй, сякаш би искала да си запуши ушите с длани, а и Пелорат се бе смръщил. Комай единствено Фалъм изпитваше удоволствие, тъй като леко потрепваше с крак и когато съветникът я забеляза, за своя собствена изненада осъзна, че в музиката действително има някакво пулсиране, съвпадащо с потропването на хермафродитчето.

Най-накрая всичко свърши и се разнесе истинска буря от свиркане, над което определено доминираше вибриращият звук, издаван от Фалъм.

Сетне публиката се разпадна на отделни групички, бързо станали тъй гласовити и шумни, каквито изглежда бяха алфианците при всички свои обществени изяви. Музикантите, свирили на концерта, застанаха в предната част на залата и заприказваха с дошлите да ги поздравят. Фалъм се изплъзна от ръката на Геянката и изтича до Хироко.

– Хей – викна запъхтяна тя, – дай ми да видя...

– Кое да видиш, миличко? – попита Хироко.

– Онова нещо, с което правеше музика.

– О – разсмя се девойката. – Това е флейта, малката ми.

– Може ли да я видя?

– Добре – алфианката отвори една кутия и извади инструмента. Беше разделен на три части, но тя бързо ги сглоби и го подаде на Фалъм с мундшук, обърнат към устните ѝ.

– Ето, духай през това.

– Знам, знам – нетърпеливо рече хлапето и посегна към флейтата.

Хироко инстинктивно я отдръпна и я вдигна над главата си.

– Духай, миличко, но не пипай.

Фалъм изглеждаше разочарована.

– Тогава може ли просто да я погледам? Няма да я пипам.

– Разбира се.

Тя пак протегна инструмента си и соларианчето жадно го загледа.

В този миг флуоресцентното осветление в залата едва-едва помръкна и се разнесе звук от флейта – малко несигурен и треперлив.

От изненада Хироко насмалко не изгърва своята музикална тръба, а Фалъм изкрещя:

– Успях! Успях! Джемби каза, че някой ден ще мога да го направя!

– Ти ли предизвика този звук? – попита Хироко.

– Да, аз. Аз го направих.

– Но как го стори, чедо?

Намеси се Блис, почервенияла от объркване:

– Съжалявам, Хироко. Ще я отведа.

– Не – рече алфианката. – Искам тя да го направи пак.

Неколцина от най-близко стоящите се скупчиха да гледат. Фалъм смръщи вежди, сякаш се напругаше с всички сили. Флуоресцентните лампи отслабнаха още повече и отново се чу звукът на флейтата – този път чист и стабилен. После той внезапно стана хаотичен, а металните предметчета по дължината на дървения цилиндър се задвижиха сякаш по своя воля.

– Малко по-различно е от... – изпъшка Фалъм, сякаш дъхът ѝ, а не задвиженият от енергията въздух, бе задействал флейтата.

(Междувременно Пелорат бе успял да прошепне на Тривайз: „Сигурно преобразува енергията на електрическия ток, който захранва флуоресцентните лампи.“)

– Опитай пак – помоли със задавен глас Хироко.

Хлапето притвори очи. Сега тонът бе по-мек и по-добре контролиран. Флейтата засвири сама, управлявана не с пръсти, а от странната енергия, получена чрез все още незрелите дялове в мозъка на Фалъм. Тоновете, които отначало се изсипваха почти хаотично, бързо се подредиха в музикална фраза и сега вече всички в залата се насъбраха около Хироко и соларианчето. Младата жена внимателно придържаше флейтата с палец и показалец в двата ѝ края, а Фалъм, затворила очи, управляваше въздушния поток и движението на клапите.

– Това е мелодията, която свирих аз – прошепна Хироко.

– Помня я – каза Фалъм, леко кимвайки с глава без да наруши концентрацията си.

– Не изпусна нито една нота – удиви се алфианката, когато етюдът свърши.

– Само че не беше правилно, Хироко. Ти не го изсвири правилно.

– Фалъм! – отсече Блис. – Не е вежливо. Не трябва...

– Моля, не се бъркай – безапелационно я сръза Хироко. – Защо, чедо, да не е правилно?

– Защото аз бих го изсвирила другояче.

– Покажи ми как.

Флейтата отново засвири, но по-усложнена мелодия, тъй като силите, които натискаха клапите, го правеха по-бързо, в по-сполучлива последователност и с по-изпипани комбинации. Музиката бе сложна, безкрайно емоционална и затрогваща. Хироко стоеше като глътнала бастун,

а в залата можеше да се чуе и муха.

Дори и след като Фалъм престана да свири, тишината сякаш продължаваше да звучи, докато алфианката не си пое дълбоко дъх и не рече:

– Малко мое, изпълнявало ли си някога по-рано тази мелодия?

– Не – отвърна детето, – по-рано използвах единствено пръстите си, а тях не мога да движа по този начин – и простичко, без следа от самохвалство добави:

– Никой няма да може.

– Искаш ли да изсвириш още нещо?

– Трябва да си го измисля.

– Тоест да импровизираш?

Фалъм сбърчи вежди и погледна към Блис. Геянката кимна и соларианчето отговори:

– Да.

– Тогава, моля те, направи го – настоя Хироко.

Хлапето застина и минута-две сякаш размишляваше, а сетне започна бавно една много проста поредица от ноти, звучаща направо приспивно. Флуоресцентните лампи притъмняваха и просветваха в зависимост от това дали изразходваната енергия се усилваше или отслабваше. Никой не им обръщаше особено внимание, защото изглеждаше, че това е ефект от музиката, а не нейна причина – все едно някакъв призрачен електрически дух се подчиняваше на заповедите на звуковите вълни.

Комбинацията от ноти се повтори малко по-гръмко; сетне по-усложнена, а после във вариации, които без да губят основната тема, започнаха да стават все по-енергични и вълнуващи, карайки слушателите да затаят дъх. Накрая мелодията затихна далеч по-бързо, отколкото се бе усилвала – с ефекта на шеметно пикиране, което сякаш имаше за цел да смъкне присъстващите на земята, макар те да продължаваха да изпитват усещането, че се реят високо из въздуха.

Последва истински пандемониум⁹, който процепа тишината, и дори привикналият към съвършено различна музика Тривайз тъжно си помисли: „Вече никога няма да чуя това отново.“

Когато отново се възцари нежеланото беззвучие, Хироко подаде флейтата си.

– Вземи, Фалъм, тя е твоя!

Соларианчето се пресегна е радост, но Блис улови протегнатата му

---

9. Буквално: свърталище на зли духове, ад. – Б.ред.

ръка и рече:

– Не можем да я вземем, Хироко. Това е ценен инструмент.

– Имам друга, Блис. Не е толкова хубава, но така и трябва да бъде. Тази принадлежи на човека, който ще свири най-добре с нея. Никога не съм чувала такваз музика и грешно би било аз да притежавам инструмент, дето няма да използвам наспроти възможностите му. Ще ми се да знаех обаче как може да бъде накаран той да свири, без да го докосват!

Фалъм пое флейтата и я притисна към гърдите си с израз на дълбоко задоволство.

83

И двете отделения на жилището им бяха осветени с по една флуоресцентна лампа. Трета се намираше в пристройката. Светлината бе мъждива и не ставаше за четене, но поне стаите вече не бяха съвсем тъмни.

Въпреки това не бързаха да влязат вътре. Небето бе обсипано със звезди – нещо направо омайващо за човек, роден на Терминус, където небосводът беше почти беззвезден и се забелязваше единствено мъждивият, смален от перспективата, облак на Галактиката.

От страх да не се загубят или препънат в тъмното Хироко ги бе придружила до спалните им. По целия път обратно тя държа соларианчето за ръката, а след като им запали лампите, остана навън с тях, все така вкопчена в хлапето.

Блис реши да направи още един опит, тъй като за нея бе ясно, че девойката е в състояние на дълбок емоционален шок:

– Наистина, Хироко, не можем да вземем флейтата ти.

– Не, тя трябва да принадлежи на Фалъм – въпреки категоричността си алфианката оставаше разстроена.

Тривайз продължаваше да гледа небето. Нощта бе наистина тъмна – тъмнина, която почти не се нарушаваше от бледите струйки, идващи откъм собствените им стаи и още по-малко от слабите искрици на по-отдалечените къщи. Той попита:

– Хироко, виждаш ли онази ярка звезда? Как се нарича?

Момичето небрежно погледна нагоре и отвърна без особено желание:

– Това е Придружителя.

– Защо му викат така?

– Обикаля около нашето слънце веднъж на всеки осемдесет стандартни години. По това време е вечерна звезда. Можеш да го видиш и през деня, когато лежи над хоризонта.

Добре, помисли си Тривайз, не е съвсем невежа в астрономията. После каза:

– Знаеш ли, че Алфа има още един придружител, твърде мъничък и слаб, който е много по-далеч от тази звезда. Не може да се види без телескоп.

(Самият той не го бе виждал, нито си бе правил труда да го потърси, обаче корабният компютър имаше съответната информация в базите данни.)

Тя пак незаинтересовано отговори:

– Казвали са ни в училище.

– Ами какво ще речеш за онези там? Виждаш ли ги – шестте звезди, подредени на зигзаг?

– Това е Касиопея – отвърна Хироко.

– Така ли? – изненада се Тривайз. – Коя точно от всички?

– Всичките. Целият зигзаг. Това е Касиопея.

– Защо се нарича така?

– Не притежавам туй знание. Нищо не отбирам от астрономията, уважаеми Тривайз.

– А онази, най-ниската звезда от зигзага, дето е по-ярка от другите? Тя коя е?

– Звезда. Не знам името ѝ.

– Но като се изключат двете придружителки, от останалите тя е най-близо до Алфа. Само на един парсек.

– Тъй ли думаш? Не знаех и това – чистосърдечно си призна Хироко.

– Не би ли могла да е слънцето, около което се върти Земята?

Алфианката погледна към звездата с лек проблисък на интерес.

– Никога не съм чувала някой да казва тъй.

– Не мислиш ли, че може да е тя?

– Как смея да река? Никой не знае къде би могла да е Земята. Аз... сега трябва да те оставя. Моята смяна на полята е утре сутрин, преди плажния фестивал. Ще те видя там, веднага след обяда. Да?

– Сигурно, Хироко.

Тя си тръгна изведнъж, почти бежешком в тъмнината. Съветникът се загледа подире ѝ, а сетне се присъедини към останалите в слабо осветената къщичка.

– Блис – попита той след малко, – можеш ли да определиш, дали Хироко лъжеше за Земята?

Геянката поклати глава.

– Не мисля. Беше страхотно напрегната – нещо, което не долавях, преди концертът да свърши. Беше напрегната още преди да я заразпитваш за звездите.

– Понеже подари флейтата си?

– Възможно е. Не знам. – Тя се обърна към хермафродитчето:

– Хайде, Фалъм, искам да си отидеш в стаята. Като се приготвиш за лягане, иди в пристройката, използвай гърнето, а сетне си измий ръцете, лицето и зъбите.

– Може ли да посвирия на флейтата, Блис?

– Съвсем за малко и много тихичко. Разбра ли ме? И щом ти кажа, трябва да престанеш.

– Да, Блис.

Тримата останаха сами; Геянката се настани на единствения стол, а мъжете седнаха всеки на своето легло.

– Има ли някакъв смисъл да стоим повече на тази планета? – попита тя.

Тривайз сви рамене.

– Никога не сме обсъждали проблема за Земята във връзка с древните инструменти, а тук бихме могли да открием още нещо. Може също да се окаже, че си е струвало да изчакаме риболовната флотилия да се завърне. Не е изключено рибарите да добавят едно-друго, което домоседите не знаят.

– Твърде съмнителни аргументи – отсече Блис. – Сигурен ли си, че не те задържат тъмните очи на Хироко?

– Не те разбирам – малко нервно отвърна съветникът. – Какво те засяга това, което аз решавам да правя? Защо ми се струва, че си присвояваш правото да си ми морален съдник?

– Твоят морал изобщо не ме засяга. Въпросът се свежда до нашата експедиция. Искаш да откриеш Земята, за да можеш най-накрая да решиш дали си бил прав да предпочетеш Галаксея пред изолатските светове. Аз също искам ти да решиш това. Казваш, че се нуждаеш да посетиш Земята, за да можеш да вземеш решението, и изглежда си убеден, че тя се върти около онази ярка звезда там. Тогава да отиваме към нея. Съгласна съм, че би ни било от полза да имаме някакви сведения, преди да потеглим, но е ясно, че тук такава информация не се задава. Не искам да си губим времето, докато ти се наслаждаваш на Хироко.

– Може би ще потеглим – каза Тривайз. – Остави ме да поразмисля и те уверявам, че момичето няма да играе никаква роля в моето решение.

– Чувствам, че би следвало да тръгнем към Земята – вмъкна се в разговора Пелорат, – та ако ще да е само за да разберем дали е радиоактивна или не. Не намирам никакъв смисъл да оставаме повече тук.

– Сигурен ли си, че не те подтикват тъмните очи на Блис? – запита малко злобничко Тривайз, ала почти незабавно съжали:

– Не, Янов, взимам си думите обратно. Просто детинщина. Все пак... това е чаровен свят, дори съвсем независимо от Хироко, и трябва да призная, че при други обстоятелства бих се изкушил да остана на него неопределено дълго време. Блис, не мислиш ли, че Алфа срива твоята теория за изолатите?

– Защо? – попита Геянката.

– Ти твърдеше, че всеки изолиран свят става опасен и враждебен, нали?

– Дори Компорелон – спокойно заяви Блис, – който е доста встрани от основния поток на галактическата активност, при все че на теория е асоциирана към Фондационната федерация сила.

– Но не и Алфа. Този свят е напълно изолиран, ала можеш ли да се оплачеш от неговата дружелюбност и гостоприемство? Те ни нахраниха, облякоха, дадоха ни подслон, организират в наша чест фестивали, нямат нищо против да останем. Какъв недостатък би им приписала?

– Очевидно никакъв. Хироко дори ти предоставя тялото си.

Този път съветникът наистина се ядоса.

– Слушай, какво толкова те дразни това? Тя не ми е предоставила тялото си. Ние отдадохме телата си един на друг. Беше напълно безкористно, изцяло за взаимно наслаждение. А точно ти не можеш да ме убедиш, че ще се поколебаеш да отдадеш тялото си, когато те устройва.

– Моля те, Блис – обади се Пелорат. – Голан е абсолютно прав. Няма никаква причина да възразяваш срещу неговите лични удоволствия.

– Стига те да не ни засягат – не отстъпи Геянката.

– Те не ни засягат – натърти Тривайз. – Ще си тръгнем, уверявам те. Отсрочката за евентуална информация няма да е голяма.

– Както и да е, от изолатите аз се боя – заяви Блис – дори когато дарове даряват.¹⁰

---

10. Парафраза на думите на жреца Лаокоон, крито напразно предупреждавал жителите на Троя, че в дървения кон, пратен от данайците като дар на Минерва, се крие опасност. (Вж. Вергилий, „Енеида“, II, 45–49.) – Б.пр.

Тривайз вдигна ръце.

– Стигаш до някакво заключение, а сетне изопачаваш доказателствата, за да му паснат. Типично по...

– Не го произнасяй – заплашително го прекъсна Блис. – Аз не съм жена. Аз съм Гея. Не аз, а Гея се притеснява.

– Няма никаква причина... – в този момент откъм отвора на къщата се чу драскащ шум. Тривайз застина.

– Какво е това? – тихо попита той.

Блис леко сви рамене.

– Дръпни завесата и ще видиш. Нали разправяше, че този свят е дружелюбен и не ни заплашват никакви опасности.

Съветникът обаче продължи да се колебае, докато от другата страна на отвора един нежен глас не се обади:

– Моля. Аз съм!

Беше гласът на Хироко. Тривайз със замах отметна завесата.

Алфианката бързо влезе. Бузите ѝ бяха мокри.

– Затвори – задъхано рече тя.

– Какво има? – попита Блис. Хироко се вкопчи в Тривайз.

– Не можах да стоя безучастна. Опитах се, но бе непоносимо. Тръгвай си; и всички вие. Бързо вземете детето с вас. Откарайте кораба надалеч – надалеч от Алфа – докато е все още тъмно.

– Но защо? – попита съветникът.

– Защото иначе ти ще умреш. И всички вие.

84

Известно време тримата чуждоземци гледаха вцепенени момичето. Сетне Тривайз рече:

– Да не твърдиш, че твоите хора ще ни убият?

По бузите на Хироко пак се затъркаляха сълзи.

– Ти вече тръгнал си по пътя на смъртта, уважаеми Тривайз. А с теб и другите. Преди много време учените тукашни изобретили един вирус – за нас безвреден, ала за чуждоземци смъртоносен. Ние сме имунизирани – тя бурно разтърси ръката му. – Ти си заразен.

– Как?

– Когато споделихме своята приятност. Това е един от начините.

– Но аз се чувствам съвсем добре – възрази съветникът.

– Вирусът все още не е активиран. Това ще стане, шом се върне

риболовната флотилия. По нашите закони всички трябва да решат за подобно нещо – дори и мъжете. И сигурно ще го направят, и ще ви задържим тук дотогава – две утрини оттук нататък. Тръгнете си сега, докато е мрак и никой ви не подозира.

– Защо твоите хора ще сторят това? – остро попита Блис.

– Зарад нашата безопасност. Ний сме малцина, а много притежаваме. Не искаме тук да нахълтат чуждоземци. Дойде ли един и събщи за туй, що имаме, ще дойдат и други, тъй че колчем веднъж на много време пристигне някой кораб, ний трябва да сме сигурни, че той не ще отлитне.

– Но в такъв случай – недоумяващо запита Тривайз – защо ни предупреждаваш да се махнем?

– Не питай за причината. Не, ще ти я кажа, тъй като отново чувам я. Слушай...

В другата стая Фалъм свиреше тихо и безкрайно сладостно с флейтата.

– Не ще мога да понеса унищожаването на таз музика – рече девойката, – тъй като малката също ще погине.

– Затова ли даде флейтата на Фалъм? – сурово каза съветникът. – Знаела си, че щом умре, отново ще я притежаваш?

Хироко видимо се ужаси.

– Не, не туй имах предвид. А когато накрая дойде ми на ума, разбрах, че не бива да се случи. Тръгнете заедно с детето и вземете флейтата, така че повеч' аз да не мога да я видя. Там, в космоса, ти ще бъдеш в безопасност и останал неактивен в тялото ти, след време вирусът ще умре. В замяна аз ви моля нивга никой от вас и да не споменава за този свят, така че друг да не узнае.

– Няма да говорим за него – обеща Тривайз.

Хироко вдигна очи към лицето му и тихо каза:

– Ще ли мога да те целуна, преди да си тръгнеш?

– Не – отсече съветникът. – Вече съм инфектиран веднъж, а това сигурно е достатъчно – и не чак толкова грубо добави:

– Не плачи. Хората ще те попитат защо плачеш и ти няма да можеш да им отговориш. Аз ще ти простя онуй, което си ми сторила, заради сегашните ти усилия да ни спасиш.

Хироко се изправи, внимателно изтри бузи с опакото на дланите си, пое дълбоко дъх и рече:

– Благодаря на теб – и бързо излезе.

Тривайз се огледа в полумрака.

– Ще изгасим лампите, ще поизчакаме малко и ще тръгнем. Блис, кажи на Фалъм да спре да свири на инструмента си. Не забравяй да вземеш флейтата. После ще идем на кораба, стига да успеем да го открием в тъмнината.

– Аз ще го открия – рече Геянката. – На борда има мои дрехи и макар едва-едва, те също са Гея. Гея няма да се затрудни да намери Гея – и тя изчезна в другата стая, за да приготви Фалъм.

Пелорат запита:

– Мислиш ли, че не са повредили кораба, за да ни задържат на планетата?

– Не разполагат с такава техника – мрачно отвърна съветникът.

Когато Блис се появи, хванала соларианчето за ръка, той угаси лампите.

Безмълвно престояха в тъмнината около половин час, който им се стори дълъг колкото половината нощ. Сетне Тривайз бавно и безшумно отвори вратата. Небето изглеждаше позаоблачено, но звездите светеха. Високо над тях стоеше Касиопея, а в долния ѝ край ярко блестеше звездата, която би могла да бъде земното слънце. Въздухът бе неподвижен, не се чуваше никакъв звук.

Тривайз внимателно пристъпи навън и направи знак на другите да го последват. Едната му ръка се спусна почти инстинктивно към ръкохватката на невронния камшик. Бе сигурен, че няма да му се наложи да го използва, но все пак...

Блис пое водачеството, уловила Пелорат, който на свой ред бе хванал Тривайз. Другата ръка на Геянката държеше дланта на Фалъм, а свободната ръка на хлапето стискаше флейтата. Внимателно напипвайки пътя в почти пълната тъмнина, Блис поведе групата в посоката, от която много слабо долавяше излъчването на своята дреха на борда на „Далечната звезда“.

ЧАСТ СЕДМА ЗЕМЯ

ХІХ. РАДИОАКТИВНА?

85

„Далечната звезда“ излетя тихо и бавно се издигна в атмосферата, оставяйки под себе си тъмния остров. Няколкото анемични светлинки отдолу замъждукаха и изчезнаха и тъй като с височината атмосферата ставаше все по-рядка, скоростта на кораба нарасна и проблясъците в небето над тях станаха по-многобройни и ярки.

Когато след известно време погледнаха към планетата Алфа, от нея се виждаше само един осветен сърп, по-голямата част на който бе увита в облаци.

Пелорат каза:

– Предполагам, че не разполагат с действаща космическа техника. Няма да могат да ни последват.

– Не съм много сигурен дали това ми звучи съвсем у обнадеждаващо – обади се унило Тривайз. Лицето му бе мрачно. – Аз съм заразен.

– Но с неактивен щам – уточни Блис.

– Е, може да се активира. Те си имали метод. Какъв ли е?

Гейнката сви рамене.

– Широко каза, че без да се активира, вирусът ще загине, ако остане в тяло, което не е адаптирано към него – а твоето е точно такова.

– Нима? – ядно изрече Тривайз. – Тя откъде знае? И, ако е там въпросът, откъде пък аз да знам, че твърдението ѝ не е една самоподдържаща се лъжа? Нима не е възможно методът за активиране – какъвто ще да е той – да се дублира по естествен път? Някакво специфично вещество, определено лъчение... Може изведнъж да се поболея, а сетне и вие тримата също. Или пък ако се случи, след като сме се добрали до някой населен свят, да избухне коварна пандемия, която разбягалите се оцелели да разнесат и по други светове...

Той погледна към Блис.

– Можеш ли да направиш нещо?

Младата жена бавно поклати глава.

– Няма да е лесно. Някои паразити – микроорганизми или червеи, например – са съставна част от Гея. Те са доброкачествени елементи от екологичния баланс. Живеят и допринасят за световното съзнание, но никога не се размножават прекалено много. Съществуват си, без да причиняват забележима вреда. Проблемът, Тривайз, е, че вирусът, с който си се заразил, не е част от Гея.

– Ти рече „няма да е лесно“ – навъси се съветникът. – При създаването се положение можеш ли да се опиташ да го направиш, макар и да се окаже трудно? Можеш ли да откриеш вируса в мен и да го унищожиш? Ако пък не успееш, в състояние ли си поне да подсилиш защитната ми система?

– Тривайз, съзнаваш ли какво искаш? Аз не съм запозната с микрофлората на тялото ти. Сигурно ще е доста сложно да различи един вирус в клетките на твоето тяло от нормалните гени. Още по-трудно е да се направи разлика между вирусите, към които тялото ти е привикнало, и онези, с които те е заразила Хироко. Ще се опитам да ти помогна, но ще отнеме време и може и да не успея.

– Нека отнеме време – каза Тривайз. – Опитай.

– Разбира се – съгласи се Геянката.

– Блис, ако момичето е казало истината – намеси се Пелорат, – ти сигурно ще откриеш вируси, които са с намалена жизненост, и просто ще ускориш края им.

– Това бих могла да сторя. Добра идея.

– Няма ли обаче да се поколебаш? – запита съветникът. – Нали разбираш, че когато убиваш тези вируси, ще трябва да унищожаваш безценни късчета живот.

– Ставаш язвителен, Тривайз – хладно процеди Блис, – но язвителен или не, посочваш една действителна трудност. Все пак едва ли ще пропусна да те поставя по-напред от вирусите. Не се бой, стига да имам възможност, ще ги убия. В края на краищата, дори и да не вземам теб предвид – устните й потръпнаха, сякаш се опита да сподави усмивката си, – Пелорат и Фалъм също са изложени на риск, а може би си по-сигурен в моите чувства към тях. Не е изключено дори да се досетиш, че и аз съм подложена на опасност.

– Въобще не разчитам на любовта ти към самата теб – измърмори Тривайз. – Ти си готова да се простиш с живота по някакви твои висши съображения. Виж, загрижеността ти за Пелорат приемам – и след секунда добави:

– Не чувам флейтата на Фалъм. Да не й е зле?

– Не – отвърна Блис. – Заспала е. Съвсем естествен сън, с който нямам нищо общо. Ще предложи, след като изчислиш скока към звездата, за която мислим, че е земното слънце, всички да направим като нея. Имам голяма нужда от сън и подозирам, че това се отнася и за теб.

– Да, стига да успее. Знаеш ли, Блис, ти беше права.

– За какво, Тривайз?

– За изолатите. Нова Земя не е рай, колкото и да го наподобява. Тяхното гостоприемство – всичката тази отзивчива дружелюбност отначало – е била, за да ни обезоръжи, така че някой от нас да може лесно да бъде заразен. А цялото им гостоприемство след туй, такива и онакива фестивали, са имали за цел да ни задържат, докато се завърне риболовната флотилия, така че да може да се проведе активирането. И номерът щеше да мине, ако не беше Фалъм с нейната музика. Може би и в това отношение си била права.

– За Фалъм?

– Да, аз не исках да я вземем и никога не ми е било особено приятно, заедно и тя е на кораба. Това бе твое дело, Блис – че хермафродитчето е с нас и че именно то, без да го знае, ни спаси. И все пак...

– Все пак – какво?

– Още се чувствам нащрек в нейно присъствие. Не зная защо.

– Ако това ще те накара да се почувстваш по-добре, Тривайз, не съм сигурна, дали трябва да припишем цялата заслуга на детето. Като извинение за извършеното, което останалите алфианци положително биха приели за измяна, Хироко изтъкна музиката на Фалъм. Възможно е дори да си е вярвала, обаче в ума ѝ имаше още нещо, което аз смътно долових, макар и да не успях да идентифицирам със сигурност. Нещо, от което тя толкова се е срамувала, че не го е допуснала в съзнанието си. Останах с впечатлението, че е изпитвала топло чувство към теб и не би желала да те види как умираш – независимо от случилото се с Фалъм и нейната музика.

– Наистина ли мислиш така? – попита съветникът, като за пръв път, откакто бяха напуснали Алфа, леко се поусмихна.

– Явно притежаваш известна вещина в отношенията си с жените. Ти убеди министър Лизалор да ни върне кораба и да ни позволи да напуснем Компорелон, пак ти помогна с влиянието си над Хироко алфианката да ни спаси живота. Отдавай заслугата на този, комуто тя принадлежи...

Тривайз се усмихна по-широко.

– Щом казваш. В такъв случай, към Земята. – и той с едва ли не

предишната си наперена походка излезе от стаята.

Пелорат се позабави след него, за да попита:

– Значи все пак успя да го успокоиш, а, Блис?

– Не, никога не съм докосвала ума му.

– И още как – след като така безбожно погъделичка мъжката му суета.

– Съвсем косвено – усмихна се тя.

– И така да е, пак е нещо, Блис.

86

След скока звездата, която спокойно би могла да се окаже земното слънце, бе все още на една десета от парсека. Сега тя определено беше най-яркият обект на небето, но все пак не бе нищо повече от звезда.

Тривайз, включил филтър, за да улесни наблюдението, навъсено я изучаваше.

След известно време той каза:

– Няма съмнение, че е истински двойник на Алфа – тази, около която обикаляше любимата ни Нова Земя. Само че Алфа я има на компютърната карта, а двойничката ѝ – не. Не знаем името ѝ, липсват характеристиките ѝ, не разполагаме с никаква информация за планетната ѝ система и дали въобще притежава такава.

– Че нали точно това бихме очаквали, ако Земята обикаля около нея! – възкликна Пелорат. – Подобно прикриване на информацията напълно пасва на факта, че всички данни, отнасящи се за първичната планета, са били унищожени.

– Да, но то би могло също да означава, че е космонитски свят, който просто не е бил нанесен в списъка на оная мелпоменска сграда. Не можем да сме напълно сигурни, че е бил пълен. Или, евентуално, около тази звезда може да няма планети и поради това не си е струвало да бъде напасана на картата, която се е използвала преди всичко за военни и търговски цели. Янов, чувал ли си някакво предание, в което да се говори, че земното слънце е било само на около парсек от свой двойник?

Пелорат поклати глава.

– Съжалявам, Голан, но никаква подобна легенда не ми идва на ум. Все пак би могло и да има. Паметта ми не е свършена. Ще потърся.

– Остави, не е толкова важно. Според теб давали ли са някога име на същото това земно слънце?

– Дори няколко различни имена. Предполагам, че то би трябвало да притежава отделно название на всеки от различните езици.

– Все забравям, че на Земята е имало много езици.

– Да, така е. Това е единственият начин да се обясни голяма част от легендите.

Тривайз недоволно попита:

– Е, какво да правим тогава? От такова разстояние не можем да разберем нищо за планетната система, тъй че ще трябва да се придвижим по-наблизо. Бих искал да съм предпазлив, но има качество, дето се нарича прекалена и неоправдана предпазливост. А и не виждам признаци за възможна опасност. Вероятно всяко чудо, което притежава мощта да изтрие информацията за Земята по цялата Галактиката, ще бъде достатъчно могъщо, за да затрие и нас – дори от такова разстояние. Естествено, ако наистина не желаят да бъдат открити; но сега-засега нищо особено не е станало. Няма смисъл да стоим вечно тук само заради вероятността, че може нещо да ни се случи, ако наближим, нали тъй?

– Доколкото разбирам – обади се Блис, – компютърът не открива никакви явления, които биха могли да се изтълкуват като опасни.

– Когато казвам, че не виждам признаци за евентуална опасност, аз се позовавам именно на компютъра. С невъоръжено око определено не мога да видя нищо. Не съм го и очаквал.

– В такъв случай ти просто търсиш подкрепа, за да вземеш решение, което ти изглежда рисковано. Много добре. Аз съм с теб. Не сме дошли толкова далеч, за да се върнем без причина, нали?

– Не – кимна Тривайз. – Ти какво ще кажеш, Янов?

– Иска ми се да продължим – рече историкът, – та ако ще и да е само от чисто любопитство. Направо е непоносимо да се върнем обратно, без да узнаем дали сме открили Земята.

– Е – обобщи съветникът, – в такъв случай всички сме съгласни.

– Не всички – възрази Пелорат. – Ами Фалъм?

Тривайз направи се изуми.

– Нима предлагаш да се посъветваме и с детето? Какво значение би могло да има неговото мнение, дори и да се окаже, че то наистина го притежава? Пък и Фалъм едва ли ще иска нещо друго, освен да се върне на собствения си свят.

– Можеш ли да я упрекнеш за това? – попита Блис.

И тъй като вече се бе зачекнал въпросът за соларианчето, Тривайз внезапно откри, че долавя флейтата ѝ, звучаща в доста енергичен маршов ритъм.

– Я, я послушайте! – рече той. – Къде изобщо е чувала такива ритми?

– Може би Джемби ѝ ги е свирил?

Съветникът тръсна глава.

– Съмнявам се. Танцови – да, макар по-скоро бих предположил, че ще са били приспивни песнички. Фалъм определено ме тревожи. Много бързо се учи.

– Аз ѝ помагам – заяви Геянката. – Запомни го добре. Освен това тя е много интелигентна и за времето, през което е с нас, явно е попила сума ти нови впечатления. Умът ѝ направо плава в непознати усещания. Видя космоса, различни светове, множество хора... и всичко това за пръв път.

Маршовата мелодия ставаше все по-необузdana и още по-пищно варварска.

Тривайз въздъхна и каза:

– Добре, тя е тук ѝ композира музика, която сякаш дъхти на оптимизъм и удоволствие от приключенията. Ще го приема като знак, че е гласувала да се придвижим по-наблизо. Е, в такъв случай да го направим предпазливо и да проверим планетната система на това слънце.

– Ако я има – опъна се Блис.

Тривайз се позахили.

– Има я. Хващам се на бас. Само кажи какво залагаш.

87

– Губиш – отнесено заяви съветникът. – Какво реши да заложиш?

– Нищо. Не приех облога – отвърна Блис.

– Все тая. И без друго не бих поискал да ти взема съкровищата.

Намираха се на около 10 милиарда километра от слънцето. То все още приличаше на звезда, но яркостта му бе близо 1/4000 от тази на едно средно голямо небесно светило, гледано от повърхността на някой обитаем свят.

– В момента, благодарение на увеличението, можем да видим две планети – докладва Тривайз. – От измерените им диаметри и от спектъра на отразената светлина е съвсем очевидно, че са газови гиганти.

Корабът бе доста извън планетарната равнина и Блис и Пелорат, които се вглеждаха през рамото му в екрана, установиха, че са се втrenchили в два мънички полумесеца зеленикава светлина. По-малкият от тях

бе в по-пълна фаза.

– Янов! – обади се Тривайз. – Нали се твърди, че около земното слънце трябва да има четири газови гиганта?

– Тъй е според легендите – съгласи се Пелорат.

– Най-близо разположеният до слънцето от четирите е и най-големият, а следващият има пръстени. Така ли е?

– Големи, забележими пръстени, Голан. Да. Все пак, стари друже, не е зле да посмалиш малко заради преувеличението при разказването и преразказването на една легенда. Ако не открием планета с изключителна пръстенова система, не мисля, че трябва да го приемем като сериозен довод, че това не е звездната система на Земята.

– Въпреки всичко двете планети, които виждаме, може да са по-отдалечените, а по-близките да се намират от другата страна на слънцето и да са прекалено далеч от нас, за да бъдат локализирани. Ще трябва да се приближим още – и то от срещуположната спрямо звездата страна.

– Това може ли да стане при наличието на голямата ѝ маса?

– Сигурен съм, че ако прояви разумна предпазливост, компютърът ще се справи. Ако обаче прецени, че опасността е прекалено сериозна, ще откаже да ни премести и тогава ще трябва да се придвижим на по-малки стъпки.

Умът му даде нарежданията си и видимото поле на екрана се промени. Звездата рязко увеличи яркостта си, а сетне се измести, тъй като следвайки инструкциите, компютърът запретърсва небето за друг газов гигант.

Скоро търсенето се увенча с успех.

И тримата зрители сякаш се вцепениха, докато умът на Тривайз, почти безпомощен от удивление, правеше напразни опити да изиска от компютъра още по-голямо увеличение.

– Невероятно – ахна Блис.

88

Пред тях бе газов гигант, който се виждаше под такъв ъгъл, че по-голямата му част бе осветена от слънцето. Около него се извиваше широк и блестящ пръстен, килнат тъй, че отразяваше слънчевата светлина. Беше по-ярък, от самата планета и на една трета от широчината си разделен на две с тясна линия.

Тривайз моментално поиска максималното възможно увеличение и

пръстенът се разпадна на пръстенчета – тесни и концентрични, проблясващи на слънцето. На екрана сега се виждаше само част от пръстеновата система, а самата планета бе извън него. След новата заповед на съветника в единия му ъгъл се обознача и показва миниатюрно изображение – планетата и пръстените при по-малко увеличение.

– Това нещо обичайно ли е? – попита почти със страхопочитание Блис.

– Не – отговори Тривайз. – Почти всеки газов гигант има пръстени от уловена материя, но те обикновено са неясни и тесни. Никога нито съм виждал, нито съм чувал за подобно нещо!

– Очевидно този е гигантът с пръстените – каза Пелорат, – за който говорят легендите. Ако наистина е уникално явление...

– Наистина е уникално – доколкото ми е неизвестно на мен или на компютъра – отвърна Тривайз.

– Тогава това трябва да е планетната система, включваща Земята. Положително никой не може да измисли подобна планета. Трябва да я видиш, за да си в състояние да я опишеш.

– Сега съм готов да повярвам на всичко – заяви съветникът, – което твърдят твоите легенди. Тази ще да е шестата планета, а Земята би трябвало да е третата?

– Точно така, Голан.

– Значи, намираме се на по-малко от един и половина милиарда километра от нея, а още не са ни спрели. Когато се приближавахме към Гея, тя ни спря.

– Спряхме ви, когато бяхте по-близо до нас – възрази Блис.

– Добре – кимна Тривайз, – но аз мисля, че Земята е по-могъща от Гея и приемам случващото се за добър знак. Щом досега не са ни спрели, може би тя не възразява срещу нашето приближаване.

– Или пък тук няма никаква Земя – добави Геянката.

– Този път ще посмееш ли да се хванеш на бас? – неумолимо контрира Тривайз.

– Струва ми се, че Блис имаше предвид – намеси се Пелорат, – че Земята може наистина да е радиоактивна, както комай всички мислят, и че никой не ни спира просто защото на нея няма живот.

– Не – яростно отрече съветникът. – Готов съм да повярвам на всичко, което се говори за Земята, освен на това. Просто ще се доближим и сами ще видим. Да ви кажа, имам предчувствие, че няма да ни спрат.

Газовите гиганти останаха далеч зад тях. След най-близкия до слънцето имаше астероиден пояс. (Гигантът бе най-обемистата планета – точно както твърдяха легендите.)

След астероидния пояс откриха още четири.

Тривайз внимателно ги проучи.

– Най-голяма е третата. Подходяща е и по размери, и по отстояние от Слънцето. Би могла да бъде обитаема.

Пелорат долови нотка на несигурност в думите му.

– Има ли атмосфера? – попита той.

– О, да – отговори съветникът. Втората, третата, четвъртата – всички имат атмосфери. Съща като в старата детска приказка: втората е прекалено плътна, четвъртата не достатъчно, а третата е тъкмо колкото трябва.

– Значи мислиш, че това може да е Земята?

– Да мисля? – почти избухна Тривайз. – Няма защо да мисля. Това е Земята. Тя притежава и онзи гигантски спътник, за който ми разправяше.

– Спътник? – на лицето на Пелорат изгря най-широката усмивка, която човек бе виждал някога.

– Без съмнение! Ето, виж го при максимално увеличение.

Пелорат видя два полумесеца – единият определено по-голям и по-ярък от другия.

– По-малкият ли е спътникът? – попита историкът.

– Да. Доста по-далеч е, отколкото можеше да се очаква, но несъмнено се върти около планетата. Самият той е с размери на малка планета; всъщност явно е по-дребен от която и да било от всички, дето обикалят около Слънцето. Въпреки това обаче е необикновено голям за спътник. Има поне две хиляди километра в диаметър, което го вкарва по размери сред огромните сателити, привилегия на газовите гиганти.

– Значи не е по-голям? – Пелорат изглеждаше разочарован. – Не е гигантски спътник?

– Не, гигантски е. Спътник с диаметър две-три хиляди километра, който обикаля около някой газов гигант е едно, а съшият, но обикалящ около някоя малка обитаема планета, съвсем друго нещо. Този има диаметър, грубо казано, почти четвърт от диаметъра на Земята. Чувал ли си някъде такъв великан да припка около обитаема планета?

– За тия неща зная много малко – скромно си призна Пелорат.

– Тогава, Янов, приеми думите ми на доверие. Той е уникален. Ние виждаме нещо, което на практика е двойна планета, а твърде редки са онези обитаеми светове, около които обикаля друго, освен рояк камъчета. Янов, ако си представиш, че оня газов гигант с огромната му пръстенова система е шести след Слънцето и че тази планета с огромния си спътник е трета поред – за което въпреки всяка правдоподобност говореха твоите легенди, – тогава светът, който гледаш сега, трябва да е Земята. Просто е немислимо да е нещо друго. Открихме я, Янов! Открихме я.

90

Беше вторият ден от спускането им към Земята и Блис се прозяваше над вечерята си.

– Струва ми се – каза тя, – че сме загубили повече време да се приближаваме и отдалечаваме от разни планети, отколкото за всичко останало. Правим го буквално по цели седмици.

– Донякъде – обясни Тривайз – така е, защото прекалено близо до една звезда скоковете са опасни. А в този случай се движим още по-бавно, тъй като не искам твърде неочаквано да се натикам на евентуална заплаха.

– Май ти спомена за предчувствие, че няма да ни спрат.

– Имам го, но не желая да заложа всичко на едно предчувствие – съветникът изгледа съдържанието на лъжицата си, преди да я пхне в уста, и оповести:

– Да знаете, липсва ми рибата, която ядохме на Алфа. Май само три пъти похапнахме там.

– Жалко, наистина – съгласи се Пелорат.

– Е, – рече Блис, – посетихме пет свята и се наложи да напуснем всеки от тях толкова спешно, че така и не намерихме време да попълним хранителните си запаси и да си осигурим разнообразие. Дори когато светът можеше да предложи храна, както например Компорелон, Алфа и...

Не довърши, понеже Фалъм бързо вдигна очи и го стори вместо нея:

– Солария! Не можахте ли да вземете храна оттам? На Солария има много храна – колкото на Алфа, при това по-добра.

– Зная, Фалъм – каза Блис. – Просто нямахме време.

Хлапето впи очи в нея.

– Блис, ще видя ли пак някога Джемби? Кажете ми истината.

– Би могла, ако се върнем на Солария.

– А ще се върнем ли някога?

Геянката се поколеба.

– Не мога да ти отговоря.

– Сега отиваме на Земята, нали? Това не беше ли планетата, от която ти ми каза, че произлизаме всички?

– Откъдето произлизат нашите прадеди – поправи я Блис.

– Аз мога да кажа „предци“ – настоя Фалъм.

– Да, отиваме на Земята.

– Защо?

– Че кой не би желал да види света на своите предци? – лекомислено заяви Блис.

– Струва ми се, става дума за нещо повече. Изглеждате обезпокоени.

– Защото никога не сме били тук по-рано. Не знаем какво можем да очакваме.

– Не, има нещо повече.

Блис се усмихна.

– Фалъм, миличка, нали вече приключи с яденето? Защо не идеш в стаята си и не направиш една малка серенада с флейтата? Ти свириш все по-красиво. Хайде! – и тя ускори движението на соларианчето с едно леко потупване по задните части. Фалъм излезе, като се обърна само веднъж, за да отпрати замислен поглед към Тривайз.

Съветникът също се загледа след нея с явно неодобрение.

– Това нещо чете ли умовете?

– Не я наричай „нещо“ – срязва го Блис.

– Добре, тя чете ли мислите? Би трябвало да можеш да го разбереш.

– Не, не ги чете. Гея също не го прави. Нито пък хората от Втората фондация. Четенето на умове в смисъл като да подслушаш нечий разговор или да схванеш определени чужди идеи не е нещо, което може да бъде постигнато сега или дори в предвидимото бъдеще. Успяваме да долавяме, да тълкуваме и до известна степен да манипулираме чувствата, но то изобщо не е същото.

– Откъде знаеш, че тя не е в състояние да прави това, за което ти предполагаш, че не може да бъде направено?

– Защото, както сам току-що каза, би трябвало да мога да го

разбера.

– Ами ако те манипулира така, че не осъзнаваш реалността на подобен факт?

Блис извъртя очи към тавана.

– Мисли с главата си, Тривайз. Дори н да имаше необикновени способности, Фалъм не би могла да постигне нищо с мен, защото аз не съм Блис, а Гея. Непрекъснато го забравяш. Знаеш ли каква е менталната инерция на една цяла планета? Смяташ ли, че някой самотен изолат, колкото и да е надарен, би могъл да я преодолее?

– Блис, и ти не знаеш всичко, така че не бъди прекалено уверена – зайнати се Тривайз. – Това нещо... Тя не е от много отдавна с нас. За толкова кратко време аз не бих съумял да науча друго от един напълно непознат език, освен отделни елементарни фрази, докато Фалъм вече идеално говори галактически и на практика речникът ѝ не е по-беден от моя или твоя. Да, знам, че ѝ помагаш, но ми се иска да престанеш.

– Казах ти, че съм ѝ помогнала, но също така те информирах, че е ужасно интелигентна. Ако успеем да я прикоткаме, докато все още е достатъчно млада, бихме могли да разберем за соларианците толкова много, че накрая да абсорбираме целия им свят. Той несъмнено ще ни бъде от полза.

– А не ти ли идва на ум, че те са патологични изолати дори и по моите стандарти?

– Като част от Гея няма да останат такива.

– Мисля, че грещиш, Блис. Според мен, това соларианско дете е опасно и трябва да се отървем от него.

– Как? Да я изхвърлим през въздушния шлюз? Да я убием, да я накълцаме и да я прибавим към хранителните си запаси?

– О, Блис – взмути се кротко Пелорат.

– Отвратителни и съвършено непредизвикани асоциации – заяви съветникът и за момент се послуша. Флейтата звучеше без грешки и колебания, а те разговаряха полушепнешком – Когато всичко свърши, ще трябва да я върнем на Солария и да се уверим, че ужасната ѝ планета е откъсната веднъж завинаги от останалата Галактика. Чувствам, че трябва да бъде така. Не ѝ вярвам и се боя от нея.

Блис се позамисли и след туй каза:

– Тривайз, знай, че владееш някаква способност да стигаш до вярното решение, но освен това разбирам, че Фалъм ти е антипатична още от самото начало. Подозирам, че това може да е просто защото на Солария те унижиха и в резултат си развил яростна ненавист към планетата и

нейните обитатели, но тъй като не мога да докосвам ума ти, няма как да бъда сигурна. Моля те да си припомниш обаче, че ако не бяхме взели Фалъм с нас, сега щяхме да сме на Алфа – мъртви и, предполагам, вече погребани.

– Знам, Блис, но дори и това...

– А нейната интелигентност заслужава похвали, не завист.

– Не ѝ завиждам, боя се от нея.

– От интелигентността ѝ?

Съветникът замислено облиза устни.

– Не, не точно.

– Тогава от какво?

– Не зная. Блис, ако знаех от какво се страхувам, може би нямаше да ме е страх. Това е нещо, което не ми е съвсем ясно – гласът му затихна, сякаш той заговори на самия себе си. – Галактиката изглежда е претърпана с казуси, които не разбирам. Защо избрах Гея? Защо трябва да открия Земята? Има ли в психоисторията някакво липсващо допускане? И ако го има, какво е то? На всичкото отгоре – защо Фалъм така ме тревожи...

– За нещастие не мога да отговоря на нито един от тези въпроси – Геянката стана и излезе от стаята.

Пелорат я изпрати с поглед, а сетне рече:

– Голан, нещата положително не са толкова черни. Ние се приближаваме все повече и повече към планетата, а щом веднъж стигнем до нея, може би всички загадки ще бъдат решени. Поне досега нищо не полага каквито и да било усилия, та да ни попречи...

Очите на Тривайз се стрелнаха към него и той тихо каза:

– Ще ми се нещо да ни бе попречило.

– Наистина ли? – попита историкът. – Че защо?

– Честно казано, щях да приема като добре дошъл всеки признак за живот.

Пелорат се ококори.

– Да не би все пак да си открил, че Земята е радиоактивна?

– Не съвсем. Само че е топла. Малко по-топла, отколкото очаквах.

– Това лошо ли е?

– Не непременно. Може да е доста топла, но то не я прави безусловно необитаема. Облачната покривка е дебела и е от водна пара, така че тези облаци заедно с един просторен океан биха наклонили везните към поддържане на живота въпреки температурата, която изчислих по микровълновото излъчване. Засега не мога да бъда сигурен. Работата е там,

че...

– Да, Голан?

– Ами, ако Земята е радиоактивна, това лесно може да обясни защо е по-топла от очакваното.

– Но не означава, че и обратното е вярно, нали?

– Не. Не, не означава – Тривайз успя да докара на лицето си нещо като усмивка. – Янов, няма смисъл да теоретизираме. След ден-два ще знаем със сигурност какво е положението.

91

Когато Блис влезе в стаята, Фалъм седеше дълбоко замислена на тясното легло. Тя вдигна за миг очи, а сетне пак ги сведе надолу.

Геянката тихо попита:

– Какво има, миличко?

– Защо Тривайз толкова много не ме харесва, Блис? – промълви хлапето.

– Мислиш, че не те харесва?

– Той ме гледа раздразнително... Това ли е върнатата дума?

– Би могла да е тя.

– Когато съм близо до него, той ме гледа раздразнително. Лицето му винаги леко се изкривява.

– Сега на Тривайз не му е леко, Фалъм.

– Понеже търси Земята?

– Да.

Соларианчето помисли малко и добави:

– Особено раздразнителен става, когато преместя нещо с ума си.

Блис присви устни.

– Не ти ли казах, че не трябва да го правиш, още повече когато Тривайз е наблизо?

– Вчера бях тук, в тая стая, а той бил до вратата, само че аз не съм го забелязала. Не знаех, че ме е наблюдавал. Играех си с един от Пеловите книгофилми – опитвах се да го накарам да застане на ръб. Нищо лошо не съм правила...

– Фалъм, това го изнервя и аз не желая ти да го вършиш, без значение дали той те гледа или не.

– Да не би да се изнервя, защото не може да го направи?

– Възможно е.

– А ти можеш ли?

Блис бавно поклати глава.

– Не, не мога.

– Но ти не се изнервяш, когато го правя. Пел също не се изнервя.

– Хората са различни.

– Знаем! – натърти хлапето с изненадваща ожесточеност, която накара Блис да се намръщи.

– Какво знаеш, Фалъм?

– Аз съм различна.

– Разбира се, нали това казах току-що. Хората са различни.

– Същността ми е различна. Аз мога да местя нещата.

– Вярно е.

С нотка на предизвикателство малката заяви:

– Аз трябва да местя нещата, Блис. Тривайз няма защо да ми се сърди заради туй, а ти не би следвало да ме спиращ.

– Но защо трябва да го правиш?

– Това е упражнение. Тренировка... тъй ли е правилната дума?

– Не съвсем. Тренировка.

– Да. Джемби винаги казваше, че аз трябва да тренирам моите... моите...

– Преобразователни мозъчни дялове?

– Да. И да ги направя силни. Та после, като порасна, да мога да захранвам всички роботи. Дори и Джемби.

– Фалъм, кой е захранвал роботите, след като не си го правила ти?

– Бандър – соларианчето произнесе името като банален факт от битието си.

– Ти познаваше ли Бандър?

– Разбира се. Гледала съм го много пъти. Аз щях да бъда следващият владетел на имението. Имението Бандър щеше да стане имението Фалъм. Така ми обясни Джемби.

– Имаш предвид, че Бандър е идвал в твоето...

От потрес устните на детето очертаха почти идеална окръжност. Със задавен глас то каза:

– Бандър никога не би дошъл... – дъхът му за момент секна, а после с известно усилие отрони:

– Гледала съм изображението на Бандър.

Блис колебливо попита:

– Как се отнасяше Бандър към теб?

Фалъм я стрелна леко озадачено.

– Питаше ме дали имам нужда от нещо, дали ми е добре. Само че Джемби беше до мен, така че аз никога нямах нужда от нищо и винаги ми беше добре.

Главицата ѝ се приведе и тя се втренчи в пода. После затули с длани очи и изхлипа:

– Обаче Джемби спря. Мисля, че понеже Бандър... също е спрял. Не е ли тъй?

Блис остана безмълвна. Фалъм добави:

– Когато ме върнеш обратно на Солария, аз ще храня Джемби и всички останали работи и пак ще бъда щастлива.

И вече неудържимо се разхълца.

– Не си ли щастлива с нас, Фалъм? – кротко попита Геянката. – Макар и мъничко? Поне понякога?

Соларианчето вдигна облягачето си в сълзи лице към нея и гласът му потрепна, когато поклати отрицаващо глава.

– Искам Джемби.

Блис нежно прегърна детското телце.

– О, Фалъм, как бих желала да ви събера отново с Джемби... – и изведнъж осъзна, че също плаче.

92

Пелорат влезе и ги завари именно така. Закова се на място и попита:

– Какво има?

Геянката се отдръпна и затърси някаква носна кърпичка, за да си избърше очите. Успя само да поклати глава и Пелорат моментално повтори с нарастваща загриженост:

– Но какво има?

– Фалъм, почини си малко – каза младата жена. – Аз ще помисля как да пооправя нещата. И помни, че те обичам по същия начин, по който те обичаше и Джемби.

Хвана Пелорат за лакътя и набързо го изведе във всекидневната.

– Нищо няма, Пел. Нищо.

– Значи Фалъм, нали? Джемби все още ѝ липсва.

– Ужасно. И нищичко не можем да направим. Мога само безкрайно да ѝ повтарям, че я обичам – и аз наистина я обичам. Как да не обичаш такова интелигентно и добро дете? Ужасно интелигентно. Тривайз дори

мисли, че е прекалено интелигентно. Знаеш ли, тя е виждала Бандър като холографско изображение. Тоя спомен обаче не я трогва; говори много хладнокръвно и естествено за него и аз разбирам защо. Единственото, което ги свързва е, че имението е било собственост на Бандър, а Фалъм е щяла да бъде следващият собственик. Никакви други взаимоотношения.

– Не осъзнава ли, че Бандър ѝ е баща?

– Не баща, а майка. Щом сме решили, че трябва да приемем малко-то за същество от женски пол, значи същото се отнася и за Бандър.

– Все едно, мила Блис. Тя съзнава ли родителските взаимоотношения?

– Не зная дали би разбрала какво е това. Възможно е, макар с нищо да не го показва. Обаче, Пел, тя е стигнала до извода, че Бандър е мъртва, тъй като се е досетила, че дезактивирането на Джемби трябва да е дошло в резултат от липсата на хранване, а след като Бандър е осигурявала хранването... Тази проникателност ме плаши.

– Защо ще се плашиш, Блис? – разсеяно попита историкът. – В края на краищата това е само едно логическо заключение.

– От него обаче следва друго логическо заключение. На Солария с нейните дълголетни и изолирани космонити смъртните случаи със сигурност са редки и твърде отдалечени в пространството. Който и да е соларианец би трябвало да има много ограничен досег с естествената смърт, а едно дете на възрастта на Фалъм вероятно няма никакъв. Ако тя продължи да размишлява над смъртта на Бандър, ще започне да се чуди защо е станало така и фактът, че това се е случило, когато на планетата сме били ние, чужденците, сигурно ще я доведе до очевидната причина и... ефектът от нея.

– Че сме убили Бандър?

– Не ние убихме Бандър, Пел. Аз го убих.

– Тя не би допуснала подобна възможност.

– Да, но ще трябва да ѝ кажа. В момента хлапето изпитва яд към Тривайз, защото той очевидно е водачът на експедицията. Фалъм от само себе си приема, че трябва да е бил човекът, който е могъл да предизвика смъртта на Бандър. А как бих могла да допусна Тривайз да бъде несправедливо обвинен?

– Но какво значение има това, Блис? Детето не изпитва никакви чувства към ба... е, добре, към майка си. Привързано е само към робота Джемби.

– Обаче смъртта на майката води до смъртта и на нейния робот.

Едва не си признах, че съм виновна. Здравата се изкуших.

– Защо?

– За да мога да ѝ го обясня от своя гледна точка. За да я успокоя, преди тя да е разкрила факта чрез разсъждения, които не биха я позволили да намери никакви оправдания.

– Че то беше оправдано. Стана при самозащита. Ако ти бе останала бездейна, в момента всички щяхме да сме мъртви.

– Точно това щях да ѝ кажа, но не успях да се реша. Боях се, че няма да ми повярва.

Пелорат поклати глава и с въздишка сподели:

– Не мислиш ли, че може би щеше да е по-добре, ако не бяхме я взели със себе си. Толкова си нещастна от цялата тази работа.

– Не – гневно отрече Блис, – не говори така! Щях да съм безкрайно по-нещастна да си седя сега тук и да си спомням, че сме оставили едно невинно дете да бъде убито заради онова, което ние сме сторили.

– Такива са обичаите в света на Фалъм.

– Хайде, Пел, не усвоявай Тривайзовия начин на мислене. За изолатите е възможно да приемат подобни неща и повече да не се вълнуват за тях. Принципът на Гея обаче е да спасява, а не да унищожава живота или да остава бездейна, докато някой друг го прави. Всички знаем, че отделни видове живот трябва все пак да достигнат до края си, за да може останалият да оцелее, само че то никога не е безцелно и не бива да води до задънена улица. Беше достатъчно трудно да се понесе смъртта на Бандър, макар и неизбежна; смъртта на Фалъм обаче би прехвърлила всички граници.

– Е, добре – кимна Пелорат. – Предполагам, че си права. Но аз не дойдох да те видя заради проблема с Фалъм, а заради Тривайз.

– Какво му е?

– Блис, безпокоя се за него. Все още изчаква да се изяснят фактите относно Земята и не съм сигурен дали ще може да издържи на напрежението.

– Аз не се опасявам. Струва ми се, че умът му е жизнен и стабилен.

– Всички имаме някакъв предел, не забравяй! Планетата Земя е топла, отколкото той е очаквал; сам ми го каза. Подозирам, че си мисли дали тя не е прекалено топла, за да има на нея живот, при все че явно се опитва да се самоубеди и да повярва, че не е тъй.

– Може би е прав. Може би планетата наистина не е прекалено топла, за да има живот.

– Освен това той изглежда приема, че е възможно топлината да е в

резултат от радиоактивната ѝ кора, но и на това отказва да повярва. След ден-два обаче ще сме достатъчно близо, така че истинското положение просто няма как да бъде потулено. Ами ако Земята наистина е...

– Тогава явно ще му се наложи да приеме факта.

– Но... не зная как да ти го кажа или по-точно как да го изложа с ментални термини. Ами ако...

Блис поизчака и кисело подхвърли:

– Ако му изгорят бушоните ли?

– Да! Ако му изгорят бушоните. Не можеш ли да направиш нещо, за да го подсилиш? Така да се каже, да го държиш спокоен и под контрол?

– Не, Пел. Не вярвам, че е толкова крехък, а освен това Гея твърдо е решила, че умът му не трябва да бъде докосван.

– Точно там е въпросът! Голан притежава това необикновено чувство за „правота“, както и да се нарича то. Шокът от разпадането на целия проект точно в момента, когато изглежда успешно завършен, може и да не унищожи мозъка му, но да повлияе на тази негова „правота“. Не е ли логично тя да е необикновено крехко нещо?

За миг Блис се замисли. После сви рамене.

– Добре, сигурно все пак ще го държа под око.

93

През следващите почти тридесет и шест часа Тривайз смътно съзнаваше, че Блис и в по-малка степен Пелорат ходят като кучета подире му. Все пак на един кораб, така компактен като техния, това не бе кой знае колко необичайно, а той трябваше да мисли и за други неща.

Седнал на компютъра, и сега ги усети, че стоят отвън, точно до прага на стаята. Обърна се.

– Е? – промълви с малко по-глух от нормалното глас.

Пелорат някак ни в клин, ни в ръкав го запита:

– Как си, Голан?

– Консултирай се с Блис. Тя от няколко часа се е втреничила в мен. Сигурно бърника из мозъка ми. Не е ли тъй, мадам?

– Не – спокойно отвърна Геянката, – но ако почувстваш нужда от моята помощ, мога и да опитам. Искаш ли?

– Не, защо? Остави ме сам. И двамата ме оставете.

– Моля те, кажи какво става? – настоя историкът.

– Познай!

– Да не би Земята да е...

– Да. Това, в което всички така настойчиво ни уверяваха, е абсолютно вярно – съветникът махна с ръка към екрана, където планетата бе изложила на показ нощната си страна и затъмняваше Слънцето. Изглеждаше като плътна черна окръжност на фона на звездното небе, чиято граница се очертаваше от прекъснатата оранжева крива.

– Оранжевото ли е радиоактивността? – попита Пелорат.

– Не. Това е просто пречупена през атмосферата слънчева светлина. Ако атмосферата не бе толкова облачна, щеше да виждаш непрекъснатата оранжева окръжност. Ние, Янов, не можем да видим радиоактивността. Различните лъчения, дори и гама-лъчите се поглъщат от атмосферата. Те обаче пораждат вторични излъчвания, които са много слаби, така че само компютърът ги долавя. Вторичните емисии също са невидими за окото, но той е в състояние да излъчи фотон светлина вместо радиационна частица или вълна и да представи по този начин Земята в лъжливи цветове. Гледайте.

Черният кръг засвети със слабо, петнисто синьо сияние.

– Каква е радиоактивността там? – попита Блис тихо. – Достатъчна ли е, за да означава, че не може да съществува никакъв човешки живот?

– Никакъв живот от какъвто и да било род – потвърди Тривайз. – Планетата е необитаема. Дори последната бактерия и последният вирус са изчезнали отдавна.

– Можем ли да я изследваме? – интересува се Пелорат. – Имам предвид със скафандри.

– За няколко часа – преди да си навлечем неизлечима радиационна болест.

– Тогава какво ще правим, Голан?

– Какво ще правим ли? – Тривайз го изгледа с все същото безизразно лице. – Знаеш ли какво би ми се искало да направя? Бих искал да те върна заедно с Блис – и с хлапето – обратно на Гея и да ви оставя зави наги там. После да кацна на Терминус и да предам кораба. Сетне бих желал да си подам оставката от Съвета, което сигурно би направило кмет Бранно много щастлива. А след туй бих искал да си живея мирно и тихо с пенсията и да оставя Галактиката да върви накъдето си ще. Да не ми мига окото нито за Плана на Селдън, нито за Фондацията, нито за Гея. Галактиката да си избере своя собствен път, който ще трае поне докато съм жив! Пък и защо ли трябва да се вълнувам и ей толкова за онава, дето ще се случи след мен...

– Голан, ти положително не мислиш така – натъртено изрече Пелорат.

Тривайз го гледа известно време, а сетне си пое дълбоко дъх.

– Не, прав си, не го мисля. Да знаеш обаче колко много ми се ще да можех наистина да сторя всичко това, дете току-що ти нахвърлих.

– Зарежи го. Кажете какво ще правим?

– Ще оставя кораба в орбита около Земята, докато се посвзема от шока и ще помисля как да действаме по-нататък. Само че...

– Да?

– Какво още мога да направя? Какво още трябва да търся? Какво още има за откриване?

XX. СЪСЕДНИЯТ СВЯТ

94

За времето между следващите четири хранения Пелорат и Блис виждаха Тривайз единствено на масата. През останалите часове той се намираше или в пилотската кабина, или в спалнята си. На масата мълчеше. Устните му бяха здраво стиснати; ядеше малко.

По време на четвъртото хранене обаче на Пелорат му се стори, че от изражението на съветника е изчезнала част от необичайната сериозност. Историкът се изкашля два пъти, сякаш се канеше да вземе думата, но сетне се отказа.

Накрая Тривайз го погледна изпод вежди.

– Е?

– Ти... Голан, измисли ли го?

– Защо питаш?

– Изглеждаш не чак толкова мрачен.

– Не съм по-малко мрачен, но наистина поразмишлявах. Здравата.

– Може ли да научим за какво?

Съветникът хвърли бърз поглед към Блис. Тя гледаше съсредоточено в чинията си и пазеше упорито мълчание, сякаш бе уверена, че в този щекотлив момент Пелорат ще се осмели да стигне по-далеч от нея.

– И ти ли любопитстваш, Блис? – попита Тривайз.

Тя вдигна очи за миг.

– Да. Разбира се.

Фалъм раздразнено ритна единия крак на масата.

– Намерили ли сме вече Земята?

Геянката стисна рамото на детето. Тривайз не му обърна никакво внимание.

– Да започнем с този основен факт – поде той. – На различни планети е била изтрита цялата информация за Земята. Това трябва да ни наведе на едно неизбежно заключение. Там има нещо скрито. Въпреки това обаче от наблюденията си установяваме, че Земята е смъртоносно радиоактивна, така че всичко, което е на нея, си е скрито, тъй да се каже, автоматично. Никой не може да се приземи на повърхността ѝ, а от това разстояние, когато сме съвсем близо до външния край на магнитосферата и повече не смеем да се приближим, не можем да открием каквото и да било.

– Сигурен ли си? – меко попита Блис.

– През цялото време бях на компютъра и анализирах ситуацията по всевъзможни начини. Липсва сериозна информация. Нещо повече, аз чувствам, че там няма нищо. В такъв случай защо са били изтрити данните, имащи някаква връзка със Земята? Онова, което е трябвало да бъде скрито, сега е скрито по-ефективно, отколкото човек въобще може да си представи, така че не е нужно някой да се престаравя и да позлатява едно истинско късче злато...

– Навярно – обади се Пелорат – на Земята наистина е имало нещо скрито – по времето, когато тя все още не е била толкова радиоактивна, че да пропъжда посетителите си. Може би тогава хората са се опасявали, че някой ще се приземи и ще намери въпросното нещо. И Земята се е опитала да ликвидира информацията за себе си. Това, с което разполагаме в момента, е само закърнял остатък от ония несигурни векове.

– Не, не мисля така – възпротиви се Тривайз. – Изглежда отстраняването на информацията от Галактическата библиотека на Трантор е станало съвсем скоро – той внезапно се обърна към Блис. – Прав ли съм?

Геянката спокойно отговори:

– Аз/ние/Гея го установихме от загрижения ум на Гендибал от Втората фондация – когато той, ти и аз се срещнахме с кмета на Терминус.

– Следователно онова – продължи съветникът, – което е трябвало да бъде скрито, понеже е имало вероятност да бъде намерено, и сега все още трябва да е укривано, тъй като очевидно съществува възможност то да бъде открито независимо от факта, че Земята е радиоактивна.

– Как е възможно? – попита явно обърканият Пелорат.

– Помисли! – настоя Тривайз. – Ако нещото, което е било на

Земята, вече не е там, а е било преместено, когато радиоактивността е станала твърде висока? Така че, макар тайната вече да не се намира на планетата, да е възможно, ако открием Земята, да сме в състояние да се сетим къде е била преместена и самата тайна. Стига всичко това да е вярно, местонахождението на първичния свят все още би трябвало да бъде укривано.

Отново прозвънтя гласчето на Фалъм:

– Защото ако не успеем да намерим Земята, Блис казва, че ти ще ме заведеш пак при Джемби.

Тривайз се обърна към соларианчето и се вторачи в него, а Геянката тихо рече:

– Фалъм, казах ти, че може би ще те заведем. Ще си поговорим за това по-късно. Сега иди в стаята си и почети или посвири на флейтата, или пък прави каквото ти се прави. Хайде.

Хлапето се намуси и напусна масата.

– Но, Голан – обади се Пелорат, – как можеш да твърдиш такива неща? Ей ни тук. Открили сме Земята. Възможно ли е сега по логически път да разберем къде е онова, което търсим, щом като не е на планетата?

На Тривайз му трябваше известно време, за да преодолее яда си, предизвикан от Фалъм. После рече, свивайки рамене:

– Защо не? Представи си, че радиоактивността на земната кора непрекъснато се увеличава. Населението пък постоянно ще намалява поради растящата смъртност и емиграцията, а тайната, каквато и да е тя, ще се окаже във все по-прогресираща опасност. Може ли нещо да я опази? Най-накрая ще се наложи тя да бъде преместена на друг свят, защото иначе ползата от нея – каквато и да е – ще бъде загубена за Земята. Предполагам, че е съществувало нежелание тя да бъде преместена и е напълно вероятно това да е било извършено повече или по-малко в последната минута. Я ми кажи, Янов, помниш ли стареца на Нова Земя, който ти проглуши ушите със своя вариант за земната история?

– Монолее?

– Да. Същия. По повод основаването на Нова Земя той не беше ли казал, че на планетата е докарано онова, което било останало от населението на Земята?

– Сигурно имаш предвид, стари друже – рече Пелорат, – че онуй, което ние търсим, сега е на Нова Земя? Че е закарано там от последните хора, напуснали радиоактивната планета?

– А не е ли възможно? Нова Земя едва ли е по-добре известна на Галактиката като цяло, отколкото самата стара Земя, а обитателите ѝ са

подозрително настървени да държат настрана всички чуждоземци.

– Ние бяхме там – вметна Блис. – И нищо не открихме.

– Само че и не търсихме друго освен местонахождението на Земята.

Пелорат озадачено смутолеви:

– Но ние очакваме нещо от областта на високите технологии; нещо, което може да отстрани информацията изпод носа на самата Втора фондация и дори – извинявай, Блис – изпод носа на Гея. Хората на Нова Земя може и да са в състояние да контролират своето късче от време и да разполагат с някои биотехнологички прийоми, но, струва ми се, ще признаеш, че като цяло тяхното техническо равнище е доста ниско.

Блис кимна.

– Съгласна съм с Пел.

– Ние съдим по твърде малко неща – възпротиви се Тривайз. – Така и не дочакахме мъжете от риболовната флотилия. Не видяхме друга част от острова, освен онова малко кътче, на което се приземихме. Какво ли щяхме да намерим, ако бяхме го изследвали по-щателно? В края на краищата не разпознахме дори флуоресцентните лампи, докато те не заработиха, а ако ни е изглеждало, че техниката им е на ниско равнище, казвам, изглеждало...

– Да? – попита явно заинтригувана Блис.

– ...това би могло да е част от покривалото, предназначено да замъглява истината.

– Не е възможно – рече Геянката.

– Не е възможно ли? Та нали когато бяхме на твоята планета, самата ти каза, че на Трантор една още по-голяма цивилизация е била съзнателно държана на ниско равнище, за да се прикрие малкото ядро от хора на Втората фондация. Защо да не може същата стратегия да бъде използвана и на Нова Земя?

– Значи предлагаш да се върнем там и пак да се изправим пред инфекцията – и този път тя да бъде активирана? Сексуалното сношение несъмнено е особено приятен начин да се заразиш, но може и да не е единственият.

Тривайз сви рамене.

– Не горя от желание да се върнем на Нова Земя, но евентуално може и да ни се наложи.

– Евентуално?

– Да! Все пак има и друга възможност.

– И каква е тя?

– Нова Земя се върти около звездата, която хората наричат Алфа. Само че Алфа е част от двойна звездна система. Дали не е възможно около компаньона на Алфа също да има обитаема планета?

– Струва ми се, че компаньонът е прекалено слаба звезда – поклати глава Блис. – Той е четири пъти по-малко ярък от Алфа.

– Слаба, но не прекалено. Ако съвсем близо до него има планета, тя може да свърши работа.

– Компютърът не казва ли нещо за евентуални планети, обикалящи около този компаньон? – попита Пелорат.

Тривайз мрачно се усмихна.

– Проверих. Има пет със средни размери. И никакви газови гиганти.

– А от тези пет някоя не е ли обитаема?

– Не ми даде никаква информация за тях, освен броя им и факта, че не са големи.

– О! – разочаровано възкликна Пелорат.

– Няма от какво да бъдеш толкова отчаян – успокои го съветникът. – В паметта на компютъра не можеш да намериш нито един от космическите светове. Дори за самата Алфа информацията е минимална. Тези неща са скрити преднамерено и ако за компаньона не е известно почти нищо, трябва да се приеме като добър знак.

– Следователно – делово се включи Блис – това, което възнамеряваш да направиш, е да посетиш компаньона, а ако не извадиш късмет, да се върнеш на Алфа?

– Да. И този път ще сме добре подготвени. Ще изследваме най-добросъвестно целия остров преди кацането и, Блис, надявам се ти да използваш своите ментални способности, за да ни защитиш...

В същия момент „Далечната звезда“ леко се люшна встрани, сякаш бе прихванала някаква корабна хълцавица, и Тривайз извика – наполовина ядосан, наполовина разтревожен:

– Кой е на управлението?!

Още докато задаваше въпроса, бе разбрал кой може да бъде.

Фалъм седеше пред компютъра напълно погълната от него. Малките ѝ дългопръсти длани бяха широко разперени, за да съвпадат със слабо светещите очертания на плота. Ръцете на хлапето сякаш бяха леко

потънали в тях, въпреки че на питане той определено бе твърд и плъзгав.

Толкова пъти беше наблюдавала как Тривайз поставя по същия начин ръцете си, без видимо да прави нещо друго, макар да бе наясно, че именно той управлява кораба.

Понякога го беше заварвала и със затворени очи, ето защо сега и тя притвори своите. След миг-два ѝ се чу слаб далечен глас – много далечен, но въпреки това звучащ в главата ѝ през (смътно го осъзнаваше) нейните преобразователни мозъчни дялове. Сега те бяха по-важни дори от ръцете ѝ. Напрегна се да долови думите.

Нареждания, говореше почти умопително гласът. Какви са твоите нареждания?

Фалъм не каза нищо. Никога не бе чувала Тривайз да говори на компютъра, но добре знаеше какво тя самата желае от все сърце. Искаше да се върне на Солария, към уютната безкрайност на имението, при Джемби... Джемби... Джемби...

Много искаше да иде там и щом си помисли за света, който обичаше, си го представи ясно на екрана така, както вече бе виждала и други светове. Отвори очи и се втренчи в същия този екран, желаейки там да се появи нещо, различно от омразната Земя, а сетне, все още вперила поглед в него, си представи, че това ще е Солария. Мразеше празната Галактика, в която я бяха натикали против волята ѝ. В очите ѝ бликнаха сълзи и корабът потръпна.

Фалъм долови тръпката и леко се олюля.

А после чу гръмки стъпки в коридора отвън и когато отвори очи, съзря лицето на Тривайз – разкривено, изпълнило цялото ѝ полезрение, препречило се пред екрана, на който бе всичко онова, което тя искаше. Мъжът нещо викаше, но Фалъм не му обърна внимание. Той бе човекът, който я беше отвлякъл от нейния свят, като беше убил Бандър... и пак той бе човекът, който сега ѝ пречеше да се върне, защото мислеше единствено за Земята.

Смяташе да насочи кораба към Солария и под напора на нейната решимост „Далечната звезди“ отново потръпна.

Блис диво се впи в ръката на съветника.

– Не! Недей!

Вкопчи се здраво и го задърпа назад, докато Пелорат стоеше объркан и вцепенен някъде зад нея. Тривайз закрещя:

– Махни си ръцете от компютъра! Блис, не ми се пречкай. Не искам да те нараня.

Геянката промълви с внезапна умора в гласа си:

– Не насилвай детето. Иначе ще трябва теб да нараня – въпреки всички инструкции.

Очите на Тривайз трескаво се впиха в нея.

– Тогава я махни отгук, Блис – процеди той. – Веднага!

Тя го бутна назад с изненадваща сила (извличайки я, както си помисли впоследствие съветникът, най-вероятно от Гея).

– Фалъм – рече младата жена, – вдигни си ръцете.

– Не – изпищя хлапето. – Искам корабът да иде на Солария. Искам да иде там. Там! – И тя посочи към екрана с глава, тъй като не смееше дори и с едната си ръка да прекъсне досега.

Ала Блис се пресегна към детските рамене и шом дланите ѝ ги докоснаха, малката започна да трепери.

Гласът на Геянката стана мек.

– Хайде, кажи на компютъра да си остане така, както е бил преди и ела с мен. Ела с мен – дланите ѝ галеха соларианчето, което избухна в ридания.

Тънките ръчички се отлепиха от плота, а Блис, прихващайки Фалъм под мишниците, я изправи на крака. Обърна я, здраво я притисна към гърдите си и я остави да сподави там горчивите си хълцания.

Геянката погледна към Тривайз, който стоеше безмълвно на вратата.

– Дръпни се от пътя ми и да не си ни докоснал, когато минаваме.

Съветникът бързо се дръпна встрани. Блис поспря за миг и тихо добави:

– Ще трябва да вляза в ума ѝ за момент. Ако съм ѝ причинила някаква вреда, няма лесно да ти простя.

На Тривайз му се прииска да ѝ каже, че не би дал и един кубически милиметър вакуум за ума на Фалъм и че се бои не за него, а за компютъра. Пред съсредоточения и свиреп поглед на Гея обаче (онова, което предизвикваше у него усещането за смразяващ ужас, положително не бе само изражението на Блис) той предпочете да запази мълчание.

Остана безмълвен, а също и неподвижен известно време, дори след като Геянката и Фалъм влязоха в тяхната стая. Всъщност остана така, докато Пелорат не го попита с кроткия си глас:

– Голан, наред ли си? Тя нали не ти направи нищо лошо?

Тривайз енергично поклати глава, сякаш за да изтръска от нея допира на обхваналото го вцепенение.

– Нищо ми няма. Сериозният въпрос е, дали това е наред – седна пред плота и положи ръце върху двете очертания, които доскоро бяха покрити от дланите на Фалъм.

– Е? – тревожно попита историкът.

Другият сви рамене.

– Изглежда, реагира нормално. Може би по-късно ще открия, че нещо не е съвсем наред, но засега не личи. – и добави гневно:

– Компютърът не се съчетава ефективно с чиито и да било други ръце освен с моите, само че при този хермафродит работата не е била единствено в ръцете. Сигурен съм, че нещата опират до преобразователните дялове...

– Но какво накара кораба да се разтресе? Той не би трябвало да прави така, нали?

– Не. Това е гравитационен кораб и не би следвало да изпитваме подобни инерционни ефекти. Само че туй женско чудовище... – съветникът млъкна и на лицето му пак се изписа гняв.

– Да, Голан?

– Подозирам, че компютърът е бил изправен пред две взаимно изключващи се искания, и всяко от тях толкова силно, че той не е имал друг избор, освен да се опита да направи двете неща едновременно. При опита си да извърши невъзможното за миг трябва да е извел кораба от неинерционното състояние. Поне аз така мисля.

Сетне лицето му някак си се изопна.

– И туй може да е за хубаво, защото току-що разбрах, че всичките ми приказки за Алфа Кентавър и нейния компаньон са били глупости. Сега знам къде Земята трябва да е преместила своята тайна.

97

Пелорат се втренчи в него, после реши да пренебрегне последните му думи и да изясни една по-раншна загадка:

– Как така Фалъм е пожелала две взаимноизключващи се неща?

– Тя каза, че иска корабът да се върне на Солария, нали?

– Разбира се, че би го искала.

– Само че какво има предвид под Солария? Фалъм не може да

разпознае планетата от космоса. Тя всъщност никога не я е виждала отсрани. Когато така спешно напуснахме нейния свят, тя спеше. И въпреки всичко онова, дето е прочела в твоята библиотека, въпреки обясненията на Блис, на мен ми се струва, че хлапето не може напълно да схване истината, че в Галактиката има стотици милиарди звезди и милиони населени планети. Така както е възпитавано – под земята и сам-самичко – то може да проумее единствено основната идея: че съществуват различни светове. Само че колко? Два? Три? Четири? За него всяка планета, която вижда, е възможно да бъде Солария и като се има предвид колко силно се самозалъгва, решава, че е Солария. А понеже предполагам, че Блис се е опитала да го успокои, като му е намекнала, че ако не открием Земята, ще го върнем на Солария, напълно логично е то да е решило, че родната му планета е близо до Земята...

– Но, Голан, как можеш да си убеден във всичко това? Какво те кара да мислиш, че е тъй?

– Янов, Фалъм почти ни го каза, когато влетяхме при нея. Тя викна, че иска да се върне на Солария, а после добави: „там, там“, като кимаше с глава към екрана. А какво се виждаше на този екран? Спътникът на Земята. Когато станах от пулта преди вечеря, него го нямаше; виждаше се самата Земя. В мига, в който е поискала Солария, Фалъм трябва да си е представила спътника и поради това в отговор компютърът ще да се е фокусирал върху него. Повярвай ми, аз знам как работи този компютър. Кой би могъл да го познава по-добре?

Пелорат погледна дебелия полумесец на екрана и замислено каза:

– На поне един от земните езици той се нарича „луна“; на друг, мисля, беше „селена“. Вероятно има и още много имена. Представи си, старче, каква бъркотия е на свят с толкова езици – недоразумения, усложнения...

– Луна? – повтори Тривайз. – Е, това е достатъчно ясно... Нека поразсъждаваме също така дали детето не се е опитало инстинктивно да придвижи кораба чрез своите преобразователни дялове, като е използвало собствения енергиен източник на „Далечната звезда“, което също може да е спомогнало за моментно инерционно объркване. Само че, Янов, тия работи сега нямат никакво значение. Това, дето има значение, е, че в резултат от цялата бъркотия компютърът е изкарал на екрана тази Луна – да, името ми харесва – увеличил я е и тя все още е пред нас. Гледам я и се чудя...

– На какво се чудиш, Голан?

– На големината ѝ. Видж, ние сме склонни да пренебрегваме

спътниците – когато изобщо ги има, – понеже те са толкова малки. Този обаче е съвсем различен. Той представлява цял свят. Диаметърът му е близо 3500 километра.

– Свят? Как можеш да го наричаш „свят“? Той не е обитаван. Дори и 3500 километра в диаметър са твърде недостатъчни. Няма никаква атмосфера. Ясно е само като го погледнеш. Липсват дори облаци. Кръговата линия на фона на звездите е рязко очертана, същото важи и за вътрешната крива, която разделя светлата от тъмната хемисфера.

Съветникът кимна.

– Янов, от теб ще стане истински космически пътешественик! Прав си. Няма въздух. Няма вода. Това обаче означава единствено, че Луната не е обитаема на незащитената си от космоса повърхност. А под нея?

– Под повърхността ли? – запита със съмнение Пелорат.

– Да. Под повърхността. Защо пък не? Ти ми каза, че някои от земните градове били изградени под повърхността. Знаем, че Трантор е бил под земята. Столицата на Компорелон до голяма степен бе също под земята. Соларианските имения са почти изцяло под повърхността. Това се случва доста често.

– Но, Голан, във всеки от тези твои примери хората са живели на обитаема планета. Повърхността е била обитаема, а освен това е имало атмосфера и океан. Възможно ли е да живееш под земята, когато повърхността е необитаема?

– Хайде, Янов, помисли! Къде живеем ние в момента? „Далечната звезда“ е един малък свят с необитаема повърхност. Отвън няма ни вода, ни въздух и въпреки това съществуваме в пълен комфорт. Галактиката е пълна с космически станции и космически градове – всичките до един необитаеми, като се изключи вътрешността им. Разгледай Луната като гигантски космически кораб.

– С екипаж отвътре?

– Да. С екипаж от милиони хора – напук на това, което ние знаем – с растения и животни, с най-напреднала техника. Нима е невъзможно? Щом Земята в последните си дни е могла да изпрати цяла груба заселници на някаква си планета, обикаляща около Алфа Кентавър, и щом като, евентуално с помощта на империята, те са могли да я тераформират, да заплодят океаните ѝ, да изградят суша там, където дотогава не е имало, не би ли могла да изпрати една група и на своя спътник и да тераформира вътрешността му?

– Предполагам, че би могла – неохотно се съгласи Пелорат.

– Да, би трябвало да е тъй. Ако Земята е имала нещо за криене,

защо ѝ е да го изпраща на цял парсек разстояние, когато може да го скрие на свят, който е на една стомилионна от разстоянието до Алфа? А и от психологическа гледна точка Луната би следвало да е по-ефикасно скривалище. Никой не прави някаква връзка между спътниците и разумния живот. Ако е там въпросът, и аз не я направих. Луната беше под носа ми, а мислите ми си плюха на петите към Алфа. Добре, че Фалъм... – устните му се свиха и той поклати глава. – Мисля, че ще трябва да ѝ се признае заслугата за това. Ако аз не го направя, Блис сигурно ще го стори.

Пелорат възрази:

– Но, старче, дори под повърхността на Луната да има нещо, как ще го открием? Това са милиони квадратни километри повърхност...

– Грубо казано, четиридесет милиона.

– И ние ще трябва да ги огледаме всичките, търсейки... какво? Някакъв отвор? Или може би въздушен шлюз?

– Ако я поставим по този начин, Янов, задачата наистина си я бива, обаче ние търсим не просто предмети, а живот, и то – интелигентен живот. Нима не разполагаме с Блис и нима нейният талант не е да открива именно интелигентността?

98

Геянката обвинително изглежда Тривайз.

– Най-накрая успях да я приспя. Беше ужасно трудно. Тя беше подивяла. За щастие, не мисля, че съм я увредила.

– Виж какво – студено каза съветникът, – доколкото аз определено нямам никакво намерение да се върна някога на Солария, ти спокойно можеш да премахнеш фиксацията ѝ към Джемби.

– Просто да премахна фиксацията ѝ, така ли? Тривайз, какво разбираш от тези неща? Ти никога не си усещал един ум. Нямах и най-смътно понятие колко е сложен. Ако изобщо знаеше нещичко по въпроса, едва ли щеше да говориш за отстраняване на фиксация, сякаш това е като да изгребеш сладкото от някой буркан.

– Добре, поне я поотслаби.

– Бих могла мъничко да я поотслабя след цял месец внимателно разнищване.

– Какво искаш да кажеш с „разнищване“?

– Не съм в състояние да го обясня на човек, който няма никаква

представа.

– Тогава как смяташ да постъпиш с детето?

– Все още не зная; ще трябва внимателно да го обмисля.

– В такъв случай – рече съветникът – аз пък да ти обясня какво смятаме да направим с кораба.

– Много добре ми е известно. Да се върнем на Нова Земя и пак да се пробваш с възхитителната Хироко, ако тя обещае този път да не те заразява.

Тривайз успя да запази каменната си физиономия.

– Всъщност не. Промених решението си. Отиваме на Луната... – според Янов това е името на спътника.

– Спътника? Понеже е най-близкият свят наоколо? Не се бях сетила, наистина.

– Нито пък аз. Нито пък някой друг би се сетил. Никъде в Галактиката няма спътник, който да е достатъчно голям, за да си заслужава да кацнеш на него – обаче този е уникален с големината си. И, нещо повече, анонимността на Земята прикрива и спътника ѝ. Който не може да открие нея, няма да открие и Луната.

– Обитаема ли е тази твоя Луна?

– На повърхността – не, но не е и радиоактивна, изобщо не е радиоактивна, така че е възможно и да не е абсолютно необитаема. Всъщност не е изключено тя дори да бъка от живот – но под повърхността. И, разбира се, щом се приближим достатъчно, ще можеш да ни кажеш дали това е така.

Блис сви рамене.

– Ще опитам... Само че какво те накара изведнъж да се сетиш да изследваш спътника?

– Нещо, което Фалъм направи, когато бе поела управлението.

Гейнката поизчака, сякаш очакваше да чуе още, и пак сви рамене.

– Каквото и да е било то, подозирам, че нямаше да получиш вдъхновение, ако бе последвал собствения си порив и я беше убил.

– Блис, не съм имал никакво намерение да я убивам.

Тя махна с ръка.

– Добре. Така да бъде. Сега към Луната ли отиваме?

– Да. Като предпазна мярка не се движим особено бързо, но ако всичко върви гладко, след тридесет часа ще бъдем в непосредствена близост до нея.

Луната представляваше пустош. Тривайз наблюдаваше как под тях се носи яркоосветената ѝ от дневната светлина част. Нижеше се монотонна панорама от кратерни пръстени и планински области, и от черни на фона на огрените от слънцето части сенки. Долавяха се отделни слаби изменения в цвета на почвата и тук-там се мярваше по някоя по-просторна равнина, осяяна от малки кратери.

С приближаването на нощната страна сенките станаха по-дълги и накрая се сляха в едно. За известно време върховете проблясваха на слънцето като тлъсти звезди, надминаващи с блясъка си своите събратя в небето. Сетне изчезнаха, заместени от по-слабата светлина на Земята – голяма синкавобяла сфера, осветена малка повече от половината. Накрая корабът надбяга и нея, потънала зад хоризонта, и долу остана единствено несмекчаната от нищо чернота, а отгоре – ситното пъстрило от звезди, което обаче за израсналия на беззвездния Терминус Тривайз само по себе си бе истинско чудо.

После отпред се появиха нови ярки точки – първо една-две, след туй и други – и започнаха да набъбват, докато не се сляха и те, преди да пресекат границата с осветената дневна част. Слънцето изгръ с пъклено великолепие, така че екранът моментално се отмести от него и поляризира блясъка на повърхността под тях.

Тривайз ясно разбираше, че е безполезно да се надява да открие някаква пролука към населената вътрешност (ако тя наистина съществуваше) чрез просто оглеждане на този действително огромен спътник.

Обърна се към Блис, която седеше до него. Тя не гледаше екрана; държеше очите си затворени. Изглеждаше по-скоро като че се е строполила в креслото, а не седи в него.

Чудейки се дали не е заспала, Тривайз меко попита:

– Откри ли още нещо?

Геянката едва-едва поклати глава.

– Не – прошепна тя. – Само оная слаба струйка. По-добре ме закарай обратно там. Знаеш ли къде е?

– Компютърът знае.

Все едно, че се прицелваха в мишена – клатушкаха се насам-натам, докато не откриха целта си. Въпросната област бе все още навътре в нощната част и като се изключи това, че Земята светеше доста ниско над хоризонта и придаваше на повърхността призрачен пепелен

отблясък, не можеше да се различи каквото и да било, въпреки че осветлението в пилотската кабина беше изгасено, за да виждат по-добре.

Пелорат се бе приближил и сега неспокойно застана до вратата.

– Открихме ли нещо? – попита той с леко хрипков шепот.

Тривайз вдигна ръката си в знак за мълчание. Внимателно наблюдаваше Блис. Знаеше, че ще минат дни, преди слънчевата светлина да се завърне към тази именно точка на Луната, но освен това знаеше и че светлината няма никакво отношение към онова, което Геянката се опитваше да долови.

– Тук е – някак отнесено каза тя.

– Сигурна ли си?

– Да.

– И това е единственото място?

– Единственото, което открих. Минал ли си над всяка област от лунната повърхност?

– Над значителна част от нея.

– Е, в тази значителна част това е всичко, което съм доловила. Сега е по-силно, сякаш то също ни е забелязало, но не ми се вижда опасно. Имам чувството, че ни посреща доброжелателно.

– Сигурна ли си?

– Такова усещане имам.

– А то не може ли да фалшифицира намерението си? – попита историкът.

– Уверявам те, че бих открила подобна фалшификация.

Тривайз измърмори нещо за прекалената самоувереност, а след туй високо рече:

– Надявам се, че това, което долавяш, е интелигентност.

– Долавям силна интелигентност. Само че... – в гласа на Геянката се промъкна особена нотка.

– Само че какво?

– Шшт! Не ме безпокой. Чакай да се съсредоточа – последната дума можеше да се различи единствено по движението на устните ѝ.

После тя заяви с лека и радостна изненада:

– Не е човешка.

– Не е човешка ли? – повтори Тривайз далеч по-учуден от нея. – Да не би пак да си имаме вземане-даване с роботи? Като на Солария?

– Не – Блис се усмихна. – Не е и съвсем роботска.

– Няма как да не е или едната, или другата.

– Да, ама има! – сега тя направо се изкикоти. – Не е човешка

интелигентност и въпреки това не прилича изобщо на тази от роботите, дето съм усещала по-преди.

– Иска ми се да го видя! – Пелорат оживено закима с глава, а очите му се бяха разширили от нетърпение. – Мисля, че ще бъде вълнуващо. Нещо ново!

– Нещо ново – промърмори Тривайз, чието настроение също изведнъж се повиши. И една искра на неочаквано прозрение сякаш освети вътрешността на черепната му кутия.

100

Гмурнаха се надолу към лунната повърхност; почти ликувайки. Дори и Фалъм се бе присъединила към тяхната радост и с инфантилна невъздържаност се прегръщаше сама, сякаш вече се връщаше на Солария.

Що се отнася до Тривайз, той чувстваше как остатъкът от здрав разум му казва, че е малко странно Земята – или каквото и да бе онова нейно нещо, дето се намираше на Луната, – след като бе взела такива строги мерки да държи настрана всички изследователи, сега толкова бурно да ги привлича към себе си. Възможно ли беше и в двата случая целта да е една и съща? Дали не действаше правилото „Ако не можеш да ги накараш да те избягват, привикай ги и ги унищожи“? Нима и този път тайната щеше да остане недокосната?

Тази тревожна мисъл обаче избледня и се удави в прилива на радост, който непрекъснато се засилваше с приближаването им към лунната повърхност. Но съветникът все пак успя да съхрани в себе си и момента на просветление, който го бе озарил в началото на тяхното плавно спускане към земния спътник.

Той, изглежда, не изпитваше никакви съмнения единствено за посоката, в която се бе устремил корабът. Сега минаваха току над върховете на полегатите хълмове и застаналият пред компютъра Тривайз нямаше нужда да прави каквото и да било. Изглеждаше тъй, сякаш и хората, и умната машина са водени от неизвестна сила, и в момента усещаха единствено огромна еуфория, защото товарът на отговорността е бил смъкнат от плещите им.

Плъзнаха се успоредно на терена към отвесна скала, която се издигаше на заплашителна височина като бариера пред тях; преграда, осветена слабо от сиянието на Земята и прожектора на „Далечната звезда“. Наближаването на неизбежния сблъсък като че ни най-малко не

разтревожи Тривайз и той без никаква изненада осъзна, че част от скалата, разположена точно пред тях, пропадна и откри пролука към блеснал от изкуствено осветление коридор.

Корабът забави скоростта си – очевидно по своя собствена воля – почти до пълзене и се нагоди точно към отвора... влизането... плъзгането навътре. Проходът зад тях се затвори, а отпред се появи друг. И Звездолетът премина през него, за да се озове в една гигантска зала, която изглеждаше като издълбаната вътрешност на цяла планина.

„Далечната звезда“ спря и всички на борда му се втурнаха с нетърпение към въздушния шлюз. Никому, дори и на Тривайз, не хрумна да провери дали навън атмосферата е годна за дишане – и дали изобщо има някаква атмосфера.

Въздух обаче имаше. Ставаше за дишане и беше приятен. Те се огледаха наоколо с доволния вид на хора, които някак си са се прибрали у дома и едва след известно време забелязаха един човек, който учтиво ги изчакваше да приближат.

Беше висок и с печален израз на лицето. Косата му бе с бронзов цвят и ниско подстригана. Скулите му бяха широки, очите – светли, а облеклото му – по мода, която човек можеше да види единствено в книгите по, антична история. Колкото и жизнен и енергичен да изглеждаше, около него все пак сякаш витаеше умора. Тя не се прокрадваше през нещо конкретно, а по-скоро въздействаше като някакво непознато чувство.

Първа реагира Фалъм. Хлапето нададе висок, пронизителен писък и хукна към човека, като размахваше ръце и крещеше на пресекулки:

– Джемби!... Джемби!

Изобщо не забави бяг и щом се оказа достатъчно близо, високият мъж се приведе и я вдигна във въздуха. Фалъм обви с плач ръце около врата му и останала без дъх изхлипа:

– Джемби!

Другите приближиха по-спокойно и Тривайз бавно и отчетливо каза (дали този човек разбираше галактически?):

– Молим за извинение, господине. Детето е загубило своя пазач и отчаяно го търси. За нас е загадка как така то се насочи към вас, защото всъщност търси един робот – механично...

Мъжът заговори за пръв път. Гласът му бе по-скоро глух, отколкото музикален и в него се долавяше слаб полъх на архаичност, но той явно владееше галактически, при това – със съвършена лекота.

– Поздравявам цялата ви компания – видът му бе несъмнено

дружелюбен, макар лицето да си остана все тъй печално. – Що се отнася до малката, тя може би показва по-голяма чувствителност, отколкото си мислите, защото аз наистина съм робот. Името ми е Данил Оливо.

XXI. ТЪРСЕНЕТО ПРИКЛЮЧВА

101

Тривайз се улови, че изобщо не му вярва. Беше се възстановил от изпитаната малко преди и непосредствено след кацането на Луната странна еуфория – наложена му, както сега подозираше, от този самозван робот.

Продължаваше да се оглежда и въпреки съвършено нормалния си в момента недокоснат ум не можеше да се избави от обхваналото го удивление. Беше заговорил и дори май проведе цял разговор, без да престане да се удивлява, като почти не схващаше какво говори или чува, защото диреше нещо във външността, в поведението и в маниера на общуване на това същество – толкова очебийно човек – нещо, което да издава робота.

Ето защо, помисли съветникът, Блис долови излъчване, което не е нито на човек, нито на робот, а, както бе казал Пелорат, „нещо ново“. Още повече че именно то бе насочило собствените му мисли в друга, навярно по-разбулваща мистерията посока – макар сега също да беше отстъпило нейде в дъното на ума му.

Блис и Фалъм тръгнаха да огледат околността. Идеята беше на Геянката, но на Тривайз му се стори, че между нея и Данил премина бърз като светкавица поглед. Когато Фалъм отказа и настоя да остане със съществото, което упорито наричаше Джемби, една сериозна дума от страна на Данил и повдигането на пръста му бяха достатъчни да я накарат веднага да се подчини. Тривайз и Пелорат останаха.

– Те не са от Фондацията – рече роботът, сякаш това обясняваше всичко. – Едната е геянка, а другата – космонитка.

Съветникът не обели и дума повече, докато мъжът не ги отведе до няколко семпли стола, поставени под едно дърво. След приканващия му жест те се настаниха и когато той също седна – със съвършено човешко движение, – Тривайз попита:

– Наистина ли си робот?

– Наистина, сър – отговори Данил.

Лицето на Пелорат просветля от радост.

– В старите легенди – каза той – се споменава за един робот на име Данил. На него ли си кръстен?

– Аз съм същият този робот – кимна мъжът. – Това не е легенда.

– О, не! – възрази Пелорат. – Ако ти си същият робот, би трябвало да си на хиляди години.

– Двадесет хиляди – тихо потвърди Данил.

Историкът като че се постъписа и хвърли безпомощен поглед към своя приятел, който заяви с ядна нотка в гласа си:

– Ако наистина си робот, аз ти заповядвам да говориш истината.

– Няма нужда да ми се казва да говоря истината, сър. Длъжен съм да го правя. Пред вас, сър, има три възможности. Аз или съм човек, който ви лъже, или съм робот, който е бил програмиран да вярва, че е на двадесет хиляди години, макар всъщност да не е на толкова, или съм робот, който е на двадесет хиляди години. Трябва да решите коя от трите ще изберете.

– Нещата могат да се решат от само себе си при по-продължителен разговор – сухо отбеляза съветникът. – Ако е там въпросът, трудно ми е да повярвам, че това тук е вътрешността на Луната. Нито светлината – при тия думи той вдигна нагоре очи, защото осветлението беше точно като меката разсеяна слънчева светлина, макар на небето да не се виждаше никакво слънце, а и, честно казано, не се забелязваше никакво небе, – нито гравитацията изглеждат правдоподобни. Този свят би трябвало да има повърхностна гравитация, по-малка от 0,2 g.

– Всъщност, сър, естествената гравитация на повърхността би била 0,15 g. Тя обаче е изменена от същите сили, които на вашия кораб ви дават усещането за нормално притегляне, дори и да се намирате в състояние на свободно падане или под ускорение. Другите енергийни нужди, включително светлината, също се удовлетворяват по гравитационен път, при все че когато е удобно, използваме и самата слънчева енергия. Материалните ни потребности се поемат от лунната почва, като се изключат леките елементи – водород, въглерод и азот – които Луната не притежава. Задоволяваме ги, като от време на време улавяме по някоя комета. Една такава плячка на век е повече от достатъчна за посрещането на нуждите ни.

– Доколкото разбирам, Земята не може да се използва като източник на продоволствия.

– За нещастие е точно тъй, сър. Нашите позитронни мозъци са също толкова чувствителни към радиацията, както и човешките протеини.

– Употребяваш множествово число, а това имение изглежда голямо, красиво и изпипано – поне на пръв поглед. Значи тук живеят и други... Хора? Роботи?

– Да, сър. На Луната имаме пълен екологичен цикъл и огромни и сложни кухни, в които процъфтява животът. Всички интелигентни същества обаче са роботи – къде повече, къде по-малко прилични на мен. Вие обаче няма да видите никого от тях. Що се отнася до имението, единственият му ползвател съм аз и то е изградено като точно копие на онова, в което живеех преди двадесет хиляди години.

– И което ти си спомняш с подробности, нали?

– Съвършени, сър. Аз бях произведен и съществувах за известно време – колко кратко ми се вижда то сега! – на космонитския свят Аврора.

– Онази планета със... – Тривайз млъкна.

– Да, сър. Онази планета с кучетата.

– Значи знаеш за тях?

– Да, сър.

– Но как си дошъл тук, след като първоначално си живял на Аврора?

– Дойдох в самото начало на заселването на Галактиката, за да предотвратя създаването на радиоактивна Земя. С мен имаше и друг робот на име Жискар, който умееше да чувства и коригира умовете.

– Като Блис?

– Да, сър. В известен смисъл ние се провалихме и Жискар престана да функционира. Преди да се случи това обаче, той успя да ми предаде своя талант и остави на мен да се грижа за Галактиката и в частност за Земята.

– Защо в частност за Земята?

– Донякъде заради един човек на име Илайджа Бейли. Един земянин...

Пелорат възбудено се намеси:

– Голан, той е културният герой, за когото преди известно време ти споменах!

– Културен герой ли, сър?

– Доктор Пелорат има предвид – обясни Тривайз, – че е личност, на която са били приписани много неща и която представлява сплав от множество действително съществували хора, ако не е съвършено измислена.

Данил претегли за момент казаното и съвсем спокойно възрази:

– Това не е вярно, господа. Илайджа Бейли съществуваше наистина и беше един-единствен човек. Не зная какво разправят за него вашите легенди, но исторически факт е, че Галактиката може би никога нямаше да бъде заселена, ако не беше той. В негова памет аз направих всичко по силите си, за да спася каквото мога от Земята, след като тя взе да става радиоактивна. Моите другари роботи бяха разпределени из Галактиката така, че да са в състояние да повлияят – тук или там – на някой подходящ човек. По едно време дори успях да подреда нещата тъй, че да започне рециклиране на земната почва. Доста по-късно подхванах тераформирането на онзи свят, обикалящ около съседната звезда, която сега се нарича Алфа. Нито в единия, нито в другия случай обаче постигнах истински успех. Така и не можах да повлияя на човешките умове точно както аз исках, понеже винаги съществуваше възможност да причиня вреда на индивидите, чиито умове манипулирах. Разбирате ли, бях обвързан – и съм обвързан и до ден-днешен – от законите на роботиката.

– Да?

Не бе нужно да си същество с менталната мощ на Данил, за да доловиш недоумението в този въпрос.

– Първият закон, сър – продължи той, – гласи: „Роботът не може да причини вреда на човека или с бездействието си да допусне на човека да бъде причинена вреда.“ Вторият закон е: „Роботът е длъжен да се подчинява на заповедите, давани му от хората, освен ако такава заповед противоречи на Първия закон.“ Третият закон е: „Роботът е длъжен да се грижи за собствената си безопасност, освен когато тази грижа противоречи на Първия или Втория закон.“ Естествено, аз ви излагам тези постулати, доколкото ми позволява езикът. В действителност те представляват сложни математически конфигурации на нашите позитронни мозъчни връзки.

– Трудно ли ти е да се съобразяваш с тези закони?

– Длъжен съм, сър. Първият има абсолютна сила, която почти забранява използването на каквито и да било ментални способности. Когато работиш с цялата Галактика, малко вероятно е действията ти да не причинят никакви вреди. Винаги отделни хора, а може би и големи групи, рискуват да пострадат, така че един робот трябва да избира минималната вреда. В добавка сложността при изчисляването на различните варианти е такава, че трябва доста време, за да се предпочете най-добрият, а дори и тогава не можеш да бъдеш съвсем сигурен.

– Разбирам – кимна Тривайз.

– През цялата галактическа история аз се опитвах да намалявам

най-болезнените последици от борбите и катастрофите, които непрекъснато се вихрят в Галактиката. Понякога може и да съм успявал до известна степен, обаче ако познавате своето собствено минало, ще сте наясно, че не е било особено често, още по-малко пък – напълно.

– Колкото до това, известно ни е – криво се усмихна съветникът.

– Точно преди края си Жискар измисли един закон на роботиката, който обезсилваше дори Първия. Нарекохме го „Нулевият закон“, тъй като не можахме да измислим друго име, което да носи някакъв смисъл. Нулевият закон гласи: „Роботът не може да причини вреда на човечеството или с бездействието си да допусне на човечеството да бъде причинена вреда.“ Това автоматично означава, че Първият трябва да се измени така: „Роботът не може да причини вреда на човека или с бездействието си да допусне на човека да бъде причинена вреда, освен ако това противоречи на Нулевия закон.“ Подобни изменения трябва да се направят и във Втория и Третия закони.

Тривайз се намръщи.

– Как решаваш кое е вредно или не за човечеството като цяло?

– Именно, сър – спокойно отвърна Данил. – На теория Нулевият закон дава отговор на всичките ни проблеми, които практически никога не можем да решим. Един човек е конкретен обект и нанасяната му вреда може да бъде изчислена и преценена. Човечеството обаче е абстракция. Как да боравим с него?

– Не зная – сви рамене Тривайз.

– Чакай – намеси се Пелорат, – ти би могъл да превърнеш човечеството в един организъм. Като Гея, например.

– Точно това се опитах да направя, сър. Аз организирах създаването на Гея. Ако човечеството бъде превърнато в цялостен организъм, то би станало конкретен предмет и с него ще може да се борави. Оказа се обаче, че да се създаде подобен суперорганизъм не е тъй лесно, както се надявах. Първо на първо, то не може да се осъществи, ако хората не ценят суперорганизма повече от собствената си индивидуалност, така че се налагаше да открия подходяща настройка на ума. Доста време мина, преди да се сетя за законите на роботиката.

– Аха, значи геянциите все пак са работи! Подозирах го от самото начало.

– В такъв случай, сър, подозренията ви са неоснователни. Те са хора, ала в мозъците им е внедрен еквивалентът на законите на роботиката. На тях им е втълпено да ценят живота, наистина да го ценят. Но дори и след като тази трудност бе преодоляна, остана един сериозен

недостатък. Суперорганизъм, изграден единствено от хора, е нестабилен. Той просто не може да се задейства. Трябва да се прибавят други животни, сетне растения, сетне и неорганичен свят. Най-малкият суперорганизъм, който е действително възможен, е един цял свят, и то достатъчно голям и сложен, за да има своя собствена екология. Трябваше ми много време, за да го разбера, така че едва през последния век Гея бе напълно основана и подготвена да тръгне към осъществяването на Галаксея – а това също ще отнеме доста време. Може би обаче не чак толкова, колкото отне извървеният дотук път, защото сега познавам основните принципи...

– И имаш нужда от мен, за да взема решението. Така ли е, Данил?

– Да, сър. Законите на роботиката не позволяват нито на мен, нито на Гея да взема решения и да преценява вредата за човечеството. А междувременно преди пет века, когато ми се струваше, че никога не ще успея да разработя методи за преодоляване на всички трудности по пътя на основаването на Гея, аз се заех с втората по оптималност задача и спомогнах за развитието на психоисторическата наука.

– Трябваше да се досетя – измърмори Тривайз. – Знаеш ли, започвам да вярвам, че наистина си на двадесет хиляди години.

– Благодаря ви, сър.

– Почакай малко – обади се Пелорат. – И аз, струва ми се, започвам да схващам нещо. Ти самият, Данил, не представляваш ли част от Гея? Не си ли разбрал тъкмо по този начин за кучетата на Аврора? Чрез Блис?

– В известен смисъл сте прав, сър – отвърна роботът. – Аз съм свързан с Гея, макар да не съм част от нея.

Съветникът вдигна вежди.

– Това ми звучи като версията на Компорелон – света, който посетихме веднага след като напуснахме Гея. Компорелонците твърдяха, че не са част от Фондационната конфедерация, а са само асоциирани към нея.

Данил бавно кимна.

– Предполагам, че аналогията е подходяща, сър. Като свързан с Гея мога да осъзнавам това, което осъзнава и тя – въплътена например в личността на тази жена Блис. Гея обаче не осъзнава онова, което аз съзнавам, така че запазвам свободата на действията си. Подобна свобода ще ми е необходима, докато планетата не се стабилизира окончателно.

Тривайз се вгледа внимателно в робота и рече:

– А използва ли долавяното чрез Блис, за да влияеш на събитията при нашето пътуване и да ги насочваш, както ти е изгодно?

Данил въздъхна по странно човешки начин.

– Не бих могъл да направя много, сър. Законите на роботиката почти винаги ми пречеха. Все пак облекчих товара върху ума й, като поех малка част от допълнителната отговорност, за да може тя да се справи с вълците на Аврора и соларианския космонит по-експедитивно и с по-малко вреда за себе си. В добавка повлиях чрез нея на жената от Компорелон и на другата от Нова Земя така, че те да погледнат на вас достатъчно благосклонно и да можете да продължите пътуването си.

Светникът се усмихна малко насилено.

– Трябваше да се сетя, че не е било заради мен.

Данил прие констатацията без печалното й самоподценяване.

– Напротив, сър – каза той, – до голяма степен беше именно заради вас. И двете жени още отначало ви гледаха благосклонно. Аз просто подсилих вече съществуващите импулси – това е кажи-речи всичко, което може да се направи при ограниченията, налагани от законите на роботиката. Точно поради тях – както и по някои други причини, признавам го – съумях да ви докарам тук толкова трудно и благодарение на непряка намеса. На няколко пъти ме грозеше сериозна опасност да ви загубя.

– Е, сега съм тук – рече Тривайз. – Какво желаеш от мен? Да потвърдя решението си в полза на Галаксея?

Безизразното лице на Данил някак си успя да придобие отчаян вид.

– Не, сър. Само решението вече не е достатъчно. Повиках ви, доколкото ми позволяват силите при сегашното ми състояние, заради нещо далеч по-безнадеждно. Аз умирам.

102

Може би поради разговорния тон, с който го съобщи, или понеже един жизнен път от двадесет хиляди години, възприет през очите на човек, осъден да живее не повече от половин процент от този период, прави смъртта да не изглежда като трагедия, но във всеки случай, у Тривайз не се породило особено съчувствие.

– Да умреш? Може ли една машина да умре?

– Аз мога да престана да съществувам, сър, както и да пожелаете да наречете това. Стар съм. Нито един разумен организъм в Галактиката, който е бил жив, когато за пръв път ми бе дадено съзнание, днес вече не функционира – нищо органично, нищо роботско. Дори при мен самия

започват някои прекъсвания.

– В какъв смисъл?

– Няма физическа част от тялото ми, сър, която да е избегнала подмяната, и то не само веднъж. Дори позитронният ми мозък бе сменян петкратно. Всеки път съдържанието на по-раншния бе пренасяно в новия до последния позитрон. Всеки път новият мозък имаше по-голям капацитет и бе по-сложен от стария, така че да има място за още спомени и възможност за по-бързи решения и действия. Обаче...

– Обаче какво?

– Колкото по-усъвършенстван и сложен е мозъкът, толкова е по-нестабилен и по-бързо се изхабява. Сегашният е сто хиляди пъти по-чувствителен от първия и има десет милиона пъти по-голям капацитет, но докато първият издържа над десет хиляди години, този е само на шестстотин, а е вече определено остарял. Всеки спомен от тези двадесет хиляди години е идеално записан, механизмът за търсене е в пълен порядък, ала самият капацитет е на изчерпване. Способността да взимам решения бързо намалява, още по-бързо намаляват възможностите ми да проверявам и влияя на умовете от хиперпространствени разстояния. А и не мога да конструирам шести мозък. По-нататъшната миниатюризация ще се натъкне на сляпата стена на принципа за неопределеността и усложняването ще доведе най-вероятно до моментален срив.

Пелорат изглеждаше ужасно обезпокоен.

– Но, Данил, Гея положително ще може да продължи без теб. Като се има предвид, че Тривайз вече прецени и избра Галаксея...

– Процесът ще отнеме прекалено много време, сър – отвърна Данил, както винаги без да прояви каквато и да било емоция. – Наложил се да изчакам Гея да бъде напълно стабилизирана, независимо от непредвидените трудности, които възникваха. Докато успеем да открием този човек – господин Тривайз, – който да е способен да взема правилни ключови решения, стана прекалено късно. Не мислете обаче, че не съм предприел никакви мерки да удължа времетраенето на живота си. Малко по малко ограничих своята дейност, за да запазя за спешни случаи онова, което ще ми е нужно. Когато вече не можех да разчитам на активни действия за съхраняване на изолацията на системата Земя-Луна, предприех пасивни мерки: В продължение на много години човекоподобните работи, които работеха на различните планети, бяха привикани един по един у дома. Последните им поръчения целяха отстраняването на всички данни за Земята в планетните архиви. А без мен и без моите другари на Гея ще й липсва основният инструментариум, за да изведе

докрай развитието на Галаксея, без то да отнеме прекалено дълго време.

– И ти си знаел всичко това – запита Тривайз, – когато взех решението си?

– Доста по-отдавна, сър – отвърна Данил. – Гея, разбира се, не го знаеше.

– Но тогава – ядно възкликна съветникът – какъв е бил смисълът от цялата тая главоблъсканица? Каква е ползата? Аз пребродах Галактиката, търсейки Земята и онова, за което си мислех като за нейна „тайна“ – без да знам, че тайната си бил ти, – та да мога да съм сигурен в правилността на решението си. Е, потвърдих го. Сега разбирам, че Галаксея е абсолютно необходима – и излиза, че всичко е било за тоя, що духа. Защо не остави Галактиката на самата нея, а и мен също?

– Защото, сър – каза спокойно Данил, – търсех начин да се спася и продължавах с надеждата, че бих могъл да намеря такъв. И мисля, че го намерих. Вместо да заменям моя мозък с друг позитронен, което е непрактично, аз бих могъл да го слея с един човешки мозък – той не се влияе от трите закона на роботиката и не само ще увеличи собствения ми капацитет, а и ще добави още куп нови способности. Ето защо ви доведох тук.

Тривайз бе ужасен.

– Искаш да кажеш, че възнамеряваш да слееш човешки мозък със своя? Налага ли се този човешки мозък да загуби своята индивидуалност, за да можеш да постигнеш двумозъчната Гея?

– Да, сър. Това няма да ме направи безсмъртен, но сигурно ще ми позволи да живея достатъчно дълго, така че да мога да създам Галаксея.

– И заради това доведе тук мен? Независимостта ми от трите закона и чувството ми за вярна преценка да станат част от теб с цената на моята индивидуалност? Не!

– Но само преди минута вие казахте, че Галаксея е жизнено важна за добруването на човечеството...

– Дори и да е тъй, за това ще е нужно много време, а аз предпочитам да запазя индивидуалността си, докато съм жив. От друга страна, ако Галаксея бъде изградена бързо, ще последва трансформация на индивидуалност в галактически мащаб и моята собствена загуба ще представлява само част от неизмеримо по-голямата. Аз обаче никога не бих се съгласил да загубя индивидуалността си, докато останалите в Галактиката запазват своята.

– Значи е така, както си мислех – рече Данил. – Вашият мозък не би ми паснал добре, а и във всеки случай той ще е по-полезен, ако си

запазите способността за независима преценка.

– Кога точно промени решението си? Ти каза, че си ме довел тук заради сливането.

– Да, и то след като използвах до последно моите силно намалели възможности. Но все пак заявих: „Ето защо ви доведох тук“, и моля да си спомните, че на стандартен галактически думата „ви“ може да се отнася както за единствено, така и за множествено число. Имах предвид всички вас.

Пелорат застина на мястото си.

– Наистина ли? Кажете ми тогава, Данил, дали един човешки мозък, който се е слял с твоя, ще сподели спомените ти за всички тези двадесет хиляди години, чак до легендарните времена?

– Положително, сър.

Историкът дълбоко си пое дъх.

– Това би оправдало едно продължило цял живот търсене и е нещо, за което аз с удоволствие бих дал моята индивидуалност. Моля те да ме удостоиш с привилегиата да споделя мозъка ти.

Тривайз меко попита:

– А Блис? Помисли ли за нея?

Пелорат не се колеба повече от миг.

– Блис ще разбере – каза той. – Във всеки случай ще ѝ е по-добре без мен... след известно време.

Данил поклати глава.

– Вашето предложение, доктор Пелорат, е много великодушно, но не мога да го приема. Мозъкът ви е стар и няма да издържи повече от две-три десетилетия, дори и да се слее с моя. Трябва ми нещо друго. Вижте! – той вдигна ръката си и рече:

– Привиках я обратно.

Блис се завръщаше с пружинираща и щастлива походка.

Пелорат конвулсивно се изправи на крака.

– Блис! О, не!

– Не се паникьосвайте, докторе – каза Данил. – Аз не мога да използвам Блис. Това би ме сляло с Гея, а вече ви обясних, че трябва да остана независим от нея.

– Но в такъв случай – объркано поде историкът – кой...

Не довърши, защото в този момент съветникът, гледайки крехката фигурка, която тичаше след Блис, каза:

– Янов, роботът през цялото време е търсил Фалъм.

Геянката приближи усмихната и очевидно в състояние на дълбоко задоволство.

– Не успяхме да излезем извън имението – рече тя, – но всичко ми напомня за Солария. Фалъм, разбира се, е убедена, че това наистина е нейната планета. Попитах я дали не мисли, че Данил изглежда по-различен от Джемби – все пак Джемби беше метален – а детенцето ми каза: „Не, не истински.“ Не зная какво имаше предвид с това „не истински“.

Тя погледна към поотдалечилата се Фалъм, която сега свиреше на флейта за печалния Данил, а той кимаше в такт с музиката. Звучите допитаха до тях – високи, чисти и сладостни.

– Знаехте ли, че когато напуснахме кораба, тя е взела флейтата със себе си? – попита Блис. – Подозирам, че още малко и няма да можем да я откъснем от робота.

Забележката ѝ бе посрещната с неловко мълчание и това я накара да изгледа тревожно двамата мъже.

– Какво има?

Тривайз учтиво посочи с ръка Пелорат. От него зависи, говореше жестът му. Историкът се прокашля и рече:

– Блис, аз всъщност мисля, че Фалъм ще остане за постоянно с Данил.

– Нима? – намръщи се Геянката и като че се накани да тръгне към хлапето, но любимият ѝ я хвана за ръката.

– Блис, миличка, не бива. Той е по-могъщ дори от Гея, а Фалъм трябва да остане с него, за да може Галаксея да се осъществи. Чакай да ти обясня, а ти, Голан, ако обичаш, ме поправяй, объркам ли нещо.

Младата жена изслуша разказа му и ведрото ѝ изражение се смени с гримаса, твърде близка до отчаянието.

Тривайз се опита да демонстрира здрав разум.

– Блис, сега виждаш как стоят нещата. Детето е космонит, а Данил е бил конструиран и сглобен от космонити. То е отгледано в имение, което е празно като това тук, от един робот, без да познава никого другичко. Има преобразователни способности, от които роботът се нуждае. Фалъм ще живее още три-четири века, а туй време може би ще е достатъчно за основаването на Галаксея.

С пламнали бузи и влажни очи Блис промълви:

– Предполагам, че роботът е насочвал нашето пътуване към Земята

по такъв начин, че да ни накара да минем през Солария, за да вземем детето и той да може да го използва.

Съветникът сви рамене.

– По-вероятно е просто да е разчитал на случайността. Не мисля, че в момента способностите му са толкова големи, та да може да ни води като кукли през хиперпространствени разстояния.

– Не. Било е целенасочено. Той се е постарал да се почувствам толкова силно обвързана с детенцето, че да го взема с нас, за да не бъде убито, и да го защитавам дори от теб, когато ти проявяваше единствено отвращение и се дразнеше, че е на кораба.

– Но всичко това съвсем спокойно би могло да се дължи и на твоята геянска етика, която, подозирам, Данил може би мъничко е позасилил. Хайде, Блис, нищо няма да спечелиш от емоционални реакции. Допусни, че успееш да отведеш Фалъм. Би ли могла да я закараш някъде, където ще е тъй щастлива, както е тук? Ще я върнеш ли на Солария, след като знаеш, че може безжалостно да я убият; ще я заведеш ли на някой пренаселен свят, където сигурно ще се поболее и ще умре; на Гея, където ще страда за Джемби; или ще предприемете безкрайно пътуване из Галактиката, при което тя ще си мисли, че всяка планета, на която попадате, е нейната Солария? И още – ще можеш ли да намериш някой друг, когото Данил да използва, за да бъде изградена Галаксея?

Блис тъжно млчеше.

Малко плахо Пелорат протегна ръката си към нея.

– Виж – каза той, – аз се писах доброволец да дам моя мозък за сливане с Даниловия. Той обаче не го прие, защото съм бил твърде стар. Искате ми се да бе приел, ако това можеше да запази Фалъм за теб.

Блис пое ръката му и я целуна.

– Благодаря ти, Пел, но цената щеше да е прекалено висока – тя въздъхна дълбоко и опита да се усмихне. – Може би когато се върнем на Гея, в глобалния организъм ще се намери място за едно дете... и аз ще вкарам „Фалъм“ в сричките на името му.

Данил, сякаш осъзнал, че въпросът е уреден, се запъти към тях, а малката заподскача край него.

После се затича и стигна първа до тримата.

– Благодаря ти, Блис – изчурулика тя, – загдето ме доведе пак у дома при Джемби и се грижеше за мен, докато бяхме на кораба. Винаги ще те помня – после се хвърли в обятията на Геянката и двете силно се прегрънаха.

– Надявам се да си щастлива – рече Блис. – Аз също ще те помня,

мила Фалъм – и с нежелание я пусна. Хлапето се обърна към историка:

– Благодаря и на теб, Пелорат, че ми даваше да чета твоите книго-филми – сетне без нито дума повече и след моментно колебание протегна тънката си момичешка ръка към Тривайз. Той я пое за миг и я пусна.

– Късмет, Фалъм – измърмори съветникът.

Данил каза:

– Благодаря на всички ви, господа и госпожо, за онова, което – всеки по своему – направихте. Сега можете да си вървите, тъй като вашето търсене приключи. Що се отнася до собствената ми работа, тя също ще приключи доста скоро и, надявам се, успешно.

Блис обаче го спря:

– Чакай, още не сме свършили. Не знаем дали Тривайз продължава да е на мнение, че подходящото за човечеството бъдеще е Галаксея, а не огромният конгломерат от изолати.

– Той вече изясни това преди малко, мадам – напомни роботът. – Решил е в полза на Галаксея.

Устните на Блис се свиха.

– Предпочитам да го чуя от него. Кое от двете ще предпочетеш, Тривайз?

Съветникът спокойно се усмихна:

– А ти, Блис, кое желаеш да бъде? Ако не избира Галаксея, може би ще си върнеш Фалъм...

Блис решително тръсна глава.

– Аз съм Гея. Трябва да узная твоя избор и основанията за него заради самата истина, а не поради нещо друго.

– Кажете й, сър – помоли Данил. – Вашият ум, както Гея добре разбира, не е докосван.

И Тривайз каза:

– Решението ми е за Галаксея. Вече нямам никакви съмнения.

104

Блис не помръдна толкова време, колкото човек бавно да преброи до петдесет, сякаш за да даде възможност на информацията да стигне до всички части на Гея. После попита:

– Защо?

– Слушай внимателно – настоя Тривайз. – Още отначало знаех, че има само два възможни варианта за човечеството – Галаксея или

Втората Империя от Плана на Селдън. И ми се струваше, че това са взаимноизключващи се възможности за развитие. Тоест, ние не бихме могли да реализираме Галаксея, освен ако по някаква причина Плана на Селдън не съдържа в себе някаква фундаментална грешка.

За нещастие, аз не знаех нищо за Плана на Селдън, с изключение на двете аксиоми, които лежат в основата му: едната – за възможността да се разглежда човечеството като група от случайно взаимодействащи си индивидиуми, тоест – статистически; и втората – човечеството не трябва да знае резултатите от психоисторическите изследвания, докато тези резултати не се реализират в живота.

Понеже вече реших в полза на Галаксея, аз разбирах, че трябва да съм бил подсъзнателно убеден в порочността на Плана на Селдън, а неговите грешки могат да произлязат само от аксиомите, понеже това е единственото, което знаех за него. Макар че не можех да открия нищо неправилно в тях. Тогава аз се впуснах в търсене на Земята, чувствайки, че не биха я крили толкова грижливо, ако нямаше нужда. Исках да разбера с каква цел е правено това.

Нямах никакви реални причини да очаквам, че веднага след като намеря Земята, ще намеря и решение на проблемите, но бях отчаян и не можех да мисля за нищо друго. И може би желанието на Данил да се срещне с детето от Солария усилваше желанието ми за пътешествие.

Както и да е, най-накрая достигнахме Земята, после Луната и Блис откри разума на Данил, който той преднамерено насочи към нея. Тя описваше този разум като нечовешки, но и нямаш нищо общо с роботите. Сега вече това твърдение придобива смисъл, понеже мозъка на Данил далеч превъзхожда мозъка на който и да е от съществуващите роботи и не трябва да се усеща като прост разум на робот. Но все пак, той по нищо не напомня за човешкия. Пелорат го характеризира като „нещо ново“ и това послужи за спусък на моето собствено „нещо ново“ – нови мисли.

Точно по същия начин, както много отдавна Данил с колегата си измислили четвъртия закон на роботиката, по-фундаментален от другите три, така и аз можах внезапно да видя трета базисна аксиома на психоисторията, по-фундаментална от другите две; толкова фундаментална, че никой даже не се е сетил да я спомене.

Ето я. Двете известни аксиоми се отнасят за хората, и те са основани на тази неизказана аксиома, че хората са *единствените* разумни същества в Галактиката, и следователно, единствените, чиито действия имат значение за развитието на историята и обществото. И така,

неизвестната аксиома е: „В Галактиката има само едно разумно същество, и това е Homo Sapiens“. Ако възникне „нещо ново“, ако се намерят други разумни форми на живот, различни от хората по своята природа, тогава поведението им няма да се описва точно от математическия апарат на психоисторията и Плана на Селдън няма да има смисъл. Разбираш ли?

Тривайз едва не трепереше от силното желание да бъде разбран правилно.

– Разбираш ли? – повтори той.

– Да, разбирам, но като адвокат на дявола, приятелю...

– Да? Казвай.

– Човека *наистина* е единственото разумно същество в Галактиката.

– Роботите? – предположи Блис, – Гея?

Пелорат се позамисли, после бавно произнесе:

– Роботите не играят значима роля в живота откакто са изчезнали космонитите. Гея не е играла значителна роля до неотдавна. Роботите са творение на човека, а Гея – творение на роботите, и роботите и Гея, доколкото са свързани с Трите закона, нямат никакъв друг избор, освен да се покорят на волята на човека. Независимо от двадесетте хиляди години работа на Данил и дългото развитие на Гея, една-единствена дума на Тривайз, човешко същество, може да сложи край на тази работа, и на това развитие. От това следва, че човечеството е единствената значима форма на разумен живот и психоисторията остава в сила.

– Единствената форма на разумен живот. – бавно повтори Тривайз.

– Съгласен съм с теб. Но ние толкова много и толкова често говорим за Галактиката, че не можем да разберем, че Галактиката не е всичко. Галактиката – това не е цялата Вселена. Има и други

Пелорат и Блис тревожно потрепнаха. Данил слушаше с любезна сериозност, а ръката му бавно милваше косата на Фалъм.

– Чуйте ме още веднъж внимателно – каза съветникът. – Току откъд нашата Галактика са Магелановите облаци, където никога не е прониквал човешки крак или по-точно – кораб. Зад облациите има няколко помалки звездни системи, а не чак толкова далеч е гигантската галактика Андромеда. Още по-нататък съществуват милиарди! Нашата собствена Галактика е развила само един интелигентен вид, достатъчно значим, за да създаде техническо общество, но какво знаем за останалите? Може би дори човешкият вариант е нетипичен. Възможно е в някои от другите галактики – а защо не и на всички – да има множество съперничаещи си

видове, които се борят един с друг, като всеки от тях е неразбираем за нас. Навярно все още ги занимава взаимното им съперничество, но какво ще стане, ако някой от тези видове надделее над останалите, а след туй има достатъчно време да обмисли възможността за проникване в други галактики? Погледнато хиперпространствено, Галактиката представлява точка – а същото важи и за цялата Вселена. Ние не сме посетили никоя друга и, доколкото ни е известно, никога не сме били посещавани от интелигентни същества от друга галактика, обаче това състояние на нещата един ден сигурно ще се промени. И ако нашествениците пристигнат, непременно ще открият начини да настроят някои хора срещу други хора. Толкова дълго сме имали за противник единствено себе си, че сме привикнали към подобни вътрешновидови разправии. Нашественик, който ни намери разделени, ще загосподства над всички ни или ще унищожи всички ни. Единствената истинска предпазна мярка е да създадем Галаксея, която не може да бъде настроена срещу самата себе си и е в състояние да посрещне нашествениците с максимална мощ.

– Рисуваш плашеща картина – обади се Блис. – Ще имаме ли време да достигнем до Галаксея?

Тривайз отправи поглед нагоре, като че искаше да проникне през дебелата стой лунна скала, който го отделяше от повърхността и от космоса; сякаш се опитваше да си представи как отдалечените галактики бавно се движат през невъобразимите простори на Вселената.

– Доколкото знаем – отвърна той, – в цялата досегашна човешка история никаква друга интелигентност не е посегнала на нашия вид. Ако това продължи само още няколко века – може би малко повече от една десетхилядна от времето, откакто съществува цивилизацията – ще бъдем в безопасност. В края на краищата – и тук съветникът усети внезапна тревожна тръпка, която се насили да пренебрегне, – не е като врагът да е вече между нас.

Той не погледна надолу, за да види замислените очи на Фалъм – хермафродитски, преобразуващи, различни – които неразгадаемо се бяха вторачили в него.

КРАЙ

© 1986 Айзък Азимов
© 1996 Кънчо Кожухаров, превод от английски

Isaac Asimov
Foundation and Earth, 1986

Източник: <http://sfbg.us>

Публикация:

ФОНДАЦИЯ И ЗЕМЯ. 1996. Изд. Аргус, София. Биб. Фантастика No. 021. Превод: от
англ. Кънчо КОЖУХАРОВ [Foundation and Earth, Isaak ASIMOV]. Формат: 20 см.

Страници: 480. Цена: 450 лв. ISBN: 954-570-022-X.

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/381>]